

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om
skuldsanering för privatpersoner**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en lag om skuldsanering för privatpersoner skall stiftas. Syftet med reformen är att åstadkomma ett regelsystem som skall göra det möjligt att korrigera den ekonomiska situationen för en privatperson (*gäldenären*) som råkat i svårigheter. Målsättningen är att skuldproblemen i första hand skall lösas på frivillig väg genom förhandlingar. Skuldsanering skall komma ifråga endast om en frivillig förlikningslösning inte har kunnat uppnås. Skuldsanering är ett insolvensförfarande som gäller alla gäldenärens borgenärer och åsidosätter den verkställighet som för närvarande kan riktas mot gäldenären dvs. konkurs och utsökning. Domstol skall besluta om skuldsanering.

Skuldsanering kan beviljas en insolvent gäldenär om den främsta orsaken till insolvensen är en väsentlig försvagning av gäldenärens betalningsförmåga till följd av förändrade förhållanden såsom arbetslöshet eller sjukdom vilka i huvudsak inte beror på gäldenären själv eller om det i övrigt föreligger vägande skäl för en skuldsanering med hänsyn till skuldernas belopp i förhållande till gäldenärens betalningsförmåga. En privatperson som idkar näringsverksamhet kan beviljas skuldsanering under de förutsättningar som stadgas i lagen endast om gäldenärens skuldproblem anknyter sig till hans privatekonomi. Skuldsanering kan t.ex. inte beviljas om skuldsättningen i huvudsak är följden av brottslig verksamhet genom vilken betydande ekonomisk vinning eftersträvas, om huvudparten av skulderna har uppkommit i näringsverksamhet i vilken borgenärerna blir bemötta på ett grovt otillbörligt sätt, skuldsättningen har varit lättsinnig eller med tanke på en eventuell skuldsanering varit avsiktlig eller om gäldenären har gjort sig skyldig till missbruk i samband med indrivning.

I skuldsaneringsförfarandet fastställer dom-

stolen ett betalningsprogram för gäldenären. Betalningsprogrammet ersätter gäldenärens ursprungliga betalningsförpliktelser. Enligt detta förpliktas gäldenären att använda alla sina inkomster till skuldbetalning utom den del som behövs för de oundgängliga levnadskostnaderna och för fullgörande av underhållsskyldighet. Gäldenären är skyldig att realisera all sin egendom utom det som ingår i hans bastrygghet. I lagen ingår stadganden om när gäldenärens ägobostad skall bestämmas att bli realiserad.

Det betalningsprogram som fastställs för gäldenären är i allmänhet i kraft i fem år. Man kan fastställa ett betalningsprogram som är i kraft en längre tid om en bostad som inte skall realiseras ingår i gäldenärens förmögenhet. I vissa fall kan betalningsprogrammet vara i kraft en kortare tid än fem år.

I vissa fall kan domstolen i skuldsaneringsförfarandet förordna en utredare. Det åligger utredaren att uppgöra ett förslag till betalningsprogram och att vid behov sköta om den realisering av förmögenheten som programmet förutsätter.

Alla gäldenärens skulder omfattas av en skuldsanering. Detta gäller också säkerhetsskulder. Domstolens beslut om inledande av skuldsanering leder till att alla skulder som uppkommit före denna tidpunkt blir föremål för ett betalnings-, indrivnings- och verkställighetsförbud. Detta gäller dock inte underhållsbidrag för barn.

Skuldsaneringsmetoder som kan ingå i betalningsprogrammet är att ändra betalningstidtabellen för skulden, att bestämma att gäldenärens betalningsprestationer i första hand skall betraktas som amortering av skuldkapitalet och först därefter som amortering av kreditkostnaderna, att nedsätta betalningsskyldigheten för de kreditkostnader som hänför sig till

den återstående kredittiden, att nedsätta beloppet av den obetalda skulddelen eller att helt och hållet avskriva betalningsskyldigheten för skulden. Säkerhetsskulder skall vara i en särställning framför allt såtillvida att skuldens belopp inte kan nedsättas till den del som täcks av värdet av säkerheten. I skuldsaneringen skall man alltid nyttja en sådan metod genom vilken man i så liten utsträckning som möjligt ingriper i skuldförhållandets ursprungliga villkor.

Betalningsprogrammet kan fastställas mot borgenärernas vilja om det finns förutsättningar för en skuldsanering och programmet motsvarar lagens stadganden och gäldenärens betalningsförmåga.

Om gäldenären inte fullgör en prestations-skyldighet enligt programmet kan det leda till att programmet förfaller. Programmet kan ändras bl.a. till följd av att gäldenärens situation förändrats väsentligt.

I förslaget till lag om skuldsanering ingår vidare stadganden som gäller reglering av en privatpersons borgens- och säkerhetsansvar. En reglering av denna typ, som är fristående i förhållande till skuldsaneringen, kommer ifråga

då en fysisk person ingått en borgensförbindelse eller ställt sin ägobostad som säkerhet för en annans skuld. För den som ingått en borgensförbindelse eller ställt säkerhet kan man fastställa ett betalningsprogram enligt vilket han under en längre tid kan betala den skuld för vilken borgen ingåtts eller säkerhet ställts.

Den föreslagna lagstiftningen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Den föreslagna reformen förutsätter ett ökat antal domare och kanslipersonal i en del av underrätterna. I budgetpropositionen för 1993 har man reserverat ett anslag om 7,2 milj. mk för avlöning av 32 personer vid underrätterna till följd av de extra uppgifter som orsakas av lagförslagen om skuldsanering och företagssanering. Ytterligare har man i budgetpropositionen för 1993 föreslagit ett anslag om 10 milj. mk för de kostnader som orsakas av allmänt rättsbiträde, utredare samt fri rättegång i skuldsaneringsärenden.

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 1993 och avses bli behandlad i samband med den.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	4	6.7. Hur betalningsprogrammet iakttas, ändras och förfaller	32
1. Privatpersoners skuldproblem	4	6.8. Behandlingen av ett skuldsaneringsärende vid domstol och förordnande av en utredare	33
1.1. Utvecklingen av skuldsättningen och bakgrunden till skuldproblemen	4	7. Regleringen av borgens- och säkerhetsansvar ..	35
1.2. Uppgifter om skuldproblemen	6	8. Anordnande av skuldrådgivning	36
1.3. Skuldproblemens verkningar	8	9. Ärendets beredning och avgivna utlåtanden	38
2. Nugällande lagstiftning	9	10. Propositionens ekonomiska verkningar och verkningar i fråga om peronal	38
2.1. Verkningarna av gäldenärens försvagade betalningsförmåga på betalningsförpliktelserna	9	10.1. Verkningarna på statsfinanserna och personalen	38
2.2. Verkningarna av gäldenärens nedsatta betalningsförmåga på dröjsmålspåföljderna ..	11	10.2. Förslagens inverkan på kommunernas ekonomi	39
2.3. Realisering av lösöre	11	10.3. Verkningarna för kreditgivarna	40
2.4. Gäldenärens ställning vid verkställighet av fordran	12	10.4. Verkningarna för privatpersoner	40
2.5. Konkurs och ackord	13	11. Övriga omständigheter som inverkar på propositionen	40
2.6. Den tidsbegränsade speciallagstiftningen om personer med bostadsskulder	14	11.1. Förhållandet till andra lagstiftningsreformer	40
3. Lagstiftningen i vissa andra länder	14	11.2. Uppföljning	40
3.1. Allmänt	14	DETALJMOTIVERING	41
3.2. Danmark	14	1. Motivering till lagförslaget	41
3.3. Sverige	16	2. Närmare stadganden	93
3.4. Norge	17	3. Ikraftträdande	93
3.5. Frankrike	18	4. Lagstiftningsordningen	93
3.6. Förbundsrepubliken Tyskland	20	4.1. Inledning	93
3.7. Förenta Staterna	20	4.2. Skuldförhållanden som uppkommit efter det att lagen trätt i kraft	94
4. Behovet av en reform	21	4.3. Skuldförhållanden som uppkommit innan lagen trätt i kraft	94
5. Reformens målsättningar	23	4.4. Reglering av borgens- och säkerhetsansvar ..	96
6. Reformen i huvuddrag och de centrala saneringsmetoderna	23	LAGFÖRSLAGET	97
6.1. Allmänt om metoderna för att lösa skuldproblem	23	Lag om skuldsanering för privatpersoner	97
6.2. Huvuddragen i skuldsaneringen	24		
6.3. Förutsättningarna för en skuldsanering och den aktuella personkretsen	26		
6.4. Inledande av skuldsanering	27		
6.5. Skulder som omfattas av skuldsaneringen ..	28		
6.6. Skuldsanering och boendetryggheten	29		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Privatpersoners skuldproblem

1.1. Utvecklingen av skuldsättningen och bakgrunden till skuldproblemen

Hushållens skuldsättning ökade avsevärt i Finland under 1980-talet. Ökningen anknytade på ett väsentligt sätt till det att penningmarknaden blev fri och kreditregleringen upplöstes. Skuldsättningsgraden för hushållen, med vilket man avser skuldbeloppets storlek i förhållande till de årliga disponibla nettointkomsterna, steg under 1980-talet från en nivå på 50 % till 85 % år 1989 då den var som högst. Därefter har tillväxten i hushållens skuldsättningsgrad upphört i Finland. Skuldsättningsgraden beräknas år 1992 stiga till en aning över 80 %.

Hushållens behov av att uppta lån varierar och beror bland annat på i vilket livsskede man befinner sig, på familjens storlek, boendeformen och bostättningsorten. Klart mer än en tredjedel av hushållen (39 %) har överhuvudtaget inga skulder. De unga åldersgrupperna särskilt de i åldern 25—34 år samt barnfamiljerna har en skuldsättning som överstiger genomsnittet. De i genomsnitt minsta skulderna har barnlösa par över 44 år samt ensamstående personer över 65 år.

Lån som upptagits för inköp av bostad utgör ett väsentligt inslag i skuldsättningen i de finländska hushållen. År 1989 fanns det i Finland sammanlagt 2,15 milj. bostäder av vilka ägobostäderna utgjorde 1,43 milj. eller 68 %. Ungefär 715 000 hushåll hade ett bostadslån i februari 1992 av vilka majoriteten hade andra skulder utöver bostadsskulderna. Bostadslånen andel av hushållens samtliga skulder var i slutet av 1980-talet ca 70 %.

Bostadslånet för de hushåll som hade dylika lån uppgick i februari 1992 till i medeltal 159 000 mk. Medeltalet för bostadslånen var något över 10 000 mk lägre än 1990. För en dryg femtedel av dessa hushåll översteg beloppet dock 250 000 mk och uppgick till 400 000 mk för 7 % av de hushåll som hade bostadsskulder.

Skuldsättningen för bostadsändamål växte snabbt i slutet av 1980-talet. T.ex. de bostadslån som löntagarehushållen upptog i penninginrättningarna fördubblades i det närmaste under åren 1987—1990 och steg från 47,5 mrd. mk till över 95 mrd. mk. År 1990 hade löntagarhus-

hållen bostadskrediter i penninginrättningarna till ett belopp av något under 100 mrd. mk enligt förhandsuppgifter om statistiken över kreditstocken. I markbelopp uttryckt har de största bostadslånen upptagits av unga människor i huvudstadsregionen: barnfamiljer, andra unga familjer och ensamstående. I medeltal hade de personer i gruppen 25—34 år som hade en bostadsskuld i februari 1992 ett bostadslån på ca 230 000 mk. År 1991 var av bostadslånen 73 % bundna till grundräntan, 22 % till referensräntan och de övriga lånen utgjorde 5 %.

Hushållens skulder för andra ändamål än en bostad är i medeltal inte tillnärmelsevis så stora som bostadslånen. Enligt förhandsupplysningar om statistiken över kreditstocken uppgick markbeloppet för konsumtionslån t.ex. år 1991 till en dryg tredjedel av bostadskrediterna. Hushållen hade år 1991 krediter som upptagits i finansieringsinstitutet för inköp av varaktiga konsumtionsvaror till ett belopp om 14,8 mrd. mk, studielån 11,8 mrd. mk och konsumtionskrediter av annan typ 18,7 mrd. mk. Mindre än en femtedel av hushållen hade i februari 1992 upptagit konsumtionskredit i en bank. Ungefär 15 % hade bankkonton till vilka anslöt sig möjlighet att erhålla kredit och fem till sju procent av hushållen hade kreditkorts- och avbetalningskrediter. År 1991 hade hushållen och företagen ungefär 2 milj. kortkonton i aktivt bruk. I slutet av 1991 uppgick totalbeloppet av de skulder som baserade sig på sådana kortkonton med kredit till över 4 mrd. mk enligt Statistikcentralens uppgifter. Bankkorten ingår inte i denna statistik.

Då skuldbördan vuxit har de privata hushållen blivit tvungna att använda en allt större del av sina inkomster till skötseln av lånen fast också hushållens disponibla inkomster har ökat kännbart under 1980-talet. Den andel av hushållens disponibla inkomster som gick åt till amortering av lån, till räntor och andra kreditkostnader växte under 1980-talet till det dubbla. Den steg från under 15 % till i genomsnitt över 30 %. Amortering av en bostadsskuld har utgjort den största posten i de tillgångar som använts för skötseln av skulderna. Den näst största är räntekostnaderna och den tredje största är amorteringar av konsumtionskrediter. Då den andel av utgifterna som avsätts för skötseln av skuld växer begränsas

hushållens spelrum och ökas deras ekonomiska risker då inkomsterna minskar eller utgifterna ökar.

I alla situationer gör en ökning av skuldbeloppet eller av utgifterna för skötseln av skulderna inte nödvändigtvis skuldproblemen större. En omfattande och stabil förmögenhet eller en hög inkomstnivå gör det möjligt att uppta stora skulder och med hjälp av dem kan ett hushåll eventuellt till och med förbättra sin ekonomiska ställning. Ett mindre bemedlat hushåll kan å andra sidan råka i allvarliga svårigheter trots en mindre skuldbörda än genomsnittet. I regel ger dock ett ökat skuldbelopp upphov till en större sannolikhet för att skuldproblem skall uppkomma.

Den allmänaste orsaken till skuldproblem för privatpersoner är en ogynnsam, oförutsägbart förändring i hushållets levnadsförhållanden eller ekonomi. Förändringen kan bero på den allmänna ekonomiska utvecklingen såsom arbetslöshet eller en höjd räntenivå eller på hushållets egna individuella omständigheter. T.ex. sjukdom, arbetsoförmåga eller en upplösning av familjen kan utgöra sådana oförutsägbara, ogynnsamma förändringar som orsakar skuldproblem för hushållen. I dessa fall kunde hushållet eventuellt ha klarat av sina skuldförbindelser om förhållandena skulle ha förblivit oförändrade men den oväntade förändringen ruinerar ekonomin och leder till skuldproblem.

För en del av hushållen härrör skuldproblem dock från den omständigheten att skuld har upptagits utan tillräcklig eftertanke och till ett större belopp än vad de ekonomiska resurserna förutsätter. Den omfattande marknadsföringen av krediter som följde på den fria penningmarknaden i slutet av 1980-talet har för sin del främjat en skuldsättning av denna typ.

I den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren har det funnits flera sådana faktorer som har varit ägnade att ge upphov till och att försvåra skuldproblemen i hushållen. Sett ur denna synvinkel har det mest betydelsefulla varit den ökade arbetslösheten. Under åren 1989—1990 uppgick de arbetslösa till i medeltal under 90 000 personer på årsnivå. I februari 1991 uppgick de arbetslösa och permitterade enligt arbetsministeriets beräkningar till sammanlagt 177 300 personer av vilka de permitterade utgjorde 40 500. I slutet av juli 1992 uppgick de arbetslösa enligt arbetsministeriets uppgifter till 389 400 av vilka 50 200 var permitterade. De arbetslösa uppgick

till 15,1 % av arbetskraften. Det att hushållen i medeltal omfattade 2,4 personer är ägnat att understryka arbetslöshetens betydelse med tanke på skuldproblemen. Med en arbetslöshet på den nuvarande nivån känner uppskattningsvis 800—900 000 personer av dess verkningar i vardagslivet.

Hushållens disponibla realinkomster ökade ännu år 1991 med i medeltal 0,7 %. År 1992 beräknas den disponibla realinkomsten minska med 5 %. Detta har en negativ effekt på möjligheterna att sköta skulderna också för hushåll vilkas medlemmar deltar i arbetslivet.

Också utvecklingen beträffande räntorna på krediterna har inverkat oförmånligt på hushållens skuldproblem. Räntenivån på lånen har stigit kännbart sedan slutet av 1980-talet då hushållens skuldsättning ökade i den snabbaste takten. Den nominella räntan på nya krediter uppgick år 1988 till i medeltal 11 % och år 1990 samt 1992 redan till 14 %. Realräntan på lånen har under samma tid i medeltal stigit från 4 till 8 %. Realräntan på hushållens nya krediter uppgick i slutet av 1991 till 11 %. I början av år 1991 justerades för första gången räntorna på de bostadslån som är bundna vid Finlands Banks långa marknadsräntor om tre eller fem år. Justeringarna uppgick till ca 3 procentenheter. Under våren 1992 har beslut fattats om att grundräntan skall höjas med 1 procentenhet. Marknadsräntorna vilka togs i bruk i samband med upplösningen av kreditregleringen och förändringarna i dem förefaller att utgöra en ny typ av risk speciellt för konsumenterna. Man har inte i en tillräcklig utsträckning kunnat gardera sig mot denna risk.

Utvecklingen på bostadsmarknaden har under de senaste åren på olika sätt gett upphov till eller skärpt skuldproblemen. Den snabba konjunktursvängningen på bostadsmarknaden, stiltjen i bostadshandeln och den kraftiga nedgången i prisnivån på bostäder jämfört med slutet av 1980-talet har i många fall sänkt nivån på hushållens realförmögenhet och på bostädernas värde som säkerhet. Priset på gamla höghuslägenheter var som högst i början av 1989. Jämförelsevis var motsvarande priser under det första kvartalet 1992 reellt 37 % lägre.

Utvecklingen på bostadsmarknaden har framför allt skapat två slag av skuldproblem av en ny typ. Till följd av de fria penningmarknaderna har en del av bostadsköparna upptagit alltför stora bostadskrediter med hänsyn till

deras betalningsförmåga. I vissa fall har hela priset för bostaden finansierats med lån. Utgifterna för skötseln av lånen har möjligen genast från början varit för stora med hänsyn till betalningsförmågan eller så har inkomsterna sjunkit efter bostadsköpet. Situationen har försvårats av att bostadens försäljningsvärde samtidigt har sjunkit upprepade gånger. Om man har blivit tvungen att sälja bostaden på grund av problemen med låneskötseln har resultatet kunnat bli att bostaden förlorats men att gäldenären trots det har en restskuld att svara för.

En annan problemgrupp har uppkommit på grund av svårigheter vid byte av bostad. Köp av en ny bostad innan den gamla har sålts har fört många hushåll in i en tvåbostadsfälla. Svårigheterna med att få den gamla bostaden såld, nedgången i marknadsvärdet på grund av de långa försäljningstiderna och de olika regleringskrediter som varit nödvändiga för att finansiera bostadsbytet har i vissa fall gett upphov till en avsevärd ökning av skuldsättningen. Om det har tagit en lång tid att få den gamla bostaden såld har den skuldbörda som bostadsbytet orsakat kunnat växa sig synnerligen tung med tanke på hushållets betalningsförmåga. Ett problem av samma art har kunnat uppkomma också för dem som byggt ett egnahemshus och vars gamla bostad varit osåld då egnahemshuset blivit färdigt.

1.2. Uppgifter om skuldproblemen

Under en lång tid har det inte i Finland funnits någon strukturerad statistik över hur privatpersoners skuldproblem har utvecklats eller hur stora dessa har varit. Med hjälp av flera olika informationskällor kan man trots allt skapa en ganska tillförlitlig översikt av hushållens skuldproblem för närvarande. De olika källorna ger relativt enhetliga upplysningar. Mängden skuldproblem i hushållen har klart ökat under de senaste åren och någon vändning till det bättre kan man ännu inte se. Ju färskare informationen är desto mer oroande verkar situationen. Det är uppenbart att man i ett flertal hushåll redan råkat i allvarliga och permanenta skuldproblem.

Om borgenärernas indrivningsåtgärder inte får gäldenären att frivilligt prestera betalningar söker borgenärerna vanligtvis ut sina fordringar genom ett betalningsorderförfarande eller ett

lagsökningsförfarande eller genom att väcka en fordringstalan mot gäldenären vid domstol.

Betalningsorderförfarandet används för det mesta. Antalet ansökningar om betalningsorder växte under 1980-talet till nästan det dubbla och uppgick år 1989 till knappt 138 000. År 1990 var antalet ansökningar över 183 000 och år 1991 redan 267 500. I ärenden rörande betalningsorder är borgenären i ca 80 % av fallen näringsidkare och gäldenären en privatperson. De största borgenärsgrupperna är företag inom handeln samt kredit- och finansieringsbolag.

I lagsökningsärenden inlämnades till överexekutorerna år 1980 sammanlagt 3600 ansökningar och tio år senare år 1990 redan över 22 000. År 1991 inlämnades 27 600 ansökningar om lagsökning. Lagsökning tillgrips speciellt av bankerna och finansieringsbolagen vilka utgör ca 80 % av sökandena.

Mängden tvistemål som handläggs i underrätterna har ökat under hela 1980-talet och ökningen har tilltagit under 1990-talet. Till underrätterna inkom år 1989 drygt 25 000 tvistemål, ett år senare 33 100 och år 1991 hela 50 000. Den största gruppen av ärenden utgörs av olika typer av fordringsmål.

Också utsökningsmyndigheternas arbetsmängd har ökat på grund av den tilltagande mängden skuldproblem. Det totala antalet utsökningsärenden håller på att öka. År 1989 blev sammanlagt 234 000 privatpersoner föremål för utsökning. I detta tal ingår privatpersoner samt enskilda näringsidkare och yrkesutövare. Ett år senare, år 1990, hade antalet stigit till 285 000. År 1991 har hela 337 300 privatpersoner varit föremål för utsökning. Under de senaste två åren har antalet personer som blivit föremål för utsökning ökat med ungefär 50 000 per år.

Uppgifterna om resultaten av utsökningarna belyser skuldproblemets natur. År 1991 lyckades man i på det sätt som ansökan förutsatte driva in mindre än en fjärdedel eller 72 700 fordringar av de privaträttsliga fordringar som förekom i utsökningsförfarandet. Dessa uppgick till 295 300 och omfattade vanliga skuldärenden förutom underhållsbidragsärenden. Ungefär 44 % av ärendena eller 128 700 ansökningar återförvisades till borgenären på grund av att gäldenären saknade medel. Utsökning av privaträttsliga fordringar leder till resultat i färre fall än under tidigare år. I det kreditupplysningsregister som upprätthålls av Suomen

Asiakastieto Oy har under de senaste två åren intagit upplysningar om ungefär 83 000 personer som vid utsköning har konstaterats sakna medel.

Också upplysningarna om de betalningsstörningar som intagits i kreditupplysningsregistret visar på att skuldproblemen ökar. Enligt de uppgifter som Suomen Asiakastieto Oy samlat in har sammanlagt 250 000 privatpersoner haft en anteckning om betalningsstörningar under sommaren 1992. Speciellt har andelen unga personer under 24 år ökat bland dem som fått en anteckning om betalningsstörning under de senaste åren. De personer som har minst tre anteckningar om betalningsstörningar i registret eller åtminstone två registeranteckningar om betalningskrav som varit föremål för handläggning hos myndigheterna uppgick år 1987 till ung. 70 000, år 1990 redan till 90 000 och år 1991 till över 100 000. Ungefär 55 000 personer har under sommaren 1992 haft minst fem anteckningar om betalningsstörningar.

I bankverksamheten kan hushållens skuldproblem observeras som en del av bankernas kreditförluster vilka vuxit kännbart under de senaste åren. År 1991 förorsakade bankernas krediter till allmänheten kreditförluster på 6,7 mrd. mk. Hushållens andel av detta var uppskattningsvis 10 %. Bankernas kreditförluster uppskattas överstiga 10 mrd. mk år 1992.

Bankerna hade i maj 1992 s.k. oreglerade krediter till ett belopp av över 50 mrd. mk. Med dessa avses bl.a. sådana på bankens utlåning baserade fordringar i samband med vilka gäldenären har försummat en betalningsprestation rörande räntan på skulden eller amortering av denna under minst tre månader efter förfallodagen och banken och kunden inte kommit överens om en ny betalningstidtabell. Som oreglerad kredit betraktas bankens hela fordran på gäldenären inte endast den del som gäldenären försummat, att betala. Hushållens andel av de oreglerade krediterna uppgår till uppskattningsvis en femtedel.

Enligt en undersökning utförd av Bankföreningen i Finland har 11 % av de hushåll som upptagit lån dvs. 144 000 hushåll under de senaste åren överenskommit med banken om nya arrangemang beträffande låneskötseln. Ändrade villkor för låneskötseln förekommer i huvudsak i sådana hushåll som har stora bostadslån vilka har upptagits för några år sedan till marknadsränta. I de flesta fallen har

man kommit överens om uppskov med amorteringen av lånet.

Också kredit- och betalkortsföretagens kreditförluster har vuxit klart under de senaste två åren vilket på sitt sätt ger en antydning om konsumenternas betalningssvårigheter. T.ex. Kreditlaget, som beviljat allmänheten totalt 850 000 olika kreditkort, har under år 1991 sagt upp kreditkortsavtalet för ung. 25 000 kunder och år 1992 med över 10 000 kunder. Enligt statistikcentralens utredning uppkom kreditförluster om sammanlagt 104 milj. mk i kreditkortshandeln år 1991 medan motsvarande summa ett år tidigare var 51 milj. mk.

I den förundersökning som gjorts av centralen för konsumentforskning rörande de problem som personer med bostadsskulder har uppskattas det att i hela landet fanns i slutet av år 1991 25 000—30 000 hushåll med betalningssvårigheter på grund av bostadsskulder. Av dessa är 14 000 hushåll sådana i vilka man redan blivit tvungen att uppskjuta amortering på lånet med minst tre månader eller att uppta ny kredit för skötsel av lånet. I undersökningen kom man fram till att 13 000 hushåll var i en så svår situation att de inte har klarat av utgifterna för skötseln av lånet eller att komma överens med banken om nya betalningsarrangemang. Svårigheter med låneskötseln beräknas ha gett upphov till en försäljning av bostaden i 4 000 fall.

Den allmännaste orsaken till betalningssvårigheterna har enligt nämnda undersökning varit arbetslöshet, sjukdom, skilsmässa eller skuldsatt företagsverksamhet. I relativt många fall har svårigheterna berott också på att man från början upptagit en alltför stor skuld för köp av bostad. Bostadslånet har i de fall som undersökningen omfattade uppgått till i genomsnitt 200 000—300 000 mk. I över hälften av dem var bostadslånet bundet till referensräntan och till största delen hade bostadsköpet ägt rum under åren 1988—1989. I de fall då skuldproblemen orsakat en försäljning av bostaden hade i de allra flesta fall ännu kvarstått en skuld på 50 000—150 000 mk.

Då företagsverksamhet leder till konkurs uppkommer i många fall också ett personligt ansvar för skulderna. Speciellt i små och medelstora företag kommer ägarföretagaren eller huvudaktieägaren, vilka står i en central ställning, ofta på grund av borgen eller andra personliga förpliktelser att efter konkursen få svara för de skulder som tagits för närings-

verksamheten. Bolagsman i öppet bolag och ansvarig bolagsman i kommanditbolag ansvarar för bolagets förpliktelser till fullt belopp såsom för egen skuld. Vidare är det möjligt att företagarens släktingar eller andra delägare överlåtit sin egendom som säkerhet för att finansiera företagsverksamheten eller att de ingått borgensförbindelser eller på annat sätt tagit ansvar för lån som upptagits för företaget.

Det ökade antalet konkurser har betytt det att allt fler privatpersoner har blivit tvungna att svara för skulder som uppkommit i samband med misslyckad företagsverksamhet. År 1990 inlämnades ca 3 600 konkursansökningar medan motsvarande antal år 1991 var 6 138. Av de konkursmål som var anhängiga år 1991 gällde 61 % aktiebolag, 21 % kommanditbolag och 10 % enskilda näringsidkare. Näringsverksamhet som slutat i konkurs har under de senaste åren med största sannolikhet försatt synnerligen många privatpersoner i personligt ansvar för skulder som hänfört sig till företagsverksamheten.

1.3. Skuldproblemens verkningar

Skötseln av en skuld kan förorsaka problem för hushållen redan då man för detta ändamål blir tvungen att skaffa extra inkomster eller att sänka levnadskostnaderna. Hushållen kan komma att kämpa långa tider på detta sätt för att sköta sina skuldförbindelser och klara sig ur sin svåra situation utan tvångsindrivning av skulderna eller anteckning om betalningsstörningar i kreditupplysningarna.

Den som råkat i skuldsvårigheter kan försöka korrigera sin ekonomi genom att uppta ny kredit. Om den nya krediten är långfristig och till sina villkor förmånligare än de tidigare kan den rätta till situationen. Om man däremot sköter en gammal skuld med hjälp av en ny kortfristig och dyr kredit och hushållets tillgångar inte heller i övrigt ökar råkar man in i en verklig kretsgång. Svårigheterna skjuts på framtiden trots att man kan vänta sig en återvändsgränd beträffande ekonomin.

Då skulder krävs in av personer i svårigheter med utnyttjande av myndighetsmaskineriet är hushållens spelrum redan mycket begränsat. Man har för det mesta redan förbrukat sina möjligheter att öka sina inkomster och att skära ned på sina utgifter. Det är inte lätt att få en ny förmånlig kredit. Om skulderna drivs

in genom utmätning måste gäldenären klara sin utkomst med hjälp av de tillgångar som blir kvar efter utsökningen.

I allvarliga skuldsvårigheter är en sådan privatperson vars disponibla inkomster och förmögenhet inte räcker till för skötseln av skulderna och en förändring till det bättre inte kan väntas i en nära framtid. Situationen kan vara denna t.ex. för en gäldenär vars lön inte genom utmätning ger tillräckligt med pengar för amorteringar, räntor och utsökningskostnader och vars skuldbelopp av denna orsak hela tiden växer. I allvarliga skuldsvårigheter är ofta också ett hushåll som utöver de oundgängliga levnadskostnaderna inte har tillräckligt med tillgångar för amortering av en bostadsskuld och för betalning av räntorna. En gäldenär vars bostad utgör säkerhet för en skuld kan som en följd av insolvens förlora sin bostad och efter det ännu svara för en del av bostadsskulden om bostadens värde inte täcker hela skulden. En övermäktig skuldbörda kan uppkomma också t.ex. som en följd av tidigare företagsverksamhet vilken gett upphov till en stor personlig skuldsättning.

En skuldmängd som klart överstiger betalningsförmågan kan förorsaka gäldenären många slag av besvärigheter. Den yttersta ansträngning som skötseln av skuldförbindelserna kräver kan ge upphov till ett starkt psykiskt tryck och ångest samt i värsta fall skada hälsan, människokorelationerna och individens handlingsförmåga. Skuldsvårigheter som upplevs som övermäktiga kan förlama individens initiativförmåga, göra det svårt för honom att klara sig i arbetslivet eller leda till arbetsoförmåga och i sista hand till att han står utanför arbetslivet och blir beroende av socialskyddet. Den ångestfyllda situationen kan leda till överlagd konsumtion samt till flykt undan borgenärerna och myndigheterna. Utöver gäldenären drabbas ofta också hans närmaste anhöriga och relationerna mellan dem av de negativa konsekvenserna. Svårigheterna i samband med skuldproblem ökas av att de ofta anknyter till andra sociala problem såsom arbetslöshet och sjukdom.

Skuldproblemen för privatpersoner har verkningar också för borgenärerna. Yrkesmässig kreditgivning och marknadsföring är rörelseverksamhet som utmärks av en strävan efter att erhålla ekonomisk fördel och å andra sidan ger upphov till risk för kreditförluster. Kreditgivaren kan med sina egna åtgärder t.ex. genom att

reglera omfattningen och inriktningen av marknadsföringen, genom att bestämma villkoren för kreditgivningen och genom att låta undersöka gäldenärens kreditvärdighet påverka det ekonomiska resultatet av sin kreditgivning. Ur kreditgivarens synvinkel är t.ex. de kostnader som uppkommer på grund av utredningen av gäldenärens kreditvärdighet eller indrivningen av försenade betalningsrater liksom också konstaterade kreditförluster faktorer som försvagar det ekonomiska resultatet. Fastän de yrkesmässiga kreditgivarna med sina egna åtgärder kan påverka det ekonomiska resultatet av sin verksamhet har också utvecklingen av gäldenärens ekonomi samt deras betalningsbeteende en central betydelse för kreditgivarens verksamhet. T.ex. en ogynnsam utveckling av den allmänna ekonomiska situationen eller en oväntat kraftig tillväxt av arbetslösheten kan också ur kreditgivarens synvinkel utgöra riskfaktorer som är svåra att förutse i samband med långvariga låneavtal. En kreditgivning som står på fast grund bör basera sig på att man tryggt sin situation i tillräcklig utsträckning med hänsyn till olika kostnadsfaktorer i verksamheten speciellt i ett långt tidsperspektiv.

Ur de offentliga samfundens synvinkel kan verkningarna av privathushållens skuldproblem vara av en mångskiftande natur eftersom skuldproblemen ofta hör samman med sociala problem såsom tryggheten av utkomst, arbete och en god hälsa. Direkta ekonomiska verkningar har skuldproblemen på grund av att de personer som råkat i svårigheter blir tvungna att ty sig till utkomststödet. Detta behov kan uppkomma redan då hushållen försöker sköta sina skuldförpliktelser utan myndighetsindrivning och inkomsterna inte utöver detta räcker till för de oundgängliga mat- och boendekostnaderna. Vidare kan det uppkomma ett behov av utkomststöd då skulderna är föremål för utsökning och den del av lönen som är disponibel efter utmätningen inte räcker till för att täcka de verkliga levnadskostnaderna. Behovet av denna typ av stöd kan vara långvarigt om de skulder som är föremål för utsökning på ett väsentligt sätt överskrider hushållets betalningsförmåga. Ett hushåll i skuldsvarigheter kan också vara i behov av bostadsstöd för att klara av sina boendekostnader. Om gäldenären blivit tvungen att avstå från sin bostad till följd av sina skuldproblem kan han behöva hjälp av myndigheterna för att ordna sitt boende.

2. Nugällande lagstiftning

Med lagstiftning kan man sträva efter att på förhand förhindra uppkomsten av skuldproblem eller så kan man med hjälp av den i efterhand behandla eller lindra följderna av skuldproblemen. Ett preventivt förhållningssätt till skuldproblemen har varit aktuellt speciellt vid beredningen av lagstiftningen rörande konsumtionskrediter. Då man utarbetade stadgandena i konsumentskyddslagens 7 kap. rörande konsumtionskrediter ansågs konsumenternas överskudsättning inte speciellt omfattande i jämförelse med andra länder. Man ansåg att konsumenternas möjligheter att få information delvis förhindrade en överskudsättning. Förbudet att använda löpande förskrivningar och trattor antogs också verka i den riktningen att krediter inte beviljas på alltför lösa grunder (RP nr 88/85 rd. s. 11).

Då lagen bereddes ansåg man det trots allt nödvändigt att på förhand reservera sig för den möjligheten att skuldproblemen skulle utvecklas i en ofördelaktig riktning såsom det hade skett i vissa andra länder. Därför intogs i konsumentskyddslagens 7 kap. stadganden med stöd av vilka statsrådet på konsumentpolitiska grunder kan bestämma en obligatorisk kontantandel och en längsta tillåten kredittid i fråga om engångskrediter samt en obligatorisk minimiamortering på kontokrediter. Denna möjlighet har tillsvidare inte utnyttjats.

2.1. Verkningarna av gäldenärens försvagade betalningsförmåga på betalningsförpliktelserna

En överväldigande del av privatpersonernas skulder baserar sig på ett avtal mellan kreditgivaren och gäldenären. Enligt gällande rätt bör åtaganden uppfyllas på det sätt som man kommit överens om. Den nugällande obligationsrätten innehåller inga allmänna stadganden på basis av vilka man i efterhand kunde ingripa i innehållet i en överenskommen betalningsskyldighet på grund av gäldenärens försvagade betalningsförmåga. Gäldenären kan i allmänhet inte t.ex. på grund av en försvagning av sin ekonomiska situation kräva att en betalningsprestation skall skjutas på framtiden eller att betalningsskyldigheten skall nedsättas.

Gäldenären svarar för sina förbindelser också med de tillgångar som han eventuellt får i

framtiden. Skuldansvaret kan i praktiken sträcka sig över hela livstiden eftersom borgenären t.ex. med indrivningsåtgärder kan avbryta pre-skriptionen av en obligationsrättslig fordran.

I vår nuvarande lagstiftning ingår ett flertal stadganden som gör det möjligt att i efterhand omvärdera ingångna avtal ur en skälighetssynvinkel. T.ex. med stöd av konsumentskyddslagen kan man jämka det pris som konsumenten skall betala om det är oskäligt i förhållande till nyttighetens värde. Med hjälp av jämkningen kan man i viss utsträckning i enskilda avtalsförhållanden underlätta situationen för en konsument som köpt en nytting på skuld.

Enligt 36 § 1 mom. lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (rättshandlingslagen) kan ett villkor i en rättshandling jämkas eller lämnas utan avseende om villkoret är oskäligt eller dess tillämpning leder till oskälighet. Som ett villkor i en rättshandling betraktas också förpliktelser rörande vederlagets storlek. När man stadgat om möjligheten att jämka ett avtal har man dock inte riktat in sig på problem med överskudsättning varför detta inte kan ses som ett medel att ingripa i skuldförhållandets innehåll på grund av gäldenärens nedsatta betalningsförmåga. I rättspraxis har man veterligen inte jämkat avtal enbart på den grunden att den betalningsskyldighet som avtalet grundar överstiger gäldenärens betalningsförmåga. Då man skapade jämningsstadgandet i rättshandlingslagen beaktade man inte heller speciellt den möjligheten att försvagningen av gäldenärens betalningsförmåga kan bero på ett flertal samtidiga betalningsförpliktelser samt den därav uppkomna totala skuldbördan.

Betalningsskyldigheten beträffande vissa skulder till offentliga samfund kan avskrivas eller nedsättas på den grunden att den betalningsskyldiga inte kan fullgöra sin skyldighet till följd av sjukdom, arbetslöshet eller arbetsoförmåga. Enligt studiestödslagen (28/72) kan staten bevilja befrielse från erläggandet av den regressfordran som övergått på staten i samband med betalningen av studielånet, samt den ränta som hänför sig till detta lån. Detta förutsätter att låntagaren är stadigvarande arbetsoförmögen eller att hans tillfälliga arbetsoförmåga har varat i minst fem år och att en återindrivning skall anses oskälig med hänsyn till låntagarens ekonomiska omständigheter. Ett motsvarande stadgande ingår i lagen om

studiestöd för högskolestuderande (111/92) som trädde i kraft den 1 juli 1992.

Enligt lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77) kan av kommunala medel erläggas underhållsstöd åt barn bl.a. då den underhållsskyldiga har försummat att betala underhållsbidrag. Man kan avstå från att kräva in ersättning för det betalade stödet av den underhållsskyldiga till den del som underhållsbidraget blivit obetalt på grund av den underhållsskyldigas sjukdom, skada, sådan arbetslöshet för vilken han inte själv ansvarar eller av annan jämförbar orsak.

I skattelagstiftningen ingår ett flertal stadganden enligt vilka man kan bevilja total eller partiell befrielse från erläggandet av skatt eller medge den skattskyldige uppskov med betalningen av skatterna efter det att dessa redan fastställts. Befrielsen kan gälla såväl skatten som påföljderna av dröjsmål. Reglerna om befrielse från att erlagga skatt täcker i princip alla former av personbeskattning. Det centrala lagrummet är beskattningens lag (482/58) 125 § som i inkomst- och förmögenhetsbeskattningen tillämpas på såväl stats- som kommunalskatt. Befrielse kan beviljas bland annat om den skattskyldiges skattebetalningsförmåga med beaktande av den inkomst och den förmögenhet som står till hans och hans familjs förfogande av särskilda skäl, såsom försörjningsplikt, arbetslöshet eller sjukdom, väsentligen nedgått.

Enligt lagen om avgiftsbefrielse (529/80) kan en betalnings- eller ersättningsskyldig helt eller delvis befrias från att erlagga en avgift eller ersättning som skall tillfalla staten om detta inte kränker statens intressen eller om indrivning av avgiften eller ersättningen är uppenbart oskäligt. Lagen kan tillämpas på alla avgifter som tillfaller staten utom på skatter. I rättspraxis har man ansett att man med stöd av nämnda lag inte kan bevilja befrielse från återbetalningen av lån som beviljats av medel som anvisats i statsbudgeten. Med stöd av vissa andra lagar kan man med hänsyn till vad som är skäligt avstå från att driva in vissa fordringar av närmast offentligrättslig karaktär.

I vissa fall kan gäldenärens försvagade betalningsförmåga beaktas redan då betalningsskyldigheten fastställs. Då man fastställer underhållsbidrag beaktas vid bedömningen av förälderns förmåga att betala underhåll hans ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärvsarbete, de tillbudsstående tillgångarna samt hans övriga på lag grundade underhålls-

ansvar (lag om underhåll för barn 704/75 2 § 1 mom.). Beloppet av det fastställda underhållsbidraget kan senare ändras om det inträffat så väsentliga förändringar i förhållandena att en ändring av underhållsbidraget kan anses skäligt.

Vid tillämpningen av skadeståndslagen kan man tillmäta den ersättningsskyldiges betalningsförmåga betydelse då man fastställer beloppet på ersättningsskyldigheten. Enligt det allmänna jämningsstadgandet som ingår i lagen kan skadestånd jämkas om ersättningsskyldigheten prövas vara oskäligt betungande med hänsyn till skadevållarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter (2 kap. 1 § 2 mom.).

I skattelagstiftningen har enskilda personers skattebetalningsförmåga, ekonomiska omständigheter samt faktorer som försvagat betalningsförmågan sedan länge inverkat på beloppet av den skatt som fastställs speciellt i den progressiva inkomstbeskattningen samt beträffande avdragsmöjligheter av olika slag (särskilt räntekostnader, tidigare avdrag för sjukkostnader). Det är möjligt för den skattskyldiga att få ett avdrag om högst 6 000 mark från inkomsten på grund av nedsatt skattebetalningsförmåga (inkomst- och förmögenhetsskattelagen 1240/88, 100 §). En förutsättning för att man skall få detta avdrag är att skattebetalningsförmågan försvagats väsentligt av en särskild orsak såsom underhållsskyldighet, arbetslöshet eller sjukdom. Enligt skattestyrelsens anvisningar (9.5.1990, 3561/31/90) kan man beträffande dem som råkat i en tvåbostadsfälla betrakta de räntekostnader som överstiger maximibeloppet för ränteavdraget som en sådan speciell orsak som leder till nedsatt skattebetalningsförmåga.

2.2. Verkningarna av gäldenärens nedsatta betalningsförmåga på dröjsmålspåföljderna

I den nugällande lagstiftningen ingår flera stadganden som på sociala grunder lindrar påföljderna av betalningsförseningar.

Enligt 11 § räntelagen (633/82) kan dröjsmålsräntan på penningskuld jämkas till förmån för en konsument, den som har en bostadsskuld eller en person som bor på hyra. Jämkningsen förutsätter att förseningen med prestationen har berott på betalningssvårigheter som gäldenären har råkat i till följd av sjukdom,

arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld. Med stöd av räntelagen kan man nedsätta endast dröjsmålsräntans belopp. Man kan inte med stöd av den justera beloppet på skuldkapitalet.

Beträffande försäljning på kredit mellan en näringsidkare och en konsument stadgar konsumentskyddslagens 7 kap. 16 § om de förutsättningar under vilka kreditgivaren, om konsumenten försummar sin betalningsskyldighet, kan åberopa de speciella påföljder som man kommit överens om i fall av dröjsmål såsom att kräva betalning för en post som inte förfallit eller att återta den sålda varan. Enligt paragrafens 2 mom. får kreditgivaren inte göra en dylik påföljd gällande om betalningsdröjsmålet orsakats av konsumentens sjukdom, arbetslöshet eller jämförbar omständighet förutom om detta är uppenbart oskäligt mot kreditgivaren med beaktande av dröjsmålets längd och övriga omständigheter. Ett stadgande av samma typ som begränsar säljarens rätt vid köparens betalningsdröjsmål ingår i lagen om avbetalningsköp (91/66, 2 § 2 mom.).

Också beträffande de fordringar som vissa offentliga samfund innehar kan man på sociala grunder jämka påföljderna av betalningsdröjsmål. Då man av en låntagare återindriver ett studielån som betalats med statsmedel åt ett kreditinstitut kan man enligt studiestödslagen fastställa den ränta som uppbärs av låntagaren till den allmänna maximiränta som penninginrättningarna uppbär för studielån. En förutsättning är då att orsaken till att lånet lämnats oskött är låntagarens insolvens på grund av arbetslöshet, sjukdom, graviditet och barnbörd, uppfyllande av värnplikt eller annan jämförbar orsak (6 § 5 mom.). Ovan har det redan varit fråga om möjligheterna att på sociala grunder lindra påföljderna av dröjsmål med betalning av skatter. Stadganden av samma typ finns också gällande vissa andra fordringar som innehas av offentliga samfund.

2.3. Realisering av lösöreant

Också de stadganden som gäller realisering av löseegendom som ställts som säkerhet för skuld inverkar på gäldenärens situation när han råkat i betalningssvårigheter. Panthavaren har rätt att sälja panten och täcka sin fordran med köpesumman om fordran har förfallit och pantens ägare har informerats om detta samt

om att förmålet kommer att säljas och fordran inte betalas inom en viss tid som är minst en månad från det meddelandet givits (handelsbalken 10 kap. 2 § 1 mom., 687/88). Stadgandet är dispositivt varför man genom avtal kan avvika från det.

För det fall att pantsättningen gäller aktier som berättigar till besittning av en lägenhet som pantens ägare använder som sin bostad har man stadgat om ett minimiskydd för denne ifall egendomen realiserar. Efter det att pantägaren har meddelats om att fordran förfallit till betalning och om att risk för att panten realiserar föreligger måste ägaren få minst två månader tid att betala panthavarens fordran. Om fordran inte betalas inom denna tid får panthavaren realisera de pantsatta aktierna. Detta skydd för pantägaren om vilket stadgas i handelsbalken 10 kap. 2 § kan inte genom avtal inskränkas.

2.4. Gälldenärens ställning vid verkställighet av fordran

En borgenär kan söka ut sin fordran genom verkställighet av utsökningsmyndigheterna i allmänhet endast om han har en i lagstiftningen nämnd utsökningsgrund (utsökningslagen 3 kap. 1 §). I privaträttsliga fordringsmål utgörs grunden för verkställighet i allmänhet av en dom, en betalningsorder eller ett beslut om lagsökning. Skatter och offentliga avgifter kan drivas in med hjälp av utsökningsmyndigheterna utan dom eller utslag med stöd av den handling som visar deras riktighet (lag om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg 367/61). Utöver detta kan vissa andra förpliktelser såsom de flesta försäkringspremier samt av socialnämnden fastställda avtal om underhållsbidrag verkställas utsökningsvägen utan skild dom eller skilt utslag.

Utsökning utgör en separat verkställighet. Varje borgenär ansöker skilt för sig om verkställighet av sin fordran hos utmätningssmannen. Denne verkställer i princip varje enskild fordran oberoende av gälldenärens övriga borgenärer. Visserligen är för samma gälldenär ofta samtidigt många skulder föremål för utmätning. För varje fordran utmäts så mycket tillgångar att de täcker fordran och verkställighetskostnaderna. Fordringarna betalas med hjälp av de utmäta tillgångarna i enlighet med en i lag reglerad förmånsordning.

Utsökning av fordran är en av myndigheter-

na med tvång genomförd verkställighet av betalningsskyldigheten i de fall då gälldenären inte i övrigt har fullgjort sina skyldigheter. Utsökningen påbörjas på initiativ av borgenären och den inriktar sig i första hand på att tillfredsställa borgenärens krav. Fastän huvudmålet för utsökningen är att med hjälp av myndigheterna verkställa borgenärens fordringsrätt skyddas också gälldenärens ställning och verksamhetsförutsättningar i en viss utsträckning. I utsökningsförfarandet kan man dock inte ingripa i fordrans belopp som fastställts i t.ex. den dom som utgör verkställighetsgrund.

Utsökningen inleds vanligtvis med att gälldenären tillställs en uppmaning att betala fordran frivilligt. En kort frist utsätts för betalningen. I allmänhet blir lön eller pension föremål för utmätning om pensionen är av den arten att utsökning kommer i fråga. Enligt lagen utmäts löseegendom framom fast egendom. Av löseegendomen utmäter man sist det som gälldenären behöver i sin näringsverksamhet eller på annat sätt är mest i behov av. Gälldenären har också rätt att under vissa förutsättningar anvisa viss egendom utmätning (utsökningslagen 4 kap. 4 §).

För att trygga utkomsten för gälldenären och hans familj måste två tredjedelar av den del av gälldenärens lön som skall tillfalla honom efter förskottsinnehållningen undandras utmätning. Om grunden för utmätningen utgörs av ett underhållsbidrag eller en skuld av motsvarande typ kan man trots allt utmäta en större del än en tredjedel (utsökningslagen 4 kap. 6—7b §§).

I samtliga fall bör gälldenären dock av lönen få till sitt förfogande minst ett penningbelopp som motsvarar den s.k. skyddsdelen. Dess storlek beror på omfattningen av gälldenärens underhållsskyldighet. Skyddsdelen är bunden vid levnadskostnadsindex och justeras årligen i enlighet med förändringarna i indexet. Skyddsdelens storlek har fr.o.m. den 1 januari 1992 varit 85 mark per dag för gälldenären och 24 mark för maka eller barn vilkas underhåll är beroende av honom.

Man strävar efter att trygga utkomsten för gälldenären och hans familj också genom stadgandena om rätt att undanta viss egendom. I utmätningen skall man avskilja vissa för gälldenären, dennes familj och för utkomsten viktiga förmögenhetsobjekt (utsökningslagen 4 kap. 5 § 1 mom.). Dessa omfattar bl.a. för gälldenären och hans familj nödvändiga kläder,

oundgängliga möbler och hushållssaker, nödvändiga arbetsredskap, läroböcker och facklitteratur samt pengar för underhåll under en månad om det anses oundgängligt för gäldenärens utkomst.

I utökningspraxis tillämpas ibland en viss flexibilitet till gäldenärens fördel till följd av att gäldenären och borgenären medverkar till ett avtal om betalningstidtabellen och i anslutning till detta om uppskov med verkställigheten. Man kan komma överens om betalningstidtabellen efter det att gäldenärens egendom har utmätts och borgenären inte kräver att egendomen säljs så länge som gäldenären följer avtalet.

2.5. Konkurs och ackord

Konkurs är ett rättsligt reglerat förfarande i vilket gäldenärens egendom överläts åt borgenärerna och realiseras och i vilket de medel som erhålls delas mellan de borgenärer som deltagit i konkursförfarandet. Konkurs betecknas som generalverkställighet till skillnad från utmätning vid vilken varje borgenär driver in sin fordran oberoende av övriga borgenärer. Konkursförfarandet omfattar den egendom som gäldenären har då konkursen börjar och som han får under konkursens gång samt den egendom som konkursboet eventuellt förvärvat med stöd av stadgandena om återvinning.

Samma rättsregler gäller för konkurs oberoende av om konkursgäldenären är en fysisk eller juridisk person. I praktiken används konkursförfarandet relativt begränsat beträffande privatpersoner. Detta beror närmast på att insolventa privatpersoner sällan har en så stor realiserbar förmögenhet att det skulle räcka till utdelningskvot åt borgenärerna efter det att konkurskostnaderna har betalats. I allmänhet utgör bostaden säkerhet för en bostadsskuld och säkerhetsborgenären kan till följd av gäldenärens betalningsförsummelse realisera säkerheten oberoende av konkursförfarandet.

Gäldenären har i konkursen samma rätt att undanta nödvändig lösegendom som i utökningsförfarandet. I samband med konkurs iaktas likaså de begränsningar som tillämpas vid utmätning av lön och pension.

Konkursförfarandet eliminerar inte gäldenärens ansvar för de skulder som ingår i konkursboet utan gäldenären ansvarar alltjämt för dem med de tillgångar som han förvärvat efter

konkursen till den del skulderna inte betalats i konkursen. Konkurs för en juridisk person, speciellt ett aktiebolag, avviker från det ovan nämnda eftersom konkursen i praktiken leder till att den juridiska personen upplöses och skuldansvarets fortsatta existens sålunda saknar betydelse. En annan sak är det att också i denna situation kan bolagets delägare trots allt på grund av en förpliktelse eller till följd av ett lagstadgande stå i personligt ansvar för åtminstone en del av bolagets skulder.

En person som är i betalningssvårigheter kan eftersträva en lösning på sina skuldproblem med hjälp av ackordsförhandling. I obligationsrätten avses med ackord en reglering genom vilken borgenären avstår från en del av sin fordran. Flera borgenärer kan delta i förhandlingen, efterskänkandet kan omfatta alla gäldenärens skulder eller en del av dem och med stöd av avtalsfriheten kan borgenärerna foga villkor eller bestämmelser av önskad art till det avtal genom vilket skulderna efterskänks. Det finns inga specialstadganden om avtalsbaserat ackord.

Utöver detta finns det speciallagstiftning om ackordsförhandling (lagen om ackord 148/32 och lag angående temporär ändring av konkursstadgan 55/32 vilka är i kraft till utgången av år 1992). Grundtanken med det i lag reglerade ackordet är att domstolen på ansökan av gäldenären under i lagen nämnda förutsättningar kan nedsätta sökandens skuldbelopp till en viss del oberoende av vad en minoritet av borgenärerna anser. Detta skall ske i ett förfarande som regleras av ackordstadgandena och en viss kvalificerad majoritet bland borgenärerna skall godkänna förfarandet.

Den lagstadgade ackordsförhandlingen förutsätter att gäldenären åt borgenärerna erlägger minst en fjärdedel av de skulder som är föremål för förhandlingarna. Ackordet gäller bara de borgenärer som inte har pant eller förmånsrätt för sin fordran. Pantborgenär eller borgenär med förmånsrätt kan delta i ackordsförhandlingarna endast om han uttryckligen avstår från sin pant eller förmånsrätt. Ackordslagstiftningen har refererats närmare i regeringens propositionen om företagssanering.

Stadgandena om ackordsförhandlingar har utarbetats närmast med sikte på företagsverksamhet och då har inte de krav beaktats som lösningen av insolventa privatpersoners skuldproblem ställer. Stadgandena rörande procedu-

ren är relativt detaljerade och invecklade. Det krävs att en ganska bred majoritet av borgenärerna godkänner ackordet för att detta skall förverkligas och fordringar med förmånsrätt samt pantskulder står utanför förfarandet. Bl.a. av dessa orsaker används ackord mycket sällan.

2.6. Den tidsbegränsade speciallagstiftningen om personer med bostadsskulder

För att hjälpa överskuldssatta personer med bostadslån har i maj 1992 givits en lag om räntestöd till dem som har bostadsskulder och är i ekonomiska svårigheter (408/92) och en lag om beviljande i vissa fall av anskaffningslån enligt lagen om bostadsproduktion (412/92). Lagarna trädde i kraft den 15 maj 1992 och gäller en begränsad tid till utgången av juni 1993.

Lagen om räntestöd till dem som har bostadsskulder och är i ekonomiska svårigheter är avsedd att stöda gäldenärer som befinner sig i avsevärda ekonomiska svårigheter och inte klarar av kostnaderna för skötseln av sina bostadslån med hjälp av arrangemang som de kommit överens om med sina kreditinstitut eller med hjälp av andra tillbudsstående medel.

I den första tilläggsbudgeten för 1992 har ett anslag om 400 milj. mk reserverats för räntestöd. Man har beräknat att det är möjligt att med dessa medel hjälpa ungefär 1000 av de personer med bostadsskulder som är i den allra svåraste situationen.

Vid utgången av augusti 1992 hade ungefär 3150 ansökningar om räntestöd inkommit till bostadsstyrelsen.

Med lagen om beviljande i vissa fall av anskaffningslån enligt lagen om bostadsproduktion strävar man enligt regeringens proposition efter att kommunerna, kommunförbunden och vissa andra samfund skall köpa in bostäder av familjer som råkat i en tvåbostadsfälla och använda dem som hyresbostäder.

Anskaffningslånet beviljas av bostadsstyrelsen av medel i utvecklingsfonden för bostadsförhållandena. Det anskaffningslån som beviljas av statsmedel täcker 95 % av bostadens anskaffningsvärde varför den kommun som upptar lånet eller något annat samfund blir tvungna att finansiera den resterande fem procenten. I den första tilläggsbudgeten för 1992 finns ett anslag för förvärv av uppskatt-

ningsvis 300 bostäder med stöd av ifrågavarande lagstiftning. Vid utgången av augusti 1992 har endast ca tjugo låneansökningar inkommit till bostadsstyrelsen.

3. Lagstiftningen i vissa andra länder

3.1. Allmänt

Den ökade skuldsättningen för privatpersoner och de tilltagande skuldproblemen har i flera länder gett upphov till lagstiftning om privatpersoners insolvenssituationer. Reformen har genomförts bland annat i Danmark, Norge, Frankrike och Förenta Staterna. Reformen planeras i Sverige och Tyskland. Utvecklingen har dirigerats av samma typ av faktorer som i Finland.

I de enskilda länderna har man stannat för olika system för att lösa privatpersoners skuldproblem. Systemen avviker från varandra t.ex. i det avseendet huruvida man genomför regleringen av privatpersonernas skuldansvar i samband med konkursförfarandet eller i ett helt fristående förfarande samt ifråga om möjligheterna att befria gäldenären från det skuldansvar som uppkommit innan insolvensförfarandet inleddes direkt med stöd av lag efter att förfarandet avslutats eller förutsätts det för befrielse från skuldansvar att man iakttar ett betalningsprogram som är i kraft i många år. I samma land kan man tillämpa flera alternativa system.

Nedan redogörs för huvuddragen i den lagstiftning som är i kraft eller under beredning i vissa länder. Den internationella utvecklingen för att finna en lösning på privatpersoners skuldproblem har presenterats relativt omfattande i det forskningsprojekt som senaste år publicerades av Rättspolitiska forskningsanstalten och privaträttsliga institutionen vid Helsingfors universitet (Skuldsanering för konsument. Behov och möjligheter. Rättspolitiska forskningsanstaltens publikation 106/1991 s. 71—152).

3.2. Danmark

I den danska konkurslagen intogs år 1984 stadganden om skuldsanering för fysiska personer (gaeldsanering). Stadgandena gör det

möjligt att sätta ned gäldenärens skulder till en sådan nivå att gäldenären klarar av dem. Reformens centrala målsättning var att säkra gäldenärens möjligheter att leva ett människovärdigt liv och planera sin framtid.

Stadgandena gäller endast fysiska personer. Stadgandena har tillämpats även i sådana situationer då gäldenären har varit näringsidkare vid tidpunkten för ansökan. Om gäldenärens skulder helt eller delvis uppkommit i näringsverksamhet som gäldenären idkar vid denna tidpunkt har sanering i allmänhet nekats. Däremot har det inte varit ett hinder för tillämpning att gäldenären tidigare har idkat näringsverksamhet och att han efter att verksamheten upphört stannat i ansvar för betydande skulder som hänfört sig till näringsverksamheten.

Skuldsaneringen berör alla de skulder som uppkommit innan saneringen påbörjas med undantag för skuld för vilken panträtt eller annan säkerhet givits, till den del skulden täcks av värdet på säkerheten. Den del av skulden som överstiger detta värde omfattas av saneringen.

En förutsättning för skuldsanering är att gäldenären kan visa att han då han ansöker om sanering och också under de närmaste åren kommer att vara oförmögen att svara för sina skuldförbindelser. Skuldernas storlek måste stå i disproportion till gäldenärens nuvarande och framtida betalningsförmåga. Vidare förutsätts det att gäldenärens ställning och omständigheter i övrigt talar för en skuldsanering. Då man bedömer detta tar man speciell hänsyn till om saneringen kan leda till att gäldenärens ekonomiska situation rättas till samt vidare till hur gamla skulderna är och hur de uppkommit, gäldenärens åtgärder för skötseln av skulderna och gäldenärens förhållanden under det saneringspåret.

Skuldsanering är inte ett förfarande som är avsett för en realisering av tillgångar. Det förutsätts i allmänhet av gäldenären att han före beslutet om skuldsanering har realiserat sina tillgångar som han kan använda för betalningen av sina skulder.

Säkerhetsskulderna omfattas inte i Danmark av skuldsaneringen. Gäldenärens boende säkras närmast på det sättet att beloppet av de skäliga boendekostnaderna kan inberäknas i gäldenärens godtagbara levnadskostnader. Inom dessa gränser kan det vara möjligt för gäldenären att behålla sin bostad. Om det trots

allt är möjligt att garantera gäldenären en skälig boendenivå till lägre kostnader till exempel genom övergång till hyresbostad beviljas inte skuldsanering om gäldenären inte förfar på detta sätt. Om gäldenärens bostadsförmögenhet överskrider en nivå som kan anses skälig kan saneringen förutsätta att bostadstillgångarna säljs och att de medel som blir över används till skuldbetalning. Domstol beslutar om skuldsanering. Förfarandet inleds med en ansökan av gäldenären i vilken han redogör för sina skulder och sin ekonomiska ställning. Det är allmänt att socialmyndigheterna biträder gäldenären då han gör sin ansökan. Domstol beslutar om att sanering skall inledas på basis av gäldenärens ansökan och de handlingar som bifogats den samt efter att ha hört gäldenären.

Om sanering inleds förordnar domstolen ett biträde att utreda ärendet. Biträdet är i allmänhet en advokat som specialiserat sig på ärenden av denna typ. Biträdet är underställt domstolens kontroll. Om inledandet av saneringen meddelas offentligt. Meddelandet delges de kända borgenärerna. Borgenärerna skall inom viss tid uppge sina fordringar för domstolen. Då sanering inletts är tvångsverkställighet av skuld som är föremål för saneringsförfarandet omöjlig.

Biträdet uppgör tillsammans med gäldenären ett förslag till saneringsplan.

Borgenärerna kallas till domstolsbehandlingen av gäldenärens saneringsförslag. Gäldenären måste personligen delta i förhandlingen.

I skuldsaneringsbeslutet fastställs ett betalningsprogram i vilken bestäms om betalningsskyldigheten och betalningstidtabellen. I vissa fall kan skulderna helt och hållet avskrivas. Alla borgenärer bemöts i allmänhet på samma sätt. I regel omfattar betalningsprogrammet en tidsrymd om fem år.

Innehållet i betalningsprogrammet bestäms av gäldenärens betalningsförmåga. Gäldenären blir tvungen att under fem år till betalning av sina skulder av sina disponibla inkomster använda hela den del som inte går åt till nödvändiga utgifter och levnadskostnader. Då man bedömer det belopp som gäldenären får disponera över månatligen har man i allmänhet som måttstock det belopp som erläggs åt person som erhåller socialbidrag. Visserligen har man betonat det att gäldenären borde garantteras en något större ekonomisk rörelsefrihet eftersom han annars saknar en tillräcklig sporre för att genomföra sitt betalningsprog-

ram. Skuldsaneringen befriar gäldenären från skuldansvar i enlighet med betalningsprogrammet om gäldenären iakttar denna. Befrielsen gäller också skulder som uppkommit före domstolsförfarandet och förblivit okända. Gäldenären blir fri från skuldansvar också i förhållande till en medgäldenär eller borgesman i samma utsträckning som i förhållande till borgenären. Saneringen påverkar inte medgäldenärens eller borgesmannens ansvar i förhållande till borgenären. Deras ansvar mot borgenären förblir detsamma som man ursprungligen avtalat om.

De rättsliga påföljderna av ett saneringsbeslut är desamma som av en förlikningsdomstol. Beslut utgör en verkställighetsgrund. Domstolen kan under vissa förutsättningar senare ändra innehållet i skuldsaneringsplanen t.ex. då gäldenärens inkomster visar sig vara väsentligt lägre än väntat. Saneringen kan upphävas på ansökan av borgenärerna om gäldenären förfarit bedrägligt under skuldsaneringsförfarandet eller på ett allvarligt sätt åsidosatt att iaktta betalningsprogrammet.

Under åren efter det att lagen trädde i kraft inlämnades ungefär 5000—6000 ansökningar per år rörande skuldsanering i Danmark. Mängden ansökningar sjönk efter detta men har senare igen stigit. Endast en femtedel av ansökningarna har lett till skuldsanering.

Stadgandena om förutsättningarna för skuldsanering ger domstolarna en omfattande prövningsrätt till exempel i fråga om hur stora en persons skulder bör vara för att sanering skall komma i fråga. Rättspraxis har intagit den ståndpunkten att en person som deltar i arbetslivet i allmänhet bör ha en skuld om minst 250 000 danska kronor och annan person en skuld om 100 000 danska kronor innan ansökan kan godkännas. Om skuldbeloppet understiger 50 000 kronor har skuldsanering veterligen inte kommit ifråga.

Det har varit utmärkande för det danska systemet att skuldbeloppet har nedsatts kraftigt i de skuldsaneringar som domstol beviljat. Erfarenheten har visat att gäldenärerna har lyckats genomföra saneringsplanen i de allra flesta fall på det sätt som domstolen beslutat.

De grupper av gäldenärer som beviljats skuldsanering har i Danmark varit bland annat före detta företagare för vilka den redan avslutade rörelseverksamheten förorsakat stora skulder, samt personer med bostadsskulder

vilka har förlorat sina bostäder vid exekutiv auktion men som alltså har ansenliga skulder.

Man har beräknat att ett skuldsaneringsförfarande förorsakar kostnader om i medeltal 10 000—15 000 danska kronor år 1990. Dessa har i allmänhet täckts med statsmedel.

3.3. Sverige

Den kommitté som tillsattes i Sverige år 1988 fick på hösten 1990 sitt förslag till skuldsaneringslag (Skuldsaneringslag, SOU 1990:74) klart. Det förslag till lagstiftning som komitten utarbetade är till sitt innehåll i allt väsentligt likadant som den lag som är i kraft i Danmark. Efter remissronden har man tillsvidare inte fattat beslut om fortsatta åtgärder.

Enligt lagförslaget kan skuldsanering sökas av en fysisk person som inte idkar näringsverksamhet. En förutsättning för saneringen är att gäldenären inte inom överskådlig tid kan betala sina skulder. För det andra förutsätts det att det föreligger särskilda skäl att bevilja skuldsanering med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska omständigheter. Vid bedömningen tar man hänsyn till gäldenärens behov av att få sin ekonomi på fötter, hur gamla skulderna är och hur de har uppkommit, det sätt på vilket gäldenären har uppfyllt sina betalningsförpliktelser samt medverkat i behandlingen av saneringsärendet.

Skuldsaneringen kan som huvudregel beröra alla de skulder som gäldenären har. Utanför saneringen står de skulder för vilka säkerhet givits i form av pant- eller retentionsrätt, till den del som säkerhetens värde räcker till för att trygga borgenärens fordran.

Ärendets behandling inleds enligt förslaget med en ansökan av gäldenären till underrätten. Domstolen kan förordna en god man att bistå gäldenären i utredningen av dennes ekonomiska situation samt senare vid uppgörandet av ett saneringsförslag. Staten ansvarar i huvudsak för de kostnader som den gode mannens verksamhet förorsakar.

Domstolen fattar beslut om huruvida skuldsanering påbörjas eller inte. Då skuldsanering inletts kan gäldenärens egendom inte bli föremål för utsökning med undantag för om

utsökningen gäller skulder för vilka det finns säkerhet. Sökande av sanering hindrar inte att gäldenären söks i konkurs.

Kungörelse utfärdas om att skuldsanering påbörjas. Borgenärerna bör inom fastställd tid skriftligen uppgge sina fordringar på gäldenären.

Gäldenären bör tillställa domstolen ett förslag rörande hur mycket av de skulder som är föremål för sanering han ämnar betala samt enligt vilken tidtabell. Enligt förslaget bör domstolen kalla gäldenären och de kända borgenärerna till ett sammanträde vid vilket förslaget till skuldsanering behandlas. Därefter ger domstolen sitt beslut i saken. Genom beslutet befrias gäldenären från ansvar för sina skulder till den del som de inte omfattas av det saneringsprogram som domstolen fattat beslut om.

Borgenärerna har rätt att i efterhand kräva att saneringsbeslutet upphävs om gäldenären förfarit ohederligt, undanhållit tillgångar eller grovt brutit mot underrättens beslut. På begäran av gäldenären kan domstolen ändra betalningsschemat för skulderna om något oförutsett inträffat eller det finns andra särskilda skäl för det.

3.4. Norge

I Norge har stortinget i juli 1992 antagit en lag om skuldsanering för privatpersoner (lov om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner, gjeldsordningsloven, nr. 99). Lagen grundar sig på den proposition som regeringen avgav i maj 1992 (Ot.prop.nr. 81 1991—1992). Huvudsyftet med lagen är att ge privatpersoner som råkat i allvarliga skuldsvårigheter en möjlighet att få sin ekonomi i balans. Detta kan enligt lagen uppnås på ansökan av gäldenären antingen genom ett avtal med borgenärerna (frivillig skuldsanering) eller med hjälp av en skuldsanering som fastställs av domstolen (namsretten).

Lagens tillämpas på fysiska personer. Lagen tillämpas på en gäldenär med skulder som har samband med näringsverksamhet, om näringsverksamheten redan har upphört och det inte till näringsverksamheten anknäver sig sådana oklara omständigheter som väsentligt försvårar skuldsaneringen eller om de skulder som har samband med näringsverksamheten är relativt obetydliga med beaktande av personens totala skuldbörda.

En förutsättning för skuldsanering är att

insolvensen är permanent. Skuldsaneringen förhindras bl.a. av att den skall anses i övrigt stötande (støtende) för de andra gäldenärerna eller för samhället i stort. Med stadgandet avses t.ex. olika situationer då missbruk förekommer, vissa typer av skulder (om huvudparten av skulderna utgörs t.ex. av böter) eller en skuldbörda som uppkommit alldeles nyligen (regeringens proposition s. 49). En skuldsanering förutsätter alltid att gäldenären själv har vidtagit åtgärder för att uppnå en förhandlingslösning med sina borgenärer.

Skuldsaneringen inleds med en ansökan av gäldenären som riktas till utsökningsmyndigheterna (namsmannen). Denna myndighet ger bl.a. råd åt gäldenären om hur man igångsätter skuldsaneringsförhandlingar och är skyldig att sörja för att ärendet är tillräckligt utrett. Utsökningsmyndigheten kan vid behov förordna ett biträde att handlägga ärendet om gäldenären inte självant förmår förhandla med sina borgenärer. Vidare har utsökningsmyndigheten uppgifter i anslutning till realiseringen och värderingen av egendomen. Utsökningsmyndigheten kan förkasta gäldenärens ansökan bl.a. på den grunden att förutsättningarna för en skuldsanering uppenbarligen inte uppfylls eller att gäldenären inte medverkar till att ärendet utreds.

I första hand skall man sträva efter att lösa en privatpersons skuldproblem genom skuldsaneringsförhandlingar vilka regleras genom ett flertal lagstadganden om hur länge de kan räckas och hur de framåtskrider. Om utsökningsmyndigheten efter att ha tagit del av gäldenärens ansökan anser att ärendet utretts tillräckligt så att man kan uppnå en lösning under en förhandlingsperiod om tre månader överför utsökningsmyndigheten ärendet till en domstol för behandling. Domstolen beslutar om man skall inleda skuldsaneringsförhandlingar i ärendet. I sitt beslut kan domstolen bestämma om t.ex. värderingen och realiseringen av gäldenärens egendom samt uppställa andra villkor för förfarandet.

Man utfärdar en offentlig kungörelse om att skuldsaneringsförhandlingar skall inledas. Bl.a. de kända borgenärerna samt de myndigheter som handlägger skatter och avgifter informeras om att skuldsanering har inletts och uppmanas att framföra sina anspråk. Beslutet om att skuldsaneringsförhandlingar skall inledas åstadkommer ett slag av fredningstid under vilken borgenärerna inte t.ex. får motta betal-

ningsprestationer eller låta verkställa utmätning eller realisering av en pant.

Under en förhandlingstid om tre månader skall gäldenären uppgöra ett förslag till frivillig skuldsanering och sträva efter en förhandlingslösning med sina borgenärer. Förslaget till skuldsanering tillställs utskökningsmyndigheterna som granskar det och vid behov ordnar en muntlig förhandling mellan gäldenären och borgenärerna och sänder förslaget till borgenärerna för att godkännas.

Om man inte får till stånd en skuldsanering i förhandlingsförfarandet kan gäldenären göra en framställning till domstolen om att denna skall fastställa en tvångssanering (tvungen gjeldsordning). En sådan skuldsanering måste motsvara lagens stadganden om innehållet i skuldsaneringen.

Skuldsaneringens varaktighet avgörs i varje enskilt fall med beaktande av bl.a. innehållet i skuldsaneringen såsom den avkastning som skall tillfalla borgenärerna samt gäldenärens och hans familjs levnadsförhållanden under skuldsaneringen. I regel räcker skuldsaneringen fem år.

I skuldsaneringen skall gäldenärens förmögenhet i huvudsak användas till betalning av hans skulder. Gäldenärens förmögenhet är i skuldsaneringen skyddad på samma sätt som vid utsökning. Gäldenären är enligt stadgandet skyldig att sälja sin ägobostad om en försäljning ger borgenärerna den fördelaktigaste avkastningen och bostaden överstiger den nivå som motsvarar gäldenärens och hans hushålls skäliga behov.

Enligt motiveringarna för propositionen skall en ägobostad i regel realiseras vid skuldsaneringen och de influtna medlen användas till betalning av skulderna. Bostaden skall dock inte säljas om realiseringen inte ger borgenärerna en större avkastning än dessa kan få fastän bostaden förblir i gäldenärens ägo. Då man överväger detta skall man notera att gäldenären enligt lagen är skyldig att för den säkerhetsskuld som hänför sig till bostaden i regel erlägga endast räntor men inte amorteringar på lånet under den tid som skuldsaneringen räcker ifall han får behålla sin bostad i skuldsaneringen. Vidare skall gäldenären under skuldsaneringen betala sina övriga boendekostnader. Om dessa ränte- och övriga boendekostnader förblir lägre än de utgifter som gäldenären efter realiseringen av bostaden blir tvungen att betala för att ordna sitt boende i regel i

form av hyresutgifter, skall gäldenärens ägobostad inte realiseras. Detta motiveras med att borgenärerna får en större avkastning om gäldenären behåller sin ägobostad än om den realiseras. Gäldenärens ägobostad skall inte heller realiseras i skuldsaneringen om bostaden inte klart överstiger den nivå som motsvarar gäldenärens minimibehov (t.ex. ett hushåll om tre personer bor i en ägobostad som omfattar två rum).

I skuldsaneringen får gäldenären för sina levnadskostnader använda ett sådant belopp av sina inkomster som är bundet till minimipensionen enligt folkpensionssystemet. En gäldenär som bor på hyra betalar ytterligare hyresutgifterna med sina inkomster. Den övriga delen av inkomsterna används för betalning av skulderna.

Skuldsaneringen omfattar alla gäldenärens skulder. De behandlas i skuldsaneringen i huvudsak på ett jämbördigt sätt. Undantag utgör bl.a. säkerhetsskulderna till den del som gäldenären får behålla den egendom som utgör föremål för säkerheten under skuldsaneringens gång och värdet på realsäkerheten räcker till för att täcka skulden. Också obetydliga skulder kan lämnas utanför skuldsaneringen om det befrämjar förverkligandet av skuldsaneringen.

Ett beslut om skuldsanering kan under vissa förutsättningar senare ändras i domstolen på ansökan av såväl gäldenären som borgenären. I särskilda fall kan domstolen på ansökan av borgenären inom fem år efter det att skuldsaneringen avslutats bestämma att man helt eller delvis kan avvika från skuldsaneringen om gäldenären har erhållit t.ex. ett anmärkningsvärt stort arv.

Beslutet om att skuldsanering skall inledas liksom även skuldsaneringsbeslutet registreras (lösöreregistret).

3.5. Frankrike

I Frankrike trädde en lag om fysiska personers betalningsoförmåga i kraft den 1.3.1990 (loi no 89—1010 relative a la prevention et au reglement des difficultes liees au surendettement des particuliers et des familles). Lagen innefattar å ena sidan stadganden med vilka man strävar efter att förhindra överskuldssättning samt å andra sidan stadganden som gäller sanering av en överskuldssatt gäldenärs ekonomiska situation. Man har förbättrat kredit-

givarnas möjligheter att få upplysningar om gäldenärerna bland annat genom stadganden om ett nationellt kreditregister.

Två nya förfaranden ingår i lagen nämligen förhandlingsförfarandet och skuldsaneringsförfarandet. Förfarandet gäller endast överskuld-satta privatpersoner och endast sådana skulder som inte härrör sig från rörelseverksamhet. Med en överskuldssatt avses en gäldenär som trots uppriktiga försök inte förmår betala alla sina förfallna skulder.

Förhandlingsförfarandet baserar sig på frivillighet och förutsätter att gäldenären kommer överens med sina mest betydelsefulla borgenärer. De borgenärer som har mindre fordringar kan inte förhindra att ett avtal ingås. För detta förfarande har man i varje landskap grundat en kommission till vilken hör representanter för landskapsförvaltningen, statsfinanserna, statsbanken, kreditgivarna och konsumentgrupperna. Kommissionen kan förutom de upplysningar gäldenären ger införskaffa tilläggsuppgifter från olika källor och höra de instanser man anser nödvändiga. Om kommissionen påbörjar ett förhandlingsförfarande meddelas domstolen om detta. Domstolen kan fatta beslut om att verkställighet som riktar sig mot gäldenären skall avbrytas.

Kommissionens uppgift är att inom två månader få parterna att komma överens om ett arrangemang för betalning av gäldenärens skulder. Arrangemanget kan omfatta olika åtgärder såsom uppskov i betalningstidtabellen, nedsättning av ränta eller skuldbelopp, befrielse från ränta eller lösningar rörande nyttjande av säkerhet. Kommissionen informerar domstolen om förhandlingsresultatet och den förlikning som åstadkommits är som sådan verkställbar.

Man kan ty sig till ett skuldsaneringsförfarande i domstol bland annat då kommissionen inte på två månader har lyckats få till stånd ett förhandlingsresultat eller utsikterna för att ett sådant kan fås till stånd inte betecknas som goda. Man kan påbörja ett skuldsaneringsförfarande på gäldenärens begäran eller domstolens initiativ också i övrigt då domstolen i samband med ett annat ärende konstaterar att gäldenären är överskuldssatt. Avsikten är att man primärt skulle eftersträva en frivillig reglering.

Om domstol beslutar om att påbörja skuldsanering kan man föreskriva att verkställighet mot gäldenären skall avbrytas för de närmaste två månaderna. Verkställighetsförbudet gäller

inte indrivning av underhållsbidrag. Tiden kan förlängas en gång. Beslutet innehåller också vissa förpliktelser för gäldenären. Utan domstolens medgivande får gäldenären inte uppta nya lån och inte ens till en del betala skulder som uppkommit innan beslutet fattats med undantag för underhållsbidrag. Gäldenären får inte heller ingå borgensförbindelser, sköta sina tillgångar dåligt eller överlåta dem som pant.

Domstolen kan vidta olika åtgärder för att få till stånd en skuldsanering. Eftersom förfarandet inte är frivilligt är domstolen inte bunden av parternas önskemål. Domstolen kan för det första bevilja gäldenären uppskov med betalningen av skulder i den avsikten att gäldenären får sin ekonomi i ordning under uppskovstiden till exempel då gäldenärens ekonomiska svårigheter beror på den plötsliga minskning av inkomsterna som är en följd av arbetslöshet. Domstolen kan också ändra på skuldernas amorteringstidtabell. Domstolen kan bara inom vissa gränser fatta beslut om uppskov med betalningen eller ändring av betalningstidtabellen. Domstolen kan också bestämma att de betalningar som gäldenären presterar i första hand skall betraktas som amortering på skuldkapitalet och först i andra hand som räntebetalning eller också nedsätta räntan. Dyliga påbud är i kraft endast en begränsad tid.

Domstolen kan besluta att gäldenären vidtar vissa åtgärder till exempel säljer egendom, för att underlätta eller garantera betalningen av skulderna. Likaså kan man föreskriva att gäldenären avstår från alla åtgärder som försämrar hans ekonomiska ställning.

Domstolen har inte möjligheter att nedsätta gäldenärens skuldkapital. Undantag görs för ett sådant lån som gäldenären upptagit i kreditanstalt för inköp av en bostad. Om bostaden har sålts genom tvångsverkställighet eller gäldenären för att undvika tvångsverkställighet har sålt den efter att ha kommit överens om det med borgenären och det pris som då erhållits inte räckt till för betalning av säkerhetsskulden kan den resterande skulden nedsättas under vissa förutsättningar.

Domstolen måste vid tillämpningen av skuldsaneringsstadgandena beakta det hur borgenären har förfarit då krediten beviljades. Skuldsaneringen påverkar inte borgesmans ansvar för gäldenärens skuld.

Gäldenären förlorar sin rätt till förhandlings- eller skuldsaneringsförfarande om han till ex-

empel uppsåtligt ger felaktig information, försöker undanhålla sina tillgångar eller försämra sin ekonomiska situation genom att uppta nya lån utan tillstånd av borgenärerna eller domstolen.

3.6. Förbundsrepubliken Tyskland

I Tyskland gavs i april detta år en proposition till förbundsdagen med förslag till ny lagstiftning om insolvens (Insolvenzordnung, Gesetzentwurf der Bundesregierung, Deutscher Bundestag). De nya stadgandena skulle beröra juridiska personer och fysiska personer samt företagsverksamhet och privathushåll. De skulle innehålla bland annat bestämmelser om hur företagsverksamheten upphör och om företagsanering liksom även bestämmelser om hur man skall förfara för att lösa betalningsoförmögna privatpersoners skuldproblem.

Grundtanken i de förslag som gäller stadganden rörande privatpersoner är den att en hederlig gäldenär under vissa förutsättningar ges en möjlighet att bli fri från sina återstående skulder efter det att betalningsoförmögenhetsförfarandet genomförts.

Man uppställer hårda krav för en befrielse från skuldansvar. Då insolvensförfarandet inlett förutsätts det av gäldenären bl.a. att han under sju år från det att betalningsoförmögenhetsförfarandet påbörjats använder sina utmättningsbara inkomster till att förnöja sina borgenärer samt att han tar emot lönearbete eller på annat sätt skaffar motsvarande inkomster.

För att man skall kunna befrias från skuldansvar krävs det ännu ett skilt domstolsbeslut. Eftersom förfarandet är avsett endast för en hederlig gäldenär ingår i lagförslaget många sådana stadganden som skulle förhindra befrielse från skuldansvar ifall de åsidosätts. Dessa stadganden gäller bland annat gäldenärens åtgärder i förhållande till borgenärerna samt medverkan i betalningsoförmögenhetsförfarandet.

3.7. Förenta Staterna

Förenta Staternas nuvarande konkurslag (Bankruptcy Code) stiftades år 1978. De avsnitt som nu är i fråga har ändrats år 1984 och 1986.

Konkursinstitutets huvudsakliga målsättning

har redan under senaste århundrade varit att befria en ärbar gäldenär från hans skulder och ge honom en möjlighet att börja om på nytt. Detta uppnås sålunda att gäldenären efter konkursen blir fri från ansvar för de skulder som inte har betalats i konkursen genom realisering av gäldenärens förmögenhet (discharge).

I stället för konkurs kan en fysisk person ansöka om skuldsanering. I skuldsaneringen betalar gäldenären en del av sina skulder inom en viss tid i enlighet med ett betalningsprogram som domstolen fastställer och befrias därefter från ansvar för övriga skulder.

Dessa två system avviker från varandra såtillvida att i konkurs skyddas gäldenärens framtida inkomster som han inte behöver nyttja för att betala sina gamla skulder. Som motvikt har gäldenären i konkursen avstått från sina dåtida tillgångar. I skuldsaneringsförfarandet får gäldenären däremot behålla sina tillgångar men han måste med sina framtida inkomster betala sina skulder åtminstone så mycket som han i konkurs kunde ha betalat med sin förmögenhet.

Förfarandet vid domstolen börjar i vartdera fallet med en ansökan av gäldenären. Gäldenären har i princip rätt att välja vilketdera förfarandet han vill ansöka om. Ansökan leder till att alla indrivningsåtgärder avbryts. Domstolen förordnar i båda fallen en ombudsman (trustee) att sköta ärendet. Denne har till uppgift att bevaka förutom borgenärernas också det offentliga intresset samt på sätt och vis också gäldenärens fördel.

Befrielsen från skulderna gäller inte alla skulder. Gäldenären kan åläggas att betala bland annat de flesta skatteskulderna, underhållsskulderna, skadestånd under vissa förutsättningar, i sviklig eller bedräglig avsikt gjorda skulder samt böter. Skulder för vilka givits säkerhet står utanför konkursen.

Skuldsanering är möjlig om gäldenären har regelbundna inkomster. Gäldenären förlorar inte i något skede av förfarandet besittningen av sina tillgångar. Gäldenären bör för domstolen göra ett förslag rörande till vilken del och under vilken tid han kan betala sina skulder. Då borgenärerna, ombudsmannen och gäldenären förhandlat om förslaget fastställer domstolen betalningsplanen.

Borgenärerna bör som en följd av betalningsprogrammet få minst den del av sina fordringar som de skulle få i ett konkursförfarande.

rande. Vissa skulder bör gäldenären betala helt och hållet. I regel fastställer domstolen ett betalningsprogram som omfattar tre år. Maximalt kan man bestämma att planen skall gälla i fem år. För att gäldenären skall bli fri från ansvar för de återstående skulderna bör domstolen fatta ett skilt beslut om detta efter det att planen förverkligats. Domstolen kan senare ändra betalningsprogrammet till exempel så att skuldbeloppen ökas eller minskas. Man får dock inte överskrida maximitiden för betalningsprogrammet.

Enligt statistikuppgifter inlämnades i Förenata Staterna under det år som slutade den 30.6.1991 till domstolarna sammanlagt 811 000 konkursansökningar i vilka sökanden inte var en näringsidkare (consumer cases). Tio år tidigare var motsvarande tal 313 000.

4. Behovet av en reform

Skuldproblemens antal och svårighetsgrad. Forsknings- och statistikuppgifter samt de erfarenheter som myndigheter och organisationer har visar entydigt att en avsevärd mängd privathushåll har för stora skulder i förhållande till sin betalningsförmåga. Ofta är detta inget tillfälligt fenomen utan skuldbördan förblir stor också i framtiden. I värsta fall överstiger utgifterna för skötseln av skulderna månatligen väsentligt det som hushållet förmår avsätta för detta ändamål. I vissa hushåll växer skuldbördan oberoende av betalningsprestationer på grund av ränte-, försenings-, indrivnings- och utökningskostnader.

En del av dem som är överskuldsatta förmår inte med sina nuvarande eller framtida tillgångar på något sätt klara av sina ekonomiska förpliktelser. En del av hushållen har sådana skuldproblem vilka de med yttersta ansträngingar kanske just och just klarar av men detta medför att levnadsstandarden blir iögonfallande låg vid en jämförelse med den konsumtionsnivå som utkomststödet garanterar. Denna situation kan föreligga i årtal och en relativt liten oförmånlig förändring i det ekonomiska läget kan leda till oöverstigliga svårigheter i skötseln av skulderna.

Det förefaller som om flera tiotals tusen hushåll redan har skuldproblem av varierande svårighetsgrad. Denna uppskattning stöds av uppgifter om att över 83 000 privatpersoner under de senaste åren har konstaterats sakna

tillgångar vid utmätning, enligt kreditupplysningsregistret har ungefär 100 000 personer allvarliga betalningssvårigheter och skötseln av bostadslånen förorsakar svåra problem för uppskattningsvis 25 000—30 000 hushåll. Det är sannolikt att i dessa hushåll i skuldsvårigheter finns det åtminstone flera tusen sådana privatpersoner som inte på egen hand kommer att klara av sina skuldproblem.

Antalet personer med skuldproblem kommer eventuellt att förbli ovanligt stort långt in på 1990-talet. I bakgrunden finns det många olika faktorer. Skuldbeloppen och nivån på skuldsättningen har vuxit exceptionellt snabbt under slutet av 1980-talet. Den allmänna ekonomiska utvecklingen i början av 1990-talet har varit ogynnsam bland annat på grund av den höga arbetslösheten, stegringen i räntenivån, hushållens oförmånliga inkomstutveckling och fluktuationerna på bostadsmarknaden. För svårt skuldsatta hushåll har utkomstsvårigheterna på grund av omfattande arbetslöshet, den oväntade tillväxten av utgifterna för skuldskötseln på grund av den höjda räntenivån samt den plötsliga nedgången i priset på bostäder och dessas säkerhetsvärde skapat riskfaktorer av ny typ som hotar den ekonomiska tryggheten.

För en del av hushållen kan den övermäktiga skuldbördan härröra sig av illa övervägd skuldupptagning som har överskridit hushållets resurser och förmåga att svara för sina förpliktelser. En kraftfull marknadsföring av krediter och en otillräcklig utredning av låntagarens kreditvärdighet har möjligen tillfört sådan skuldsättning behövlig näring. De konsumenter som i sin hushållning råkat i en krisartad situation försvarar ibland sin ställning genom att uppta ytterligare ny kredit trots att de saknar förmåga att överväga saken i tillräcklig utsträckning.

I Finland och andra länder av samma typ för vilka ett omfattande bruk av krediter och en relativt hög skuldsättning i hushållen är utmärkande drag är privatpersoners skuldproblem sannolikt ett bestående fenomen. Dessa kommer troligen att förekomma oberoende av de allmänna ekonomiska konjunkturerna. De privathushåll som upptagit lån och vilka kunde sköta dessa ifall inkomstnivån skulle hållas oförändrad kan råka i svårigheter om arbetslöshet, annan minskning av utkomstmöjligheterna, sjukdom eller ökning av utgifterna på grund av förändringar i familjeförhållandena på ett oförutsägbart sätt ändrar livssituationen.

De förändringar i ekonomin och samhället som man kan se tecken på kommer antagligen att öka de situationer i vilka de ovan nämnda ogynnsamma förändringarna av förhållandena kan ge upphov till skuldproblem. Man kan förutse kraftiga och långvariga förändringstryck på ekonomins och arbetslivets strukturer. Många privathushåll torde också i framtiden få uppleva utkomst- och skuldsvårigheter av olika grad på grund av arbetslöshet. Likaså kommer skilsmässor och andra ändringar i familjeförhållandena att förbli en central bakgrundsfaktor i detta sammanhang. Vidare kommer den omfattande skuldsättning som krävs för ordnandet av bostadsfrågan att i Finland också i framtiden betona hushållens sårbarhet i samband med ogynnsamma sociala förändringar.

En övermäktig skuldbörda i relation till den ekonomiska bärkraften kan uppkomma också av andra orsaker än förvärv av bostad eller finansiering av konsumtionen. En redan avslutad företagsverksamhet kan för en privatperson ha gett upphov till en skuldbörda som kännbart överstiger de för hushållen typiska skuldbeloppen och vilka personen ifråga inte på något sätt under sin livstid kan klara av t.ex. med sina arbets- eller pensionsinkomster. På grund av den ogynnsamma ekonomiska utvecklingen har antalet konkursansökningar stigit exceptionellt mycket under de senaste åren. Lånefinansiering av studier kan leda till en svår situation om den som avslutat eller avbrutit sina studier inte lyckas få arbete. Borgen som ingåtts för annans skuld eller annan säkerhet kan förorsaka allvarliga ekonomiska svårigheter utan att förpliktelsen har medfört någon ekonomisk fördel för vederbörande själv.

Missförhållandena i den nugällande lagstiftningen. I finsk lagstiftning saknas sådana specialregleringar med hjälp av vilka man på ett för situationen lämpligt sätt kan utreda eller lösa de problem som har sin grund i en privatpersons överdrivna skuldsättning.

Den nugällande lagstiftningen ger knappt om möjligheter att ingripa i skuldförhållandets innehåll då gäldenärens förmåga att klara av sina avtalsförpliktelser har försvagats. Med stöd av lagstiftningen kan man t.ex. i allmänhet inte förlänga betalningstiden för en skuld eller, med undantag för vissa fordringar som innehas av offentliga samfund, nedsätta beloppet på en alltför stor skuld vilket ofta är grundorsaken till gäldenärens problem. En allmän jämkningsmöjlighet gäller i avtalsförhållanden men den

är inte avsedd för att lindra skyldigheter som är övermäktiga med hänsyn till gäldenärens betalningsförmåga. Med jämkning kan man närmast rätta till problem som beror på obalansen mellan prestationen och det vederlag som erlaggs för den.

Också de stadganden med hjälp av vilka man kan lindra de olägenheter som en försenad betalning förorsakar gäldenären har en relativt liten betydelse för personer med svåra skuldproblem. Stadgandena om konsumtionskrediter ger ett visst skydd vid försenad betalning från gäldenärens sida närmast i den situationen att säljaren tar tillbaka varan eller kräver att hela den obetalda summan erlaggs på en gång. Dessa stadganden ger gäldenären en kort fridlysningstid under vilken han kan korrigera sin situation. Räntelagen erbjuder en gäldenär som försenat sig med betalningen ett något längre gående skydd, om förseningen har berott på sjukdom, arbetslöshet eller motsvarande av gäldenären oberoende orsaker. Dröjsmålsrättens belopp kan i dessa fall nedsättas till fördel för konsumenten eller den som har en bostadsskuld. Räntelagens praktiska betydelse för privatpersoners skuldproblem har dock varit obetydlig.

Vid tillämpningen av nugällande lagstiftning kan man inte beakta den omständigheten att det i allmänhet beror på förekomsten av ett flertal förpliktelser att privatpersoners skuldproblem blir dem övermäktiga. För att skuldproblemen skall kunna lösas förutsätts det ovillkorligen att man samtidigt kan beakta alla de förpliktelser som gäldenären har.

Den nuvarande verkställigheten av fordringsrätter med hjälp av utsökning tar i första hand sikte på att borgenärens betalningskrav skall förverkligas på ett effektivt sätt. Utsökning är en separat verkställighet vid vilken varje borgenärs fordran i princip indrivs skilt varför det i samband med den är omöjligt att eftersträva en lösning på gäldenärens skuldproblem som en helhet eller på något annat sätt nämnvärt underlätta den ifrågavarande privatpersonens ställning.

Konkursförfarandet i vilket i princip alla gäldenärens borgenärer deltar och vilket berör gäldenärens hela förmögenhet är av många orsaker inte en användbar metod för att utreda och lösa de problem som beror på att en privatperson skuldsatt sig i alltför hög grad. Fastän konkursen är generalverkställighet är det ur gäldenärens synvinkel väsentligt att

konkursen inte befriar honom från ansvar för de skulder som inte i samband med konkursförfarandet kan betalas med hans medel utan skuldansvaret kvarstår också efter konkursen. Konkursen tar enbart sikte på att realisera gäldenärens egendom och att fördela medlen mellan borgenärerna. I det sammanhanget är det inte meningen att finna sådana medel som kunde hjälpa gäldenären att i framtiden klara av sina ekonomiska förpliktelser.

Betydelsen av ackordsförhandlingar som ett sätt att lösa privatpersoners skuldproblem har förblivit liten. Detta beror bl.a. på att ackordet begränsar sig till fordringar som saknar förmånsrätt samt att gäldenären bör ha förmåga att betala minst en fjärdedel av de oprioriterade fordringarna. Ett villkor för ackord är också att borgenärerna ger den ett omfattande stöd. Inte heller beträffande förfarandet är ackord en ändamålsenlig metod med hänsyn till hur skuldproblemen för privatpersoner skall lösas.

5. Reformens målsättningar

Det behövs lagstiftning av en ny typ med hjälp av vilken man bättre än hittills kan utreda och lösa skuldproblem för insolventa privatpersoner. Det nya regelkomplexet skall på ett balanserat sätt trygga de intressen som parterna har i en situation med skuldproblematik på så sätt att gäldenären får en möjlighet att rätta till sin ekonomiska situation, borgenärerna tryggas en rättmätig andel av gäldenärens nuvarande och framtida inkomster samt att de olägenheter och sociala kostnader som samhället förorsakas kan hållas så små som möjligt.

Huvudmålet för reformen är att en privatperson som råkat i skuldsvårigheter skall kunna utreda sin ekonomiska ställning och rätta till den. Vid behov skall saneringen förverkligas med hjälp av ett mångårigt betalningsprogram i vilket hänsyn tas till gäldenärens verkliga betalningsförmåga. På detta sätt får gäldenären en möjlighet att klara sig ur en skuldsituation som känns hopplös och att planera och bygga upp sin framtid på ett förnuftigt och realistiskt sätt.

En sanering av gäldenärens ekonomi tryggar också borgenärernas ställning såtillvida att dessa kan få en så omfattande prestation som möjligt om också under en längre tid än vad det ursprungliga betalningsprogrammet förut-

satte. Den viktigaste resursen för en gäldenär i ekonomiska svårigheter då han skall betala sina skulder är vanligtvis hans framtida inkomster. Därför är en reglering som tryggar gäldenärens nuvarande och framtida förvärvs- och utkomstmöjligheter också i borgenärernas intresse. Borgenärens och gäldenärens intressen står inte i konflikt med varandra i detta avseende. Om gäldenären förfaller till passivitet inför de ekonomiska svårigheter som han upplever som övermäktiga, kommer borgenärerna i allmänhet inte att överhuvudtaget njuta några betalningsprestationer. Då gäldenärens betalningsskyldighet anpassas till hans verkliga betalningsförmåga kan borgenären räkna med att få åtminstone en del av sina fordringar. Vidare besparar en utredning av gäldenärens betalningsförmåga borgenärerna onödiga indrivningsåtgärder som ger upphov till extra kostnader.

Det är förenligt med samhällets allmänna strävanden att befrämja det att ekonomin för en sådan person som råkat i ett övermäktigt skuldläge korrigeras och att hans verksamhetsförmåga kan återvinnas eller bevaras. Ur samhällets synvinkel är skuldproblemen en risk som hotar den sociala tryggheten för en person med betalningssvårigheter eller hans familj och därför bör dess uppkomst och skadeverkningar förhindras. Det råder en bred enighet om att man inte kan acceptera de allvarliga individuella och sociala olägenheter som övermäktiga skuldproblem ger upphov till.

Ur samhällets synvinkel är det nyttigt att förbättra möjligheterna att lösa skuldproblemen också av den orsaken att behovet av socialt stöd i olika former minskar. Gäldenärens förtjänstverksamhet ger upphov till skatteintäkter för de offentliga samfunden. Allt eftersom man med den nya lagstiftningen lyckas förhindra eller lösa privatpersonernas skuldproblem minskar den resultatlösa användningen av domstolsväsendet och indrivningsmyndigheterna.

6. Reformen i huvuddrag och de centrala saneringsmetoderna

6.1. Allmänt om metoderna för att lösa skuldproblem

Det behövs metoder av olika typ för att lösa

de skuldproblem som privatpersoner har. Det är viktigt att man kan söka lösningar på sina skuldproblem vid rätt tidpunkt och genom att använda sådana metoder att man uppnår resultat smidigt, till låga kostnader och genom att så litet som möjligt ingripa i innehåll i de förpliktelser som ålagts gäldenären eller som man kommit överens om.

Ofta räcker enbart rådgivning, vägledning och utredning av skuldsituationen till för att gäldenären skall förmå rätta till sin situation. Redan det att gäldenären kan bilda sig en klar helhetsbild av sin ekonomiska situation och sina förpliktelser kan hjälpa honom att klara av sina problem. Ofta behöver gäldenären dock mera stöd. Om skuldsituationen är svår eller gäldenärens egen förmåga och egna möjligheter att ordna upp sin situation är svaga kan han behöva experthjälp då han förhandlar med sina borgenärer om ändringar i betalningstidtabellen eller i andra villkor i skuldförhållandet.

I vissa fall kan det vara svårt eller omöjligt för gäldenären att få till stånd en förlikning med sina borgenärer om hans betalningsförmåga t.ex. i förhållande till skuldbeloppet är anmärkningsvärt svag eller obefintlig eller någon borgenär av annan orsak förhåller sig avvisande till en förhandlingslösning. Då kan situationen lösas bara med hjälp av förfaranden som finns intagna i lagstiftningen.

Det borde i de olika delarna av landet finnas ett tillräckligt utbud av skuldrådgivningstjänster för alla de privatpersoner som behöver hjälp med sina skuldproblem.

Målsättningen är att största delen av skuldproblemen skall kunna lösas med hjälp av skuldrådgivning samt förhandlingslösningar. Hur skuldrådgivningen skall ordnas behandlas nedan i avsnitt 8.

För att skuldproblemen skall kunna lösas behövs det också utöver skuldrådgivning och de förhandlingslösningar som baserar sig på frivillighet sådana metoder med hjälp av vilka man kan ändra eller justera villkoren för och innehåll i skuldförhållandena med iakttagande av ett i lag stadgat förfarande.

Det är i vår rättsordning ovanligt med en möjlighet att i efterhand ingripa i innehåll i en förpliktelse. Därför måste i lagstiftningen intas mycket precisa stadganden om förutsättningarna för förfarandet, innehåll i och omfattningen av de metoder som kan brukas samt rättsverkningarna liksom även om borgenärer nas rättsskydd.

Avsikten är att man i första hand alltid skulle använda sig av de metoder för att lösa en insolvent persons skuldproblem, som baserar sig på frivillighet och regleringar som parterna tillsammans kommit överens om. Om detta inte lyckas söker man en lösning med hjälp av skuldsanering som en domstol fattar beslut om. I den skulle sådana rättsliga medel stå i förgrunden genom vilka man ändrar innehåll i förpliktelserna i en så obetydlig utsträckning som möjligt jämfört med de ursprungliga villkoren.

6.2. Huvuddragen i skuldsaneringen

För att de skuldproblem som en insolvent privatperson har skall kunna lösas krävs en reglering i vilken man kan beakta samtliga dennes skuldförhållanden. Problemen för en insolvent gäldenär är i allmänhet en följd av hans totala skuldmängd som i många fall består av ett flertal förpliktelser. Av denna anledning bör man i skuldsaneringen kunna beakta såväl alla privaträttsliga förpliktelser som offentligrättsliga betalningar och förpliktelser. Om någon del av förpliktelserna lämnas utanför skuldsaneringen föreligger en fara att man inte lyckas lösa skuldproblemen på ett hållbart sätt.

Skuldsaneringen skall omfatta alla sådana skulder vilkas grund har uppkommit innan skuldsaneringen inleds. Fordran behöver inte ha förfallit för att omfattas av skuldsaneringen.

I skuldsaneringen uppgör man för gäldenären ett sådant betalningsprogram som motsvarar dennes verkliga betalningsförmåga och som ersätter hans ursprungliga betalningsförpliktelser. Då gäldenären har blivit insolvent ger ett dylikt betalningsprogram genom vilket man strävar efter att dra nytta av gäldenärens tillgångar och förtjänstmöjligheter under många år i praktiken också för borgenärerna på lång sikt den bästa avkastningen samt erbjuder gäldenären en metod att korrigera sin ekonomi.

I skuldsaneringsförfarandet kan man använda metoder av olika styrka för att omstrukturer skuldförhållandena. I betalningsprogrammet kan man justera betalningstiderna för skulden, bestämma att gäldenärens prestationer först bör betraktas som amortering på skuldkapitalet och först i andra hand som betalning

av kreditkostnaderna samt nedsätta betalnings-skyldigheten beträffande dröjsmålsränta som har förfallit samt de kreditkostnader som hän-för sig till den återstående kredittiden. Beträf-fande andra skulder än säkerhetsskulder kan man vidare nedsätta beloppet på den obetalda skulddelen eller avskriva skulden i sin helhet.

I skuldsaneringen bör gäldenären som hu-vudregel använda all sin förmögenhet för be-talning av sina skulder. Undantag från detta utgör sådan egendom som kan anses ingå i gäldenärens bastrygghet. Till denna hör ett skäligt hemlösöre, nödvändiga arbetsredskap som behövs för att trygga utkomsten samt gäldenärens bostad. Bostaden skall realiseras endast i de fall som regleras i lagen vilka behandlas nedan i punkt 6.6.

Framför allt de framtida inkomsterna utgör gäldenärens centrala resurs vid skötseln av skuldförpliktelserna. Avsikten med betal-ningsprogrammet i samband med skuldsane-ningen är den att gäldenären under den tid programmet är i kraft använder hela den del av sina inkomster för skuldbetalning, som inte behövs för gäldenärens och hans familjs ound-gängliga levnadskostnader samt de utgifter som föranleds av underhållsskyldighet.

Betalningsprogrammet skall stå i relation till gäldenärens faktiska ekonomiska möjligheter. Programmet skall ta hänsyn till de centrala egenskaperna hos gäldenären med hänsyn till förtjänstförmågan såsom ålder, utbildning och yrke, samt levnadsförhållandena inbegripet de egna och familjens nödvändiga utgifter samt gäldenärens underhållsskyldighet.

Såväl för gäldenären som för borgenärerna är det av betydelse hur länge det betalningsp-rogram som skall korrigera gäldenärens eko-nomi kan vara i kraft. Förverkligandet av programmet inverkar väsentligt på gäldenärens levnadsförhållanden. Betalningsprogrammets utsträckning i tiden bestämmer för sin del den avkastning borgenärerna kan räkna med till följd av skuldsaneringen.

I regelkomplexet rörande skuldsaneringen måste man på ett balanserat sätt förena beho-vet att lösa skuldproblemen för en insolvent privatperson med å andra sidan borgenärernas ekonomiska intressen. Borgenärernas intressen kräver att man så långt som möjligt håller fast vid att gäldenären svarar för sina ekonomiska förpliktelser. Å andra sidan bör inte en privat-person orsakas oskäligen och långvariga svårig-

heter av att han har blivit insolvent och inte klarar av sina förpliktelser i enlighet med de ursprungliga villkoren.

För att skuldsaneringen skall medföra ett ur borgenärernas synvinkel acceptabelt ekono-miskt resultat borde betalningsprogrammet ut-sträcka sig över en tillräckligt lång tid. Också med hänsyn till det allmänna intresset är det viktigt att skuldsaneringen upplevs som ett förfarande som fortgår skäligen länge och med hjälp av vilket en privatperson som på allvar söker en lösning på sina skuldproblem kan klara av sina svårigheter.

Med stöd av dessa synpunkter har man i förslaget stannat för att betalningsprogrammet i allmänhet skall vara i kraft fem år. Om gäldenären enligt betalningsprogrammet kan behålla sin bostad, kan programmet vara i kraft en längre tid. För ett privathushåll är fem år en relativt lång tid för att i sin ekonomi förverkliga de arrangemang som förutsatts i betalningsprogrammet. Också i de övriga nor-diska ländernas stadganden eller förslag har fem år betraktats som en lämplig tid för betalningsprogrammet. Beträffande säkerhets-skulderna skall betalningsprogrammets giltig-het bestämmas så att det inte utan särskilda orsaker får vara i kraft en längre tid än den återstående delen av den ursprungliga kreditti-denen.

Innehållet i betalningsprogrammet bestäms på basis av gäldenärens betalningsförmåga och den tid programmet är i kraft. Programmet ersätter i förhållandet mellan gäldenären och dennes borgenärer förpliktelsens ursprungliga villkor. Detta betyder ur borgenärernas synvin-kel att de får prestationer för sina fordringar enligt betalningsprogrammet i den omfattning och enligt den tidtabell som programmet visar. Som en sista metod kan man i skuldsaneringen tillgripa också en nedsättning av skuldkapitalet om inte gäldenären på annat sätt kan klara av sina skulder med hänsyn till sin betalningsförmåga och programmets giltighetstid. En ned-sättning av skuldkapitalet befriar gäldenären från ansvar för skulderna till den del som de nedsatts om han genomför betalningsprogram-met på ett sakenligt sätt. Möjligheten att nedsätta skuldbeloppet kommer inte i fråga beträffande säkerhetsskulder till den del som värdet av säkerheten täcker dem.

Då han genomfört sitt betalningsprogram på behörigt sätt blir gäldenären fri från ansvar för de förpliktelser som omfattas av skuldsane-

ringen. Skuldsaneringen kan på detta sätt visa en insolvent privatperson en utväg ur sina skuldproblem.

6.3. Förutsättningarna för en skuldsanering och den aktuella personkretsen

Skuldsaneringen är avsedd att reglera de problem som uppkommer för privatpersoner på grund av insolvens. Skuldsaneringen kan omfatta bara insolventa personer alltså sådana som inte endast tillfälligt saknar möjligheter att betala sina skulder då de förfaller. Insolvens är inte heller som sådan en tillräcklig förutsättning för skuldsanering. Betydelse skall ytterligare tillmätas å ena sidan orsakerna till insolvensen samt å andra sidan graden av insolvens, orsakerna till skuldsättningen och andra omständigheter som gäller gäldenären.

Med beaktande av behovet av en skuldsanering utgör sådan insolvens som beror på sjukdom, arbetslöshet eller motsvarande ogynnsamma förändringar i situationen en betydelsefull grupp av fall. Skuldproblemen beror då i huvudsak på omständigheter som är oberoende av gäldenären själv. Det är speciellt motiverat att sträva efter en lösning på skuldproblemet av denna typ som till sin natur har sociala orsaker. Bl.a. i de stadganden som rör konsumentskydd har man i en tilltagande utsträckning gett betydelse åt dylika sociala prestationshinder. Risken för en ogynnsam förändring av omständigheterna kommer sålunda inte att bäras av endast den ena parten det vill säga den privatperson som är gäldenär i ett rättsförhållande.

En anmärkningsvärd skuldsättning kan bero också på andra än de ovan nämnda sociala prestationshindren. De skulder för vilka personligt ansvar kvarstår efter en misslyckad företagsverksamhet kan i relation till betalningsförmågan vara övermäktiga. Till följd av en borgensförbindelse kan borgensmannen bli betalningsskyldig för aavsevärt stora skulder. Också den egna förmågan att sköta skulderna kan ha missbedömts i det inledande skedet. Om värdet på den bostad eller någon annan egendom som köpts med lånemedel har nedgått avsevärt då betalningssvårigheterna yppar sig kan gäldenären ännu efter försäljningen av egendomen komma att ha en övermäktig skuldbörda.

I fall av denna typ kan privatpersoners

skuldsituation vara såväl ur borgenärernas som gäldenärens synvinkel på det sättet hopplös att gäldenären de facto inte har några som helst möjligheter att klara av sin skuldbörda ens i framtiden. Det är inte i någons intresse att upprätthålla en situation i vilken gäldenären fortsättningsvis saknar möjligheter att klara av sina skulder. Också skälighetshänsyn talar för att rättsordningen ger personer som råkat i oöverkomliga ekonomiska svårigheter en chans att rätta till sin situation. Därför kommer enligt propositionen skuldsanering i fråga också om vägande skäl i övrigt talar för det.

Det är viktigt att sådana personer vars skuldsättning präglas av ur allmän samhälls- och betalningsmoralisk synvinkel tvivelaktiga drag inte kommer att omfattas av det nya systemet. Man kan inte heller av allmänna orsaker godkänna en skuldsanering då skuldbördan eller åtminstone största delen av den har uppkommit i samband med ekonomisk brottslighet eller sådan näringsverksamhet som har lett till eller kan leda till att ett näringsförbud meddelas. Den nya lagstiftningen skall inte heller erbjuda möjligheter till sanering av sådana skulder som beror på en medveten vinststrävan och risktagning i samband med spekulationsartad och senare misslyckad näringsverksamhet. Skuldsanering är inte heller avsedd för sådana personer som med lånefinansiering har upprätthållit en oskälighetskonsumtionsnivå och som kan anses ha skuldsatt sig lättsinnigt. Skuldsanering är inte heller motiverad då gäldenären har medverkat till sin insolvens t.ex. genom att skänka bort sin egendom.

Ett sakligt förverkligande av skuldsaneringen förutsätter också att man kan lita på gäldenärens vilja och förmåga att rätta till sin ekonomiska situation. Ett sådant förtroende saknas t.ex. om gäldenären har förfarit svikligt i samband med utsökning eller om det finns grundad anledning att anta att han inte kommer att följa sitt betalningsprogram.

I den förslagna lagen har man på basis av ovan nämnda synpunkter uppräknat de grunder som kan utgöra ett hinder för skuldsanering. Då man fattar beslut om skuldsanering granskar man således inte endast de förutsättningar som rör gäldenärens ekonomiska omständigheter utan också huruvida ovan nämnda hinder föreligger. Fastän en dylik grund föreligger kan det inte utgöra ett absolut hinder för en skuldsanering. Det sätt på vilka saker

sköts eller människors livssituation kan förändras med tiden. T.ex. unga människor kan i ett visst livskede skuldsätta sig på ett ööverlagt och lättvindigt sätt. Följaktligen bör det vara möjligt att bevilja skuldsanering då vägande skäl det kräver oberoende av om ett hinder existerar.

Lagförslaget har beretts samtidigt som förslaget om sanering av företag. Målsättningen har varit att åstadkomma två skilda system som ersätter konkurs och av vilka det ena gäller företagsverksamhet och det andra privat-hushåll.

Privatpersoner som idkar näring omfattas av regelkomplexet rörande företagssanering då fråga uttryckligen är om att trygga verksamhetsförutsättningarna för ett företag som har resurser att fortsätta verksamheten. Skuldsanering är inte ett ändamålsenligt förfarande i det skedet då man blir tvungen att pröva förutsättningarna för att näringsverksamheten skall fortsätta.

Målsättningen med lagförslaget om skuldsanering är att lösa problemen i gäldenärens privatekonomi. Idkande av näringsverksamhet är inte som sådant ett hinder för skuldsanering om gäldenärens ekonomiska bekymmer hör samman med privathushållningen.

Verksamhetsförhållandena för många idkare av näringsverksamhet i liten skala avviker inte i praktiken från förhållandena för en löntagare. Skulderna och förmögenheten i näringsverksamheten är för dessa företagare i allmänhet obetydliga. Vidare består förmögenheten i allmänhet av nödvändiga arbetsredskap som vid utmätning skyddas genom rätten till avskiljning. Om en näringsidkare i dylika fall skuldsätter sig i huvudsak i sitt privathushåll är det inte skäl att i skuldsaneringen försätta honom i en annan situation än t.ex. en privatperson som är löntagare.

Det är möjligt att en gäldenär som idkar näringsverksamhet inte har sådana ekonomiska problem i anslutning till sin näringsverksamhet som skulle göra en sanering av företaget nödvändig. Verksamheten kan vara lönsam och den kan vara en bättre inkomstkälla än de övriga alternativen eller eventuellt den enda möjliga för gäldenären. Enligt propositionen skall det också vara möjligt att bevilja skuldsanering åt en sådan näringsidkare vars skuldproblem enbart har samband med hans privatekonomi. Ur borgenärernas synvinkel kan det vara lönsammare att näringsidkaren kan fort-

sätta sin förvärvsverksamhet och använda de inkomster som den avkastar till betalning av sina privata skulder än att verksamheten upphör och de medel som försäljningen av tillgångarna i näringsverksamheten avkastar i första hand går till förnöjande av företagets borgenärer och att gäldenären blir arbetslös. Skuldsaneringen gäller också i dylika fall endast de skulder som anknyter till gäldenärens privata hushåll. Av denna anledning har de skulder som har samband med näringsverksamheten i propositionen uttryckligen ställts utanför skuldsaneringen.

6.4. Inledande av skuldsanering

Ett ärende rörande skuldsanering kan bli anhängigt vid domstol endast på ansökan av gäldenären själv. Det betalningsprogram med hjälp av vilket man strävar efter att lösa skuldproblemen kräver vanligtvis långsiktig och noggrann hushållning av gäldenären under ett flertal år. Vidare förutsätter det förfarande genom vilket man vid domstol fattar beslut om skuldsanering att gäldenären ger upplysningar om sin ekonomiska situation och också i övrigt medverkar till att de i skuldsaneringen nödvändiga utredningarna införskaffas. Om gäldenären saknar en egen beredskap att åstadkomma en skuldsanering och att följa betalningsprogrammet finns det inte förutsättningar att genomföra en skuldsanering. Därför kan enligt förslaget ingen annan än gäldenären själv anhängiggöra ett skuldsaneringsärende vid domstol inte t.ex. borgenären.

Domstolen beslutar om att skuldsanering skall inledas om det är uppenbart att de laga förutsättningarna för skuldsanering uppfylls.

Skuldsaneringen innebär då den förverkligas en omstrukturering av innehållet i gäldenärens skuldförhållanden och andra betalningsförpliktelser. Den skulle vara svår om inte omöjlig att få till stånd om gäldenärens skulder skulle vara föremål för sedvanlig tvångsindrivning då skuldsaneringen förbereds. Därför är det nödvändigt att ordna en viss fridlysningstid för gäldenären under vilken borgenärerna inte får rikta åtgärder för indrivning av skuld eller tryggnade av fordran mot honom. Gäldenären skulle för sin del inte under denna fridlysnings-

tid få betala skuld som omfattas av skuldsaneringen eller ställa säkerhet för den.

Ett sådant indrivnings- och betalningsförbud inträder enligt förslaget vid den tidpunkt då domstolen på gäldenärens ansökan beslutar om att skuldsaneringen skall inledas. På ansökan av gäldenären kan domstolen bestämma att indrivnings-, betalnings- och utsökningsförbud gäller redan tidigare om ärendet är brådskanie.

Borgenär som innehar en fordran som omfattas av skuldsaneringen får inte efter det att skuldsaneringen inletts mot gäldenären rikta indrivningsåtgärder, dröjsmålspåföljder eller åtgärder för att trygga skuldbetalningen. Borgenären får t.ex. inte säga upp skuld, åberopa ett villkor om förfallodag eller häva ett avtal som utgör grund för skulden. En säkerhetsborgenär får inte i allmänhet vidta åtgärder för att realisera säkerheten. Om sådana åtgärder påbörjats måste de avbrytas.

Om han så vill kan borgenären dock anhängiggöra en rättegång eller ett annat förfarande för att erhålla en verkställighetsgrund eller fortsätta ett sådant förfarande. Verkställigheten kan dock inte genomföras på grund av utmättningsförbudet.

Efter det att skuldsaneringen har inletts får man inte utmäta gäldenärens egendom. Behandlingen av en ansökan om utmätning skall avbrytas och likaså verkställighet på grund av redan genomförd utmätning. Förbudet gäller dock i allmänhet inte utmätning av gäldenärens lön, pension eller inkomst av näringsverksamhet men de utmäta tillgångarna, med undantag för underhållsbidrag åt ett barn, förblir i utmätningssmannens vård. Om tillgångarna skall bestämmas i betalningsprogrammet.

Det indrivnings- och betalningsförbud som följer på att skuldsaneringen inleds berör inte förmånsberättigat underhållsbidrag åt barn. Domstolen kan ytterligare besluta om vissa andra undantag från betalningsförbudet.

Skuldsaneringen omfattar alla gäldenärens skulder som har uppkommit innan skuldsaneringen inleds. I skuldsaneringen bestäms om hur gäldenärens tillgångar och inkomster används till betalning av skulderna. I samband med skuldsanering är det också möjligt att yrka på återgång av rättshandling med stöd av stadgandena om återvinning. Sålunda har skuldsaneringen samma drag av generalverktällighet som konkursförfarandet. Med avvikelser från konkurs är skuldsaneringen inriktad på att gäldenären skall bli fri från ansvar för skuld

som omfattas av skuldsaneringen efter det att han genomfört det betalningsprogram som svarar mot hans betalningsförmåga.

Skuldsaneringen förverkligas inte om gäldenären på ansökan av borgenären kunde försättas i konkurs medan saneringen pågår. Därför skall borgenärens ansökan om att gäldenären skall försättas i konkurs uppskjutas, om gäldenären innan beslut om att han skall försättas i konkurs kan fattas ansöker om skuldsanering eller konkursansökan har gjorts medan ansökan om skuldsanering varit anhängig. Konkursansökan förfaller om skuldsanering inleds.

Om ansökan om skuldsanering förkastas upphör de rättsverkningar som skuldsaneringen har. Av särskilda skäl kan domstolen uppskjuta den tidpunkt då rättsverkningarna skall upphöra.

6.5. Skulder som omfattas av skuldsaneringen

Skuldsaneringen omfattar alla de skulder som har uppkommit innan beslut fattas om att skuldsaneringen skall inledas.

Skuldsaneringen omfattar såväl säkerhetsskulder som andra skulder (vanliga skulder). Som säkerhetsskuld betraktas i skuldsaneringen endast den del av skulden som täcks av värdet på säkerheten då förfarandet inleds. Den del av skulden som överstiger värdet på säkerheten betraktas som vanlig skuld. Denna indelning grundar sig på det att om borgenären vid motsvarande tidpunkt utanför skuldsaneringsförfarandet använder den rätt han har med stöd av säkerheten på grund av försummelse med betalningen, får han inte som betalningsprestation mera än vad säkerhetens värde täcker.

Den största delen av privatpersonernas skulder utgörs av bostadslån och bostaden utgör i allmänhet säkerhet för en sådan skuld. Säkerhetsrättens rättsliga innehåll varierar närmast beroende på om bostaden utgörs av en fastighet, en inteckningsbar byggnad på arrendemark eller en lägenhet som kan besittas av gäldenären som aktieägare. Fastighetsinteckning och pantsättning av löseegendom är de vanligaste formerna av säkerhet för privatpersoner.

Säkerheterna har i det nuvarande kredit- och finansieringssystemet en väsentlig betydelse. Om gäldenären försummar att betala skulden eller amortering på den i rätt tid, kan borge-

nären realisera säkerheten och lyfta sin fordran ur försäljningspriset för säkerheten, beträffande bostadsaktier dock med beaktande av förutsättningarna i handelsbalken 10 kap. 2 §. Borgenären kan då han beviljar krediten på goda grunder räkna med och förutse att återbetalningen av krediten är säkrad till värdet av säkerheten. Med hänsyn till den centrala betydelse säkerheterna har i finansieringssystemet är det inte skäl att ingripa i denna säkerhetsborgenärens rätt i samband med skuldsaneringen.

Grundprincipen också i skuldsaneringen är att skuld för vilken borgenären har realsäkerhet skall betalas helt och hållet till den del den täcks av säkerheten. Om nuvärdet av en säkerhetsskuld inte med hjälp betalningsprogrammet kan betalas fullt ut får borgenären realisera säkerheten. Detta begränsar i viss utsträckning betydelsen av skuldsaneringssystemet för personer med bostadsskulder.

Också för säkerhetsskulder är det möjligt att i skuldsaneringen ändra tidtabellen för skulden och betrakta gäldenärens betalningsprestationer i första hand som amortering på kapitalet och först därefter som amortering på kreditkostnaderna. I sistnämnda fall skall man fastställa en sådan ränta på de kreditkostnader vars betalning uppskjuts, som garanterar att deras nuvärde bibehålls om penningvärdet sjunker. I samband med skuldsaneringen kan man också nedsätta betalningsskyldigheten för de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden. Detta förfarande kan dock inte användas beträffande säkerhetsskuld som uppkommit innan lagen trätt i kraft. Då man nedsätter betalningsskyldigheten för kreditkostnaderna skall man beakta längden på den återstående kredittiden så att nedsättningen av kreditkostnaderna är proportionellt desto mindre ju längre nämnda tid är.

Enligt 11 § räntelagen gäller möjligheten att jämka en dröjsmålsränta på sociala grunder också en säkerhetsskuld. Med hänsyn till detta föreslås att man i skuldsaneringen kan nedsätta dröjsmålsränta som förfallit också beträffande säkerhetsskuld. Möjligheten att nedsätta räntan grundar sig på samma synpunkter som möjligheten till jämkning enligt räntelagen. Med utnyttjande av dessa metoder torde man i många fall göra det möjligt för gäldenären att presteras sin säkerhetsskuld till fullt belopp.

Indrivnings- och betalningsförbudet gäller också säkerhetsskulder. Realisering av säkerhe-

ten kommer ifråga endast om gäldenären inte ens med hjälp av betalningsprogrammet förmår betala säkerhetsskulden.

Skuldsaneringen förverkligas för säkerhetsskuldens del så att nuvärdet på säkerhetsskulden och de kreditkostnader som förfallit innan skuldsaneringen inleddes betalas inom en skälig tid. Denna tid får inte utan särskilda skäl väsentligt överstiga skuldens ursprungliga återstående kredittid.

Vad gäller andra skulder än säkerhetsskulder är det utmärkande för borgenärens ställning att det föreligger en risk i avseende å gäldenärens betalningsförmåga. I skuldsaneringen är skyddet för dylika vanliga skulder svagare än det som säkerhetsskulden har. Man kan tillämpa alla de metoder som är möjliga i skuldsaneringen på de skulder för vilka borgenären inte har säkerhet. Detsamma gäller en skuld för vilken ställts säkerhet, till den del som skuldbeloppet överskrider värdet på säkerheten. Man kan ändra betalningstidtabellen för en sådan skuld eller kreditkostnaderna för den, gäldenärens betalningsprestationer kan i första hand betraktas som amortering på kapitalet och därefter som amortering på kreditkostnaderna och man kan nedsätta de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden. Vidare kan man nedsätta beloppet på en vanlig skuld och de kreditkostnader eller den dröjsmålsränta som förfallit men är obetalda eller avskriva betalningsskyldigheten i sin helhet.

Borgenärer som är i samma situation skall bemötas likvärdigt. Detta betyder framför allt det att de borgenärer som i betalningsprogrammet har en likadan förmånsrättsställning anvisas en lika stor andel av gäldenärens tillgångar. Den föreslagna reformen av förmånsrättsystemet leder om den förverkligas till att endast vissa underhållsbidragsskulder har förmånsrätt. Från denna princip kan man i skuldsaneringen avvika till borgenärens fördel beträffande sådana skulder som har samband med gäldenärens oundgängliga utkomst.

6.6. Skuldsanering och boendetryggheten

Låntagning för förvärv av en ägobostad inverkar i Finland väsentligt på mängden och nivån på skuldsättningen i hushållen. Skötseln av bostadslånen inverkar avsevärt på hushållens ekonomiska bärkraft. Om en privatpersons

betalningsförmåga nedgår leder det ofta till svårigheter med betalningen av amorteringar och räntor på bostadsskulderna.

I den nuvarande lagstiftningen finns det inte speciellt många stadganden med vilka man uttryckligen skulle sträva efter att trygga boendet för en privatperson i betalningssvårigheter. I utsökningslagstiftningen ingår inga allmänna skyddsstadganden för gäldenärens bostad vilka skulle tillämpas vid utsökning av fordringar. I specialstadganden har man avvikit från detta eftersom man inte får rikta utmätning mot gäldenärens bostad vid indrivning utsökningsvägen av böter eller återbetalning av utkomststöd.

På grund av bostadsskuldernas väsentliga betydelse har det ansetts oundvikligt att inrymma bostadslånen i det föreslagna regelkomplexet. Detta har varit den huvudsakliga orsaken till att regelkomplexet rörande skuldsanering omfattar också säkerhetsskulder. Om säkerhetsskulderna lämnas utanför skuldsaneringen kunde det föreslagna regelkomplexet inte speciellt ofta medföra en tillfredsställande lösning på privatpersonernas skuldproblem eftersom en viktig del av skuldmängden inte kommer att beaktas.

En central fråga är hur man i skuldsaneringen skall ordna de gäldenärsers situation som har en ägobostad.

I skuldsaneringen blir man tvungen att sammanjämka gäldenärens boendetrygghet, säkerhetsborgenärernas rätt till betalning samt övriga borgenärs skäliga ekonomiska intressen.

Det är förenligt med de allmänna målsättningarna för regelkomplexet om skuldsanering att i en viss utsträckning skydda en insolvent privatpersons boende.

Det är nödvändigt att skapa en skälig trygghet i gäldenärens boende för att denne skall kunna skaffa förvärvsinkomster och korrigerera sin ekonomiska ställning. Bostaden utgör en väsentlig del av bastryggheten. Det skulle bli anmärkningsvärt svårt eller helt övermäktigt för gäldenären att regelbundet skaffa sig medel för sin utkomst och låneskötsel om han i samband med skuldsaneringen utan vidare förlorar sin bostad. Också den omständigheten talar för att säkerställa boendetryggheten för en insolvent gäldenär att detta kunde öka gäldenärens motivation att förverkliga ett för honom relativt krävande och långsiktigt program för sanering av ekonomin.

Vidare är det ur samhällelig synvinkel absurt

att ordna ett förfarande för att lösa privatpersoners skuldproblem vid vilket gäldenären utan vidare förlorar den bastrygghet som boendet utgör. Den gäldenär som råkat i skuldsvårigheter till följd av insolvens blir då i många fall sannolikt tvungen att söka hjälp och ekonomiskt stöd hos myndigheterna för att kunna ordna sitt boende. Detta försvårar gäldenärens möjligheter att sanera sin ekonomi och medför administrativt arbete och kostnader. Stödet för hjälp av personer med skuldproblem får inte ordnas så att det samtidigt ger upphov till ett behov av annan social hjälp eller annat socialt stöd.

Som likställda med dessa omständigheter som talar för att skydda gäldenärens boende bör man i skuldsaneringen för det första betrakta säkerhetsborgenärernas intressen. Såsom ovan har konstaterats är avsikten med en säkerhet att skydda kreditgivaren så att hans fordran under alla omständigheter är tryggad till den del den täcks av värdet på säkerheten. Man måste också som utgångspunkt för regelkomplexet rörande skuldsanering uppställa det att säkerhetsborgenärens ställning och grunderna för kreditgivning förblir oförändrade i allt väsentligt. Man skall skydda gäldenärens boende i samband med skuldsaneringen på det sättet att säkerhetsborgenärens intresse av nämnt slag iakttas. Säkerhetsborgenärens väsentliga ekonomiska intressen tryggas så att man inte kan reglera beloppet av säkerhetsskuldens kapital till den del detta täcks av värdet på säkerheten. Om gäldenärens betalningsförmåga är så svag att han inte kan klara av sin säkerhetsskuld med hjälp av de skuldsaneringsmetoder som kan tillämpas på en säkerhetsskuld och vilka refererats ovan, förutsätts det att gäldenärens bostad realiserar för att säkerhetsborgenärens ställning skall tryggas.

Då man uppgör stadganden om skuldsanering måste man för det andra ta ställning till hur man kan balansera strävan att trygga gäldenärens boende och de ekonomiska intressen som de övriga borgenärerna har. Dessa synpunkter kan komma i konflikt sinsemellan speciellt om gäldenären kan behålla bostaden i sin ägo i skuldsaneringen men man på grund av hans nedsatta betalningsförmåga blir tvungen att i betalningsprogrammet väsentligt skriva ned beloppet på de fordringar som innehas av borgenärer som saknar säkerheter.

Huruvida man realiserar gäldenärens bostad

eller inte har betydelse för de vanliga borgenärerna på två sätt. För det första påverkas den avkastning som tillfaller de vanliga borgenärerna av om de kan tillgodogöra sig, och i så fall i vilken utsträckning, det förmögenhetsvärde som gäldenärens bostad representerar dvs. det som återstår då realiseringskostnaderna och säkerhetsskulden har avdragits från bostadens värde. Om bostaden inte realiserar kan den avkastning som med hjälp av betalningsprogrammet tillfaller de vanliga skulderna bli mindre på grund av de prestationer som krävs för en säkerhetsskuld än om säkerhetsskulden betalas genom en realisering av bostaden och gäldenärens boende ordnas på något annat sätt. Betydelsen av det förmögenhetsvärde som ingår i bostaden är desto större ju mindre säkerhetsskuld som belastar bostaden gäldenären har. Betydelsen av att bostaden behålls för avkastningen av betalningsprogrammet är å andra sidan desto större ju större säkerhetsskulder som belastar bostaden gäldenären har eftersom boendekostnaderna inklusive utgifterna för låneskötseln givetvis överstiger de alternativa boendekostnaderna desto mer ju större säkerhetsskuld det är fråga om. Också räntenivån på säkerhetsskulden inverkar på saken.

I det förslag som arbetsgruppen vid justitiedepartementet utarbetat ingick två alternativ beträffande frågan om hur den intressekonflikt mellan gäldenären och de vanliga borgenärerna som har samband med realiseringen av bostaden kunde lösas.

Det alternativ som intagits i denna proposition (alternativ A i arbetsgruppens förslag) är till sina grunddrag följande:

1) Då man avgör om en bostad skall realiserar eller inte beaktas såväl det förmögenhetsvärde som ingår i bostaden som realiseringens inverkan på den avkastning som betalningsprogrammet ger. Detta sker så att man fastställer en viss minimiavkastning i mark för de vanliga skulderna vilken beräknas utgående från att gäldenärens bostad realiserar.

2) Skyddet för gäldenärens boende tillmäts betydelse då man fastställer den nämnda minimiavkastningen. Detta sker så att för gäldenären fastställs en viss boendeskyddsandel och av förmögenhetsvärdet på bostaden räknas de vanliga borgenärerna till godo endast den del som eventuellt överstiger säkerhetsskulden och boendeskyddsandelen. Boendeskyddsandelen skall motsvara ett sådant kapitalbelopp

vilket som sådant eller vars avkastning kan trygga gäldenärens skäliga boendenivå.

3) Bostaden skall realiserar om gäldenären inte med hjälp av betalningsprogrammet förmår erlagga den ovannämnda minimiavkastningen åt sina vanliga borgenärer. Om bostaden realiserar räknas boendeskyddsandelen gäldenären till godo till den del avkastning finns kvar efter betalning av säkerhetsskulden och de vanliga borgenärerna får räkna sig till godo den erforderliga avkastningen antingen av realiseringsresultatet eller avkastningen av betalningsprogrammet eller av vardera. Bostadens förmögenhetsvärde (dvs. det värde som överstiger säkerhetsskulden och realiseringskostnaderna) skall tillfalla gäldenären till den del det behövs och räcker till för att trygga gäldenärens boende. Ett eventuellt överskott skulle alltid komma de vanliga borgenärerna till godo. De vanliga skulderna kommer att betalas till fullt belopp utom i de fall då deras sammanlagda belopp överstiger den erforderliga avkastningen. En nedsättning av kapitalet på de vanliga skulderna kommer således i fråga endast om det finns vanliga skulder till ett anmärkningsvärt stort belopp.

Den erforderliga avkastningen för de vanliga skulderna skall bestämmas på följande sätt: Först skall ett eventuellt överskottsvärde på gäldenärens bostad beaktas vilket erhålls då man från bostadens värde avdrar säkerhetsskulden och realiseringskostnaderna samt ett sådant kapitalbelopp som behövs för att trygga gäldenärens boende. Om bostaden enligt denna beräkning ger ett överskottsvärde kommer det att öka den erforderliga avkastningen för de vanliga skulderna. För det andra skall det belopp inräknas i den erforderliga avkastningen som ett betalningsprogram skulle avkasta under fem år för de vanliga skulderna i det fall att bostaden realiserar och en eventuell säkerhetsskuld blir erlagd den vägen.

Enligt det andra alternativet (B) som ingick i arbetsgruppens förslag borde gäldenärens bostad ha realiserats om skuldsaneringen annars hade lett till att de vanliga skulderna måste nedsättas avsevärt. Betydelse skall således tillmätas endast det hur bibehållandet av bostaden (och säkerhetsskulden) kommer att inverka på den avkastning som betalningsprogrammet ger. Bostadens förmögenhetsvärde skall däremot inte ha någon självständig betydelse då man avgör om bostaden skall realiserar. Om man blir tvungen att realisera bosta-

den tillfaller dess värde efter avdrag för säkerhetsskulderna och realiseringskostnaderna i sin helhet de vanliga borgenärerna.

Enligt detta alternativ skall alltså de vanliga skulderna kunna nedsättas till ett visst belopp oberoende av bostadens förmögensvärde utan att bostaden skall behöva realiseras (så länge det inte är fråga om en sådan bostad som till sin standard överstiger skäliga krav beträffande vilka ägaren inte överhuvudtaget kan beviljas skuldsanering). Å andra sidan skall bostadens förmögensvärde till sin helhet räknas borgenärerna till godo om bostaden realiseras.

Man bör observera att det inte finns någon skillnad mellan alternativen i det avseendet hur säkerhetsskulden skall behandlas i skuldsaneringen. Enligt vardera alternativet kan bostaden realiseras på grund av en säkerhetsskuld endast i det fallet att gäldenärens betalningsmån inte räcker till för betalning av säkerhetsskulden ens efter det att man på säkerhetsskulden har tillämpat de skuldsaneringsmetoder som lagförslaget innehåller.

Av dem som givit ett utlåtande om de alternativ rörande bostaden som arbetsgruppen föreslagit och tagit ställning till dem understödde majoriteten alternativ A som ingår i denna proposition. De som avgivit ett utlåtande motiverade sitt val i huvudsak med att det bättre tryggar gäldenärens boende än alternativ B. De som avgivit ett utlåtande och understödde alternativ B motiverade sin åsikt i huvudsak med att stadgandet var redigt och klart och att man kan förutse de situationer som stadgandet reglerar.

Enligt propositionen skall gäldenärens boende tryggas i alla situationer antingen så att gäldenären kan behålla sin bostad eller så att att han får räkna sig till godo en viss ekonomisk skyddsandel av förmögensvärdet på sin bostad. Avgörande betydelse fästs inte i alternativ A som ingår i propositionen vid vilken relativ andel av de vanliga skulderna som kan betalas med hjälp av betalningsprogrammet utan vid det skuldbelopp som gäldenären kan betala om hans bostad realiseras och gäldenären garanteras en viss skyddsandel av dess värde. Om gäldenären förmår erlagga minst detta belopp med hjälp av ett förlängt betalningsprogram utan att bostaden realiseras, är en skuldsanering av denna typ möjlig. De vanliga borgenärerna bör alltså få minst en lika stor avkastning i mark som om gäldenärens

bostad realiseras och gäldenären får ett visst ekonomiskt boendeskydd också i det fallet att bostaden realiseras.

Det är viktigt att observera att gäldenären i många fall under betalningsprogrammets maximitid (10 år) förmår betala såväl säkerhetsskulden som vanliga skulder till avsevärda belopp fullt ut. Den situation i vilken de övriga skuldsaneringsmetoderna inte räcker till utan i vilken intressekonflikten mellan gäldenären och de vanliga borgenärerna tillspetsas så att det förutsätts att de vanliga skulderna nedsätts för att man skall kunna avstå från att realisera bostaden är sålunda relativt sällsynt. En dylik situation blir aktuell i allmänhet endast då mängden vanliga skulder är mycket stor.

Av skälighetsorsaker har domstolen enligt förslaget vidare en möjlighet att bevilja ett uppskov med den realisering av bostaden som skuldsaneringen förutsätter för högst ett år. På detta sätt kan man reservera tid för gäldenären att ordna sitt boende samt förhindra de ekonomiska förluster som en snabb realisering kan ge upphov till.

6.7. Hur betalningsprogrammet iakttas, ändras och förfaller

I betalningsprogrammet bestäms skilt för varje skuld som gäldenären har en betalningstidtabell enligt vilken gäldenären skall betala sina skulder. Gäldenären skall i allmänhet själv sköta om att de i tidtabellen angivna prestationerna betalas åt hans borgenärer. Det är också möjligt att gäldenären betalar åt utmåtningsmannen som redovisar medlen vidare åt borgenärerna.

Om gäldenären försummar att iaktta betalningsprogrammet kan borgenären dock inte direkt kräva en verkställighet för att den prestationsskyldighet som finns intagen i betalningsprogrammet skall fullgöras. På grund av programmets centrala betydelse har man ansett det ändamålsenligt att domstolen på basis av en ansökan av borgenären prövar om försummelsen är av den arten att den ger upphov till att betalningsprogrammet avskrivs. Försummelsen kan också vara föranledd av en sådan omständighet som kunde utgöra en grund för att ändra betalningsprogrammet.

Enligt förslaget kan inte en försummelse som

skall anses obetydlig från gäldenärens sida leda till att betalningsprogrammet avskrivs om försummelsen senare har rättats till. Fastän försummelsen är något mer betydande kan programmet inte avskrivas om gäldenären har rättat till sin försummelse och gjort det sannolikt att försummelsen inte kommer att upprepas. Betalningsprogrammet kan i allmänhet inte avskrivas till följd av en försummelse om denna berott på att gäldenärens betalningsförmåga försvagats. En särskild orsak till att betalningsprogrammet inte skall förklaras förfallet kan också vara det att gäldenären redan har betalat huvuddelen av skulderna i enlighet med betalningsprogrammet.

Om försummelsen med betalningen har riktat sig mot en borgenär som har en realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendom kan försummelsen leda till att säkerhetsborgenären berättigas att utöva den rätt han har med stöd av säkerheten att realisera egendomen.

Då betalningsprogrammet avskrivits har borgenären en likadan rätt till betalning för sin fordran som om betalningsprogrammet inte hade fastställts. Skuldsanerings rättsverkningar upphör och borgenärernas rättigheter återgår till det ursprungliga.

Ett betalningsprogram är i allmänhet mångårigt. Gäldenärens betalningsförmåga och övriga omständigheter kan förändras under tiden. Betalningsprogrammet skall vara sådant till sitt innehåll att det inte behöver justeras på grund av mindre förändringar i gäldenärens förhållanden. Sådant är inte heller ur kostnadssynvinkel ändamålsenligt.

Om förhållandena förändras på ett oförutsägbart sätt och förändringen är väsentlig kan man dock vidta ändringar i betalningsprogrammet. Gäldenärens insolvens kan t.ex. bero på arbetslöshet vars varaktighet man inte har kunnat förutsäga. Om gäldenären får arbete vid en senare tidpunkt och hans betalningsförmåga därför blir väsentligt bättre kan betalningsprogrammet justeras på yrkande av borgenärerna. Likaså är det nödvändigt att kunna ändra programmet då gäldenärens betalningsförmåga ytterligare försvagas t.ex. på grund av sjukdom eller förändringar i familjeförhållandena.

Om skulden är oklar till belopp eller grund skall domstolen fastställa till vilket belopp skulden skall beaktas i betalningsprogrammet. Om det skuldbelopp som fastställts i ett skilt förfarande eller borgenärens rätt i övrigt avvi-

ker från det som har intagits i betalningsprogrammet kan betalningsprogrammet ändras. Detta är också fallet då man efter det att betalningsprogrammet fastställts får kännedom om en skuld som omfattas av skuldsaneringen men som inte var känd då programmet fastställdes.

6.8. Behandlingen av ett skuldsaneringsärende vid domstol och förordnande av en utredare

Inledande av en skuldsanering och innehållet i den påverkar på ett betydelsefullt sätt situationen för gäldenären och hans borgenärer. På grund av arten av de ärenden som avgörs i en skuldsanering och de krav som ansluter sig till gäldenärens och borgenärernas rättssäkerhet är det lämpligast att beslutsfattandet i skuldsaneringsärenden anförtros en domstol.

Avsikten är att domstolen uttryckligen skall föreläggas de ärenden som förutsätter rättslig prövning samt de som är tvistiga. Det skall åligga gäldenären eller en särskilt förordnad utredare att uppgöra de utredningar och uträkningar som ansluter sig till bedömningen av gäldenärens betalningsförmåga och uppgörandet av betalningsprogrammet. I förslaget har man på olika sätt strävat efter att trygga det att ett skuldsaneringsärende som domstolen upptar till behandling är tillräckligt grundligt och noggrannt förberett.

I domstolsbehandlingen av en ansökan om skuldsanering tillämpas i huvudsak lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/86). Till vissa delar ingår i lagförslaget stadganden som avviker från eller kompletterar denna lag.

Då ansökan blivit anhängig fattar domstolen i det första skedet beslut om huruvida skuldsanering skall inledas. Man kan besluta om huruvida skuldsanering skall inledas om domstolen på basis av företedd utredning anser att förutsättningarna rörande gäldenärens ekonomiska ställning uppfylls, och det inte föreligger ett i lagen nämnt hinder för skuldsaneringen. Förutsättningarna rörande gäldenärens ekonomiska situation granskas närmast på basis av gäldenärens ansökan och de handlingar som utgör bilagor till denna. Domstolen kan också höra en eller flera borgenärer eller utmätningsmän. För att granska förutsättningarna och

hindren kan domstolen också inlämna begäran till utmätningsmannen om att denna skall göra en i utsökningslagen 3 kap. 33 § nämnd utsökningsutredning om gäldenären. I utsökningsutredningen skall gäldenären bl.a. ge utmätningsmannen upplysningar om sina tillgångar, skulder och inkomster. Domstolen kan samtidigt bestämma att utmätningsmannen oberoende av stadgandena om tystnadsplikt har samma rätt som gäldenären att få upplysningar om bl.a. gäldenärens bankkonton, betalningsrörelse, avtal och förbindelser samt om gäldenärens förmögenhet och beskattning. En så långtgående rätt att få upplysningar om gäldenärens situation kan anses motiverat speciellt för att förhindra ett eventuellt missbruk.

Om domstolen beslutar att skuldsanering skall inledas fastställs i beslutet en frist inom vilken förslaget till betalningsprogram bör inlämnas till domstolen. Domstolen ger gäldenärens förslag till betalningsprogram till kännedom åt borgenärerna och kallar borgenärerna till ett sammanträde för att höras om ansökan och om förslaget till betalningsprogram. Borgenärerna kan också på förhand lämna in sina skriftliga utlåtanden i ärendet till domstolen.

Om inledande av en skuldsanering utfärdas ingen kungörelse. Man har fastnat för detta därför att en privatperson i allmänhet har relativt få skulder och dessa är kända för honom. Om gäldenären uppsåtligen underlåter att uppgä någon skuld kan det leda till att skuldsaneringen förkastas. Den som inte uppgör en viss skuld kan också bli straffad som oredlig gäldenär (strafflagen 39 kap. 2 §). I vissa fall kan en sådan skuld yppa sig som inte heller gäldenären kände till då beslutet om betalningsprogrammet fattades. I sådana fall kan betalningsprogrammet senare ändras under ovan nämnda förutsättningar.

Borgenärerna kan presentera sin utredning och sin egen uppfattning om förutsättningarna för en skuldsanering och om förslaget till betalningsprogram skriftligen eller vid ett sammanträde. Borgenärerna kan också göra i förslaget ingående skulder tvistiga. De tvistiga fordringarna kan anvisas en skild rättegång för ett avgörande om de inte kan behandlas i samband med skuldsaneringen. Ovan konstaterades att domstolen skall fastställa till vilket belopp en tvistig fordran skall beaktas.

Då sammanträdet avslutats eller inom en viss frist därefter fastställer domstolen ett betalningsprogram för gäldenären eller beslutar att

ansökan skall förkastas. Betalningsprogrammet kan fastställas om förutsättningar för en skuldsanering föreligger och programmet motsvarar lagens stadganden och gäldenärens betalningsförmåga. Betalningsprogrammet kan fastställas också utan att dessa förutsättningar uppfylls om alla borgenärer har samtyckt till det. De som är parter i ärendet kan söka ändring i beslutet genom besvär.

Stadgandena rörande förfarandet har uppgjorts så att ansvaret för att ansökan inlämnas, nödvändiga utredningar införskaffas och förslaget till betalningsprogram utarbetas i första hand vilar på gäldenären själv. Ett dylikt förfarande som baserar sig på enbart gäldenärens eget initiativ är avsedd närmast för sådana klara fall i vilka utredningen av skuldernas belopp och grund samt bedömningen av gäldenärens betalningsförmåga inte kräver mycket arbete eller speciell sakkunskap.

Om bedömningen av betalningsförmågan eller utarbetande av ett förslag till betalningsprogram åter kräver mera omfattande utredningar och prövning av olika synpunkter i skuldsaneringen kan beredningen av skuldsaneringsärendet inte lämnas beroende enbart av gäldenärens egna åtgärder. Därför föreslås det att domstolen i ett skuldsaneringsmål kan förordna en särskild utredare, som i avseende å sin ställning skulle vara oberoende i förhållande till borgenärerna och gäldenären. Den självständiga ställning som utredaren har är ägnad att öka också borgenärernas förtroende för att betalningsprogrammet har uppgjorts på ett sakkunnigt och objektivt sätt. Förordnandet av en utredare minskar också domstolens arbetsbörda i en skuldsanering eftersom det föreslås att utredaren skall ges vissa sådana uppgifter som i annat fall ankommer på domstolen.

Utredarens huvuduppgift är att för gäldenärens räkning utarbeta ett förslag till betalningsprogram. Vidare kan utredaren ges i uppgift att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet samt att vidta åtgärder och arrangemang i anslutning till denna och att redovisa för de medel som influtit vid realiseringen. Utredaren har då han utför sitt uppdrag utan skilt domstolsutslag samma rätt att få upplysningar om gäldenärens ekonomiska förhållanden som en utmätningsman då denne gör en utsökningsutredning för skuldsaneringen.

7. Regleringen av borgens- och säkerhetsansvar

I en borgensförbindelse förbinder sig borgensmannen att för borgenären svara för betalningen av en annans (gäldenärens) skuld. Borgensförbindelsen ingår i praktiken för det mesta såsom för egen skuld varvid borgenären kan vända sig till borgensmannen då gäldenären försummar sin betalningsskyldighet. Vid laga borgen måste borgenären först söka sin fordran hos gäldenären. Borgensmannen svarar på basen av sin borgensförbindelse för skulden med all sin utmätningsbara förmögenhet.

Borgen är en mycket allmän förbindelse. I praktiken ingår också privatpersoner i stor omfattning borgensförbindelser för företagens skulder då dessa saknar egendom som duger som säkerhet. Företagets ägare kan vara borgensman om han inte direkt på grund av lagstadgande är personligen ansvarig för företagets förbindelser, eller hans make eller nära släkting eller någon helt utomstående person.

I vissa fall har också företagets arbetstagare ingått borgensförbindelse för företagets skulder. Borgensförbindelser ingår rikligt också för enskildas skulder t.ex. i samband med förvärv av bostad.

Följderna av en borgensförbindelse kan vara hårda. T.ex. då företaget råkar i konkurs kan på grund av en borgensförbindelse som ingåtts för företagets förpliktelser uppkomma en anmärkningsvärt stor betalningsskyldighet för borgensmannen. Då en privatpersons förmögenhet ofta i huvudsak består av en bostadsegendom blir man ofta tvungen att utmäta denna egendom för att betala borgensskulden. Också efter det att bostaden sålts kan borgensmannen ha en borgensskuld under många år, vilken kan utmätas från hans lön. Den omständigheten att borgensmannen genom betalningen av borgensskulden får en regressfordran mot gäldenären har ingen ekonomisk betydelse för honom om gäldenären är insolvent. Ett borgensansvar kan således ruinera ekonomin för borgensmannen och hans familj. I rättspraxis har man förhållit sig avvisande till möjligheten att jämka en borgensförbindelse på den grunden att borgensskuldens belopp är avsevärt i förhållande till borgensmannens förmögenhetsställning. Med hjälp av det allmänna jämningsstadgandet i rättshandlingslagen kan man sålunda inte avlägsna de ovan nämnda problemen.

En privatperson som har ställt sin egendom som säkerhet för en annan persons eller ett företags skuld kan råka i en likadan situation som en borgensman. Ofta är det samma personer som ställer säkerheter och som ingår borgensförbindelser. Som säkerhet ställs i många fall bostadsegendom eftersom privatpersoner sällan har annan egendom som duger som säkerhet. En sådan egendom kan utgöra säkerhet för någon enskild skuld eller generalpant för allt det skuldansvar mot borgenären som gäldenären redan har eller senare kommer att få.

Situationen för en person som ställer säkerhet avviker från borgensmannens såtillvida att ansvaret för skulden begränsar sig till den egendom som utgör säkerhet medan borgensmannen svarar för skulden med all sin egendom. Då bostaden har en central betydelse för privatpersoners ekonomi inverkar försäljningen av den bostad som utgör säkerhet och användningen av försäljningspriset till betalning av en annans skuld avgörande på livssituationen för den som ställt säkerheten och för hans familj. En säkerhetsborgenär kan realisera en lösöre-pant (aktierna i ett bostadaktiebolag) som utgör säkerhet utan dom eller annan verkställighetsgrund, om fordran är förfallen och den tid om två månader som föreskrivits den som ställt säkerheten har förlöpt utan att fordran har betalats.

Om borgensmannen ansöker om skuldsanering beaktas borgensskulden som en skuld som omfattas av skuldsaneringen om borgensförbindelsen har ingåtts innan skuldsaneringen inleds. Om borgensmannens betalningsskyldighet inte ännu är aktuell betraktas borgensskulden som en villkorlig skuld i skuldsaneringen. Om gäldenären har ställt sin egendom som säkerhet för tredje mans skuld betraktas på motsvarande sätt denna skuld i skuldsaneringen till högst värdet av säkerheten som skuld för den som ställt säkerheten. Sålunda beaktas i skuldsaneringsförfarandet också borgen som ingåtts eller säkerhet som ställts för tredje mans skuld.

Det är givetvis möjligt att borgensmannen eller den som ställt säkerhet har tillräckligt med annan förmögenhet för att betala skulden. Han kan i vissa fall undvika en försäljning av sin bostad genom att med borgenären komma överens om betalningstid eller genom att uppta ett banklån. En borgensman eller en som ställt säkerhet kan trots förlusten av bostaden förmå

klara av de ökade boendekostnaderna och sina övriga förpliktelser. I praktiken råkar många familjer ofta till och med helt oväntat i ekonomiskt trångmål på grund av borgens- eller säkerhetsansvar. Detta är ofta förenat med att någon familjemedlem samtidigt blir arbetslös på grund av konkursen i gäldenärsföretaget. Den allmänna ekonomiska utvecklingen samt den ökning i antalet konkurser som hör samman med den har gett upphov till att dessa situationer har vuxit i antal. Då borgens- eller säkerhetsförbindelse har ingåtts för en skuld som innehas av en helt utomstående upplevs förlusten av en bostad som speciellt svår då man inte fått något vederlag för förbindelsen.

Situationen för borgensmannen och den som ställt säkerhet bestäms för närvarande enligt de allmänna stadgandena om verkställighet och panträtt. I lagstiftningen har man inte speciellt beaktat den situationen, med undantag för stadgandet i handelsbalken 10 kap. 2 § 2 mom. om realisering av en lösöreant, att en borgensförbindelse eller ett säkerhetsansvar kan leda till att bostaden går förlorad. I samband med regelkomplexet rörande skuldsanering för insolventa gäldenärer bör man göra det möjligt att förhindra oskäligen påföljder för privatpersoner av borgens- eller säkerhetsansvar. Enligt förslaget kunde man i ett särskilt förfarande fastställa ett betalningsprogram för borgensmannen och för den som ställt säkerhet. Stadgandena om förutsättningarna för en fastställelse av betalningsprogrammet och innehåll i detta ingår som ett skilt avsnitt (10 kap.) i den föreslagna lagen. Till åtskillnad från skuldsaneringen kallas förfarandet i lagförslaget för *reglering av borgens- och säkerhetsansvaret*.

Villkoret för att en reglering av borgens- och säkerhetsansvaret skall beviljas är att borgensmannen eller den som ställt säkerhet inte på anfordran förmår betala borgens- eller säkerhetsskulden utan att han blir tvungen att realisera sin ägobostad, som håller skälig standard, för betalning av ifrågavarande skuld. Innehållet i regleringen är att borgensskulden eller säkerhetsskulden kan betalas som prestationer enligt betalningsprogrammet. Det väsentliga är således att betalningstid beviljas för erläggande av skulden. På så sätt kan man undvika en realisering av bostaden om borgensmannen eller den som ställt en säkerhet förmår betala skulden under den tid som betalningsp-

rogrammet är i kraft. Giltighetstiden är i allmänhet högst fem år. Om den återstående tiden av skuldens ursprungliga kredittid är längre än detta kan betalningsprogrammet på motsvarande sätt vara i kraft en längre tid.

Genom den föreslagna regleringen kan man inte ingripa i borgens- eller säkerhetsskuldens kapitalbelopp. På det obetalda kapitalet erläggs en ränta som motsvarar Finlands Banks grundränta (räntelagen 3 § 2 mom.). Fastställandet av betalningsprogrammet får inte heller utgöra en fara för att de övriga förpliktelserna för borgensmannen eller den som ställt säkerhet skall uppfyllas. Om så är fallet kan inte det i förslaget avsedda betalningsprogrammet fastställas. Däremot kan ifrågavarande person ansöka om skuldsanering i vilken alla skuldförhållanden beaktas i betalningsprogrammet. Möjligheten att reglera borgens- och säkerhetsskulder har beaktats också i lagförslaget om sanering av företag. Om tredje man i samband med annan verksamhet än rörelseverksamhet eller därmed jämförbar verksamhet har ingått borgen eller ställt säkerhet för skuld som innehas av ett företag som är föremål för ett saneringsförfarande, utsträcker sig de begränsningar i avseende å indrivning som hör till saneringsförfarandet då det inleds också till borgensmannen och till den som ställt säkerhet (25 §). För en enskild borgensman och för den som ställt säkerhet kan man enligt nämnda lagförslag fastställa ett betalningsprogram för företagets skuld samtidigt som saneringsprogrammet fastställs (48 §).

8. Anordnande av skuldrådgivning

I det propositionsförslag som utarbetades i justitieministeriet och blev klart i april 1992 ingick ett lagförslag om anordnande av skuldrådgivning i kommunerna. Enligt förslaget skulle det ha varit en lagstadgad kommunal uppgift att anordna skuldrådgivning. I skuldrådgivningen skulle man ha gett en i kommunen bosatt person upplysningar och råd rörande skötseln av ekonomin och skulderna, givit hjälp i planeringen av hushållningen, utrett möjligheterna att lösa de problem som ansluter sig till gäldenärens ekonomi och biträtt gäldenären i förhandlingarna med borgenärerna. Vidare skulle gäldenären ha fått hjälp med att uppgöra sin ansökan om skuldsanering för domstolen liksom också med att utarbeta ett

förslag till betalningsprogram. Skuldrådgivningen skulle enligt förslaget ha kunnat ordnas som en uppgift för kommunens egen tjänsteinnehavare, som samarbete mellan flera kommuner eller genom köp av rådgivningstjänster från ett samfund som skulle ha haft kunskaper på området. Staten hade deltagit i kostnaderna för verksamheten genom statsbidragssystemet. Med förslaget strävade man efter att åstadkomma en täckande skuldrådgivning som skulle stå nära medborgarna.

I så gott som alla de utlåtanden som gavs om justitieministeriets förslag ansågs det nödvändigt att ordna en skuldrådgivning. Likaså förordade den klart största delen av dem som givit ett utlåtande att skuldsaneringens uppgifter skulle vara de som förslaget innehöll. De flesta av dem som gav ett utlåtande betonade att skuldrådgivning behövs för att få till stånd förhandlings- och förlikningslösningar samt för att trygga en tillräcklig förberedande behandling av de ärenden som kräver en rättegång.

Majoriteten av dem som gav ett utlåtande ansåg det också viktigt att skuldrådgivningen ordnas som en uppgift för kommunen. En del, bl.a. de kommunala centralorganisationerna, ansåg dock att skuldrådgivningen av ekonomiska skäl inte borde åläggas kommunerna som en lagstadgad uppgift.

Då propositionen förberetts har man stannat för att inte föreslå att kommunerna skall åläggas en lagstadgad skyldighet att ordna skuldrådgivning. Följaktligen skall de personer som har skuldproblem vända sig till olika kommunala myndigheter eller olika organisationer eller andra samfund för att få rådgivning och handledning.

Kommunerna skall enligt lag ordna konsumentrådgivning. I denna ges konsumenten hjälp i enskilda konfliktsituationer mellan en näringsidkare och en konsument genom att man utreder ärendet och strävar efter en förlikningslösning och konsumenten ges vid behov anvisningar om det rättsskyddsorgan som kan bli aktuellt (lag om anordnande av konsumentrådgivning i kommunerna, 72/92). En privatperson kan ofta söka stöd av den kommunala konsumentrådgivningen då han har skuldproblem. Tjänsteinnehavare inom kommunal socialverksamhet kan bli tvungen att sätta sig in i skuldproblem då han behandlar ärenden rörande utkomststöd. För att stöd skall beviljas förutsätts det att man utreder bl.a. sökandens inkomster, utgifter och till-

gångar. En person som råkat i betalningssvårigheter kan också ansöka om allmän rätts hjälp.

Skuldrådgivning ges av i viss mån olikartade organisationer och andra samfund. I denna verksamhet deltar permanent eller på experimentbas bl.a. kyrkans diakoniverksamhet, Garantistiftelsen, Maa- ja kotitalousnaisten keskus, Marttaliitto och Finlands svenska Martahäförbund samt de skuldsattas egna organisationer. Vidare kan man nämna ett experiment i Esbo Diakonistiftelses regi samt socialverket i Helsingfors stad med sitt projekt innefattande rådgivning i skuldfrågor för kunder inom utkomststödsektorn.

Ett problem för den skuldrådgivning som handhas av den kommunala konsumentrådgivningen och socialverksamheten liksom också av organisationer och samfund är det att tjänster för de skuldsatta inte står till buds på ett jämlikt sätt i olika delar av landet och att de nuvarande resurserna för verksamheten inte anses tillräckliga. De som är verksamma i skuldrådgivningsarbete anser det nödvändigt att utveckla utbildningen samt att få sakkunskap inom olika områden som stöd för det praktiska rådgivningsarbetet.

För att privatpersonernas skuldproblem skall kunna lösas behövs en tillräckligt omfattande och tjänsteinriktad skuldrådgivning. Med hjälp av den kan man lösa en viktig del av problemen enbart med rådgivning eller på frivillig väg genom förhandlingar utan domstolsförfarande. Om tillräcklig skuldrådgivning inte står till buds föreligger en fara att de skuldsatta som behöver hjälp blir utan det stöd de behöver. Vidare kan av det följa att onödigt många eller bristfälligt beredda ärenden kommer under domstolsbehandling.

För att en tillräcklig och sakkunnig skuldrådgivning skall fås till stånd förutsätts det bl.a. att man anordnar skolningstillfällen, producerar nödvändigt informations- och upplysningsmaterial samt att man framställer andra hjälpmedel som stöder rådgivningen såsom tillämpliga ADB-program och blanketter. Justitieministeriet har under våren 1992 tillsatt en arbetsgrupp som för sin del skall förbereda åtgärder av nämnt slag som befrämjar skuldrådgivningen. Konsumentverket framställer informationsmaterial, igångsätter skuldrådgivningsexperiment och anordnar skolningstillfällen som tjänar skuldrådgivningen. Detsamma gäller för social- och hälsostyrelsen samt vissa

högskolor och organisationer. Då skuldrådgivningsverksamheten utvecklas bör samarbete förekomma mellan myndigheterna, borgenärskretsarna och organisationerna inom detta fält.

Inom justitieministeriet utreder man också möjligheterna att skapa ett system som täcker åtminstone de största bosättningscentren och med hjälp av vilket man kunde få till stånd en förlikningslösning på privatpersonernas skuldproblem utan domstolsbehandling.

9. Ärendets beredning och avgivna utlåtanden

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Propositionen baserar sig på ett propositionsförslag som färdigställdes i april 1992 och i vilket ingick förslag till lag om anordnande av skuldrådgivning i kommunerna samt förslag till lag om skuldsanering för privatpersoner.

Sammanlagt har 70 utlåtanden om propositionsförslaget inkommit. Utlåtande har avgivits av ett flertal ministerier, centrala ämbetsverk samt myndigheter i den centrala förvaltningen, några underrätter och utsökningsmyndigheter, två kommunala centralorganisationer, de centrala arbetsmarknadsorganisationerna samt organisationer som representerar industrin, handeln, finansiering, kreditgivning, och indrivning samt ett flertal organisationer som representerar bl.a. konsumenterna och de skuldsatta.

Så gott som alla av dem som avgav ett utlåtande var eniga om ett en lagstiftning om skuldsanering för privatpersoner behövs samt om dess allmänna målsättningar och att ärendet är brådskande. Ett flertal ansåg också att de rättsliga medel som nyttjas i regelkomplexet och med hjälp av vilka man kan korrigera en insolvent persons skuldproblem var allmänt taget acceptabla. Beträffande detaljer i förslaget framfördes en stor mängd anmärkningar. De som gav utlåtande godkände i allmänhet strävan att trygga gäldenärens boende i skuldsaneringen.

Många av dem som inkom med ett utlåtande betonade att ett regelkomplex av föreslagen art inte får leda till att betalningsmoralen försvagas och att man bör kunna förhindra missbruk av den nya lagstiftningen. Vidare ansåg många av dem som representerade finansierings-, kreditgivnings- och indrivningsbranschen att det

är nödvändigt bl.a. för att förhindra skuldproblemet att kreditgivarna får tillgång till mer omfattande kreditupplysningar om gäldenärerna än för närvarande. Vissa av dem som avgett ett utlåtande närmast då de som representerade utsökningsmyndigheterna framförde den tanken att behandlingen av skuldsaneringsärendena ges som uppgift åt utsökningsmyndigheterna. Av många utlåtanden framgick en oro för domstolarnas möjligheter att klara av de nya uppgifterna med nuvarande arbetskraft.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har man på basis av utlåtandena gjort ett flertal justeringar i propositionsförslaget.

10. Propositionens ekonomiska verkningar och verkningar i fråga om personal

10.1. Verkningarna på statsfinanserna och personalen

Domstolarna. Domstol beslutar enligt propositionen om att skuldsanering skall inledas, antingen som kansliärende med en domare eller vid sammanträde om någon måste höras personligen. Om skuldsanering skall i regel fattas beslut vid sammanträde i fulltalig underrätt. Vidare behandlar domstolen ärenden rörande ändring av betalningsprogrammet eller frågan om att skuldsaneringen skall förfalla.

Den föreslagna lagstiftningens verkningar på domstolarnas arbetsmängd beror på antalet ärenden som kommer att behandlas samt på den arbetsmängd som varje enskilt skuldsaneringsärende kommer att kräva.

Det är svårt att exakt uppskatta antalet skuldsaneringsärenden som kommer att anhängiggöras vid domstolarna. Det beror bl.a. på antalet privatpersoner som har svåra skuldproblem vilket man inte känner till exakt, liksom också på i vilken utsträckning man till följd av den nya lagstiftningen kan få till stånd förlikningslösningar mellan gäldenärerna och deras borgenärer utan medverkan av domstolen. Vid beredningen av ärendet har man uppskattat att 6000–8000 ansökningar per år kommer under behandling vid domstolarna efter det att lagen trätt i kraft. Under det första året som lagen är i kraft torde det göras flere

ansökningar än vanligt. Senare kan antalet ärenden som kommer till domstolarna åter sjunka.

Också det påverkar domstolarnas arbetsmängd hur väl ärendena har förberetts då de upptas till domstolsbehandling. I propositionen har man på olika sätt strävat efter att säkerställa det att ärenden rörande skuldsanering är sakenligt utredda då de tas upp till behandling vid domstol. Vidare är de skuldrådgivningstjänster som står till gäldenärens förfogande och möjligheten att förordna en utredare ägnade att befrämja beredningen av de ärenden som tas upp till domstolsbehandling.

Då lagstiftningen om skuldsanering trätt i kraft kommer antagligen antalet betalningsorderärenden och fordringsrättsmål att minska i motsvarande mån. Denna minskning motsvarar dock inte det extra arbete som skuldsaneringsärendena ger upphov till.

Framför allt i vissa större tätorter kräver behandlingen av skuldsaneringsärendena vid domstol tilläggspersonal. I en del av domstolarna måste man klara av det ökade antalet ärenden med den nuvarande personalen.

I budgetpropositionen för 1993 har man reserverat ett anslag om 7,2 milj. mk för avlöning av domare och kanslipersonal vid underrätterna för skötseln av de extra uppgifter som företagssaneringen och skuldsaneringsförfarandet medför. Detta anslag betyder att man kan öka personalen med totalt 32 personer.

Allmän rättshjälp, utredare och fri rättegång i skuldsaneringsärenden. En skuldsatt person som råkat i betalningssvårigheter behöver i många fall sakkunnighjälp för att lösa sina problem. På många orter står tjänster som omfattar skuldrådgivning och bjuds ut av myndigheter, organisationer eller samfund till gäldenärens disposition. Med skuldrådgivning kan gäldenären hjälpas med att reda ut ärendet, i försöket att få till stånd förlikning med borgenärerna samt med att fylla i de dokument som behövs för skuldsaneringen. I klara fall kan det stöd som skuldrådgivningen ger hjälpa gäldenären att själv sköta sin sak om rådgivningen ges med en tillräcklig sakkunskap och arbetsinsats.

För de fall som kräver juridisk sakkunskap söker man ofta allmän rättshjälp. Staten betalar enligt lagförslaget en ersättning åt kommunen för kostnaderna för den allmänna rätts-hjälp som ges i ett skuldsaneringsärende. Jus-

titieministeriet fastställer de allmänna grunderna för ersättningen.

Enligt lagförslaget kan domstolen förordna en utredare i skuldsaneringen närmast för att för gäldenärens räkning uppgöra ett förslag till betalningsprogram samt för att sköta om realiseringen av gäldenärens egendom. Utredaren har rätt att ur statsmedel få ett skäligt arvode samt ersättning för sina kostnader. Om utredaren förordnas att sköta om realiseringen av gäldenärens egendom enligt betalningsprogrammet tas arvodet och kostnadsersättningen dock direkt från försäljningspriset för egendomen.

På de kostnader som orsakas staten inverkar också det att den som ansöker om skuldsanering kan beviljas fri rättegång under i lag stadgade förutsättningar. Om domstolen har förordnat en utredare i ärendet kan för gäldenären förordnas ett biträde med stöd av lagen om fri rättegång endast om det föreligger särskilt vägande skäl för det.

I budgetpropositionen för 1993 har för betalningen av ovannämnda utgifter reserverats ett anslag om sammanlagt 10 milj. mk på momentet för fria rättegångar och vissa andra utgifter för rättsväsendet.

Övriga kostnadseffekter. Regelkomplexet om skuldsaneringsförfarandet har vidare andra delvis olikartade effekter på den offentliga ekonomin vilka är omöjliga att exakt uppskatta. Skuldsaneringen leder i vissa fall till att staten som skattetägarare blir tvungen att avstå från en del av sina fordringar. Eftersom fråga är om en insolvent person beträffande vilken en indrivning av en skuld också i övrigt är osäker är den verkliga ekonomiska förlust som uppkommer för den offentliga ekonomin obetydlig. I de fall då man genom en skuldsanering lyckas korrigera gäldenärens ekonomiska situation och förhindra att gäldenären ställs utanför arbetslivet och att dennes sociala problem förvärras kan det uppkomma olika positiva effekter också sett ur den offentliga ekonomins synvinkel. De kan ses t.ex. som en tillväxt i skatteintäkterna samt som en minskning av de sociala utgifterna och arbetsmängden inom utsökningsväsendet.

10.2. Förslagets inverkan på kommunernas ekonomi

Lagförslaget har ingen direkt inverkan på kommunernas ekonomi.

10.3. Verkningarna för kreditgivarna

För kreditgivarna kan förverkligande av en skuldsanering medföra begränsningar i möjligheterna att driva in fordringar samt ändringar i de ursprungliga villkoren för skuldförhållandet.

Eftersom skuldsaneringen gäller endast insolventa personer blir betydelsen av dessa begränsningar beträffande indrivning och ändringar av skuldvillkoren relativt liten för kreditgivarnas ekonomi. Skuldsanering kan i vissa fall förbättra kreditgivarnas möjligheter att få betalning för sina fordringar.

Värdet på säkerhetsskulder har i skuldsaneringen tryggats till den del det täcks av värdet på säkerheten. Till denna del kan det inte uppkomma någon ekonomisk förlust för borgenärerna. Beträffande en säkerhetsskuld som uppkommer efter att lagen har trätt i kraft kan man nedsätta räntan också för den återstående kredittiden. Denna metod kan dock användas endast så att kreditgivaren inte kan orsakas betydande kreditförluster.

Den föreslagna lagstiftningen kan i viss mån inverka på den kreditgivning som riktar sig till hushållen och på villkoren för denna.

10.4. Verkningarna för privatpersoner

Målsättningen för den föreslagna lagstiftningen är att påverka situationen för en privatperson som råkat i skuldproblem så att denna förmår klara av och korrigera sitt ekonomiska läge. En framgångsrik skuldsanering kan förutom förbättra gäldenärens ekonomiska situation också förhindra de individuella och sociala skadeverkningar av olika slag, som kan orsakas av en svår skuldsituation.

En korrigering av den ekonomiska situationen med hjälp av en skuldsanering räcker som regel många år och inverkar väsentligt på de centrala ekonomiska förhållanden i hushållet. Skuldsanering är ett till sina verkningar anmärkningsvärt omfattande och vittgående avgörande ur det enskilda hushållets synvinkel.

11. Övriga omständigheter som inverkar på propositionen

11.1 Förhållandet till andra lagstiftningsreformer

Lagförslaget har beröringspunkter med propositionen med förslag till lagstiftning om företagssanering som avläts samtidigt. I 48 § i lagförslaget rörande företagssanering (tredje mans ställning i vissa fall) hänvisas till de föreslagna stadgandena om reglering av borgens- och säkerhetsansvar. I propositionen föreslås vidare sådana ändringar som den nya företagssaneringen och skuldsaneringen förutsätter i strafflagens 29 kap. 4 § och 39 kap. 2 § liksom även i 2 § lagen om återvinning till konkursbo.

Lagförslaget har uppgjorts med sikte på att förmånsrättssystemet förnyas i enlighet med regeringens proposition med förslag till en reform av förmånsrättssystemet.

Den av justitieministeriet tillsatta granskningskommitten för förnyande av lagstiftningen om konsumtionskrediter har föreslagit att tillämpningsområdet för konsumentskyddslagens 7 kap. skall utvidgas att som utgångspunkt gälla alla de krediter som en näringsidkare erbjuder konsumenterna inberäknat bostadslån, studielån och övriga banklån (I delbetänkandet av granskningskommitten för lagstiftningen om konsumtionskrediter 5.11.1991). Kommitten har också utarbetat ett förslag till begränsning av kreditgivares kvittningsrätt (kommittens II delbetänkande 3.9.1992). Ändringarna som ansluter sig till ETA-avtalet och gäller kvittningsrätten skall avges till riksdagen under hösten 1992.

11.2. Uppföljning

Man kommer noga att följa med hur den föreslagna lagen om skuldsanering för privatpersoner kommer att fungera. För att korrigera de missförhållanden som kan observeras och för att utveckla systemet vidtas vid behov snabbt de åtgärder som behövs.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslaget

1 kap. Allmänna stadganden

1 §. *Lagens syfte och förhållande till annan lagstiftning.* Paragrafen anger på ett allmänt sätt innehållet i lagen.

I paragrafens 1 mom. finns ett allmänt stadgande om innehållet i skuldsaneringen. Avsikten med en skuldsanering är att korrigera den ekonomiska situationen för en privatperson (gäldenären). För att uppnå detta kan domstolen bestämma om reglering av gäldenärens skulder (skuldsanering). Lagen kan tillämpas då gäldenären är en privatperson som är insolvent. Ett stadgande om lagen tillämpningsområde ingår i lagförslagets 2 § och om förutsättningarna för en skuldsanering i 9 §. Stadganden om hinder för en skuldsanering finns i 10 och 11 §§. Ett stadgande om behörig domstol ingår i lagens 49 §.

Skuldsaneringen förverkligas så att domstolen för gäldenären fastställer ett betalningsprogram som svarar mot hans betalningsförmåga. Ett stadgande om grunderna för bedömningen av betalningsförmågan ingår i 4 §. I 25 och 26 §§ ingår stadganden om de åtgärder som enligt betalningsprogrammet kan vidtas i förhållande till skulderna.

I paragrafens 2 mom. framgår det att lagen gäller också regleringen av en privatpersons borgens- och säkerhetsansvar. Stadgandena om detta ingår i lagförslagets 10 kap. Sådan reglering kan tillämpas på en person som har ingått en borgensförbindelse eller ställt sin bostad som säkerhet för en annans skuld. För borgensmannen eller den som ställt säkerhet kan fastställas ett betalningsprogram rörande den skuld för vilken borgen har ingåtts eller säkerhet ställts. Meningen med regleringen är sålunda att förhindra oskäligen påföljder av borgens- eller säkerhetsansvaret.

I paragrafens 3 mom. har för klarhetens skull intagits ett stadgande om att lagens stadganden åsidosätter vad som stadgas i annan lag om borgenärens rätt till betalning, om åtgärder för indrivning av en skuld eller om åtgärder för att säkra betalningen av en skuld. I skuldsaneringen bestäms ställningen för alla de borgenärer som omfattas av skuldsaneringen enligt den föreliggande lagen. De stadganden som vanligtvis tillämpas på ett skuldförhållande skall

åsidosättas, oberoende av om de baserar sig på ett avtal eller på lagstiftning, till den del det finns avvikande stadganden i den föreliggande lagen. En borgenär kan sålunda inte undvika t.ex. effekterna av ett indrivningsförbud eller verkställighetsförbud eller en tillämpning av stadgandena om skuldsaneringens innehåll eller betalningsprogrammets rättsverkningar genom att stöda sig på speciallagstiftning som gäller ifrågavarande typ av fordringar.

2 §. *Tillämpningsområdet.* Skuldsanering eller reglering av borgens- eller säkerhetsansvar kan enligt 1 mom. beviljas bara privatpersoner dvs. personer som har hemvist i Finland. Med hemort avses att personen bor i Finland och att han här har sitt egentliga bo och hemvist. Medborgarskap saknar betydelse.

Skuldsanering kan även beviljas en gäldenär som idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare, som personligen ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller kommanditbolag eller som en aktieägare som hör till ledningen för ett aktiebolag. Skuldsanering kan beviljas för att korrigera gäldenärens privatekonomi. I paragrafens 2 mom. hänvisas till lagens 7 kap. i vilket ingår specialstadganden om denna typ av näringsidkare. Också en gäldenär som idkar näring skall uppfylla de i lagen stadgade allmänna förutsättningarna för en skuldsanering.

3 §. *Definitioner.* I paragrafen definieras vissa i lagförslaget använda begrepp.

Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkt avses med inledande av skuldsanering den tidpunkt då domstolen har fattat beslut om att skuldsanering skall inledas. I detta beslut får man inte enligt 54 § 1 mom. söka ändring.

Enligt momentets 2 punkt avses med insolvens det att gäldenären inte bara tillfälligt är oförmögen att betala sina skulder då de förfaller till betalning. På motsvarande sätt har insolvens definierats t.ex. i 4 § lagen om återvinning till konkursbo (758/91) och i 3 § i lagförslaget om företagssanering. Skuldsanering kan enligt 9 § beviljas endast en insolvent person.

I momentets 3 punkt definieras vad som avses med skuld som omfattas av skuldsaneringen. Ifrågavarande skulder berörs av det betalnings-, indrivnings- och utmätningsförbud som hör samman med skuldsaneringen och

skulderna bör intas i ett betalningsprogram som fastställs för gäldenären. Beträffande en gäldenär som idkar näringsverksamhet finns det specialstadganden om skulderna i 7 kap.

Skuldsaneringen omfattar alla gäldenärens skulder, vilkas grund har uppkommit innan skuldsaneringen inleddes, inklusive säkerhetsskulder. Det saknar betydelse om skulden har förfallit eller om betalningsskyldigheten eller skuldens belopp är klart. På motsvarande sätt bestäms skuldernas bevakningsduglighet enligt konkursstadgans 25 §. Då fråga är om en fordran som grundar sig på ett avtal eller en förpliktelse är i avseende å uppkomsten av skulden i allmänhet den stunden avgörande då avtalet har ingåtts eller gäldenären har åtagit sig sin förpliktelse. En ersättningsskuld uppkommer då skadan har orsakats och inte först då följden av skadan yppar sig. Om skadan uppkommit på grund av gäldenärens försummelse är det avgörande med hänsyn till tidpunkten då ersättningsskulden uppkom den tidpunkt då gäldenärens skyldighet att handla upphörde.

De skulder som baserar sig på ett fortgående avtalsförhållande förfaller vid bestämda tider under det att avtalsförhållandet är i kraft. Skulder som uppkommer i dylika s.k. varaktiga skuldförhållanden är bl.a. hyres- och underhållsbidragsskulder. T.ex. hyra erläggs regelbundet i förskott och den förfaller också till betalning i början av hyresperioden. I de varaktiga skuldförhållandena betraktas den del av skulden som hänför sig till tiden innan skuldsaneringen inleddes som en skuld som omfattas av skuldsaneringen. Inte heller i varaktiga skuldförhållanden har skuldens förfallodag någon betydelse för skuldsaneringen. T.ex. av en i förskott erlagd hyra för en bostadslägenhet omfattas av skuldsaneringen den del av hyran som motsvarar den tid som hyresbostaden har varit i hyresgästens besittning innan skuldsaneringen inleddes.

Till området för skuldsaneringen hör också sådana skulder som ännu inte har blivit slutgiltiga eller vilkas belopp inte är kända t.ex. villkorliga skulder eller skulder som är föremål för rättstvist eller vilkas belopp inte har fastställts. Domstol bestämmer enligt 28 § till vilket belopp en sådan skuld beaktas i betalningsprogrammet. Om skuldens slutliga belopp avviker från det i betalningsprogrammet fastställda har gäldenären och borgenären rätt att med

stöd av 44 § 1 mom. 4 punkten ansöka om en ändring av betalningsprogrammet.

Då skuldsaneringen blir anhängig kan ett tvistemål eller en straffprocess vara anhängig i vilken fråga är om en fordran som omfattas av skuldsaneringen. Ansökan om skuldsanering har ingen inverkan på en sådan rättegång. Gäldenären bibehåller, i motsats till vid konkurs, partstalan i rättegången. Om beloppet på skulden inte är slutgiltigt innan beslut om skuldsanering fattas skall domstolen bestämma till vilket belopp skulden skall beaktas i betalningsprogrammet (28 §). Det kan föreligga en tvist mellan gäldenären och borgenären om skuldens belopp och också om dess grund utan att ärendet är anhängigt i en rättegång eller så kan skulden bli tvistig i samband med skuldsaneringen. Skulden värderas i sådana fall på det sätt som ovan beskrivits.

En skatteskuld kan vara en sådan skuld som har uppkommit innan ansökan om skuldsanering görs men vars belopp ännu inte fastställts. Om storleken på en fordran inte är bekant för gäldenären bör denne som sin skuld uppta en bedömning av fordrans belopp.

Enligt lagförslagets 60 § kan man i skuldsaneringen förordna om att en rättshandling som rör gäldenärens egendom skall återgå under samma förutsättningar som det stadgas om i lagen om återvinning till konkursbo. För svaranden i återvinningsmålet kan det på grund av återgången uppkomma en fordran på gäldenären. Också en sådan fordran omfattas av skuldsaneringen. Den fordran som eventuellt uppkommer för svaranden i ett återvinningsmål skall i betalningsprogrammet beaktas på det sätt som stadgas i 28 § om fordran som är till sitt belopp eller sin grund oklar om återvinningstalan är anhängig innan beslut om betalningsprogrammet fattats. Om talan väcks först efter det att betalningsprogrammet fastställts kan svaranden i återvinningsmålet med stöd av 44 § 1 mom. 4 punkten ansöka om ändring av betalningsprogrammet efter det att gäldenärens betalningsskyldighet har konstaterats genom ett laga kraft vunnet utslag.

De räntor som löper på skulder som omfattas av skuldsaneringen under tiden från att skuldsaneringen inleds tills betalningsprogrammet fastställs omfattas också av skuldsaneringen. De räntor som löper på vanliga skulder skall i betalningsprogrammet vara efterställda (31 § 3 mom.). De räntor som löper på en säkerhetsskuld under denna tid kan gäldenären

utan hinder av betalningsförbudet betala innan betalningsprogrammet fastställs (12 § 2 mom.). Om ränta inte har betalats beaktas den i säkerhetsskuldandelens belopp enligt 29 §. Skuldsaneringen skall omfatta endast den löpande räntan på skulderna under ovan nämnda tid. Enligt 16 § i lagförslaget avbryts beräkningen av dröjsmålsränta på skulderna då skuldsaneringen inleds.

De indrivningskostnader som gäldenären ålagts att betala för skulder som omfattas av skuldsaneringen är i detta avseende i samma ställning som själva skulderna också då kostnaderna grundar sig på indrivningsåtgärder som utförts efter det att skuldsaneringen inletts och genom vilka det är meningen att få en verkställighetsgrund mot gäldenären. Inledande av en skuldsanering förhindrar inte borgenären att fortsätta en sådan rättegång eller ett annat förfarande (13 § 2 mom.).

Också de verkställighetskostnader som indrivningen av skulderna förorsakar omfattas av skuldsaneringen. Dyliga kostnader kan uppkomma för borgenären t.ex. då försäljningen av egendom som utmåtts av gäldenären skall avbrytas med stöd av 17 § 3 mom.

För klarhetens skull har man i stadgandet uttryckligen omnämnt det att till skuldsaneringen hör också de skulder för vilka borgenären har realsäkerhet.

Enligt momentets 4 punkt avses med realsäkerhetsrätt ägareförbehåll och annan på ägande baserad säkerhet, panträtt i lös eller fast egendom samt rätt till återtagande och sådan retentionsrätt till vilken ansluter sig förmånsrätt att få prestation ur värdet av den egendom som är föremål för retentionsrätten. Ett stadgande om den förmånsrätt som retentionsrätten medför finns intaget i 3 § i förslaget till lag om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning vilket anknyter till revideringen av förmånsrättssystemet.

Enligt momentets 5 punkt avses med säkerhetsskuld en skuld som omfattas av skuldsaneringen till säkerhet för vilken borgenären har realsäkerhet i egendom som tillhör gäldenären, eller då fråga är om en säkerhetsrätt som baserar sig på ägande, som gäldenären har i sin besittning. Av stadgandet framgår uttryckligen att det skall vara fråga om en realsäkerhetsrätt som är effektiv i förhållande till tredje man eller en sådan som utanför skuldsaneringen tryggar borgenären också i förhållande till gäldenärens övriga borgenärer.

Av momentets 4 och 5 punkter följer alltså att utöver pantskulder betraktas som säkerhetsskulder bl.a. en skuld vars säkerhet grundar sig på ett äganderättsförbehåll. En skuld som tryggas av en retentionsrätt som medför förmånsrätt till objektet rätten behandlas också som en säkerhetsskuld.

Skuld av nämnt slag betraktas dock som säkerhetsskuld endast till den del som säkerhetens värde vid tidpunkten då skuldsaneringen inleds räcker till för att täcka skuldbeloppet efter det att realiseringskostnaderna och de fordringar som har en bättre förmånsrätt har avdragits. I situationer med undersäkerhet betraktas alltså inte den del av skulden som säkerhetens värde inte hade räckt till för att täcka som en säkerhetsskuld, utan till denna del är det fråga om en vanlig skuld som omfattas av skuldsaneringen.

Med säkerhetens värde avses i detta sammanhang säkerhetens sannolika realiseringsvärde vid tidpunkten då skuldsaneringen inleds. Den särställning som borgenären får genom realsäkerhetsrätten tryggas i skuldsaneringen genom stadganden som garanterar fordrans ekonomiska värde, endast till den del som realsäkerhetens verkliga omsättningsvärde vid den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes hade garanterat fordrans belopp.

Då värdet på säkerheten bestäms bör man utgå ifrån det normala förfarings sättet för att realisera en dylik säkerhet eller om det finns ett flertal av dem det sannolikaste. Avgörande betydelse bör ges det sätt att realisera säkerheten som i de ifrågavarande konkreta omständigheterna kan anses som mest sannolikt.

Då man bedömer säkerhetens värde bör man sträva efter ett resultat som är möjligast realistiskt med beaktande av respektive marknadssituation och övriga omständigheter. Det kan i vissa fall medföra svårigheter att bestämma säkerhetens värde och det kan förutsätta införskaffande av sakkunnigutredningar.

En säkerhetsskuld omfattar också obetalda men till betalning förfallna räntor och andra kreditkostnader för en skuld som tryggas av en realsäkerhet till den del som säkerheten täcker dem. För det första krävs att kreditkostnaderna omfattas av säkerhetsrätten vilket är beroende av säkerhetsrättens rättsgrund och dess innehåll. För det andra krävs det att värdet på säkerheten då skuldsaneringen inleds räcker till för att täcka dem.

Enligt momentets 6 punkt avses med säker-

hetsborgenär en borgenär som innehar en säkerhetsskuld.

Enligt momentets 7 *punkt* avses med vanlig skuld en skuld som inte är en säkerhetsskuld.

I momentets 8 *punkt* definieras vad som i lagförslaget avses med gäldenärens ägobostad. Med gäldenärens ägobostad avses för det första en lägenhet beträffande vilken de aktier eller andelar som berättigar att besitta lägenheten ägs av gäldenären ensam eller tillsammans med en annan person och vilken gäldenären eller hans familj använder som sin stadigvarande bostad samt lägenhet vars besittning baserar sig på ett avtal om bostadsrätt. Med gäldenärens ägobostad avses också en bostadsfastighet eller en på arrendemark befintlig byggnad som är i ovan nämnt bruk.

Enligt momentets 9 *punkt* avses med förmänsberättigad underhållsbidragsskuld ett underhållsbidrag som erläggs åt gäldenärens barn och vilket har förfallit till betalning under det sista året innan skuldsaneringen inleddes, med undantag för skuld som grundar sig på återbetalning av till barnet erlagt underhållsstöd. Förmånsberättigad underhållsbidragsskuld är också en skuld som gäldenären genom dom har ålagts att erlägga åt ett barn med stöd av skadeståndslagen 5 kap. 4 § (412/74). Förmånsrätten för en underhållsbidragsskuld är sålunda lika omfattande som om man ansöker om utmätning då skuldsaneringen inleds.

I paragrafens 2 *mom.* finns ett stadgande för det fall att gäldenärens bostad utgör säkerhet för tredje mans skuld då skuldsaneringen inleds. På ett dylikt säkerhetsansvar för gäldenären skall på motsvarande sätt tillämpas vad som stadgas om gäldenärens säkerhetsskulder. Det indrivningsförbud som följer på att skuldsanering inleds skall således utsträckas till att omfatta också borgenärens rätt att driva in sin fordran på tredje man ur en säkerhet som ställts av en gäldenär som ansöker om skuldsanering. Gäldenärens säkerhetsansvar begränsar sig till det belopp som täcks av värdet på säkerheten då skuldsaneringen inleds. Till denna del skall för gäldenären fastställas en betalningsskyldighet i betalningsprogrammet på vilken skall tillämpas stadgandena om gäldenärens säkerhetsskuld. Enligt specialstadgandet i 48 § 1 *mom.* om en aktieägare som hör till ledningen för ett aktiebolag tillämpas inte det här avsedda stadgandet om aktieägarrens bostad utgör säkerhet för bolagets skuld. I denna

situation omfattas alltså gäldenärens säkerhetsansvar av nämnt slag inte av skuldsaneringen.

2 kap. Allmänna stadganden om skuldsanering

4 §. *Bedömning av betalningsförmågan.* I paragrafen stadgas om hur man skall bedöma gäldenärens betalningsförmåga. Bedömning av betalningsförmågan har i skuldsaneringen betydelse å ena sidan för bedömningen av förutläggningarna för skuldsaneringen och å andra sidan för innehållet i det betalningsprogram som skall fastställas för gäldenären.

Enligt paragrafens 1 *punkt* beaktar man vid bedömningen av gäldenärens betalningsförmåga alla de medel som inflyter då gäldenärens förmögenhet realiseras. I 5 § stadgas om i vilken utsträckning gäldenären skall använda sin förmögenhet till betalning av sina skulder. Om gäldenären har sådan egendom som inte hör till hans bastrygghet och vilken han i alla fall måste avstå från kan gäldenären också efter att ha ansökt om skuldsanering ännu realisera förmögenhet. I dessa fall gäller den i 37 § 2 *mom.* stadgade skyldigheten att iakttä omsorg vid realiseringen. Om realiseringen inte verkställts innan betalningsprogrammet fastställs uppskattas de medel som inflyter vid försäljningen av egendomen i betalningsprogrammet och om verkställandet av realiseringen ges bestämmelser i enlighet med 37 § 1 *mom.* På en gäldenär som idkar näringsverksamhet tillämpas specialstadgandena i 46 § 2 och 3 *mom.* samt 48 § 2 *mom.* om realisering av förmögenheten.

Enligt paragrafens 2 *punkt* beaktas såväl gäldenärens verkliga inkomster som hans tjänstmöjligheter. Vid bedömningen av gäldenärens betalningsförmåga skall betydelse inte tillmätas t.ex. skatteplikt för inkomst och inte heller det huruvida inkomsterna enligt lag kan utmätas.

Gäldenärens inkomster utgörs vid sidan av regelbunden lön av arvoden samt övriga förmåner som erläggs i pengar och betalas för skötseln av en tjänst eller befattning eller för annat arbete, uppdrag eller annan service som utförs mot ersättning. De förmåner eller ersättningar som gäldenären erhåller för kostnader som uppkommer i arbetet kan utgöra inkomst endast om de är större än de verkliga utgifterna.

Med inkomster avses också förmåner som betalas som ersättning för inkomstbortfall så-

som arbetslöshetsersättning och understöd från arbetslöshetskassan samt dagpenning som erläggs med stöd av sjukförsäkringslagen eller på någon annan grund. Pension som gäldenären erhåller är naturligtvis hans inkomst.

Inkomst av näringsverksamhet utgör alla i verksamheten erhållna förmåner i pengar eller pengars värde som en gäldenär som idkar näringsverksamhet erhåller. Från inkomsterna skall avdras utgifter och förluster för inkomstens förvärvande och bibehållande i den utsträckning som stadgas i lagen om beskattning av näringsverksamhet (360/68). Bedömningen av en näringsidkares betalningsförmåga behandlas närmare nedan i 7 kap..

Olika sociala förmåner och understöd beaktas som gäldenärens inkomst om de verkligen påverkar gäldenärens betalningsförmåga. Sådana är bl.a. studiepeng, bostadsbidrag och stöd för vård av barn i hemmet och barnbidrag. Bidrag som ekonomiskt är av mindre betydelse t.ex. moderskapsunderstöd, påverkar däremot inte gäldenärens ekonomiska situation i en sådan utsträckning att det finns skäl för att beakta dem som inkomst för gäldenären.

Utöver inkomsterna skall man enligt 2 punkten beakta också gäldenärens förtjänstmöjligheter. Med dessa avses å ena sidan sådana nya åtgärder som man kan kräva av gäldenären för att han skall få inkomster och å andra sidan att den nuvarande inkomstnivån bibehålls. På gäldenärens möjligheter till förtjänster inverkar hans ålder, arbetsförmåga och övriga omständigheter såsom gäldenärens utbildning och arbetserfarenhet samt framför allt de till buds stående möjligheterna att skaffa inkomster. T.ex. av en studerande kan man i allmänhet förutsätta att han skaffar sig ett arbete och av en deltidsarbetande i allmänhet det att han övergår till heltidsarbete. Gäldenären får inte utan goda grunder byta arbete eller yrke så att han blir sämre avlönad. En grund för byte av yrke kan t.ex. vara gäldenärens sjukdom eller arbetslöshet. Av gäldenären kan man ofta kräva att han behåller sin bisyssla och i mån av möjlighet gör övertidsarbete om det inte finns grundad anledning att avstå från sådant.

Att beakta möjligheterna till förtjänster betyder också det att gäldenären kan förutsättas ansöka om sådana understöd och förmåner som han är berättigad till.

I skuldsaneringen blir man tvungen att bedöma gäldenärens betalningsförmåga också med hänsyn till framtiden. Detta kan ibland

medföra avsevärda svårigheter. Trots allt bör man sträva efter att göra bedömningen så realistiskt som det bara är möjligt för att man skall kunna undvika ändringar i betalningsprogrammet på grund av förändringar i gäldenärens inkomstnivå. Inkomstnivån för en gäldenär som har ett stadigvarande arbets- eller tjänsteförhållande kan förutsägas för en relativt lång tid. Om det inte finns särskilda skäl för annat kan man i bedömningen av gäldenärens inkomstnivå hålla ett bibehållande av den nuvarande nivån som utgångspunkt.

Enligt paragrafens 3 punkt skall man som utgifter för gäldenären beakta hans oundgängliga levnadskostnader. Levnadskostnaderna omfattar å ena sidan boendekostnaderna och å andra sidan de medel som behövs för att trygga den dagliga utkomsten.

Målsättningen med skuldsaneringen är att gäldenären och hans familj förmår klara av sin vardag utan att ty sig till utkomststöd samt att gäldenären inte skuldsätter sig ytterligare under betalningsprogrammets giltighetstid. Om gäldenären måste följa ett alltför stramt betalningsprogram minskar hans förmåga och motivation att iakttäta betalningsprogrammet och det uppkommer då en risk för att detta inte kan förverkligas. Gäldenärens utgifter måste i skuldsaneringen uppskattas för många år. Det är inte ändamålsenligt att gäldenären skall bli tvungen att ansöka om en ändring av betalningsprogrammet för att ha tillgång till medel med vilka han kan täcka större oundgängliga utgifter än normalt t.ex. för reparation av en hushållsmaskin eller för tandläkarbesök. Av denna orsak skall man reservera en tillräckligt stor månatlig summa för gäldenärens utkomst.

De boendeutgifter som räknas in i levnadskostnaderna omfattar förutom hyran eller bodelgsvederlaget också bl.a. nödvändiga energiutgifter samt hem- och brandförsäkringspremier. I andra sammanhang räknas som boendekostnader i allmänhet också räntor och amorteringar på bostadslån. I skuldsaneringen beaktas dock kostnaderna för låneskötseln som gäldenärens skuld och inte som en bedömningsgrund för betalningsförmågan.

Boendekostnaderna skall i skuldsaneringen beaktas till verkliga belopp. Också beträffande boendekostnaderna måste man dock beaktas den sannolika kostnadsökningen.

Frågan om storleken på det penningbelopp som behövs för gäldenärens och hans familjs utkomst måste alltid bedömas från fall till fall

med beaktande av gäldenärens och hans familjs individuella behov. Det är trots allt oundvikligt att man använder enhetliga beräkningsgrunder för bedömning av en minimiutkomst för att man skall uppnå en jämlik behandling av gäldenärerna och ett förenklat förfarande. Då man har övervägt nivån på minimiutkomsten har man i beredningsarbetet granskat hur användbart å ena sidan beloppet för en full folkpension och å andra sidan systemet för utkomststödet kan vara. Full folkpension utgör den lagstadgade grundnivån på utkomstskyddet.

Den fulla folkpensionen är i allmänhet inte användbar i skuldsaneringen därför att man inte i det sammanhanget beaktar boendekostnaderna särskilt och i folkpensionen ingår ingen beräkningsgrund för beaktande av barnens utkomst. Då gäldenärens oundgängliga levnadskostnader inklusive boendekostnaderna med säkerhet permanent understiger beloppet för en full folkpension skall för dessa kostnader trots allt alltid reserveras beloppet av en full folkpension. Det är för närvarande beroende på kommungrupp för en ensamstående person 2413 eller 2310 mk i månaden.

Systemet för utkomststödet lämpar sig bättre som grund för bedömningarna än den fulla folkpensionen. I detta system beaktas särskilt utgifterna för barnens utkomst och de verkliga boendekostnaderna.

Den största delen av befolkningen bor för närvarande i kommuner som omfattas av det system för utkomststöd i vilket den utvidgade grunddelen ingår. Till den utvidgade grunddelen för utkomststödet räknas utgifter för föda, dispositionsmedel och övriga utgifter som hör samman med den dagliga utkomsten. Förutom utgifterna för föda och dispositionsmedlen är meningen att med grunddelen täcka mindre utgifter för hälsovård, avgifter för lokaltrafik eller andra motsvarande utgifter i samma storleksklass på grund av arbetet, avgiften för televisionslisen, prenumurationsavgiften för dagstidningar, telefonavgifter, klädutgifter och utgifter för barnens fritidssysselsättningar. Den som erhåller utkomststöd kan använda grunddelen på det sätt han själv föredrar. Utöver grunddelen kan utkomststöd beviljas med ett tillräckligt belopp för boendekostnaderna, för utgifter för barndagvård, för hälsovårskostnader som inte är obetydliga, för kostnader för arbetsresor vilka överstiger avgiften för lokaltrafiken och för övriga utgifter som orsakas av

arbete, samt för utgifter som provas vara nödvändiga och beror på särskilda behov och förhållanden. Sådana kan vara t.ex. utgifter för barnens fritidssysselsättningar som inte ingår i grunddelen och för oundgängliga utgifter för anskaffning av hemlösöre.

Normerna för utkomststödet är inte till alla delar tillämpliga då gäldenärens nödvändiga utgifter provas eftersom utkomststödet är avsett att vara tillfälligt och avsikten inte är att gäldenären lever med hjälp av det i många år.

Beloppet av utkomststödet grunddel varierar beroende på kommungrupp samt barnens ålder och antal. Grunddelen för en ensamstående uppgår 1992 till 1930 mk i I kommungruppen och till 1848 mk i II kommungruppen. Beloppet av det stöd som betalas för barn varierar mellan 483 mk och 1158 mk. Barnbidraget har beaktats i dimensioneringen av grunddelen för barn så att med den täcks en del av utgifterna. Å andra sidan betraktas inte barnbidraget som inkomst.

Enligt statsrådets beslut om grunderna för godkännande av de lån som räntestödslån som personer med bostadslån vilka är i ekonomiska svårigheter har (343/92) beaktas vid beräkningen av ett matlags behovsenliga utkomst som grunddel för de månatliga utgifterna för ensamstående och ensamförsörjare 1900 mk och för övriga 17 år fyllda 1600 mk. Det senare beloppet gäller också för äkta makar och samboende. För varje barn under 17 år beaktas som utgift 1000 mk. Som övriga nödvändiga utgifter beaktas för varje person som hör till matlaget 200 mk per månad. Särskilt beaktas boendekostnaderna, dagvårdsavgifter och underhållsbidrag för barn.

De belopp som nämns i det ovan avsedda statsrådsbeslutet och vilka baserar sig på utkomststödet utvidgade grunddel kan i skuldsaneringen tas som utgångspunkt då man provar minimibeloppet av gäldenärens oundgängliga levnadskostnader. I dessa ingår alltså inte boendekostnaderna som uppskattas särskilt. I skuldsaneringen skall man dock ge gäldenären ett något större ekonomiskt spelrum eftersom till och med relativt små ökningar av utgifterna i annat fall kan leda till att betalningsprogrammet ändras och utkomststödet är som ovan konstaterats inte avsett att vara annat än tillfälligt. Variationer i utgiftsbeloppen i olika livssituationer har också betydelse i bedömningarna. De ovannämnda beloppen som ingår i statsrådets beslut och

motsvarar utkomststödets grunddel förhöjda med en fjärdedel av dess belopp kan för de mesta vara tillräckligt för att täcka också förändringarna i de oundgängliga levnadskostnaderna om man inte kan förvänta sig speciella kostnadsökningar.

Gäldenären kan utöver de ovan nämnda utgifterna ha andra oundgängliga utgifter såsom t.ex. utgifter för hälsovården som inte är obetydliga samt andra utgifter som härrör av gäldenärens och hans familjs särskilda behov och omständigheter. Sådana utgifter ingår inte i utkomststödets grunddel och de skall i skuldsaneringen alltid beaktas skilt.

Enligt paragrafens 4 punkt beaktas gäldenärens underhållsskyldighet då hans betalningsförmågan bedöms. Gäldenärens underhållsskyldighet inverkar på hans betalningsförmåga. Om gäldenären är gift bestäms hans skyldighet att delta i den andra makens underhåll i enlighet med stadgandena i äktenskapslagen (46 §): makarna är skyldiga att efter förmåga delta i familjens hushåll och makarnas underhåll. Det senare omfattar en tillfredsställelse av makarnas gemensamma och varderas personliga behov. Underhållsskyldigheten bör tas i beaktande såväl då endast den ena maken ansöker om skuldsanering som då de båda tillsammans gör en ansökan.

Föräldrarna är skyldiga att svara för underhållet av sina barn. Föräldrarna svarar för underhållet enligt sin förmåga. Föräldrarnas förmåga att sköta underhållet bedöms enligt 2 § 1 mom. lagen om underhåll för barn och omfattningen av underhållsplikten enligt 2 mom. Om föräldrarna bor tillsammans med barnet och den ena föräldern ansöker om skuldsanering bedöms de utgifter som uppkommer för sökanden på grund av underhållsskyldigheten i allmänhet enligt nämnda stadganden.

Till de utgifter som orsakas av underhåll av barn hör daghemsavgifter och andra liknande utgifter för barnen. De utgifter som uppkommer då de dagliga behoven tillfredsställs för ett barn som bor hos gäldenären kan betraktas som en del av familjens utgifter. Utgifterna för barnets hälsovård, kläder, fritid och hobbyverksamheter är sådana i stadgandet avsedda utgifter som orsakas av gäldenärens underhållsskyldighet. Då utkomststöd beviljas beaktas de ovan nämnda utgifterna för ett barn med undantag för dagvårdsavgiften som en grunddel som betalas skilt för varje barn.

Som en utgift på grund av underhållsskyldighet skall också beaktas underhållsbidrag som gäldenären är skyldig att erlagga åt ett barn. Också ett underhållsbidrag som gäldenären på grund av ett avtal eller ett domstolsutslag är skyldig att betala åt sin make är en utgift som härrör av underhållsskyldighet. Om den som ansöker om skuldsanering är underhållsskyldig beaktas underhållsbidraget till det belopp som han är skyldig att erlagga. Av gäldenären kan man dock förutsätta att han använder sina möjligheter att få beloppet på underhållsbidraget nedsatt.

Också andra än ovan nämnda omständigheter som beaktas vid bedömningen av betalningsförmågan enligt 5 punkten kan inverka på gäldenärens ekonomiska situation. I gemensamt hushåll med gäldenären kan t.ex. bo personer som kan förutsättas delta i boende- och andra gemensamma levnadskostnader för egen del men för vilkas andel gäldenären har svarat. Sådana personer kan vara t.ex. ett myndigt barn som bor i familjen eller en sambo. Som gäldenärens utgifter kan man inte i skuldsaneringen beakta mer än de utgifter som baserar sig på underhållsskyldighet och som motsvarar hans egen andel.

Som en annan omständighet som inverkar på den ekonomiska situationen skall man ta hänsyn till sådana verkliga lättnader i eller tillskott till gäldenärens nödvändiga levnadskostnader som t.ex. föranleds av att gäldenären bor i en s.k. nyfamilj.

Däremot kan man inte i bedömningen av betalningsförmågan beakta sådana vid tidpunkten för bedömningen osäkra förändringar som eventuellt inträffar i framtiden och som kan ha betydelse för gäldenärens betalningsförmåga. T.ex. ett arv som gäldenären kanske får i framtiden kan inte beaktas som en omständighet som påverkar gäldenärens betalningsförmåga.

5 §. *Betalning av skulder med inkomster och förmögenhet.* I paragrafen stadgas om med vilka tillgångar och inkomster gäldenären är skyldig att betala sina skulder i skuldsaneringen. Gäldenären är i skuldsaneringen enligt 1 mom. skyldig att använda sin *betalningsmån* till skuldbetalning dvs. alla de inkomster som han inte behöver för sina oundgängliga levnadskostnader och för de utgifter som härrör av underhållsskyldighet. Nedan avses med *betalningsmån* alltså de av gäldenärens inkomster som återstår då de nödvändiga levnadskostna-

terna och utgifter på grund av underhållsskyldighet har avdragits. De övriga omständigheter som påverkar den ekonomiska situationen och som bör beaktas enligt 4 § 5 punkten då gäldenärens betalningsförmåga bedöms är sådana som antingen ökar eller minskar betalningsmånen. Dessa omständigheter skall alltså beaktas också då storleken på betalningsmånen bestäms.

I paragrafens 2 mom. definieras den förmögenhet som hör till gäldenärens bastrygghet. Om gäldenären har annan förmögenhet än den som hör till hans bastrygghet skall den enligt momentets sista mening alltid användas till betalning av skulderna. Den förmögenhet som ingår i bastryggheten skall användas för betalning av skulderna endast under de förutsättningar som särskilt framgår av lagen.

Till bastryggheten hör för det första gäldenärens ägobostad. Bostaden bör uppfylla rimliga krav med hänsyn till gäldenärens och hans familjs behov. Det har inte ansetts nödvändigt att nämna detta särskilt i stadgandet. Om gäldenärens bostad klart överstiger en rimlig nivå föreligger en situation i vilken gäldenären skäligen kan förbättra sin betalningsförmåga. I så fall kan skuldsanering förkastas med hänsyn till stadgandet i sista meningen i 9 § 1 mom.

Gäldenären kan i skuldsaneringen bli tvungen att avstå från sin ägobostad om bostaden är säkerhet för en skuld och gäldenären inte förmår betala åt säkerhetsborgenären den säkerhetsskuldandel som bestäms enligt 29 §. På denna grund kan säkerhetsborgenären med stöd av 15 § särskilt yrka på att få rätt att verkställa realisering av bostaden. Gäldenären kan i skuldsaneringen bli tvungen att avstå från sin bostad också i enlighet med 33 § på grund av att han har vanliga skulder för vilka han inte förmår betala den minimiavkastning som bestäms enligt 32 §.

Till gäldenärens bastrygghet hör också hans och hans familjs skäliga hemlösöre samt arbetsredskap och jämförbara föremål som gäldenären behöver för att trygga sin utkomst. Denna typ av egendom som ingår i bastryggheten skall i skuldsaneringen realiseras då egendomen utgör säkerhet för skuld och gäldenären inte förmår betala sin säkerhetsskuld så som 29 § stadgar. På denna grund kan gäldenären sålunda bli tvungen att avstå från sådana föremål som hör till hemlösöret eller sådana arbetsredskap som har överlåtits i gäldenärens besittning med stöd av ett avbetalnings- eller leasingavtal.

I övriga fall får gäldenären alltid behålla ifrågavarande lösöre och arbetsredskap. Den i utskönningslagens stadgade rätten för gäldenären att avskilja viss egendom gäller i motsvarande utsträckning gäldenärens ovannämnda egendom. I skuldsaneringen kommer frågan om gäldenärens lösöre som hör till bastryggheten att bli aktuell närmast i de fall då gäldenären har en bil. I dessa fall blir man tvungen att ta ställning till om en bil som gäldenären äger är nödvändig för gäldenärens utkomst t.ex. på grund av arbetsresor eller för transport av barnen till ett daghem. Om så är fallet behöver bilen inte realiserats.

Beträffande näringsidkare ingår ett specialstadgande om förmögenheten i lagens 46 § 2 och 3 mom. samt 48 § 2 mom..

Gäldenären skall inte vara skyldig att realisera sådan förmögenhet som vid realiseringen sannolikt inte skulle avkasta någonting. Det har inte ansetts nödvändigt att uttryckligen omnämna detta i stadgandet. Det att gäldenären saknar en sådan skyldighet framgår redan av det att de medel som inflyter vid realiseringen av förmögenheten används för *betalning av skulderna*.

Enligt paragrafens 3 mom. måste gäldenären avstå från sådan egendom som inte ingår i hans bastrygghet och som har överlåtits i hans besittning med stöd av ett avbetalnings- eller leasingavtal. Den skuld som eventuellt kvarstår efter återtagande av föremålet och ansluten uppgörelse omfattas av skuldsaneringen. I allmänhet skall gäldenären inte längre ha sådan egendom i sin besittning då skuldsaneringen inleds. Om gäldenären trots allt har sådan egendom får man enligt lagens 17 § 2 mom. ge handräckning för återtagande av föremålet och för uppgörelsen också efter det att skuldsaneringen inletts.

6 §. *Gäldenärens skyldighet att lämna uppgifter*. Gäldenären är i skuldsaneringen skyldig att utreda alla de omständigheter som inverkar på hans ekonomiska situation. Gäldenärens utredningar framkommer av hans ansökan, till den bifogade handlingar samt förslaget till betalningsprogram. Utöver detta är gäldenären skyldig att presentera all tilläggsutredning som är nödvändig för skuldsaneringen och som domstolen, borgenärerna eller utredaren inbegär av honom. I paragrafen stadgas om denna skyldighet för gäldenären att ge upplysningar.

I propositionen med förslag till lagstiftning om sanering av företag ingår ett förslag om

ändring av strafflagens 39 kap. 2 § så att som oredlig gäldenär kan straffas också den som i skuldsaneringsförfarandet undanhåller egendom, uppger en förpliktelse som är grundlös eller baserar sig på en skenrättshandling eller ger annan felaktig eller missvisande upplysning i en för borgenären betydelsefull omständighet.

Försummelse av gäldenärens skyldighet att ge upplysningar kan också leda till att skuldsaneringen förkastas med stöd av 10 § 8 punkten.

7 §. *Gäldenärens skyldighet att medverka.* Av gäldenären kan man förutsätta att han förbinder sig att medverka till att skuldsaneringen förverkligas, redan då han inlämnar sin ansökan. De begränsningar som avses i paragrafens 1 mom och som gäller användningen av tillgångarna och upptagande av en ny skuld är förpliktande för gäldenären redan från det att han ansökt om skuldsanering. Gäldenären får efter det att han ansökt om skuldsanering använda sina tillgångar för sina oundgängliga levnadskostnader. Vidare är gäldenären efter det att skuldsaneringen inletts berättigad att betala sådana skulder beträffande vilka domstolen med stöd av 12 § 2 mom. har fastställt ett undantag från betalningsförbudet eller vilka han i övrigt är berättigad att betala med stöd av ifrågavarande stadgande. Till följd av betalningsförbudet kan gäldenären komma att ha mera tillgångar än han behöver för dess utgifter. Man har ansett det klart också utan särskilt stadgande att gäldenären skall spara sina eventuella överskottsmedel på ett ändamålsenligt sätt i allmänhet på sitt bankkonto.

Gäldenären kan efter att ha ansökt om skuldsanering betala sådana skulder som han är skyldig att betala. Sådana skulder är t.ex. utgifter som beror på underhållsskyldighet samt utgifter som beror på en ny skuld som är oundgänglig för utkomsten och vilken avses nedan i momentet.

Ny skuld som uppkommer efter det att skuldsaneringen inletts omfattas inte av denna. Betalnings- och indrivningsförbudet gäller inte sådana skulder. Då betalningsprogrammet dimensioneras efter gäldenärens betalningsförmåga kan han inte under det betalningsprogrammet är i kraft ha sådana tillgångar som han kunde betala en ny skuld med. Om en sådan ny skuld uppkommer leder försummelse att betala den mest sannolikt till att skulden indrivs genom verkställighet. Genom att uppta ett ny skuld kan gäldenären sålunda äventyra för-

verkligandet av det fastställda betalningsprogrammet. Av denna orsak förbuds gäldenären att uppta en ny skuld. Förbudet gäller dock inte en skuld som det är nödvändigt att uppta för att trygga gäldenärens utkomst. Upptagande av en ny skuld kan vara möjlig i samband med skuldsaneringen om man med den kan betala en skuld eller kreditkostnader som omfattas av betalningsprogrammet. För klarhetens skull hänvisas det i stadgandet till 25 § 2 mom. i vilket stadgas om hur en skuldsanering genomförs med hjälp av en ny skuld.

En skuld som upptagits i strid med förbudet kan leda till att skuldsanering inte kan beviljas med stöd av 10 § 8 punkten. Förbudet inverkar inte på gäldenärens civilrättsliga behörighet att ingå skuldförbindelser.

I paragrafens 2 mom. ingår ett allmänt stadgande om gäldenärens skyldighet att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras på ett sakligt sätt. Om skyldigheten försummas kan det leda till att skuldsaneringen förkastas med stöd av 10 § 8 punkten.

8 §. *Sökanden.* Enligt paragrafens 1 mom. kan skuldsanering göras anhängig endast på ansökan av gäldenären.

I paragrafens 2 mom. stadgas om vem som kan ansöka om en skuldsanering gemensamt. Dessa är äkta makar samt solidariskt ansvariga medgäldenärer och gäldenären jämte borgensmannen. En gemensam ansökan är möjlig för nämnda personer men inte nödvändig. Stadgandet har ansetts ändamålsenligt eftersom två eller flere personers betalningsskyldighet eller betalningsförmåga inverkar på innehållet i skuldsaneringen i nämnda situationer.

Oberoende av den gemensamma ansökan skall förutsättningarna för en skuldsanering alltid prövas skilt för varje sökande och också betalningsprogrammet fastställs i allmänhet separat. Alla medgäldenärer behöver inte t.ex. uppgöra en ansökan tillsammans och detta är inte ens möjligt om endast några eller en enda av dem uppfyller förutsättningarna för en skuldsanering.

Äkta makar har ett gemensamt hushåll i vilket vardera är skyldig att delta enligt sin förmåga. Makarna är enligt samma princip underhållsskyldiga i avseende å varandra och sina barn. Den andra makens ekonomiska situation måste sålunda alltid beaktas i skuldsaneringen som en omständighet som inverkar på makens betalningsförmåga. Av denna orsak är det i allmänhet ändamålsenligt att behandla

äkta makars ansökan samtidigt då vardera ansöker gemensamt om en skuldsanering.

Äkta makar kan ansöka gemensamt om skuldsanering oberoende av om de har en sådan skuld som båda svarar för eller i vilken utsträckning sådan skuld finns. Om det finns gemensam skuld och om makarna tillsammans ansöker om skuldsanering beaktas i varderas betalningsprogram den del av skulden för vilken de svarar i förhållande till sin ekonomiska ställning (24 § 2 mom.). Makarnas gemensamma skulder fördelas inte i betalningsprogrammet på nämnd grund om makarna inte har ansökt gemensamt om skuldsanering eller om de gjort så men endast den ena maken beviljas skuldsanering eller om endast den ena maken har ansökt om skuldsanering.

Om makarna har en gemensam säkerhetsskuld kan ett gemensamt betalningsprogram fastställas för dem till denna del (24 § 1 mom.).

För en medgäldenär ligger betydelsen av en gemensam ansökan däri att man då samtidigt kan ordna såväl medgäldenärernas förhållande till borgenären som gäldenärernas interna förhållande på det sätt som framgår av 24 § 2 mom.. Detsamma gäller den situationen då gäldenären och borgensmannen gemensamt ansöker om skuldsanering och denna beviljas vardera. Medgäldenärers möjlighet att göra en gemensam ansökan har ansetts ändamålsenlig speciellt i sådana fall då den skuld för vilken dessa är solidariskt ansvariga utgör en stor del av varje gäldenärs enskilda skulder.

För en säkerhetsskuld kan man enligt 24 § 1 mom. fastställa ett gemensamt betalningsprogram för de medgäldenärer som är i ett solidariskt skuldförhållande beträffande säkerhetsskulden.

Likartade ändamålsenlighetssynpunkter som talar för en gemensam ansökan av medgäldenärer talar för att gäldenären och borgensmannen skall kunna ansöka om skuldsanering tillsammans. I praktiken är speciellt borgen för bankkrediter nästan uteslutande borgen såsom för egen skuld. Borgenären kan sålunda då skulden förfallit till betalning kräva prestation av antingen gäldenären eller borgensmannen. Då skuld för att kunna omfattas av skuldsaneringen inte behöver vara förfallen till betalning kan gäldenären och borgensmannen ansöka om skuldsanering fastän prestationsskyldigheten i förhållande till borgenären inte ännu är aktuell för någondera av dem.

De processuella stadgandena rörande ansö-

kan om skuldsanering ingår i lagförslagets 8 kap. till vilket hänvisas i 3 mom.

3 kap. Inledande av skuldsanering

9 §. *Förutsättningarna.* I paragrafens 1 mom. stadgas om de förutsättningar för en skuldsanering som gäller gäldenärens ekonomiska situation. En allmän förutsättning för skuldsanering är att gäldenären är insolvent. Med insolvens avses vilket framgår av 3 § 1 mom. 2 punkten att gäldenären inte förmår betala sina skulder allt eftersom de förfaller till betalning och denna oförmåga inte kan betraktas som tillfällig. Då man bedömer i vilken utsträckning gäldenären förmår klara av de utgifter som hans skulder ger upphov till beaktas de i 4 § avsedda omständigheterna: gäldenärens förmögenhet, inkomsterna och hans möjligheter att skaffa inkomster, oundgängliga levnadskostnader och utgifter som förorsakas av underhållsskyldighet samt övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska situation. Bedömningen av insolvensen har sålunda delvis natur av en spådom; vid den fäster man uppmärksamhet vid de tillgångar som gäldenären kan disponera över eller kan tänkas förvärva samt den på dessa tillgångar baserade förmåga att betala förutom skulder som förfallit till betalning också skulder som förfaller vid en senare tidpunkt.

I skuldsaneringen är gäldenären skyldig att realisera sin förmögenhet i den utsträckning som ovan i 5 § stadgas. Om de av gäldenärens tillgångar som inte ingår i bastryggheten är minst lika stora som hans skulder och förmögenheten kan realiseras utan väsentligt besvär kan gäldenären i allmänhet betala sina skulder med de tillgångar som han får då han realiserar sin egendom. Gäldenären kan inte då betraktas som insolvent. Beträffande förmögenheten för en gäldenär som idkar näringsverksamhet måste ytterligare beaktas specialstadgandena i 7 kap.. Gäldenären är inte heller insolvent om det att han inte förmår betala sina skulder på förfallodagen endast är tillfälligt. Tillfällig är insolvensen t.ex. då gäldenären kan realisera sin egendom först någon tid efter det att skulderna förfallit eller om gäldenärens inkomster med vilka skulderna skall betalas inflyter först en tid efter det att skulderna förfallit.

I paragrafens 1 mom. 1 och 2 punkterna

stadgas om tilläggsförutsättningar för en skuldsanering. Punkterna anger alternativa tilläggsförutsättningar. Momentets sista mening gäller vardera punkten.

Skuldsanering kan enligt 1 punkten beviljas om den huvudsakliga orsaken till gäldenärens insolvens är en väsentlig försvagning av gäldenärens betalningsförmåga på grund av ändrade förhållanden. Förändringen bör vara sådan att den antingen skilt för sig eller i huvudsak har orsakat den väsentliga försvagningen av gäldenärens betalningsförmåga som för sin del gett upphov till gäldenärens insolvens. Vidare förutsätts det att förändringen har inträffat huvudsakligen utan gäldenärens egen skuld.

Som en förändring av omständigheterna har i stadgandet nämnts gäldenärens sjukdom, arbetsoförmåga, arbetslöshet eller annan orsak. Om det är fråga om en kortvarig sjukdom eller arbetsoförmåga eller en tillfällig arbetslöshet kan den på kort sikt försvaga gäldenärens betalningsförmåga till och med väsentligt men inte nödvändigtvis orsaka insolvens för gäldenären. I sådana fall kommer skuldsanering inte i fråga. Speciellt då sysselsättningsläget är dåligt kan det vara omöjligt att uppskatta hur länge gäldenärens arbetslöshet kommer att fortgå. Fastän det är uppenbart att gäldenären med beaktande av hans yrke och övriga omständigheter får ett arbete då situationen förbättrats kan ett förkastande av skuldsaneringen leda till att gäldenärens ställning blir svårare än tidigare. Om gäldenären är insolvent skall en skuldsanering beviljas fastän en förbättring av gäldenärens betalningsförmåga är att vänta i en nära framtid. Om gäldenären får ett arbete kan betalningsprogrammet ändras.

En försvagning av gäldenärens omständigheter kan orsakas också av t.ex. förändringar i gäldenärens familjeförhållanden och boende- eller arbetsförhållanden till följd av vilka gäldenärens utgifter har ökat eller inkomster minskat i en sådan utsträckning att gäldenärens betalningsförmåga nedgått väsentligt. En ändring i de omständigheter som ansluter sig till familjeförhållandena och försvagar betalningsförmågan kan vara t.ex. äktenskapsskillnad eftersom den i allmänhet ökar utgifterna då ett hushåll uppsplittras i två, eller sjukdom eller arbetslöshet för gäldenärens make, barn eller annan närstående persons som bor i gemensamt hushåll med denne. En förändring i gäldenärens boendeförhållanden t.ex. på grund av att hyresförhållandet upphör kan orsaka

kännbara extrakostnader. Gäldenärens arbets-situation kan ha försämrats på grund av ett byte av arbetsplats eller förlusten av ett extra arbete.

Som en förändring i förhållandena kan man också anse förändringar som har allmänna ekonomiskpolitiska orsaker såsom t.ex. en uppgång i räntenivån eller skattöret. En sådan förändring ger i allmänhet inte skilt för sig upphov till insolvens men kan tillsammans med någon annan ogynnsam förändring försvaga gäldenärens betalningsförmåga på ett väsentligt sätt.

Enligt 2 punkten kan man bevilja skuldsanering om gäldenären är insolvent och det finns vägande skäl för en skuldsanering med beaktande av skuldernas och de till dem anslutna förpliktelseernas belopp i förhållande till gäldenärens betalningsförmåga. Med avvikelse från 1 punkten har inte enligt detta stadgande orsaken till insolvensen och det huruvida den är en följd av de förändringar som inträffat i gäldenärens omständigheter någon avgörande betydelse. Skuldsanering kan således komma ifråga också då gäldenären ursprungligen har bedömt sin betalningsförmåga fel förutsatt att skuldsättningen inte kan betraktas som på det sättet lättsinnig eller överlagd som avses i 10 § 7 punkten.

Stadgandet tillämpas framför allt på de fall då det föreligger en så väsentlig obalans mellan gäldenärens betalningsförmåga och skuldernas belopp att gäldenären inte utan skuldsanering förmår klara av sina skulder. Tidigare näringsidkare kan ofta ha avsevärda skulder som uppkommit i näringsverksamheten. Det är inte heller sällsynt att familjemedlemmar och andra närstående på grund av den borgensförbindelse de ingått för näringsidkarens skulder har råkat i ett oskäligt ekonomiskt trångmål. De som så att säga har råkat i en tvåbostadsfälla kan ha stora skulder som har orsakats av bostadsbytet.

Vägande skäl för en skuldsanering kan föreligga speciellt om man kan slå fast att gäldenären inte ens under en rad av år förmår amortera mer än en bråkdel av sin skuld. Gäldenärens situation kan vara t.ex. sådan att han inte med sina inkomster förmår amortera skuldkapitalet utan hans prestationer räcker endast till för att betala kreditkostnaderna. I sådana fall är behovet av en skuldsanering uppenbart. Om man däremot kan observera att gäldenären utan att äventyra sin utkomst för-

mår betala sin skuld på en relativt kort tid genom att använda den del av sina inkomster som kan utmätas till betalning av skulderna föreligger i allmänhet inget behov av skuldsanering.

Enligt sista meningen i momentet är det i samtliga fall en förutsättning för skuldsanering att en insolvent gäldenär inte på ett acceptabelt sätt förmår förbättra sin betalningsförmåga så att han kan klara av sina skulder. Skuldsanering är allmänt taget inte motiverad i de fall då gäldenären genom egen verksamhet kan förbättra sin betalningsförmåga.

Av en arbetsför gäldenär kan man i allmänhet förutsätta att han har ett heltidsarbete om det är möjligt för honom och speciella orsaker som t.ex. i anslutning till barnskötsel inte är ett hinder för detta. Av en studerande kan man förutsätta att han skaffar sig ett arbete om inte hans studier är på så sätt i slutskedet att det med hänsyn till betalningsförmågan är förmånligare att slutföra studierna och sedan söka ett arbete som motsvarar utbildningen. En gäldenär som är arbetslös skall anmäla sig till arbetskraftsbyrån och hans skyldighet att ta emot arbete och att delta i skolning bedöms i enlighet med de grunder som stadgas i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/84).

Då gäldenären bedriver näringsverksamhet kan det vara problematiskt att bedöma i vilken utsträckning han förmår förbättra sin betalningsförmåga inom ramen för näringsverksamheten. Om gäldenärens inkomster inte motsvarar hans arbetsförmåga och förtjänstmöjligheter skall han utreda orsaken till detta. Då en näringsidkare ansöker om skuldsanering blir man alltid tvungen att bedöma i vilken utsträckning han förmår betala skulder som omfattas av skuldsaneringen med de inkomster han får av verksamheten och i vilken utsträckning han förmår betala dem om han upphör med sin verksamhet. Om verksamheten sannolikt också i ett längre perspektiv är olönsam kan man förutsätta att gäldenären övergår till lönearbete eller börjar utöva annan lönsam verksamhet.

Gäldenären kan förbättra sin betalningsförmåga också genom att sänka sina konsumtionsutgifter till den i 4 § avsedda nivån.

Frågan om gäldenären skäligen förmår förbättra sin betalningsförmåga kan ha ett samband också med gäldenärens förmögenhet. Om gäldenären har annan förmögenhet än den som utgör hans bastrygghet kan man i allmänhet

kräva att förmögenheten har realiserats innan gäldenären ansöker om skuldsanering. Om egendomen är av den arten att realiseringen tar lång tid eller om den med beaktande av helheten inte har väsentlig betydelse finns det i allmänhet inga hinder för skuldsanering.

Till gäldenärens bastrygghet kan man inte räkna en bostad som klart höjer sig över en skälig nivå. Om gäldenärens situation är sådan att han kan klara av sina skulder genom att köpa sig en anspråkslösare bostad som motsvarar familjens skäliga behov är han inte i behov av skuldsanering. Byte av bostad till en anspråkslösare kan lösa gäldenärens problem, antingen så att den förmögenhet som finns kvar efter det att en ny bostad anskaffats räcker till för att betala skulderna eller så att utgifterna för skötseln av bostadsskulden minskar, varvid en tillräcklig betalningsmån för betalning av de övriga skulderna frigörs.

Specialstadgandena om förmögenhet i lagens 7 kap. som gäller näringsidkare skall beaktas då man bedömer möjligheterna för en sådan gäldenär att förbättra sin betalningsförmåga.

Lagstiftningens målsättning är den att skuldproblemen i första hand skall lösas genom förhandlingar på frivillig väg och att en skuldsanering tillgrips som en sista utväg. Därför skall gäldenären enligt paragrafens 2 mom. utreda möjligheterna att få till stånd en förlikning med sina borgenärer innan han ansöker om skuldsanering. Det har inte ansetts nödvändigt att närmare ange när och hur möjligheterna till en förlikning skall utredas. Det beror på olika omständigheter såsom skuldbeloppen och antalet borgenärer hur möjligheterna till förlikning kan utredas. Om gäldenären t.ex. har ett flertal borgenärer och en betydelsefull borgenär motsätter sig en förlikning kan det vara lönlöst att försöka utreda hur de borgenärer som har endast små fordringar förhåller sig till en förlikning.

Gäldenären kan inte nödvändigtvis presentera skriftligt material rörande sina förlikningsförsök. Vid domstolsförhandlingarna kan man som en tillräcklig utredning om att förpliktelserna uppfyllts betrakta gäldenärens redogörelse för sina kontakter med borgenärerna och för borgenärernas sätt att förhålla sig till förlikningsförslaget. Enligt lagförslagets 10 § 8 punkt kan skuldsanering förkastas om gäldenären låtit bli att utreda sina möjligheter till förlikning.

Man kan anta att möjligheterna att åstad-

komma en förlikningslösning växer om gäldenären tillställer borgenärerna ett motiverat förslag till betalningsprogram. Då borgenärerna får upplysningar om gäldenärens betalningsförmåga och hans övriga skulder kan de jämföra förlikningsförslaget med de övriga alternativen. Om förlikningsförslaget förkastas leder det i allmänhet till en indrivning på rättslig väg som kräver arbete, tid och kostnader. Resultatet av indrivningen kan förutses av borgenärerna i ljuset av de uppgifter som gäldenären givit. En jämförelse kan visa att förlikningsförslaget är förmånligare än indrivningsalternativet och på så sätt leda till en förlikning. Som ett alternativ till att förkasta förlikningsförslaget kan borgenären försöka förutse slutresultatet av skuldsaneringen och jämföra det med det förslag som gäldenären presenterar för honom.

10 §. *Allmänna hinder för en skuldsanering.* I paragrafen stadgas om de grunder på vilka en ansökan om skuldsanering kan förkastas fastän förutsättningarna för en skuldsanering uppfylls till den del de gäller gäldenärens ekonomiska situation. Skuldsanering kan dock beviljas trots ett hinder som nämns i paragrafen om det finns särskilt vägande skäl för det.

Skuldsanering kan inte enligt 1 punkten beviljas om gäldenären dömts för ett brott genom vilket han eftersträvat en betydande ekonomisk nytta och gäldenärens skulder i huvudsak består av ersättningar och andra påföljder som utdömts på grund av dessa brott. Brotten har inte specificerats med brottstitlar. Sådana brott kan vara t.ex. gäldenärsbrott, brott mot den offentliga ekonomin och brott i näringsverksamhet. I stadgandet förutsätts att gäldenären har dömts för brottet. En gäldenär som t.ex. på grund av otillräknelighet inte har dömts till straff kan inte på denna grund förvägras en skuldsanering fastän han på grund av det brott som ligger honom till last har ålagts att betala avsevärda ersättningar. En sådan persons beteende kan inte betraktas som så klandervärt att det kan anses motiverat att förkasta skuldsaneringen.

Skuldsanering kan inte enligt 2 punkten beviljas medan ett brottmål som avses i 1 punkten eller förundersökningen av detta är anhängigt.

Momentets 3 punkt anknyter till skuldsättning i sådan näringsverksamhet i vilken man förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller som har varit i huvudsak av spekulationsnatur.

Om gäldenärens skulder i huvudsak har uppkommit i en dylik näringsverksamhet kan skuldsanering inte beviljas. Ett grovt otillbörligt förfarande mot borgenärerna visas speciellt av det att gäldenären har meddelats ett näringsförbud enligt lagen om näringsförbud (1059/85). Betydelse skall inte tillmätas den omständigheten när gäldenären har påförts förbudet eller om förbudet alltså är i kraft utan den omständigheten om gäldenären har skulder som uppkommit i denna verksamhet och om dessa skulder utgör merparten av hans skulder. För att man skall beakta olämpligt förfarande i skuldsaneringen förutsätts det inte att gäldenären har meddelats näringsförbud utan man kan bedöma detta självständigt i allmänhet på basis av en utredning av borgenären eller utmätningsmannen. Med näringsverksamhet av spekulationsnatur avses speciellt sådan omfattande, i huvudsak lånefinansierad verksamhet på kapitalmarknaderna i vilken man strävat efter stora ekonomiska vinster medveten om att verksamheten också utmärks av en avsevärd ekonomisk risk. Sedvanlig produktiv näringsverksamhet omfattas inte av ifrågavarande stadganden om hinder för en sanering.

Enligt stadgandena i lagen om återvinning till konkursbo (758/91) kan man få sådana rättshandlingar att återgå, som gäller gäldenärens egendom och är skadliga för borgenärerna och vilka har vidtagits inom en viss bestämd tid före konkursen. Ur borgenärernas synvinkel är sådana rättshandlingar skadliga som minskar boets förmögenhet eller kränker borgenärernas jämställdhet. Återvinning är möjlig också i samband med utsökning på samma grunder som i konkurs. Inte heller i skuldsaneringen kan grunderna för återvinning lämnas obeaktade. Man kan inte anse det godtagbart att gäldenären först kunde företa rättshandlingar som försvagar hans ekonomiska ställning och sedan ansöka om en skuldsanering som ur borgenärernas synvinkel leder till ett sämre resultat än om man inte hade företagit några rättshandlingar. Av denna orsak är förekomsten av vissa slag av återvinningsgrunder ett hinder för en skuldsanering. Särskilt bör observeras att i sådana fall då en återvinningsgrund inte utgör ett hinder för skuldsanering har borgenären en möjlighet att driva en återvinningstalan för att få prestation för sin fordran (60 §).

Om en möjlighet till återvinning alltid är ett

hinder för en skuldsanering kan det leda till ett oskäligt resultat för gäldenären. Inte heller för borgenärerna är detta nödvändigtvis ett fördelaktigare alternativ än en skuldsanering. Enligt paragrafens 4 punkt är en rättshandling som berättigar till återvinning ett hinder för skuldsanering endast om gäldenären därigenom har försvagat sin ekonomiska situation väsentligt eller på ett otillbörligt sätt gynnat någon borgenär. Då man bedömer grunderna för återvinning bör man som den i återvinningslagen avsedda fristdagen betrakta den dag då ansökan om skuldsanering har inlämnats.

Den i praktiken mest betydelsefulla rätts handlingen som kommer ifråga vid tillämpningen av detta stadgande är gåva eller avtal med egenskap av gåva som nämns i 6 § återvinningslagen. Gäldenären frestas ofta då han råkat i betalningssvårigheter att utan vederlag eller till underpris överföra sin egendom på sina närmaste för att få egendomen undandragen sina borgenärer och för att åtminstone tillfälligt själv kunna dra nytta av det. På detta sätt har gäldenären kunnat försvaga sin ekonomiska ställning avsevärt.

Gäldenären kan försvaga sin ställning genom att gynna någon av sina borgenärer med att betala sin skuld åt denne då han saknar förmåga att svara för alla sina skulder. Kravet på att gäldenären skall ha gynnat en borgenär på ett otillbörligt sätt betyder att man med avvikelse från vad återvinningslagen stadgar i detta sammanhang förutsätter att gäldenären själv förfarit på ett klandervärt sätt som är illojalt mot de övriga borgenärerna. Avsikten är inte att skuldsanering skall förvägras t.ex. en gäldenär som betalat en skuld efter hård påtryckning från borgenären eller en gäldenär som för att trygga sitt boende har erlagt räntor och amorteringar på sitt bostadslån och av den anledningen lämnat övriga skulder obetalda.

Enligt förslaget är det tillräckligt att det finns sannolika skäl att misstänka en grund för återvinning.

Gäldenärerna kan ibland avsiktligt försvåra utsökningsförfarandet. I praktiken har det förekommit fall i vilka gäldenären har rymt undan utmätningsmannen genom att ständigt byta bostadsort med den påföljden att utmätningsmannens tillkännagivanden och meddelanden inte når honom eller att gäldenären omedelbart efter det att utmätningsmannen har tillkännagivit ett betalningsförbud åt hans arbetsgivare avslutar sitt arbetsförhållande och

eventuellt övergår i en annan arbetsgivares tjänst. Gäldenären är för den i utsökningslagen 3 kap. 33 § avsedda utsökningsutredningen skyldig att ge upplysningar bl.a. om sina tillgångar, skulder, inkomster, den egendom han överlåtit och de rättshandlingar han genomfört. Det förekommer fall i vilka gäldenären inte har gett alla dessa upplysningar eller har gett felaktiga och missvisande upplysningar. Skuldsaneringen är inte avsedd för gäldenärer som på detta sätt förfar svikligt och otillbörligt mot sina borgenärer. Därför stadgas det i 5 punkten att skuldsanering inte kan beviljas en gäldenär som förfarit otillbörligt i samband med utmätning. I stadgandet nämns som dylika förfaranden flykt, undanhållande av information och givande av felaktiga eller missvisande upplysningar. Domstolen kan med stöd av 53 § 2 mom. av utmätningsmannen begära dylika upplysningar om gäldenären som är nödvändiga då ansökan skall avgöras.

Enligt paragrafens 6 punkt kan skuldsanering förkastas om gäldenären uppsåtligt har gett borgenären felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin ekonomiska ställning och detta väsentligt har påverkat kreditbeviljningen. Det kan vara fråga om upplysningar om gäldenärens betalningsförmåga såsom uppgifter om inkomsterna, arbetsförhållandet eller förmögenheten eller uppgifter om de krediter och förbindelser som gäldenären har från tidigare. De felaktiga eller vilseledande uppgifterna skall ha inverkat väsentligt på hur krediten beviljats alltså närmast så att kreditgivaren inte om han kändt till den verkliga situationen överhuvudtaget skulle ha beviljat kredit eller skulle ha beviljat en avsevärt mindre kredit. Vidare förutsätts det att gäldenärens handlande skall anses särskilt klandervärt med hänsyn till kreditbeloppet och de övriga omständigheterna. Gäldenärens handlande skall inte i allmänhet anses särskilt klandervärt om kreditbeloppet är obetydligt. Gäldenärens ekonomiska situation då han ansöker om kredit kan ha betydelse liksom det ändamål för vilket krediten upptas.

Avsikten med skuldsaneringen är inte att korrigera den ekonomiska situationen för en gäldenär som har skuldsatt sig avsiktligt med tanke på en skuldsanering eller uppenbart lättsinnigt. Om detta hinder för en skuldsanering stadgas i 7 punkten. I vartdera fallet skall uppmärksamhet fästas vid grunden för skulden och de förhållanden i vilka den uppkommit,

gäldenärens sätt att sköta sin ekonomi samt övriga omständigheter. Det är tillräckligt att det kan anses sannolikt att gäldenären skuldsatt sig på det sätt som avses i nämnda punkt.

Att man upptar ett lån kan vara avsiktligt och övervägt med tanke på en skuldsanering t.ex. i de fall då det inte finns någon sådan grund för att uppta lånet som skulle anknyta till utkomsten och gäldenären kunde ha klarat av sina tidigare skulder men på grund av den nya skulden blivit insolvent och ansöker om skuldsanering. Skuldsättningen kan också bero på att gäldenären har använt sina inkomster t.ex. till att utöka en närståendes förmögenhet och därför avsiktligt misskött sina egna förpliktelser med sikte på en skuldsanering. Det föreligger en viss risk att skuldsättning med sikte på en skuldsanering kan förekomma i det skedet då man kan förutse att den föreslagna lagen skall träda i kraft. Gäldenären kan eftersträva lättnader i betalningen av sina skulder genom att uppta en ny skuld eller uppge en uppdiktad skuld för att uppfylla förutsättningarna för en skuldsanering. På grund av tidpunkten för lånet eller dess grund kan det föreligga skäl att misstänka att skuldsättningen har varit avsiktlig med sikte på en skuldsanering.

Grunden för skulden kan visa på lättsinne om skulden har använts för lyxkonsumtion. Lättsinnig skuldsättning kan vara det att en skuld upptas under sådana förhållanden i vilka gäldenären med säkerhet har känt till att han inte har några möjligheter att betala tillbaka skulden och att man inte ens kan vänta sig att hans betalningsförmåga skall förändras till det bättre. Om gäldenären redan har betalningssvårigheter är det i allmänhet lättsinnigt att uppta en ny skuld om det inte har varit oundgängligt för att trygga utkomsten för honom och hans familj. Gäldenärens sätt att sköta sin ekonomi kan i vissa fall visa på ett lättsinne i skuldsättningsssammanhang. Gäldenärens betalningssvårigheter har möjligen ökat därför att han har försummat att betala sina skulder då han haft möjlighet till det och istället använt de överblivna tillgångarna till en överdriven konsumtion. I alla dylika situationer skall man enligt stadgandet fästa uppmärksamhet vid hurudant omdöme man skäligen kan förutsätta av gäldenären med beaktande av hans ställning och under sådana omständigheter. En mindre övervärdering av betalningsförmågan och en på rationella förväntningar grundad hoppfullhet

beträffande inkomstutvecklingen är sådana mänskliga faktorer som inte berättigar till att anse en skuldsättning vara lättsinnig. En skuldsättning som vid tidpunkten för förvärvet av en ny bostad baserade sig på rationella beräkningar och svårigheter med försäljningen av den gamla bostaden till följd av de oförutsebara förändringarna på bostadsmarknaden kan inte i allmänhet berättiga att betrakta skuldsättningen som lättsinnig eftersom man inte kan förutsätta att gäldenären borde ha kunnat förutse den snabba förändringen i situationen efter den långvariga ekonomiska högkonjunkturen.

Betalningssvårigheterna kan också ha sin grund i bristande omdöme och obetänksamhet i ungdomen. I praktiken förekommer det fall då unga personer har gått i borgen för varandras lån och kontokrediter och många år senare råkat i ekonomiskt trångmål på grund av borgensförbindelserna. Ofta kan det vara oskäligt att förvägra en ung person möjligheten till skuldsanering utan att man beaktar ungdomars förmåga att bedöma sin ekonomiska situation.

En skuldsättning skall allmänt taget granskas som en helhet. Att en gäldenär som redan råkat i betalningssvårigheter upptar ett nytt konsumtionslån eller gör några enskilda kreditköp kan verka oöverlagt eller lättsinnigt men kan med hänsyn till gäldenärens helhetssituation anses förståeligt. Erfarenheten visar att en effektiv marknadsföring av krediter och kreditbeviljning utan att man utreder gäldenärens betalningsförmåga eller kräver några säkerheter överhuvudtaget i vissa fall har lett till att kredit har upptagits förhastat utan tillräckligt övervägande. Många gäldenärer som i ett senare skede har råkat i svårigheter med sin kredit har inte då de upptog krediten tillräckligt kunnat förstå att återbetalningen av skulden i praktiken kan äventyra hans utkomst. Gäldenärens förmåga att bedöma skuldsättningen och dess följder har i dylika situationer möjligen varit så bristfällig att skuldsättningen inte kan anses som på det sättet lättsinnig som avses i ifrågavarande punkt.

Gäldenären är enligt 6§ skyldig att för domstolen och borgenärerna utreda alla omständigheter som rör hans ekonomiska situation samt andra för skuldsaneringen nödvändiga omständigheter. Gäldenären får inte ge felaktiga eller missvisande upplysningar om sin ekonomiska situation. Gäldenären skall också i

övrigt medverka till att skuldsaneringen genomförs på ett sakenligt sätt (7 § 2 mom.). Gälldenären får inte heller betala sina skulder eller ställa säkerhet för dem (12 §) och inte uppta nytt lån för annat än för utgifter som är oundgängliga för utkomsten (7 § 1 mom.). Redan innan ansökan om skuldsanering görs skall gälldenären utreda möjligheterna att ingå en förlikning med sina borgenärer. Om man bryter mot dessa skyldigheter kan det enligt 8 punkten leda till att gälldenärens ansökan om skuldsanering förkastas. Skuldsaneringen är uttryckligen ett förfarande som är avsett för dem som har svåra skuldproblem. Av gälldenären kan man följaktligen förutsätta att han på alla sätt främjar genomförandet av skuldsaneringen. Därför kan också gälldenärens beteende eller försummelse som på annat sätt försvårar skuldsaneringen leda till att saneringen förkastas.

Man bör kunna lita på gälldenärens vilja och förmåga att iakttä betalningsprogrammet. Om man på basen av de upplysningar som man fått om gälldenärens förhållanden och livsstil har grundad anledning att anta att gälldenären inte kommer att följa betalningsprogrammet skall skuldsaneringen enligt 9 punkten förkastas. Denna grund för ett förkastande kommer till användning närmast då gälldenären till sin livsstil är obalanserad och kortsiktig och på den grunden antagligen inte kan iakttä ett långvarigt betalningsprogram.

Avsikten med skuldsaneringen är att på lång sikt korrigera den ekonomiska situationen för en insolvent gälldenär. Avsikten är inte att skuldsaneringen skall uppfattas som ett sådant allmänt förfarande som man alltid kan ty sig till då betalningssvårigheter eller skuldproblem yppar sig. Om en sådan uppfattning blir allmän kan det inverka försvagande på betalningsmoralen. Därför är utgångspunkten den att skuldsanering kan beviljas samma person endast en gång. Följaktligen kan man med stöd av 10 punkten förkasta skuldsaneringen då gälldenären redan tidigare har beviljats skuldsanering men han därefter skuldsatt sig på nytt och blivit insolvent.

Oberoende av de hinder som det stadgas om i paragrafen kan skuldsanering beviljas om det finns särskilt vägande skäl för det. En näringsidkare som meddelats näringsförbud har möjligen övergått till lönearbete och kanske redan under en längre tid med sina arbetsinkomster amorterat de skulder som nämns i 1 eller 3

punkten. Gälldenärens levnadsförhållanden kan ha förändrats efter det att han har utstått sitt straff för i 1 punkten nämnda brott på så sätt att han har kunnat frigöra sig ur sin brotts- och anstaltscirkel och övergått till arbetslivet. Gälldenärens lättsinniga skuldsättning har möjligen hört samman med hans livsstil t.ex. hans alkoholbruk eller obetänksamhet på grund av ung ålder. Gälldenärens livsstil har senare kanske stabiliserats och förändrats så att det är oskäligt att förkasta skuldsaneringen med tanke på framtiden för honom och hans familj. Gälldenären har också i övrigt med sitt beteende kunnat visa att han tagit ansvar för sina skulder genom att regelbundet betala dem med sina löneinkomster. Om gälldenären tidigare har beviljats skuldsanering och han därefter helt överraskande t.ex. på grund av sjukdom eller arbetslöshet blir insolvent kunde det vara oskäligt att förkasta hans ansökan om skuldsanering. På grund av dylika särskilt vägande skäl kan skuldsanering beviljas trots att ett i paragrafen nämnt hinder föreligger.

11 §. *Särskilt hinder för en skuldsanering.* Gälldenären kan ha en skuld vars grund eller belopp är villkorligt, tvistigt eller oklart av andra orsaker. Domstolen kan med stöd av 28 § bestämma till vilket belopp skulden beaktas i betalningsprogrammet. På så sätt kan man ofta undvika att skuldsaneringen förhindras eller att ärendets behandling drar ut på tiden. Om beloppet på en skuld som ingår i betalningsprogrammet avviker från det som antecknats i programmet kan gälldenären eller borgenären ansöka om ändring av betalningsprogrammet.

Det är dock inte ändamålsenligt att för gälldenären fastställa ett sådant betalningsprogram som man i ett senare skede blir tvungen att ändra på ett väsentligt sätt då en villkorlig, tvistig eller till beloppet icke fastställd skuld blir slutgiltig. En stor skulds inverkan på de övriga borgenärernas lika stora relativa andelar kan vara betydande och skulden kan också inverka på hur länge betalningsprogrammet är i kraft. Enligt förslaget är det möjligt att förkasta en skuldsanering om gälldenären har en avsevärd skuld som är villkorlig, tvistig eller till beloppet inte fastställd.

Om skuldsanering förkastas med stöd av 11 § kan gälldenären ansöka om skuldsanering efter det att grunden för skulden eller dess belopp har klargjorts.

4 kap. Rättsverkningarna av att en skuldsanering inleds

12 §. *Betalningsförbud och förbud att ställa säkerhet.* För att målsättningen med skuldsaneringen skall kunna uppnås är det nödvändigt att borgenärerna hindras från att få prestation för sina fordringar medan förfarandet pågår. Därför förhindras och avbryts sådana åtgärder då skuldsaneringen inleds som inverkar på gäldenärens ekonomiska situation eller i övrigt har betydelse för skuldsaneringen.

Enligt paragrafens 1 mom. får gäldenären inte betala skulder som omfattas av skuldsaneringen. Gränsdragningen mellan de skulder som omfattas av skuldsaneringen och de som står utanför den har behandlats ovan i motiveringarna till 3 § 1 mom. 4 punkten. Betalningsförbudet gäller inte de skulder som uppkommer efter det att skuldsaneringen inletts såsom hyres- eller bolagsvederlag för en bostad. Sådana skulder som uppkommer efter det att skuldsaneringen inletts och som ansluter sig till gäldenärens och hans familjs oundgängliga levnadskostnader borde gäldenären sträva efter att betala. Om gäldenären på grund av betalningsförbudet har tillgångar efter att de nödvändiga levnadskostnaderna och utgifterna för underhållsskyldighet har erlagts skall gäldenären uppehålla dem på ett ändamålsenligt sätt. Denna skyldighet har ansetts klar också utan uttryckligt stadgande.

Gäldenären får inte heller ställa säkerhet för en skuld som omfattas av skuldsaneringen. Förbudet gäller för alla typer av säkerheter. Avsikten med förbudet är att förhindra gäldenären att gynna en borgenär antingen på eget initiativ eller till följd av borgenärens påtryckning genom att ställa en säkerhet för en skuld beträffande vilken man inte avtalat om någon säkerhet då skulden uppkom. Efter det att skuldsaneringen inletts får gäldenären använda sina tillgångar eller uppta ny skuld endast för de ändamål som stadgas i 7 § 1 mom. Genom att ställa säkerhet för en sådan skuld kan gäldenären äventyra skuldsaneringen och skuldsanering kan med stöd av 10 § 8 punkten förkastas.

I paragrafens 2 mom. stadgas om undantag från betalningsförbudet.

Betalningsförbudet gäller för det första inte den förmånsberättigade underhållsbidragsskuld som erläggs åt ett barn och avses i 3 § 1 mom. 9 punkten.

Utan hinder av betalningsförbudet kan gäldenären enligt villkoren för skulden åt en säkerhetsborgenär betala räntor och andra kreditkostnader som förfaller till betalning efter att skuldsaneringen inletts. Om räntor och andra kreditkostnader är obetalda då betalningsprogrammet fastställs beaktas de i den säkerhetsskuldandel som avses i 29 §.

Gäldenären kan ha t.ex. till beloppet obetydliga skulder som anknyter sig till levnadskostnaderna såsom elektricitets-, telefon-, hyres- eller vederlagsutgifter. Det är ändamålsenligt att gäldenären om han har möjlighet till det oberoende av att skuldsanering pågår kan betala mindre skulder som hör till de löpande utgifterna speciellt sådana som delvis hänför sig till tiden innan skuldsaneringen inleddes och delvis till tiden därefter. Domstolen kan med stöd av 2 mom. bestämma att gäldenären trots betalningsförbudet får betala sådana skulder. I beslutet skall man precisera vilken typ av skulder gäldenären får betala t.ex. genom att begränsa denna rätt till de skulder som ansluter sig till levnadskostnaderna eller till skulder som understiger ett visst markbelopp eller till sådana som uppfyller vardera villkoret. Med stöd av stadgandet kan domstolen också berättiga gäldenären att efter det att skuldsaneringen inletts betala en säkerhetsskuld med medel som influtit vid realiseringen av den egendom som utgör säkerhet för skulden.

Försummelse av det förbud som ålagts gäldenären i 1 mom. kan leda till att skuldsaneringen förkastas såsom ovan konstaterats (10 § 8 punkten). Då beslut fattas om att skuldsanering skall inledas skall gäldenären uttryckligen informeras om det ifrågavarande förbudet och påföljderna av att man bryter mot det (54 § 3 mom.). Av paragrafens 3 mom. framgår det att betalning som gjorts i strid med förbudet i 1 mom. skall återbetalas. Principen är till denna del densamma som i konkurs vid vilken betalning av gäldenären efter det att konkursen inletts skall återbetalas till boet.

I paragrafens sista sats hänvisas till 17 § 2 och 3 mom. i förslaget till lag om företagssanering i vilka regleras parternas ställning i ett skuldförhållande och ett säkerhetsförhållande i de fall då man brutit mot det förbud om vilket stadgas i denna paragraf. I samband med skuldsanering för privatpersoner kan dessa stadganden tillämpas endast i undantagsfall. Beträffande skyldigheten att återbetala prestation för en växel eller check skall det som

stadgas i 11 och 21 §§ i lagen om återvinning till konkursbo tillämpas på motsvarande sätt som nämnda 17 § 2 mom.. Om borgenären till följd av en betalning har återställt en säkerhet som ställts av tredje man eller om borgen hade ingåtts för skulden tillämpas på återgång av betalningen på motsvarande sätt 19 och 21 §§ i återvinningslagen. Ställande av säkerhet i strid med förbudet i 1 mom. efter det att skuldsaneringen inletts eller annat ställande av säkerhet är utan verkan enligt 17 § 3 mom. i lagen om sanering av företag till vilket hänvisas i detta moment, om inte annat följer av stadgandena om värdepapper eller värdeandelar. En ansökan om inteckning i gäldenärens egendom som gjorts efter att skuldsaneringen inletts medför ingen förmånsrätt för en skuld som omfattas av skuldsaneringen.

13 §. *Indrivningsförbud och säkringsåtgärder.* Enligt paragrafens 1 mom. får borgenären inte vidtaga åtgärder för att driva in en skuld som omfattas av skuldsaneringen eller för att trygga betalningen av den. Borgenären får inte heller fortsätta dylika åtgärder. Borgenären får inte heller rikta andra påföljder på grund av dröjsmål med betalningen mot gäldenären. Att dröjsmålsränta och andra till tiden bundna dröjsmålspåföljder inte löper efter att skuldsaneringen inletts framgår av 16 §.

I stadgandet avses sådana indrivnings- och andra åtgärder som borgenären i övrigt kunde vidta i enlighet med villkoren i skuldförbindelsen oberoende av om de grundar sig på avtal eller lag. Det verkställighetsförbud som riktar sig mot myndigheterna framgår av 17 och 18 §§.

I momentets 1—3 punkt finns en exempelartad förteckning över de åtgärder som omfattas av förbudet. Förteckningen är inte uttömmande utan innehåller endast de i praktiken viktiga förbjudna åtgärderna.

Enligt momentets 1 punkt förhindrar ett indrivningsförbud att man använder den rätt beträffande realisering eller återtagande som baserar sig på en realsäkerhet samt utnyttjar annan säkerhet för att erhålla betalning. Borgenären får sålunda inte efter det att skuldsaneringen inletts vidta åtgärder för att realisera en pant eller återta ett föremål som är säkerhet för en kredit eller fortsätta dylika åtgärder. Borgenären får fortsättningsvis inneha besittningen av den egendom som utgör säkerhet.

Enligt momentets 2 punkt kan borgenären inte heller uppsäga en skuld eller ett avtal som

utgör grund för en skuld eller häva ett sådant avtal på grund av att gäldenären har försenat sig med betalningen. Förbudet att säga upp en skuld betyder att kreditgivaren inte efter att skuldsaneringen inletts kan få till stånd en sådan förändring i skuldförhållandet att skulden i skuldsaneringen borde betraktas som i sin helhet förfallen till betalning. T.ex. en borgenär som gäldenären står i ett fortsatt avtalsförhållande till, som t.ex. hyres-, elektricitets-, telefon- och värmeleveransavtal, får inte säga upp eller häva avtalet på grund av obetalda avgifter som hänför sig till tiden innan skuldsaneringen inleddes och inte utnyttja sin rätt att avbryta leveranserna. Förbudet hindrar inte borgenären att vidta nämnda åtgärder om grunden utgörs av försummelse att betala avgifter som hänför sig till tiden efter det att skuldsaneringen inletts. Av stadgandet framgår uttryckligen att borgenären får uppsäga eller häva ett avtal om kontokredit för att förhindra en ny skuld. Borgenären har sålunda rätt att vägra bevilja gäldenären tilläggs-kredit och uppsäga eller häva avtalet i enlighet med dess villkor med hänsyn till tiden efter att skuldsanering inletts.

En kvittningsmöjlighet betyder en avsevärd fördel för borgenären i förhållande till de övriga borgenärerna om borgenären på detta sätt kunde få betalning för sin fordran som omfattas av skuldsaneringen. Därför får borgenären inte enligt momentets 3 punkt skaffa sig betalning för sin fordran genom att nyttja en kvittningsrätt som han möjligen har i annat fall. Förbudet gäller dock inte den i skatteuppbörds-lagen avsedda kvittningen. Mellan den skattskyldige och skattetagarna råder ett fortsatt skatteskuldförhållande som ständigt ändrar form. Speciellt för en privatperson är det ändamålsenligt att skulder som står mot varandra kan kvittas på normalt sätt i beskattningen utan att man blir tvungen att skapa ett skilt system för att följa med de fordringar som är underställda kvittningsförbudet.

Borgenärens fordran på gäldenären beaktas till fullt belopp och gäldenärens betalningsskyldighet fastställs i betalningsprogrammet. Gäldenärens fordran på borgenären dvs. i praktiken de tillgångar som gäldenären har på sitt konto beaktas som gäldenärens tillgångar. Till den del gäldenären inte behöver dem för sina oundgängliga levnadskostnader och för de utgifter som orsakas av underhållsskyldighet skall de användas för betalning av skulderna oberoende av att borgenären (banken) i övrigt

skulle ha rätt att använda de deponerade tillgångarna till kvittning. I skuldsaneringen har borgenären alltså ingen kvittningsförmån. Till denna del är kvittningsborgenärens ställning i skuldsaneringen en annan än i konkurs och företagssanering. Detta baserar sig framför allt på det att en insolvent privatpersons depositioner i allmänhet är obetydliga till beloppet. Dessa tillgångar är närmast avsedda att täcka de dagliga levnadskostnaderna och att trygga utkomsten. Om det har kommit in ett större belopp på kontot t.ex. för amortering av ett bostadslån är bankens ställning som säkerhetsborgenär tryggad även i övrigt.

Enligt paragrafens 2 mom. är åtgärder i strid med förbudet i 1 mom. utan verkan. Om den egendom som utgör säkerhet har överlåtits i strid med förbudet kan mottagaren likväl förvärva ett godtrosskydd i enlighet med vad som särskilt stadgas. Det att rättshandlingen enligt stadgandet är utan verkan åsidosätter sålunda inte det skydd som tredje man erhåller med stöd av allmänna stadganden. Av momentet framgår också att förbudet rörande indrivningsåtgärder inte hindrar en borgenär som redan innan skuldsaneringen inleddes för att få en verkställighetsgrund har ansökt om betalningsorder eller lagsökning eller gjort ett fordringsmål anhängigt från att fortsätta förfarandet eller rättegången och inte heller att anhängiggöra en sådan. Den fordran som är föremål för förfarandet och de indrivningskostnader som gäldenären eventuellt döms att betala omfattas av skuldsaneringen (3 § 1 mom. 3 punkten) och om av 11 § inget annat följer bestäms om dem i betalningsprogrammet fastän ett skilt förfarande ännu är anhängigt. En rättegång eller en fortsatt rättegång kan vara nödvändiga för att klargöra grunden för och beloppet av en skuld som omfattas av skuldsaneringen och ur den synvinkeln sett kan det avgörande som ges i ärendet ha betydelse också för skuldsaneringen. Om skuldens slutliga belopp avviker från det belopp som fastställts i betalningsprogrammet kan borgenären med stöd av 44 § 1 mom. yrka på att programmet ändras. I annat fall skall borgenären bedöma om det lönar sig att inleda förfarandet eller att fortsätta det för att förvärva en verkställighetsgrund för det fall att ansökan om skuldsanering förkastas eller att betalningsprogrammet senare förfaller. Utan hinder av förbudet kan borgenären också vidta åtgärder för att bibehålla sina rättigheter. T.ex. upptagande av en

växelprotest är en åtgärd som kan vara nödvändig för att borgenären skall bibehålla sina rättigheter. I detta sammanhang kan man också hänvisa till det att i lagförslagets 79 § ingår särskilda stadganden om skuldsaneringens inverkan på vissa särskilda frister för preskription och indrivning.

Borgenären kan också vidta åtgärder för att få ett myndighetsbeslut om säkringsåtgärder som riktar sig mot gäldenärens egendom.

Paragrafens 3 mom. gäller säkringsåtgärder som fastställts i avseende å gäldenärens egendom innan skuldsaneringen inletts. Stadgandena i utsökningslagens 7 kap. om åtgärder till säkerställande av utsökning samt om annan handräckning har förnyats och intagits i rättegångsbalkens 7 kap. genom lagen om ändring av rättegångsbalken (1065/91). Om införandet av lagen stadgas särskilt genom en lag beträffande vilken en proposition har givits till riksdagen i september innevarande år. Avsikten är att de nya stadgandena träder i kraft från början av år 1993. Det i paragrafen använda uttrycket "myndighets beslut om säkringsåtgärder" gäller således såväl överexekutors beslut som domstolens beslut efter det att nämnda lag har trätt i kraft.

En säkringsåtgärd som fastställts innan skuldsaneringen inleds förblir inte utan vidare i kraft då skuldsaneringen inleds. Domstolen kan redan då den fattar beslut om att skuldsanering skall inledas återkalla en säkringsåtgärd t.ex. om det är ändamålsenligt att redan innan betalningsprogrammet fastställs realisera den egendom som är föremål för åtgärden. I annat fall förblir säkringsåtgärden alltså i kraft.

Avsikten med säkringsåtgärden är att trygga att sökandens fordran som med största sannolikhet är berättigad kan indrivas i de fall då det föreligger en risk för att gäldenären undanhåller, förstör eller överlåter sin egendom eller i övrigt förfar på ett sätt som utgör en fara för sökandens fordran. En säkringsåtgärd medför inte pant- eller förmånsrätt för borgenären i den egendom som blivit föremål för åtgärden. I skuldsaneringen beaktas den egendom som är föremål för säkringsåtgärden som gäldenärens egendom och om en eventuell realisering bestäms i betalningsprogrammet. För borgenären kan säkringsåtgärden medföra en fördel i det fall att skuldsanering inte beviljas och det alltså föreligger en risk för att fordran kommer att äventyras.

14 §. *Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man.* Paragrafens 1 mom. gäller den situationen då tredje man har ställt säkerhet för gäldenärens skuld utöver den säkerhet som gäldenären själv har ställt. Efter det att skuldsaneringen inletts kan borgenären ur den säkerhet som tredje man ställt driva in endast den del som inte täcks av värdet på den säkerhet som gäldenären själv ställt. Med stadgandet strävar man efter att förhindra att kreditgivarna i större omfattning börjar kräva sekundärsäkerheter för det fall att gäldenären ansöker om skuldsanering. I skuldsaneringen tryggas säkerhetsborgenärens fordran till den del den täcks av värdet på den säkerhet gäldenären ställt om gäldenären får behålla den egendom som utgör säkerhet. Om säkerhetsborgenärerna oberoende av detta kan söka ut sin fordran ur den säkerhet som tredje man ställt också till den del den täcks av gäldenärens egen säkerhet kan kravet på en sekundärsäkerhet bli en metod för borgenärerna genom vilken man försöker undvika skuldsaneringens verkningar och överföra risken för dem på den som ställer säkerhet.

Av paragrafens 2 mom. framgår att det som stadgas i 1 mom. om säkerhet gäller för borgen som tredje man har ingått för gäldenärens skuld utöver den säkerhet denne själv ställt.

15 §. *Beviljande av undantag från indrivningsförbudet.* I paragrafen stadgas om undantag från det indrivningsförbud som nämns i 13 §. Domstolen kan på yrkande av säkerhetsborgenär bevilja denne tillstånd att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten dvs. framför allt att realisera säkerheten eller att återta föremålet för säkerhetsrätten i enlighet med villkoren för skulden. Tillstånd kan beviljas om den egendom som utgör säkerhet inte ingår i gäldenärens baskyggghet om det är uppenbart att gäldenären inte åt borgenären förmår erlagga den säkerhetsskulddelen som bestäms enligt 29 §. Borgenären får utöva sina rättigheter under de förutsättningar och på det sätt som stadgas i annan lag; beträffande försäljning av lös egendom iakttas vad som stadgas i 10 kap. 2 § handelsbalken, beträffande fastighet genom att ansöka om exekution i enlighet med stadgandena därom.

Gäldenären är i skuldsaneringen skyldig att avstå från den egendom som inte ingår i hans baskyggghet vilket framgår av 5 §. Om gäldenären har sådan egendom ännu då skuldsaneringen inleds kan relisering av egendomen vidtas också av en säkerhetsborgenär.

I betalningsprogrammet ges bestämmelser om den skuldsanering som rör säkerhetsskulden. Säkerhetsskulddelen bör bestämmas så att säkerhetsskulden erläggs inom en skälig tid. Eftersom gäldenärens betalningsförmåga då har utretts kan man bedöma huruvida gäldenären förmår erlagga säkerhetsskulddelen eller om han blir tvungen att sälja den egendom som utgör säkerhet för skulden. Då skuldsaneringen inleds kan det innan betalningsprogrammet uppgörs vara uppenbart att gäldenären inte förmår betala säkerhetsskulddelen fastän man på säkerhetsskulden tillämpar de skuldsaneringsmetoder som ingår i lagförslaget. I sådana fall har säkerhetsborgenären enligt lagrummet rätt att kräva att egendomen realiserar omedelbart. Detta kan vara nödvändigt speciellt då det föreligger fara för att värdet på säkerheten inte längre täcker den ränta som löper efter att skuldsaneringen inletts. Saken kan granskas på yrkande av borgenären samtidigt som man fattar beslut om att inleda en skuldsanering. Borgenären kan göra en ansökan i ärendet också vid en senare tidpunkt.

Domstolens beslut skall iakttas oberoende av ändringssökande om inte annat bestäms.

De medel som inflyter vid realiseringen av förmögenheten skall nyttjas till betalning av vanliga skulder efter det att realiseringskostnaderna och säkerhetsskulden avdragits såsom stadgas i lagförslaget 34 §.

16 §. *Dröjsmålsräntans tillväxt.* Enligt paragrafen avbryts då skuldsaneringen inleds tillväxten av dröjsmålsräntan dvs. den ränta som erläggs på grund av att en betalning försenas till den del den hänför sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen. I stadgandet avses också laga dröjsmålsränta dvs. med stöd av stadgandena i räntelagen (633/82) upplupen dröjsmålsränta. Den löpande räntan enligt villkoren för skulden dvs. den ränta som uppbärs för tiden innan lånet förfaller till betalning löper oberoende av att förfarandet inleds. Den löpande räntan för tiden från det att skuldsaneringen inletts och betalningsprogrammet fastställts utgör en skuld som omfattas av skuldsaneringen (3 § 1 mom. 3 punkten).

Efter det att skuldsaneringen inletts avbryts också andra påföljder av betalningsdröjsmåls vilkas belopp är bundna till dröjsmålets varaktighet. Sådana är bl.a. påföljderna av underlåtenhet att betala skatter såsom dröjsmålsränta eller en ränta som motsvarar denna, skatteförhöjning och restavgift.

17 §. *Utmätningsförbud*. Paragrafens 1 mom. förhindrar en utmätning då skuldsanering inletts. Behandlingen av en ansökan om utmätning skall avbrytas. Avsikten med utmätningensförbudet är att förhindra en separat verkställighet för betalning av enskilda skulder som omfattas av skuldsaneringen. Det är enligt 54 § domstolens uppgift att tillkännage för utsökningsmyndigheterna på gäldenärens hemort att skuldsanering inletts. Om utmätningensförbudet redan har påbörjats skall det avbrytas. Utmätningensmannen skall uppbevara den egendom han tagit i sin besittning och de eventuellt influtna penningmedlen tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms. Den egendom som utmätningensmannen har i sin besittning noteras i betalningsprogrammet och beaktas också då gäldenärens betalningsförmåga bedöms. I betalningsprogrammet fastställs hur man skall förfara med förmögenheten. Utmätningensmannen kan åläggas att redovisa tillgångarna för borgenärerna eller att återställa förmögenheten. Om skuldsaneringen förkastas upphör också utmätningensförbudet att gälla om inte domstolen bestämmer annat (22 §).

Utmätningensförbudet gäller dock inte utmätning under förfarandets gång av ett förmånsberättigat underhållsbidrag som enligt 3 § 1 mom. 9 punkten skall erläggas åt ett barn eller för underhållsbidrag som skall erläggas efter att skuldsaneringen inletts.

Stadgandena i utsökningslagens 4 kap. om utmätning av lön tillämpas också på pension (4 kap. 7 § 1 mom.) och delvis på utmätning av inkomst av näringsverksamhet (4 kap. 8 a § 4 mom.) samt på utmätning av vissa periodiska prestationer (4 kap. 7 § 1 mom.). För utmätning av lön, pension, inkomst av näringsverksamhet och annan periodisk prestation ger utmätningensmannen ett betalningsförbud åt den som betalar ut förmånen varvid den del som skall innehållas bestäms att betalas åt utsökningsmyndigheterna. Utmätningen anses avslutad beträffande varje enskild rat då den del som utmäts har överlåtits åt utmätningensmannen. Betalningsförbudet är enligt utsökningslagen i kraft antingen tillsvidare eller en viss tid och till dess att utmätningensmannen meddelat att förbudet har upphört att gälla. Enligt paragrafens 2 mom. är betalningsförbud i kraft oberoende av att skuldsaneringen har inletts om inte domstolen bestämmer att det avbryts eller upphör. Man kan förordna på detta sätt t.ex. då gäldenären på grund av det av utmät-

ningensmannen utfärdade betalningsförbudet blir tvungen att uppta mera skuld för att klara sin utkomst.

Om utmätningen av lön, pension, inkomst av näringsverksamhet och annan periodisk prestation verkställs för betalning av underhållsbidrag åt barn skall utmätningensmannen redovisa penningmedlen för ett underhållsbidrag som omfattas av skuldsaneringen till den del som underhållsbidraget är förmånsberättigat i skuldsaneringen. Till övriga delar förblir de utmäta penningtillgångarna i utmätningensmannens vård. Om ett betalningsprogram fastställs intas anvisningar om tillgångarna i detta. Om skuldsaneringen förkastas, fördelas de utmäta tillgångarna mellan utmätningensborgenärerna enligt stadgandena i utsökningslagen.

Om kungörelse har utfärdats om försäljning av egendom som utmäts hos gäldenären innan skuldsaneringen inleds kan försäljningen verkställas enligt 3 mom. om inte domstolen bestämmer att verkställigheten skall avbrytas eller att försäljningen skall återgå. Man kan besluta om att verkställighet avbryts eller att försäljning återgår om den utmäta egendomen hör till gäldenärens bastrygghet och det är uppenbart att gäldenären inte i skuldsaneringen blir tvungen att avstå från egendomen. Om den utmäta egendomen är gäldenärens bostad blir man tvungen att utreda om gäldenären förmår betala sin säkerhetsskulddandel (29 §) och med bibehållande av bostaden också minimiavkastningen för de vanliga skulderna (32 §). Om den utmäta egendomen är sådan som gäldenären i varje fall blir tvungen att sälja för att betala sina skulder kan man spara både tid och kostnader genom att tillåta en försäljning. I allmänhet kan man verkställa försäljningen då annan egendom än bostaden har utmäts hos gäldenären.

Utmätningensmannen skall uppbevara de tillgångar influtit vid försäljningen efter avdrag för kostnaderna för realiseringen och säkerhetsskulddandelen tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms.

Vid verkställandet av försäljningen iakttas vad som stadgas om detta i utsökningslagen.

Om beslut har fattats om att verkställigheten skall avbrytas och att försäljningen skall återgå utgör de eventuella verkställighetskostnader som borgenären förorsakas av detta en sådan skuld som omfattas av skuldsaneringen (3 § 1 mom. 3 punkten)

I paragrafens 4 mom. ingår ett stadgande om

den ställning som de avvärjningssäkerheter har som ställts för det fall att verkställigheten avbryts. Genom att ställa en sådan säkerhet kan gäldenären då han söker ändring i verkställigheten av det beslut som utgör verkställighetsgrund förhindra en verkställighet till dess ärendet har avgjorts och vunnit laga kraft (utsökningslagens 3 kap. 7 § 1 mom.). Eftersom det att skuldsanering inletts enligt stadgandena ovan allmänt taget inverkar så att utmätningen avbryts är inte en särskild avvärjningssäkerhet nödvändig medan skuldsaneringen pågår. Utmätningssmannen skall uppbevara den säkerhet som gäldenären ställt och om vilken bestämmelser intas i betalningsprogrammet. Om säkerheten ställts av tredje man skall den på yrkande återställas.

18 §. *Annan verkställighet och handräckning.* I paragrafens 1 mom. stadgas om förbud mot att vräka gäldenären från en bostad som är i hans besittning.

Om hyresvärdens rätt att häva ett hyresavtal på grund av underlåtelse att betala hyran stadgas i hyreslagens (653/87) 61 § och om gårdsägarens rätt att häva ett bostadsrättsavtal på grund av underlåtelse att erlägga avtalad bostadsrättsavgift eller bruksvederlag stadgas i 36 § lagen om bostadsrättsbostäder (650/90). Bolagsstämman i ett bostadsaktiebolag kan med stöd av 81 § bostadsaktiebolagslagen (809/91) besluta att en lägenhet som är i aktieägarens besittning tas i bolagets besittning på grund av underlåtelse att erlägga bolagsvederlag som förfallit till betalning. Det förbud som stadgas i paragrafens 1 mom. gäller bara verkställighet av ett sådant vräkningsbeslut som baserar sig på att gäldenären lämnat hyra eller annat vederlag obetalda på nämnt sätt. Dessa hyres- och andra vederlagsskulder omfattas av skuldsaneringen. Avsikten med stadgandet är att trygga gäldenärens boende då underlåtelsen beträffande hyran eller vederlaget har berott på gäldenärens insolvens till följd av vilken man har fattat beslut om att skuldsanering skall inledas. Domstolen kan dock i vissa situationer ge tillstånd för verkställigheten. Detta är möjligt för det första om hyresvärden, husägaren eller ett bostadsaktiebolag redan har vidtagit sådana åtgärder att det blir oskäligt att förhindra en verkställighet. Om hyresvärden t.ex. redan har ingått ett hyresavtal med en ny hyresgäst kan man ge tillstånd för en verkställighet. Verksamhet kan medges också om det är uppenbart att gäldenären alltså inte för-

mår betala sina till betalning förfallna hyror eller vederlag. Domstolen kan fatta ett dylikt beslut på yrkande av borgenären.

I paragrafens 2 mom. stadgas om handräckning för återtagande av vara eller en uppgörelse samt om avbrytande av anhängigt återtagande eller anhängig uppgörelse. Med stöd av stadgandena i lagen om avbetalningsköp kan handräckning ges för återtagande av en sak som sålts genom avbetalningsköp då köparen försummat sin betalningsskyldighet i enlighet med 7 kap. konsumentskyddslagen eller lagen om avbetalningsköp eller på annat sätt underlåtit att fullgöra en skyldighet som har en väsentlig betydelse för säljaren. Återtagande betyder att avtalsförhållandet mellan säljaren och köparen hävs och att mellan avtalsparterna då skall verkställas en redovisning. Ett äganderättsförbehåll vid avbetalningsköp betyder det att säljaren förblir ägare till realsäkerheten tills hela skulden är betald. Köparens skuld till säljaren är i skuldsaneringen en säkerhetsskuld vilket framgår av 3 § 1 mom. 5 punkten.

Då skuldsanering inletts kan handräckning ges alltid då varan inte ingår i gäldenärens bastrygghet. Gäldenären är enligt 5 § 3 mom. tvungen att avstå från dylik egendom. Utmätningssmannen fattar beslut om att handräckning skall ges. Utmätningssmannen utövar då en lika omfattande prövningsrätt som vid utmätning av lös egendom vid vilken dylik egendom som ägs av gäldenären inte får utmätas. Handräckning kan ges också i de fall då domstolen med stöd av 15 § har beviljat en säkerhetsborgenär tillstånd att utöva de rättigheter som baserar sig på säkerheten.

De stadganden i lagen om avbetalningsköp som gäller återtagande och uppgörelse skall i tillämpliga delar iakttas också då varan har överlåtit i gäldenärens besittning med stöd av ett leasingavtal.

Den egendom som gäldenären har i sin besittning men som ägs av säljaren kan vara sådan egendom som gäldenären inte i skuldsaneringen är tvungen att avstå från på grund av att den hör till hans skäliga bostadslösöre eller därför att han behöver den för att trygga sin utkomst. Handräckning får inte ges för återtagande eller uppgörelse i avseende å dylikt föremål. Om återtagandet eller uppgörelsen är anhängig skall den avbrytas. Om betalning av säkerhetsskulden bestäms i betalningsprogrammet i enlighet med vad som stadgas i 29 §. Om det i betalningsprogrammet konstateras att

realiseringsskyldigheten gäller sådana föremål finns det inte längre något hinder för återtagande och redovisning.

Enligt paragrafens 3 mom. får man inte efter att skuldsanering inletts vidta åtgärder för att verkställa ett förvandlingsstraff för böter. Domstolen kan av särskilda skäl som har samband med den bötfälldes personliga förhållanden avstå från att bestämma förvandlingsstraff om inte upprätthållandet av allmän laglydnad kräver att straffet bestäms (strafflagen 2 kap. 5 § 4 mom.). Som ett sådant särskilt skäl har i rättspraxis betraktats bl.a. den bötfälldes medellöshet eller det att den bötfälldes ekonomiska situation har försvagats till följd av arbetslöshet eller sjukdom. Grunderna för att ett förvandlingsstraff för böter inte bestäms är till sin natur desamma som förutsättningarna för en skuldsanering. Därför skall enligt förslaget verkställigheten av ett förvandlingsstraff förhindras av att skuldsanering inleds. De böter som omfattas av skuldsaneringen beaktas i betalningsprogrammet som efterställda skulder (31 § 3 mom.).

Bestämmelser om de åtgärder rörande verkställighet och handräckning som avses i denna paragraf ges i betalningsprogrammet (36 § 11 punkten).

19 §. *Uppsägning av hyresavtal och arrendeavtal.* Enligt paragrafen kan gäldenären säga upp ett hyresavtal i vilket gäldenären är hyresgäst att upphöra i förtid. Uppsägningstiden är enligt lagrummet två månader vilket åsidosätter avtalsvillkoren till den del gäldenären enligt dem är bunden vid avtalet en längre tid. Stadgandet gäller såväl arrende- som hyreskontrakt.

Gäldenären är inte på grund av en förtida uppsägning av avtalet skyldig att betala annat än hyran eller annat vederlag för den nämnda uppsägningstiden om två månader. Motparten har alltså inte oberoende av villkoren i avtalet rätt att kräva en större ersättning på grund av att avtalet upphör att gälla i förtid. Avsikten med stadgandet är den att gäldenären med stöd av den kunde få ner sina boendekostnader om en förmånligare hyresbostad står till buds.

20 §. *Förhållandet till konkurs.* En ansökan om skuldsanering förhindrar gäldenären från att försättas i konkurs.

Om borgenär ansökt om att gäldenären skall försättas i konkurs kan gäldenären göra en ansökan om skuldsanering senast vid det gäldenärsförhör som verkställs i konkursen. Domstolen skall uppskjuta behandlingen av konkur-

sökan tills beslut har fattats om att skuldsanering skall inledas. Borgenärens konkursansökan förfaller om skuldsanering inleds. På motsvarande sätt förfar man om borgenär gör en konkursansökan efter det att gäldenärens ansökan om skuldsanering har blivit anhängig. Av stadgandet i 13 § om indrivningsförbud följer att en konkursansökan rörande en skuld som omfattas av skuldsaneringen är utan verkan efter det att skuldsaneringen inletts.

Om ansökan om skuldsanering förkastas kan domstolen med stöd av 22 § av särskilda skäl bestämma att rättsverkningarna av att skuldsanering inletts är i kraft tills beslutet har vunnit laga kraft eller annat bestäms. I annat fall skall konkursansökan tas upp till behandling.

Paragrafen gäller bara av borgenären gjord konkursansökan. Om gäldenären själv har ansökt om konkurs leder ansökan till en konkursprocess.

21 §. *Interimistiskt förbud.* På yrkande av gäldenären som han framfört i sin ansökan kan domstolen bestämma att det i 12 § nämnda betalningsförbudet, 13 § nämnda indrivningsförbudet, i 15 § nämnda utmättningsförbudet eller det i 16 § 1 mom. nämnda förbudet gällande annan verkställighet eller i 2 mom. nämnda förbudet rörande handräckning skall gälla interimistiskt redan innan beslut fattas om att skuldsanering skall inledas, om det föreligger behov av ett sådant förbud. Stadgandet har ansetts nödvändigt för de fall då gäldenären blir tvungen att ansöka om skuldsanering i stor brådska t.ex. på grund av de indrivnings- och utmättningsåtgärder som riktar sig mot hans egendom och han möjligen inte har haft tillräckligt med tid att införskaffa de utredningar som skuldsaneringen förutsätter. Ett interimistiskt verkställighetsförbud kan ges utan att borgenärerna hörs, om ärendet är brådskande.

Enligt paragrafens 2 mom. kan man inte särskilt söka ändring i ett beslut om ett interimistiskt förbud.

22 §. *Upphörande av rättsverkningarna.* Om gäldenärens ansökan förkastas efter att skuldsaneringen inletts leder enligt 1 mom. i allmänhet till att rättsverkningarna av att skuldsaneringen inletts upphör. Av särskilda skäl kan domstolen dock bestämma att rättsverkningarna är i kraft tills beslutet om att ansökan förkastas har vunnit laga kraft eller annat bestäms i ärendet. Särskilda skäl kan vara t.ex.

det att frågan om att ansökan förkastas har varit så tvistig eller oklar att det kan anses motiverat att alltiämt låta förfarandets rättsverkningar vara i kraft.

Då rättsverkningarna upphört kan man enligt 2 mom. på basis av den tidigare ansökan fortsätta den verkställighet eller handräckning som avbrutits då skuldsaneringen inleddes.

5 kap. Skuldsaneringens innehåll

23 §. *Betalningsprogram.* I paragrafens 1 mom. ingår ett allmänt stadgande om innehållet i skuldsaneringen av vilket framgår att domstolen fastställer ett betalningsprogram för gäldenären i skuldsaneringen. Betalningsprogrammet skall motsvara gäldenärens betalningsförmåga. Om bedömningsgrunderna för betalningsförmågan stadgas i 4 §. För gäldenären fastställs ett betalningsprogram också i det fallet att betalningsskyldigheten för skulderna avskrivs i sin helhet i skuldsaneringen. I 25 § 3 mom. stadgas om förutsättningarna för att avskriva betalningsskyldigheten.

Ett betalningsprogram fastställs enligt 2 mom. skilt för varje gäldenär också då dessa har ansökt om skuldsanering gemensamt. Enligt 8 § kan skuldsanering sökas gemensamt av äkta makar, solidariskt ansvariga medgäldenärer samt av gäldenären och borgensmannen. I momentet hänvisas till 24 § 1 mom. enligt vilket man för medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande beträffande säkerhetsskulden kan fastställa ett gemensamt betalningsprogram i avseende å säkerhetsskulden.

Gäldenären eller utredaren, om en sådan har förordnats enligt 64 §, skall enligt 3 mom. uppgöra ett förslag till betalningsprogram. Detta förslag till betalningsprogram har en central betydelse i förfarandet. Förslaget skall därför uppgöras så att det som sådant kan fastställas som betalningsprogram. Om förslaget till betalningsprogram inte kan fastställas kan domstolen enligt 58 § låta det beredas på nytt.

Av förslaget till betalningsprogram skall framgå alla de upplysningar som enligt 36 § införs i betalningsprogrammet samt förslagen om hur förmögenheten skall realiseras, innehållet i skuldsaneringen, betalningstidtabellen och betalningsprogrammets varaktighet.

Förslaget bör inges till domstolen inom den frist som föreskrivits med stöd av 54 § och

förslaget skall delges borgenärerna av domstolen eller utredaren. Förslaget kan ges redan i samband med ansökan.

Gäldenären kan ha givit borgenärerna sitt förslag till betalningsprogram redan i det skedet då han innan han ansökt om skuldsanering eftersträvat en förlikningslösning med dessa. Gäldenären är inte bunden av sitt förslag men om det förslag som han inlämnar till domstolen väsentligt avviker från det tidigare förslaget är det skäl att utreda orsaken till detta.

24 §. *Betalningsprogram för medgäldenärer.* Enligt paragrafens 1 mom. kan man fastställa ett gemensamt betalningsprogram beträffande säkerhetsskulden för medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för säkerhetsskulden. En förutsättning är att medgäldenärerna ansöker om en skuldsanering gemensamt och att den beviljas samtliga av dem. I praktiken gäller stadgandet för det mesta äkta makar och samboende som har köpt en bostad tillsammans. Fastän den ena makens betalningsförmåga inte har försvagats och han förmår klara av sin andel av skulden kan den andra makens försvagade betalningsförmåga orsaka det att de inte utan skuldsanering klarar av hela skulden. Då man prövar förutsättningarna för en skuldsanering tar man också i detta fall som skuld för vardera i beaktande hela skulden. Om gäldenärerna i förhållande till den är insolventa kan skuldsanering beviljas vardera. I det gemensamma betalningsprogrammet konstateras säkerhetsskuldens belopp och den nödvändiga andelen av säkerhetsskulden bestäms skilt för vardera. Om medgäldenärerna har andra skulder fastställs för dessa skilda betalningsprogram.

Det gemensamma betalningsprogrammet inverkar inte på hur medgäldenärerna skall anses äga bostaden om det senare uppkommer en tvist om det.

Paragrafens 2 mom. gäller en vanlig skuld som medgäldenärer i ett solidariskt skuldförhållande ansvarar för. Stadgandet gäller bara de fall då medgäldenärerna har ansökt om skuldsanering gemensamt och då skuldsanering beviljas samtliga sökande. Stadgandet inverkar inte på det hur skulden skall beaktas då man prövar förutsättningarna för en skuldsanering. Då man prövar förutsättningarna för en skuldsanering beaktas den obetalda delen av skulden som skuld för samtliga gäldenärer.

I respektive medgäldenärs betalningsprogram skall man av skulden beakta den del som

faller på hans lott då skulden fördelas i förhållande till gäldenärens ekonomiska situation. Med gäldenärens ekonomiska situation avses i detta sammanhang förhållandet mellan summan av gäldenärens tillgångar (x) och avkastning av betalningsprogrammet (y) och gäldenärens skulder (z). Det skuldbelopp som beaktas som respektive gäldenärs andel bestäms alltså så att man först för varje gäldenär med formeln $(x+y):z$ beräknar ett relationstal som beskriver hans ekonomiska situation. Därefter delas skuldbeloppet i förhållande till relationstalen. Den avkastning som ifrågavarande gäldenärs betalningsprogram ger för att täcka den på detta sätt graderade skuldandelen bestäms på vanligt sätt enligt gäldenärens betalningsförmåga och betalningsprogrammets varaktighet. Den andel som beaktas i respektive gäldenärs betalningsprogram bestäms alltså inte enligt hur gäldenärerna ansvarar för skulden i förhållande till varandra utan på ett sätt som för borgenären garanterar en möjligast stor helhetsprestation och som sålunda står i samklang med grundprincipen om solidariskt ansvar.

Då gäldenären och borgensmannen gemensamt har ansökt om skuldsanering tas primärskulden på motsvarande sätt i beaktande i varderas betalningsprogram.

Om den andel som gäldenären enligt betalningsprogrammet skall erlägga åt borgenären är större än den andel som han ansvarar för i gäldenärernas interna förhållande uppkommer det för gäldenären en fordran som baserar sig på regressrätt mot en eller flere medgäldenärer. Enligt paragrafens 3 mom. är en medgäldenärs skuld till en annan medgäldenär i skuldsaneringen på samma sätt efterställd som de i 31 § 3 mom. avsedda skulderna. Efterställda är också en för borgensmannen eventuellt uppkommen fordran som baserar sig på regressrätt. En fordran på medgäldenärer som uppkommer först i skuldsaneringen och baserar sig på en regressrätt eller en borgensmans fordran utgör inte sådan förmögenhet för gäldenären som i betalningsprogrammet skall beaktas som en tillgång.

25 §. *Skuldsaneringsmetoder.* I paragrafens 1 mom. stadgas om de metoder som kan tillämpas på de skulder som omfattas av skuldsaneringen. Stadgandena om skuldsaneringens metoder är nödvändiga för att reglera den fråga hurudant betalningsprogram man kan fastställa för gäldenären mot borgenärens vilja. Man kan

avvika från lagens stadganden till nackdel för borgenären med dennes samtycke.

I paragrafens 1 mom. finns en allmän förteckning som är uppbyggd enligt svårighetsgrad över det urval av metoder som står till förfogande. Man skall alltid på skulder tillämpa den ur borgenärens synvinkel lindrigaste metod som är tillräcklig för att korrigera gäldenärens ekonomiska situation. Man kan använda sig av olika metoder antingen skilt för sig eller kombinerat. Man kan anta att en skuldsanering i många fall bäst kan förverkligas på det sistnämnda sättet dvs. genom en tillämpning av en kombination av olika metoder. På en säkerhetsskuld kan man inte tillämpa alla skuldsaneringsmetoder. Om säkerhetsskulder ställning i skuldsaneringen stadgas i 26 §. På vanliga skulder bör man som huvudregel tillämpa samma eller flera likadana metoder. Enligt lagförslaget 31 § 1 mom. skall vanliga skulder, med i paragrafen stadgade undantag, anvisas en lika stor relativ andel av gäldenärens förmögenhet och betalningsmån.

Beträffande vanliga skulder bestäms innehållet i skuldsaneringen av gäldenärens förmögenhet och betalningsmån samt av betalningsprogrammets varaktighet. Då man uppgör ett förslag till betalningsprogram skall man därför först beräkna hur stor förmögenhet och betalningsmån gäldenären har för betalning av sina skulder och beakta varaktigheten för det betalningsprogram som kan fastställas för gäldenären. Därefter kan man bedöma vilken typ av sanering man kan tillämpa på skulderna. Beträffande säkerhetsskulder bestäms betalningsprogrammets innehåll och varaktighet enligt 29 §.

Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkt kan man ändra betalningstidtabellen för skulden. Man kan ändra betalningstidtabellen för det obetalda beloppet av skulden dvs. såväl det återstående skuldkapitalet som eventuella till betalning förfallna men obetalda kreditkostnader och dröjsmålsräntor samt övriga poster som baserar sig på ett dröjsmål. Man kan också ändra betalningstidtabellen för de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden. Det är t.ex. möjligt att ändra förfallodagen för kommande ränterater. Då man överväger en förlängning av betalningstidtabellen skall man beträffande säkerhetsskulden beakta stadgandena i 29 § och beträffande de vanliga skulderna stadgandena i 30 § 2 och 3 mom. om varaktigheten för betalningsprog-

rammet. Betalningsprogrammets varaktighet får för de vanliga skulderna överstiga fem år då en bostad ingår i gäldenärens förmögenhet men denna inte realiseras. Om enbart en förlängning av betalningstidtabellen inom ramen för betalningsprogrammets varaktighet är tillräckligt för att korrigera gäldenärens ekonomiska situation bör denna metod tillämpas. Betalningstidtabellen kan enligt 1 punkten också förkortas. I praktiken förutsätter en förkortning av tidtabellen i allmänhet att också andra metoder tillämpas på skulden. Man kan t.ex. nedsätta räntan på skulden och samtidigt bestämma att skulden skall betalas inom en kortare tid än man ursprungligen kommit överens om eller bestämma att ett nedsatt skuldbelopp skall betalas som en engångsprestation.

I skuldsaneringen kan man med stöd av momentets 2 punkt bestämma att gäldenärens betalningsprestationer i första hand skall betraktas som amortering på skuldkapitalet och i andra hand som amortering på kreditkostnaderna. I skuldsaneringen kan man sålunda avvika från stadgandet i handelsbalkens 9 kap. 5 § enligt vilket räntan skall erläggas före kapitalet och vilket berättigar borgenären att som amortering betrakta bara den delen av gäldenärens prestation som överstiger de räntor som har förfallit till betalning. Om man t.ex. bestämmer att de regelbundet återkommande rater som består av amorteringar och kreditkostnader och motsvarar kreditvillkoren i sin helhet skall betraktas som avkortningar på kapitalet tills skuldkapitalet eller dess nedsatta belopp har erlagts, förkortas skuldens kredittid och räntekostnaderna minskar. De uppskjutna kreditkostnaderna erläggs i så fall efter det att skuldkapitalet har betalats. Den betydelse ränteavdraget i beskattningen har i detta sammanhang måste särskilt utredas. Om man använder den metod som nämns i 2 punkten kan t.ex. gäldenärens säkerhetsskuld bli betald i sin helhet i en snabbare takt. Därefter kan man anvisa gäldenärens betalningsmån i sin helhet till betalningen av vanliga skulder.

Enligt momentets 3 punkt kan man nedsätta betalningsskyldigheten för de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden. Man kan sålunda nedsätta t.ex. skuldräntan för den återstående kredittiden. I vissa fall kan enbart en nedsättning av räntan utgöra ett tillräckligt medel för att gäldenären skall förmå betala sin skuld i dess helhet. En nedsättning av räntan, en ändring av betalningstidtabellen och

en överenskommelse om att gäldenärens prestationer primärt skall betraktas som amortering av kapitalet kan tillsammans korrigera gäldenärens ekonomiska situation.

Enligt 4 punkten är det möjligt att nedsätta den återstående skulden. Som återstående skulder betraktas också till betalning förfallna men obetalda kreditkostnader och rater av en dröjsmålsränta. Om gäldenären har flera skulder följer det av jämlikhetsprincipen i 31 § 1 mom. att skulderna skall nedsättas i samma förhållande.

Betalningsskyldigheten för skulden och kreditkostnaderna kan med stöd av 5 punkten avskrivas i sin helhet. Också i dessa fall fastställs ett betalningsprogram för gäldenären. I detta konstateras grunderna för att betalningsskyldigheten har avskrivits. Ett betalningsprogram enligt vilket betalningsskyldigheten har avskrivits kan ändras eller så kan det förfalla under samma förutsättningar som ett betalningsprogram enligt vilket betalningsskyldighet för skulderna har fastställts. Enligt 30 § 4 mom. kan man inom fem år från det att programmet fastställts yrka på att programmet skall ändras eller förfalla.

Gäldenären får inte enligt 7 § 1 mom. uppta en ny skuld efter det att han ansökt om skuldsanering. I paragrafens 2 mom. stadgas om undantag från detta förbud. Skuldsaneringen kan innehålla det att skulden eller dess nedsatta belopp helt eller till viss del betalas som ett engångsbelopp med ett nytt lån som upptas för detta ändamål. Gäldenären kan alltså betala de skulder som omfattas av skuldsaneringen antingen helt eller till en viss del med en ny skuld som upptas för detta ändamål. Stadgandet kan ha betydelse i de fall då gäldenären har flera borgenärer vilkas villkor är oförmånliga eller då man på grund av att räntenivån sjunkit eller av annan orsak kan få fördelaktiga lån med vilka man kan ersätta de tidigare.

Gäldenären skall innan han uppgör ett förslag till betalningsprogram utreda det om han kan beviljas kredit och till vilket belopp. Om gäldenären har beviljats kredit kan han föreslå vilka metoder i skuldsaneringen man kan tillämpa på skulderna för att han skall ha en möjlighet att erlagga dem med en ny kredit. I betalningsprogrammet konstateras innehållet i skuldsaneringen skilt för varje skuld. Betalningstidtabellen bestäms så att gäldenären har tillräckligt med tid för betalningen av skulder-

na. Betalningsprogrammets varaktighet kan således vara mycket kort om gäldenären kan erlægga skulderna i sin helhet med en ny kredit. Den nya krediten omfattas inte av skuldsaneringen. Ett sådant betalningsprogram genom vilket skuldsaneringen i sin helhet förverkligas genom att en ny skuld upptas förutsätter att de prestationer som erläggs åt borgenärerna med hjälp av den nya skulden motsvarar det som gäldenären i annat fall skulle ha blivit tvungen att betala på grund av betalningsprogrammet.

På vanliga skulder till vilka alltså också hör säkerhetsborgenärens fordran till den del säkerhetens värde inte räcker till för att täcka den kan man tillämpa alla i 1 mom. nämnda metoder. Skuldsaneringen skall beträffande dessa skulder i första hand genomföras genom en tillämpning av i 1 momentets 1, 2 eller 3 punkt nämnda regleringar. Denna princip framgår av 3 mom. enligt vilket de i 4 och 5 punkten nämnda regleringarna kan tillämpas endast om skuldsaneringen inte kan förverkligas på annat sätt. Skulderna måste nedsättas om gäldenären inte under betalningsprogrammets giltighetstid förmår betala sina skulder trots de lättnader som nämns i 1 — 3 punkten. Man kan avskrika betalningsskyldigheten för skulderna och kreditkostnaderna i sin helhet om gäldenären inte har realiserbar förmögenhet och han inte har medel att betala skulderna med efter det att utgifterna för levnadskostnader och underhållsskyldighet har erlagts

26 §. *Säkerhetsskuldernas ställning i skuldsaneringen.* Paragrafens 1 mom. gäller de metoder som skuldsaneringen har till sitt förfogande beträffande säkerhetsskulder. På säkerhetsskulder kan man tillämpa endast de metoder som nämns i 25 § 1 mom. 1 — 3 punkten samt den reglering som nämns i 2 mom.. Vidare kan man nedsätta beloppet på en till betalning förfallen men obetald dröjsmålsränta på en säkerhetsskuld. Det är också för närvarande möjligt att nedsätta dröjsmålsräntan av de sociala orsaker som nämns i 11 § räntelagen (633/82). Av denna anledning måste det vara möjligt att nedsätta dröjsmålsräntan på en säkerhetsskuld också i skuldsaneringen. Nedsättningen omfattar också en möjlighet att avskrika en till betalning förfallen dröjsmålsränta i sin helhet.

Det är inte möjligt att nedsätta beloppet på en säkerhetsskuld. Detta gäller såväl beloppet på det obetalda kapitalet som de till betalning förfallna men obetalda kreditkostnaderna med undantag för dröjsmålsräntan. Av definitionen

på en säkerhetsskuld i 3 § 1 mom. 5 punkten framgår att man med säkerhetsskuld avser endast den del av skulden som täcks av värdet på säkerheten. Om alltså värdet på säkerheten inte räcker till för att täcka skuldens belopp finns det inga hinder för att nedsätta skuldens belopp till den del det överstiger säkerhetens värde.

Då man tillämpar 1 mom. 2 punkten på säkerhetsskulden dvs. bestämmer att gäldenärens betalningsprestationer primärt skall räknas som avkortning på skuldens kapital och därefter som avkortning på kreditkostnaderna skall man fastställa en sådan ränta på de uppskjutna kreditkostnaderna som tryggar deras nuvärde. Betalningen av räntor och andra kreditkostnader kan uppskjutas på så sätt att de upplupna raterna kommer att erläggas först efter det att skuldens kapital har betalats. Nuvärdet av de ränterater som uppskjuts skall dock bibehållas. I detta sammanhang är det skäl att lägga märke till att man med kreditkostnaderna för en säkerhetsskuld avser kreditkostnaderna till den del de omfattas av säkerhetsrätten och säkerhetens värde täcker dem. Då man bedömer täckningsgraden bör man i detta sammanhang beakta nuvärdet av de ifrågavarande kreditkostnadernas totalsumma.

Beträffande nedsättningen av de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden skall man observera lagförslagets ikraftträdelsestadgande som innehåller vissa begränsningar av möjligheterna att tillämpa denna metod till den del det är fråga om säkerhetsskulder som uppkommit innan lagen träder i kraft. Då de återstående kreditkostnaderna nedsätts med stöd av 25 § 1 mom. 3 punkten måste den kvarstående kredittiden beaktas. Nedsättningen av kreditkostnaderna skall vara relativt sett desto mindre ju längre den återstående kredittiden är.

I paragrafens 2 mom. stadgas om hur man fastställer den ränta som tryggar nuvärdet. Räntan skall bestämmas i enlighet med ett för ändamålet lämpligt index så att den ränta som skall erläggas för respektive årskvartal motsvarar en konstaterad indexförändring för det nästista årskvartalet omräknad till årlig ränta. Då säkerhetsskuldandelen enligt 29 § skall bestämmas så att skuldens nuvärde kommer att betalas inom en skälig tid kan man inte i betalningsprogrammet med säkerhet fastställa den tidpunkt då nämnda tidsperiod utlöper eftersom förändringarna i indexet givetvis inte

är kända i det skedet. Säkerhetsskuldandelen måste därför i allmänhet bestämmas så att den ränta som tryggar nuvärdet beaktas till den procentsats som skall tillämpas då programmet fastställs. Då räntan stiger kommer den möjlighet till flexibilitet att minska, som givits gäldenären då betalningsmånen beräknas. En väsentlig förändring i den räntenivå som tryggar nuvärdet kan leda till att betalningsprogrammet ändras. Det åligger borgenären att räkna ut räntans storlek. Gäldenären betalar sin säkerhetsskuldandel så länge att nuvärdet av skulden blir betald fullt ut.

Enligt paragrafens 3 mom. inverkar skuldsaneringen inte på varaktigheten av eller innehållet i borgenärens realsäkerhetsrätt. I skuldsaneringen kan man dock ändra de säkerhetsarrangemang som gäller skulden genom att ersätta en säkerhet med en annan som tryggar skulden.

27 §. *Lån med kapitaliserad ränta i skuldsaneringen.* I paragrafens 1 mom. stadgas om skuldsanering för sådana skulder beträffande vilka man inte kan särskilja kapitalet och kreditkostnaderna på det sätt som avses i 25 §. Stadganden behövs speciellt beträffande lån för ägoaravabostäder. I det nya lånesystem som gäller dylika har man avstått från fasta amorterings- och räntevillkor. Amorteringarnas och räntornas andel bestäms som en årsavgift som till en början inte alltid täcker alla låneräntor varvid den obetalda delen av räntorna fogas till skuldkapitalet. Villkoren för dylika bostadslån och även andra lån enligt vilka räntan kapitaliseras kan åsidosättas i skuldsaneringen vid vilken man behandlar det belopp som är obetalt då skuldsaneringen inleds på samma sätt som en skuld som inte baserar sig på kapitalisering. Skuldbeloppet är den del av skulden som är obetald då skuldsaneringen inleds och i vilken kan ingå kapitaliserad ränta.

Enligt 9 § 2 mom. lagen om bostadsproduktion (247/66) kan en kommun bevilja ett i denna lag avsett bostadslån åt en fysisk person för köp av en egen bostad av medel som kommunen för sin del lånar av staten. Kommunen skall enligt 45 § (205/82) i förordningen om bostadsproduktion (88/68) betala sitt lån åt staten allteftersom låntagarna skall betala sin skuld till kommunen. Enligt lagförslaget 27 § 2 mom. bestäms kommunens skyldighet att betala tillbaka åt staten i enlighet med gäldenärens skyldighet att betala åt kommunen.

Borgenären kan valfritt antingen hålla fast

vid de ursprungliga lånevillkoren eller behandla skuldförhållandet utan att beakta villkoret om kapitalisering ifall skuldsaneringen skall förfalla. Om detta stadgas i 3 mom.

28 §. *Oklara fordringar.* Paragrafen gäller den ställning som de oklara skulderna har. Om en skuld som omfattas av skuldsaneringen är oklar till beloppet eller grunden skall domstolen fastställa till vilket belopp skulden beaktas i betalningsprogrammet.

Av lagförslaget 40 § 2 mom. framgår att fastän betalningsprogrammet fastställts, hinder inte föreligger för att en invändning rörande grunden eller beloppet för en skuld som omfattas av skuldsaneringen eller rörande giltigheten eller innehållet i den till skulden anslutna säkerhetsrätten prövas, om saken har gjorts tvistig i samband med skuldsaneringen och anvisats skild rättegång för ett avgörande. Av lagförslaget 44 § 1 mom. 4 punkt framgår att om borgenärens rätt fastställs vara en annan än sådan den har beaktats i betalningsprogrammet med stöd av den aktuella paragrafen utgör detta en grund för att ändra betalningsprogrammet till den del avgörandet i saken inverkar på innehållet i programmet.

Då domstolen avgör den i paragrafen nämnda frågan bör den fästa uppmärksamhet vid bl.a. om skuldens belopp eller grund är tvistig i sin helhet eller endast till vissa delar. Domstolen skall också beakta vad som i den dåvarande situationen kan betraktas som ett sannolikt slutresultat med hänsyn till den kunskap och det material som står till förfogande. Det kan givetvis anknyta en stor osäkerhet till denna uppskattning. Det avgörande som fattas har ingen betydelse i den rättegång vid vilken ärendet egentligen prövas varför osäkerheten inte är något problem ur denna synvinkel.

Om borgenärens rätt är behållad med annan osäkerhet än den som gäller skuldens grund och belopp skall domstolen såsom ovan sagts avgöra på vilket sätt borgenärens rätt skall beaktas i betalningsprogrammet, tills saken avgörs slutgiltigt. En sådan osäkerhet kan gälla t.ex. giltigheten av och innehållet i borgenärens säkerhetsrätt.

I detta sammanhang bör man också observera stadgandet i 11 § som kan leda till att skuldsanering inte kan beviljas på grund av att en betydelsefull skuld är oklar.

Frågan om skuldens belopp kan komma att avgöras t.ex. då domstolen behandlar gäldenärens förslag till betalningsprogram. Om dom-

stolen anser att gäldenärens förslag inte kan godkännas till denna del kan den på denna grund bestämma att förslaget skall omarbetas med stöd av 58 § 1 mom. I domstolens utslag får man inte enligt 2 mom. söka ändring särskilt.

29 §. *Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet ifråga om säkerhetsskulder.* I paragrafen stadgas om betalning av säkerhetsskulderna då det inte bestäms att den egendom som utgör säkerhet skall realiseras i skuldsaneringen. Som ovan konstaterats hänför sig stadgandet i praktiken i de allra flesta fall till gäldenärens bostadsskuld men det kan också gälla gäldenärens avbetalningsskuld för en sak som hör till hans nödvändiga hemlösöre eller utgör hans arbetsredskap. Stadgandet kan gälla också annat än en bostadsskuld om gäldenärens bostad utgör säkerhet för en sådan skuld.

Av gäldenärens betalningsmån skall man enligt 1 mom. först anvisa en tillräcklig andel för betalningen av dessa skulder. Med betalningsmånen avses den del av gäldenärens inkomster som gäldenären inte behöver för sina oundgängliga levnadskostnader och utgifter föranledda av underhållsskyldighet. Dessa inkomster skall han enligt 5 § använda till betalning av sina skulder. I betalningsmånen inräknas inte de medel som inflyter vid en realisering av gäldenärens förmögenhet.

Den nödvändiga andelen av gäldenärens betalningsmån för betalningen av säkerhetsskulderna dvs. säkerhetsskulddandelen skall fastställas till ett sådant belopp att nuvärdet av säkerhetsskulden betalas inom en skälig tid. Denna tid får inte utan särskilda skäl vara väsentligt längre än skuldens återstående ursprungliga kredittid. Med borgenärens samtycke kan tiden bestämmas fritt.

I stadgandet definieras inte en väsentlig förlängning av den återstående kredittiden utan dess längd bör prövas från fall till fall. Lånetiderna för bostadsskulder är i allmänhet långa. En förlängning av betalningstidtabellen för ett enskilt lån i förhållande till den ursprungliga har inte någon större betydelse för en yrkesmässig kreditgivare. Då man prövar längden på förlängningen bör man beakta skuldens ursprungliga betalningstidtabell och skuldens återstående kredittid. Om skulden har betalats endast en kort tid kan betalningstidtabellen inte utan särskilda skäl väsentligt överstiga den återstående kredittiden. Om skuldens återstående kredittid däremot är kort kan förläng-

ningen vara avsevärd utan att för den skull kunna betraktas som väsentlig. Om t.ex. den återstående kredittiden för en skuld för vilken ursprungligen har avtalats om en betalningstid om 10 år är åtta år kan man inte anse det vara väsentligt om tiden förlängs till 12 år. Om den återstående kredittiden däremot är kort t.ex. bara två år återstår av den ursprungliga kredittiden om 10 år är en förlängning av tiden till fyra år inte väsentlig.

Ett särskilt skäl för att den återstående kredittiden överskrids väsentligt kan vara omständigheter som hör samman med gäldenärens förhållanden närmast orsakerna till insolvensen samt det att man genom ett överskridande kan trygga gäldenärens boende. En särskild orsak kan också vara det att ett överskridande av kredittiden har en väsentlig betydelse för gäldenärens övriga borgenärer. Om en säkerhetsskuld i sin helhet har förfallit till betalning innan skuldsaneringen inleds och det inte återstår någonting av den ursprungliga kredittiden kan det av särskilda skäl finnas grund för att förlänga kredittiden.

Om gäldenärens betalningsmån inte är tillräcklig för att täcka säkerhetsskulddandelen skall egendomen realiseras.

30 §. *Allmänt stadgande om betalningsprogrammet för vanliga skulder.* Enligt paragrafens 1 mom. skall såväl gäldenärens betalningsmån som de medel som inflyter av realiseringen av gäldenärens förmögenhet anvisas för betalning av de vanliga skulderna i enlighet med vad som stadgas i 34 §. Om gäldenären har en säkerhetsskuld anvisas betalningsmånerna för betalning av de vanliga skulderna efter avdrag för säkerhetsskulddandelen.

Huvudprincipen är enligt paragrafens 2 mom. den att betalningsprogrammet är giltigt högst fem år då fråga är om vanliga skulder. Betalningsprogrammet kan vara i kraft en kortare tid än fem år om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens omständigheter samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalat sina skulder innan han ansökt om skuldsanering eller erlägger dem med de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen.

Gäldenärens omständigheter kan utgöra en grund för ett betalningsprogram som är i kraft en kortare tid då man har vetskap om att gäldenärens betalningsmån väsentligt kommer att nedgå t.ex. på grund av pensionering. Det kan finnas orsak till ett kortvarigt betalningsprogram också på grund av gäldenärens ålder

eller familjens storlek om iakttagande av ett långvarigt betalningsprogram av dylika orsaker blir särskilt betungande. Betalningsprogrammet kan fastställas att vara i kraft en kortare tid än fem år om gäldenären t.ex. redan innan han ansökt om skuldsanering under många år har brukat sina inkomster i den omfattning som stadgas i denna lag för att betala av på sina skulder. Ett kortvarigare betalningsprogram kan fastställas också då gäldenären har realiserat sin bostad för att betala av på sina skulder eller om han i betalningsprogrammet åläggs att göra det.

I paragrafens 3 mom. hänvisas först till 32 § i vilken nämns den minimiavkastning som gäldenären måste använda för betalning av sina vanliga skulder om han äger en bostad. Om gäldenären behåller sin ägobostad kan betalningsprogrammet bestämmas att vara i kraft en längre tid än fem år dock inte över tio år. Om bostaden inte realiseras är det med hänsyn till de vanliga borgenärerna skäligt att gäldenären då betalar sina skulder under en längre tid och att borgenärerna kan tryggas en större andel av sina fordringar än vad de kan få inom ramen för ett femårigt betalningsprogram.

Om gäldenärens betalningsskyldighet avskrivs i sin helhet i skuldsaneringen kan man enligt 4 mom. yrka på att betalningsprogrammet skall ändras eller förfalla inom fem år från att programmet fastställts.

31 §. *De vanliga skuldernas inbördes ställning.* Av paragrafens 1 mom. framgår den grundprincipen att vanliga borgenärer skall försättas i en sinsemellan jämlik ställning i skuldsaneringen. Vanliga borgenärer skall alltså sinsemellan bemötas på ett likadant eller åtminstone på ett jämlikt sätt. Med stöd av paragrafens 2 eller 3 mom. kan man avvika från denna princip om jämlikhet.

För de vanliga skulderna erläggs en lika stor relativ andel av fordran. Borgenären får den andel av gäldenärens förmögenhet och betalningsmån som hans fordran representerar av alla vanliga fordringar. Då man beräknar andelarna beaktas det totala beloppet, då skuldsaneringen inleds, av skuldkapitalet, till betalning förfallna men obetalda kreditkostnader samt eventuella dröjsmålsräntor. De räntor som löper på skulden efter att skuldsaneringen inletts beaktas inte då man beräknar andelarna. Detta framgår av paragrafens 3 mom. enligt vilket ränta för denna tid erläggs först efter att övriga fordringar betalats.

Enligt paragrafens 2 mom. skall gäldenärens förmögenhet och betalningsmån oberoende av stadgandena i 1 mom. först anvisas för betalning av en förmånsberättigad underhållsbidragsskuld. Med detta avses den i 3 § 1 mom. 9 punkten definierade underhållsbidragsskuld som har förfallit till betalning under det sista året innan skuldsaneringen inleddes samt underhållsbidrag som med stöd av skadeståndslagen dömts att betalas åt ett barn. Den del av underhållsbidragsskulden som baserar sig på återindrivning av ett underhållsstöd som erlagts åt ett barn är inte förmånsberättigad. Likaså är annan underhållsbidragsskuld en vanlig skuld. De underhållsbidrag som förfaller till betalning efter det att skuldsaneringen inletts beaktas då gäldenärens betalningsförmåga skall bedömas som utgifter förorsakade av gäldenärens underhållsskyldighet.

Gäldenären skall i betalningsprogrammet åläggas att betala den nämnda underhållsbidragsskulden först dvs. innan han börjar betala sina övriga vanliga skulder. Stadgandet är inte beroende av prövning. Stadgandet betyder för det första att av de metoder som man har till sitt förfogande i skuldsaneringen kan på en förmånsberättigad underhållsbidragsskuld tillämpas endast 25 § 1 mom. 1 punkten dvs. en ändring av betalningstidtabellen ifall gäldenären förmår erlägga sin förmånsberättigade underhållsbidragsskuld i dess helhet. För det andra följer av stadgandet att skuldens belopp skall nedsättas om gäldenären förmår erlägga bara en del av underhållsbidragsskulden. Om en förmånsberättigad underhållsbidragsskuld nedsätts betyder det att betalningsskyldigheten för övriga vanliga skulder avskrivs helt och hållet. En underhållsbidragsskuld kan också till den del den är förmånsberättigad avskrivas helt om skuldsaneringen inte kan genomföras på annat sätt.

Enligt den senare satsen i paragrafens 2 mom. kan gäldenären oberoende av 1 mom. åläggas att betala sådana skulder som anknyter till gäldenärens oundgängliga levnadskostnader eller utgör gäldenärens oundgängliga boendekostnader. Sådana skulder kan vara skulder på grund av matkostnader och hyres- eller vederlagsskulder. De borgenärer som på sätt och vis tagit del i de kostnader som föranletts av gäldenärens utkomst kan sålunda försättas i en bättre situation än de övriga borgenärerna. Stadgandet är beroende av prövning. Vid prövningen kan man beakta bl.a. skuldbeloppet och

den tidsrymd inom vilken skulden uppkommit, borgenärens ekonomiska situation och betydelsen av att skulden erläggs för de övriga vanliga borgenärerna.

Paragrafens 3 mom. rör de skulder som är efterställda i betalningsprogrammet. Sådana är för det första de räntor och andra eventuella kreditkostnader som löper under tiden mellan det att skuldsaneringen inletts och betalningsprogrammet fastställts. För dessa skulder erhåller man för det mesta ingen prestation. Principen är till denna del densamma som i 6 § 1 mom. 1 punkten i det lagförslag som gäller den ordning i vilken borgenärerna skall få betalning vilket ingår i propositionen med förslag till en revidering av förmånsrättssystemet. Efterställda är också andra sådana skulder som skall erläggas sist i konkurs och vid utmätning. Det framgår av 6 § i nämnda lagförslag vad som hör till dessa skulder.

Efterställda fordringar är vidare i 24 § 3 mom. nämnd skuld som grundar sig på regresrätt för solidarisk medgäldenär eller borgensman.

32 §. *Minimiavkastningen för de vanliga skulderna då gäldenären äger sin bostad.* I paragrafen ingår stadganden om den minimiavkastning som skall tillfalla de vanliga skulderna i skuldsaneringen då en ägobostad ingår i gäldenärens förmögenhet. Gäldenären skall enligt 1 mom. erlägga ett belopp som motsvarar denna minimiavkastning för sina vanliga skulder oberoende av om gäldenären får behålla sin bostad eller om den skall realiseras. Den erforderliga avkastningen bestäms i enlighet med vilket belopp gäldenären förmår betala sina vanliga skulder i skuldsaneringen om hans bostad realiseras och det för gäldenären blir över ett visst belopp av den del av bostadens värde som inte belastas av borgenärens säkerhetsrätt.

Enligt paragrafens 2 mom. 1 punkt skall i den erforderliga avkastningen för de vanliga skulderna inräknas det eventuella överskottsvärde som erhålls då man från ägobostadens sannolika försäljningspris avdrar för det första realiseringskostnaderna, för det andra de säkerhetsskulder som belastar bostaden och för det tredje boendeskyddsandelen. Med det sistnämnda avses ett sådant kapitalbelopp som behövs för att garantera gäldenären och hans familj en skälig bostad. Fråga är alltså om en kalkylerad skyddsandel med hjälp av vilken gäldenärens boende kan tryggas ekonomiskt och som kan tillämpas på alla former av bostadsinnehav.

Boendeskyddsandelen storlek bestäms så att man räknar ut det kapitalbelopp med hjälp av vilket gäldenärens och hans familjs boende på en skälig nivå kan tryggas enligt det förmånligaste tillbudsstående alternativet. Om man inriktar sig på en hyresbostad utgör det kapital som behövs den penningmängd som ger en sådan avkastning att den täcker hyran för en bostad som är skälig med hänsyn till gäldenärens behov. Om man inriktar sig på en ägobostad är det kapital som behövs anskaffningsutgiften för en skälig bostad. Om man inriktar sig på en bostadsrättsbostad är det kapital som behövs bostadsrättsavgiften eller överlåtelsevederlaget för en bostadsrätt för en skälig bostad. Boendeskyddsandelen skall bestämmas i enlighet med ett sådant boendalternativ som gäldenären i verkligheten kan uppnå. Om det finns flera alternativ är det avgörande vilket av alternativen som kräver den minsta kapitalmängden.

Om den skillnad som den i 1 mom. nämnda räkneoperationen visar är positiv betyder det att det i gäldenärens bostad ingår ett sådant överskottsvärde som skall beaktas i minimiavkastningen för de vanliga skulderna. Om åter slutresultatet av räkneoperationen är negativt betyder det att minimiavkastningen för de vanliga skulderna bestäms uteslutande enligt 2 punkten.

Enligt momentets 2 punkt skall som minimiavkastning för de vanliga skulderna räknas det belopp som avkastas för de vanliga skulderna med hjälp av ett betalningsprogram som är i kraft högst fem år under förutsättning att gäldenärens ägobostad realiseras. Då man beräknar gäldenärens betalningsmån skall sålunda beaktas boendekostnaderna för den alternativa bostad som utgör grund också för beräkningen av den i 1 punkten avsedda boendeskyddsandelen dvs. hyran för bostaden eller et bruks- eller bolagsvederlag. Om boendeskyddsandelen bestäms på basis av alternativet med hyresbostad skall man i samband med 2 punkten som gäldenärens inkomst beakta avkastningen på det kapital som gäldenären enligt 1 punkten får behålla.

Om den avkastning som gäldenären med bibehållande av sin bostad förmår erlägga åt de vanliga borgenärerna med hjälp av ett betalningsprogram som är i kraft högst tio år till sitt värde är lika stor som det belopp som skall tillfalla de vanliga borgenärerna enligt 1 och 2 punkten i det fall att bostaden realiseras råkar

dessas borgenärer inte ekonomiskt i en ofördelaktigare ställning fastän bostaden inte realiseras. Vid jämförelsen mellan nämnda avkastningar skall man beakta att de erhålls under tidsperioder av varierande längd. Detta förutsätter att en skälig ränta som motsvarar minst förändringen i penningvärdet beaktas då man gör jämförelsen.

33 §. *Realisering av gäldenärens ägobostad för betalning av vanliga skulder.* I paragrafen stadgas om när gäldenärens ägobostad skall realiseras för betalning av de vanliga skulderna. I 29 § 2 mom. ingår ett stadgande om realisering av bostaden för betalning av säkerhetsborgenärens fordran.

Om gäldenären utan att realisera sin bostad förmår betala sina vanliga skulder till minst det belopp som motsvarar den i 32 § nämnda minimiavkastningen kan han behålla sin bostad. Om det åter visar sig att gäldenären inte med bibehållande av sin bostad förmår erlagga ovan nämnda minimiavkastning åt sina vanliga borgenärer skall gäldenärens bostad realiseras. Undantag skall dock göras för den situationen att differensen är obetydlig mellan de avkastningar som jämförs sinsemellan. Om en realisering av bostaden och den skuldsanering som genomförs i anslutning därtill ökar avkastningen eller utdelningskvoten för de vanliga skulderna endast obetydligt — t.ex. om skillnaden mellan avkastningen är några procent — kan man inte anse det skäligt att realisera bostaden mot gäldenärens vilja eftersom borgenärerna inte kommer att ha någon nämnvärd nytta av det. Det andra undantaget gäller den i praktiken ovanliga situationen att någon annan skälig bostad inte står att få. Som exempel kan nämnas att gäldenären har en sådan sjukdom eller ett sådant handikapp att man måste ställa särskilda krav på bostaden och en annan bostad som uppfyller dessa krav de facto inte står att få.

34 §. *Användningen av de medel som influtit vid realiseringen av gäldenärens förmögenhet.* Enligt paragrafens 1 mom. används de medel som influter vid realisering av gäldenärens förmögenhet till betalning av de vanliga skulderna. Från de influtna medlen skall först avdras kostnaderna för realiseringen och säkerhetsskulderna.

Paragrafens 2 mom. gäller användningen av de medel som influter vid realisering av gäldenärens ägobostad. Stadgandena om användningen av de influtna medlen skall tillämpas

såväl då realiseringen baserar sig på 33 § som då realiseringen verkställs på yrkande av säkerhetsborgenären med stöd av 15 §.

För betalning av de vanliga skulderna skall man använda den penningssumma som blir kvar då kostnaderna för realisering och säkerhetsskulderna avdras från överlåtelsepriset för bostaden. De vanliga borgenärerna kan dock erhålla högst ett belopp som motsvarar avkastningen enligt 32 §.

Enligt stadgandet är utgångspunkten alltså den att gäldenärens vanliga skulder betalas med bostadens realiseringsresultat till det belopp som nämns i 32 §. Om de vanliga skulderna på detta sätt kommer att betalas fullt ut fastställs inget betalningsprogram för gäldenären. Om åter realiseringsresultatet inte räcker till för att betala den i 32 § nämnda summan åt de vanliga borgenärerna fastställs ett betalningsprogram för betalningen av slutraten.

Domstolen kan dock bestämma att det belopp som skall erläggas åt de vanliga borgenärerna enligt 32 § i första hand skall erläggas med hjälp av betalningsprogrammet och att ur realiseringsresultatet för bostaden tas endast det belopp som inte kan betalas med hjälp av betalningsprogrammet. I sådana fall får gäldenären alltså till sin disposition den i 32 § 1 punkten nämnda boendeskyddsandelen till den del något återstår då man från överlåtelsepriset på bostaden avdras kostnaderna för realiseringen och säkerhetsskulden samt ytterligare den del av avkastningen för de vanliga skulderna som inte kan betalas med hjälp av betalningsprogrammet. En förutsättning för detta arrangemang vid vilket alltså prestationerna för de vanliga skulderna i första hand utgör avkastning av betalningsprogrammet är att det är skäligt med hänsyn till hur gäldenärens boende skall ordnas. Om den del av realiseringsresultatet som tillfaller gäldenären är av den storleksklassen, då denna prestationssordning iakttas, att ifrågavarande penningssumma kan nyttjas då gäldenärens boende skall ordnas är ett arrangemang i enlighet med stadgandet ofta motiverat. Det sätt på vilket boendeskyddsandelen nyttjas kan variera beroende på dess belopp och de tillbudsstående boendalternativen. Lika väl kunde det bli fråga om t.ex. betalning av ett hyresförskott som erläggande av en bostadsrättsavgift, finansiering av anskaffningen av en mindre bostad eller placering av medlen för att täcka gäldenärens boendekostnader. Det sätt på vilket

medlen skall nyttjas kan bestämmas i domstolens utslag vid äventyr att skuldsaneringen förfaller om medlen används för något annat ändamål. Domstolen kan också bestämma att medlen skall ställas som säkerhet för att prestationsskyldigheten enligt betalningsprogrammet fullgörs. Också i detta fall kan en försummelse att iaktta betalningsprogrammet leda till att programmet förfaller så som i 42 § stadgas. Ett säkerhetsarrangemang ger borgenärerna ett extra skydd för det fall att betalningsprogrammet försummas.

35 §. *Uppskov med realiseringen av en ägobostad.* I paragrafen stadgas om möjligheterna att uppskjuta realiseringen av gäldenärens ägobostad. Stadgandet kan tillämpas i alla de fall i vilka en realisering av bostaden blir aktuell i skuldsaneringen. En förutsättning för uppskovet är att det bör anses skäligt med beaktande av förhållandena för gäldenären och hans familj. Vidare förutsätts det att gäldenären betalar en löpande ränta för uppskovstiden på den skuld för vilken bostaden utgör säkerhet.

Ärendet rörande uppskov med realiseringen av bostaden kan komma att avgöras på yrkande av gäldenären. Gäldenären kan framföra yrkandet om borgenären kräver en realisering med stöd av 15 §. Med stöd av nämnda stadgande kan borgenären av domstolen berättigas att realisera egendomen om det är uppenbart att gäldenären inte åtr borgenären förmår betala den säkerhetsskulddandel som bestäms med stöd av 29 §. En realisering av bostaden kan vidare komma ifråga på den grund att gäldenären inte förmår betala minimiavkastningen för de vanliga skulderna (33 §). Gäldenären kan också foga sitt krav på uppskov till sin skuldsaneringsansökan eller sitt förslag till betalningsprogram eller framföra sitt krav vid det sammanträde som behandlar betalningsprogrammet.

Man kan uppskjuta realiseringen av bostaden med högst ett år. Avsikten med uppskovet är framför allt att bereda gäldenären tid att ordna sitt boende på något annat sätt. För det andra är avsikten med uppskovet att förhindra sådana ekonomiska förluster som kan förädlas av en snabb realisering av bostaden. För det tredje kan det finnas anledning till ett uppskov av realiseringen om gäldenärens insolvens beror på t.ex. arbetslöshet och man kan vänta sig en förbättring av gäldenärens betalningsförmåga. Uppskovets utsträckning i tiden

skall prövas med beaktande av dessa omständigheter.

Man kan fastställa ett betalningsprogram för gäldenären fastän bostaden måste realiseras och fastän realiseringen har uppskjutits med stöd av ifrågavarande stadgande. I betalningsprogrammet åläggs gäldenären att erlægga en löpande ränta på den skuld för vilken bostaden utgör säkerhet. För tiden efter uppskovet uppskattas gäldenärens boendekostnader i betalningsprogrammet.

Om gäldenären under uppskovstiden försummar att betala ränta får säkerhetsborgenären realisera bostaden. Det krävs inget domstolsbeslut.

36 §. *Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet.* Gäldenärens betalningsskyldighet i förhållande till borgenärerna och dess grunder framgår enligt förslaget av betalningsprogrammet. I paragrafens 1—6 punkt är det fråga om hur gäldenärens betalningsförmåga skall bestämmas. Av betalningsprogrammet skall framgå den förmögenhet som gäldenären är berättigad att behålla i skuldsaneringen (1 punkten). Sådan förmögenhet kan vara i 5 § 2 mom. nämnd egendom som hör till gäldenärens bastrygghet: bostadslösöre, arbetsredskap och med dem jämförbara föremål samt gäldenärens ägobostad om annat inte följer av 15, 29 eller 33 §.

I betalningsprogrammet bestäms om den förmögenhet som gäldenären skall använda för att betala skulderna (2 punkten). Om förmögenheten redan realiserats skall i programmet fastställas den avkastning som erhållits. Om avkastningen innehas av någon annan än gäldenären t.ex. av utmätningsmannen kan utmätningsmannen i betalningsprogrammet anmodas att överlåta tillgångarna åt gäldenären eller redovisa dem direkt åt borgenärerna enligt betalningsprogrammet. Om förmögenheten inte har realiserats skall domstolen i betalningsprogrammet förordna, utredaren, utmätningsmannen, gäldenären eller säkerhetsborgenären att handha den (37 §). De medel som kommer att inflyta vid realiseringen uppskattas i betalningsprogrammet. Om gäldenären utöver säkerhetsskulden har vanliga skulder skall bestämmelser om minimiavkastningen för de vanliga skulderna intas i betalningsprogrammet. Om man konstaterar att gäldenären inte med bibehållande av sin ägobostad förmår betala en summa som motsvarar minimiavkastningen ges i betalningsprogrammet också bestämmelser

om realiseringen av bostaden, hur den skall genomföras och hur de influtna medlen skall användas i enlighet med vad som stadgas i 34 §. I betalningsprogrammet skall ingå uppgifter om gäldenärens inkomster samt en uppskattning av hur stora de kommer att vara under den tid betalningsprogrammet är i kraft (3 punkten). Inkomsterna har behandlats ovan i samband med 4 §. Av betalningsprogrammet skall framgå även gäldenärens oundgängliga levnadskostnader samt de utgifter som förorsakas av underhållsskyldighet samt övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska ställning och har betydelse för hans betalningsförmåga (4 punkten). Om förändringarna i utgifterna kan förutses skall utgifternas storlek konstateras under olika tidsperioder. Sådana förutsägbara utgifter kan vara t.ex. ändringar i boendekostnaderna. Gäldenärens utgifter har behandlats ovan i samband med 4 §.

I betalningsprogrammet skall gäldenärens betalningsmån bestämmas (5 punkten). Storleken på betalningsmån kan bestämmas så att den beräknas för en månad eller annan lämplig tidsrymd. Då gäldenären har ett fast arbete eller hans inkomstnivå i övrigt är relativt stabil t.ex. på grund av pensionsinkomst bestäms betalningsmån per månad. Om gäldenären är t.ex. yrkesutövare och hans inkomster inflyter oregelbundet konstateras summan av hans inkomster för någon annan tidsrymd t.ex. per årskvartal eller per halvår. Att bestämma inkomsterna för en viss tidsperiod har betydelse då man fastställer betalningstidtabellen för skulderna.

Domstolen kan föreskriva åtgärder som gäldenären skall vidta för att förbättra sin betalningsförmåga. Bestämmelserna om dessa åtgärder skall intas i betalningsprogrammet (6 punkten). Bestämmelser kan ges om sådana åtgärder med hjälp av vilka gäldenären i ett senare skede av betalningsprogrammet förmår betala mera åt sina borgenärer än vad han åläggs att betala i det inledande skedet av betalningsprogrammet. Gäldenären kan t.ex. åläggas att vidta olika åtgärder för att minska sina utgifter såsom att skaffa sig en hyresbostad för vilken hyran understiger hans nuvarande hyresutgifter.

Punkt 7 och 8 i paragrafens 1 mom. gäller för säkerhetsskulder som omfattas av skuldsaneringen och punkterna 9 och 10 de vanliga skulderna.

Av betalningsprogrammet skall framgå be-

loppet på samtliga säkerhetsskulder och den egendom som utgör säkerhet. I betalningsprogrammet skall alltså avgöras till vilken del skulden utgör en säkerhetsskuld (7 punkten).

Beloppet av den prestation som gäldenären betalar åt säkerhetsborgenären dvs. storleken på den säkerhetsskulddandel som bestäms enligt 29 § samt grunderna för hur den bestäms fastställs i programmet. Innehållet i skuldsaneringen inverkar på säkerhetsskulddandelens storlek dvs. den metod för skuldsanering som tillämpas på säkerhetsskulden och betalningsprogrammets varaktighet. Dessa bör framgå av programmet liksom den betalningstidtabell som gäldenären åläggs att iakttä beträffande säkerhetsskulden (punkt 8). Det är ändamålsenligt att gäldenären åläggs att erlagga en säkerhetsskulddandel åt borgenären månatligen.

I betalningsprogrammet skall intas uppgifter om beloppet av de vanliga skulderna. Av programmet skall framgå vilken betalningsmån och vilka tillgångar som gäldenären kan förfoga över för betalning av dessa skulder (9 punkten). De tillgångar som erhålls genom annat än realiseringen av ägobostaden, skall i sin helhet användas för betalning av de vanliga skulderna (34 § 1 mom.). Gäldenärens betalningsmån skall antingen i sin helhet eller till den del som återstår då säkerhetsskulden avdragits anvisas betalningen av de vanliga skulderna. I betalningsprogrammet bestäms om innehållet i skuldsaneringen dvs. om den skuldsaneringsmetod som skall tillämpas på de vanliga skulderna skilt för varje vanlig skuld liksom om betalningstidtabellen och programmets varaktighet (punkt 10). Om gäldenären har en förmånsberättigad underhållsbidragsskuld eller om en vanlig skuld i enlighet med 31 § 2 mom. har bestämts att betalas före övriga skulder skall detta avgörande framgå av betalningsprogrammet. Betalningstidtabellen kan bestämmas t.ex. så att gäldenären först betalar den andel som faller på de små skulderna och därefter börjar betala de större skulderna.

Av betalningsprogrammet skall framgå de avgöranden som fattats om de i 13 och 18 §§ nämnda åtgärderna samt om åtgärder gällande säkringsåtgärder, verkställighet och handräckning (11 punkten).

Eftersom innehållet i betalningsprogrammet jämte motiveringar utgör ett i skuldsaneringen

givet utslag omfattar det också rättegångskostnaderna samt avgöranden om utredarens arvode och kostnader (*punkt 12*).

37 §. *Verkställande av realiseringen.* Enligt paragrafens 1 mom. kan domstol förordna utredaren, en utmätningsman, gäldenären eller säkerhetsborgenären att i stället för gäldenären handha den i betalningsprogrammet fastställda realiseringen av förmögenheten. Förordnandet kan ges på initiativ av en part eller på initiativ av domstolen själv. Om en utredare har förordnats skall han handha realiseringen och redovisningen av de influtna medlen. Från detta kan man dock avvika t.ex. då egendomen är säkerhet för en skuld och det är ändamålsenligt att ge säkerhetsborgenären eller utmätningsmannen i uppdrag att sörja för realiseringen. På detta sätt kan man förfara framför allt om egendomen har överlåtits i gäldenärens besittning med stöd av ett avbetalnings- eller leasingavtal. På grund av realiseringen kan man i vissa fall bli tvungen att ändra betalningsprogrammet. I dylika fall skall utredaren i allmänhet förordnas att handha realiseringen och därefter uppgöra ett förslag till ändring av betalningsprogrammet. Behov av att ändra betalningsprogrammet föreligger inte då tillgångarna anvisas de vanliga skulderna enligt betalningsprogrammet i enlighet med de i programmet fastställda relativa andelarna.

Också en utmätningsman kan förordnas att handha realiseringen å tjänstens vägnar.

Kostnaderna för realiseringen täcks med de medel som inflyter vid denna. Beträffande arvodet för utredaren ingår ett särskilt stadgande i 70 §. För utmätningsmannens del betyder ifrågavarande stadgande att indrivningskostnader inte i dylika fall uppbärs av gäldenären.

I paragrafens 2 mom. finns ett stadgande som gäller realiseringen av egendom och berör gäldenären, utmätningsmannen och utredaren oberoende av om realiseringen verkställs innan betalningsprogrammet fastställs eller därefter. Stadgandet gäller också en säkerhetsborgenär i det fall att säkerhetsborgenären i betalningsprogrammet åläggs att realisera den egendom som utgör säkerhet. Om säkerhetsborgenären har framfört ett i 15 § avsett yrkande på att få utöva de rättigheter han har med stöd av säkerheten får borgenären utöva dessa rättigheter under de förutsättningar och på det sätt som stadgas i annan lag. Realiseringen skall alltid utföras omsorgsfullt och ändamålsenligt så att man för egendomen får ett så högt pris

som möjligt till så låga kostnader som möjligt. Med detta avses val av ett ändamålsenligt försäljningssätt och realisering till gängse pris.

Beslutet om realisering av egendomen och om vem som skall handha den ges i betalningsprogrammet. Om gäldenären inte är säljare behövs inte hans samtycke för en försäljning. Gäldenären skall dock höras innan realiseringen verkställs. Hörandet kan ske formfritt. Gäldenären skall ges en skriftlig utredning över realiseringen och redovisningen av de influtna medlen.

38 §. *Fastställande av betalningsprogrammet.* I paragrafens 1 mom. stadgas om förutsättningarna för att betalningsprogrammet skall fastställas. Gäldenärens förslag till betalningsprogram kan alltid fastställas med borgenärernas samtycke. Mot borgenärernas vilja kan betalningsprogrammet fastställas om det finns förutsättningar för skuldsanering enligt 9—11 §§ och betalningsprogrammet uppfyller stadgandena i lagförslaget. Av stadgandet framgår således att domstolen prövar förutsättningarna på nytt efter det att skuldsaneringen inletts innan betalningsprogrammet fastställs. Till borgenärens nackdel kan man i betalningsprogrammet avvika från lagens stadganden med den ifrågavarande borgenärens samtycke.

Om gäldenärens förslag inte uppfyller de i 1 mom. stadgade förutsättningarna för att betalningsprogrammet skall fastställas kan domstolen med stöd av 58 § 1 mom. uppskjuta ärendet och bereda gäldenären tillfälle att uppgöra ett nytt förslag. Avsikten med stadgandet är att minska det arbete som domstolen annars kunde förorsakas till följd av att förslaget till betalningsprogram ändras. Domstolen skall i sitt beslut uppge varför förslaget inte kan fastställas.

Om bristen i förslaget till betalningsprogram är sådan att domstolen kan rätta till den utan tidsutdräkt kan förslaget fastställas med de ändringar som domstolen gör.

Enligt paragrafens 2 mom. skall gäldenären iaktta det fastställda betalningsprogrammet fastän det är föremål för ändringssökande om inte en högre rättsinstans bestämmer annat.

39 §. *Formulär och anvisningar för uppgörelse.* Justitieministeriet fastställer ett formulär för ansökan om skuldsanering och för förslaget till betalningsprogram samt ger anvisningar för hur de skall uppgöras. Om handlingarna uppgörs enligt formuläret eller på blankett som motsvarar formuläret är det ägnat att befrämja

och behandlingen av ett skuldsaneringsärende och att hålla den redig och klar. Gäldenärens ansökan skall innehålla alla de uppgifter som har betydelse då man granskar förutsättningarna eller hindren för en skuldsanering. För att förhindra extra arbete på grund av ofullständiga ansökningar stadgas i 50 § 1 mom. att ansökan måste uppgöras enligt formuläret vid äventyr av att den i övrigt kan lämnas utan prövning.

6 kap. Stadganden om betalningsprogram som fastställts

40 §. *Betalningsprogrammets rättsverkningar.* Av paragrafens 1 mom. framgår att då betalningsprogrammet har fastställts bestämmer dess innehåll villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och ersätter sålunda de tidigare villkoren för ifrågavarande skuldförhållanden. Betalningsprogrammet får dock inte rättskraft på så sätt att ett fastställt program som vunnit laga kraft absolut och slutgiltigt bestämmer innehållet i de rättsförhållanden som omfattas av det. Programmets rättsverkningar kan förfalla t.ex. därför att gäldenären försummar att följa programmet (42 §). Det är också möjligt att ändra programmet senare under vissa förutsättningar (44 §). En okänd skuld som omfattas av skuldsaneringen upphör inte att gälla på grund av att betalningsprogrammet fastställs. Om en sådan skuld blir känd kan det leda till att betalningsprogrammet ändras med stöd av 44 § 1 mom. 3 punkten. I detta sammanhang är det skäl att konstatera att gäldenärens död under betalningsprogrammets giltighetstid inte leder till att betalningsprogrammet förfaller. Borgenärernas fordringar beaktas i bouppteckningen och boutredningen till det belopp som uppges i betalningsprogrammet.

Av paragrafens 1 mom. framgår vidare att betalningsprogrammet inte utgör en verkställighetsgrund. Om gäldenären försummar en prestation enligt betalningsprogrammet åt borgenären kan borgenären med stöd av 42 § yrka på att betalningsprogrammet förfaller.

Av paragrafens 2 mom. framgår att en fastställelse av betalningsprogrammet inte förhindrar en skild prövning och ett skilt avgörande beträffande en invändning eller en tvist om skuldens belopp eller grund om skulden har blivit tvistig i skuldsaneringen och ärendet har

anvisats skild rättegång (57 §). I lagförslagets 44 § 1 mom. 4 punkt ingår ett stadgande för den eventualiteten att skuldens belopp eller annan omständighet som rör borgenärens rätt fastställs i en dylik skild rättegång på ett sätt som avviker från hur den beaktats i betalningsprogrammet och detta förutsätter en ändring av programmet.

Gäldenären kan inte enligt 3 mom. på ett giltigt sätt förbinda sig att utföra prestationer som baserar sig på eller ansluter sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen men inte grundar sig på det fastställda betalningsprogrammet. Sådana förpliktelser är ogiltiga genom vilka man avser eller vilkas följd är att en viss borgenär försätts i en bättre situation än vad betalningsprogrammet förutsätter. Avsikten med stadgandet är att förhindra gäldenären och borgenären att ingå sådana överenskommelser som ger ifrågavarande borgenär själv särskilda fördelar.

41 §. *Iakttagande av betalningsprogrammet.* I paragrafen stadgas om det sätt på vilket gäldenären genomför betalningsprogrammet. Gäldenären skall i allmänhet erlagga betalningarna i enlighet med programmet direkt åt respektive borgenär med iakttagande av den betalningstidtabell som ingår i betalningsprogrammet.

Om gäldenären åläggs att handha den i betalningsprogrammet nämnda realiseringen av förmögenheten skall i betalningsprogrammet samtidigt ges bestämmelser om redovisningen av de influtna medlen.

Domstolen kan då det provas vara ändamålsenligt bestämma att gäldenären skall erlagga betalningarna delvis eller i sin helhet åt utmätningsmannen som redovisar dem vidare åt borgenärerna. Det kan finnas anledning att fatta ett sådant beslut t.ex. då det finns många skulder eller då gäldenären själv ber om det. Bestämmelsen kan gälla alla skulder eller en del av dem. Säkerhetsskuldandelen kan t.ex. debiteras direkt från gäldenärens lönekonto medan gäldenären kunde erlagga betalningarna för de vanliga skulderna via utmätningsmannen.

Utmätningsmannen kan enligt vad han prövar bäst utfärda ett i utsökningslagen avsett betalningsförbud för att kunna innehålla de prestationer som betalningsprogrammet föreskriver av gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation. Beträffande betalningsförbudet skall i

tillämpliga delar iakttas vad som stadgas i utsökningslagen.

42 §. *Påföljderna av att betalningsprogrammet försummas.* I paragrafens 1 mom. stadgas om de förutsättningar som kan leda till att ett fastställt betalningsprogram förfaller eller till att en säkerhetsborgenär berättigas utnyttja de rättigheter han har med stöd av säkerheten.

En förutsättning för att programmet skall förfalla är att gäldenären har försummat en prestation enligt programmet åt borgenären. Om att programmet skall förfalla beslutar domstolen på ansökan av borgenären. Ansökan kan göras av den borgenär åt vilken gäldenären inte har erlagt en prestation enligt betalningsprogrammet med iakttagande av betalningstidtabellen. Det finns inga hinder för att ansökan görs av en annan borgenär. Procedurstadgandet beträffande ansökan finns i lagförslagets 61 §.

Om gäldenärens försummelse har drabbat en borgenär som har en realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendom kan domstolen på ansökan av borgenären berättiga denne att utöva sina i 13 § 1 mom. 1 punkten nämnda rättigheter. Försummelse i avseende å en säkerhetsborgenär leder sålunda inte till att hela betalningsprogrammet förfaller.

Att betalningsprogrammet förfaller är en tung påföljd av en försummelse och det kan i vissa fall vara oskäligt i förhållande till gäldenärens försummelse och dess orsaker. Av denna anledning stadgas i 2 mom. om de förutsättningar under vilka man inte kan bestämma att betalningsprogrammet skall förfalla trots att en försummelse har skett. Särskilt oskäligt är det om en mindre och redan rättad försummelse leder till att programmet förfaller. I dylika fall kan man inte heller enligt momentets 1 punkt bestämma att programmet skall förfalla. Fastän gäldenärens försummelse inte är obetydlig leder det inte enligt momentets 2 punkt till att programmet förfaller om gäldenären har rättat till sin försummelse och gör det sannolikt att denna inte kommer att upprepas dvs. att han i fortsättningen förmår iaktta sitt betalningsprogram. Gäldenärens försummelse har kunnat bero på sådana i hans förhållanden inträffade förändringar som kan leda till att betalningsprogrammet med stöd av 44 § kan ändras. Om det i dylika fall skall anses oskäligt att programmet förfaller skall borgenärens ansökan med stöd av 3 punkten förkastas. För förändring av betalningsprogrammet

kan gäldenären i detta sammanhang enligt 61 § 3 mom. åläggas att senast på en utsatt dag tillställa domstolen ett förslag till nytt betalningsprogram. Utan hinder av gäldenärens försummelse kan man i enlighet med 4 punkten avstå från den i 1 mom. nämnda påföljden om det föreligger särskilda skäl för det på grund av att största delen av de skulder som fastställts i betalningsprogrammet redan har betalats i enlighet med programmet. Om programmet redan håller på att utlöpa och gäldenären har iakttagit det under ett flertal år kan det vara en oskälig påföljd att det bestäms att programmet skall förfalla om man beaktar även det att den ekonomiska betydelsen för borgenärerna av att programmet förfaller i allmänhet är relativt liten jämfört med dess betydelse för gäldenären.

Enligt paragrafens 2 mom. är följden av att betalningsprogrammet förfaller den att borgenärerna blir berättigade att kräva betalning för sina fordringar enligt de villkor som hade iakttagits utan skuldsanering. Till följd av att skuldsaneringen förfaller upphör betalningsprogrammets rättsverkningar och borgenärernas rättigheter återgår till det ursprungliga. Stadgandet gäller såväl den situationen då en säkerhetsborgenär med stöd av 1 mom. är berättigad att använda de rättigheter som har sin grund i säkerheten som den situation då hela betalningsprogrammet förfaller. Om beslut om en i 1 mom. avsedd påföljd inte har fattats i enlighet med 4 punkten kan domstolen dock bestämma att borgenären får yrka på utsökning för att driva in den betalning som ännu inte erhållits.

43 §. *Inverkan av konkurs på betalningsprogrammet.* Enligt paragrafens 1 mom. förfaller betalningsprogrammets rättsverkningar om gäldenären försätts i konkurs innan programmet avslutas. Det är möjligt att försätta gäldenären i konkurs på grund av en ny skuld medan betalningsprogrammet är i kraft. Rättigheterna i konkursen för de borgenärer som omfattas av skuldsaneringen bestäms i dessa fall på samma sätt som om betalningsprogrammet inte hade fastställts. Säkerhetsborgenärerna kan använda sina säkerhetsrättigheter och de vanliga borgenärerna kan i konkursen bevaka sina fordringar sådana som de hade varit utan skuldsanering. I så fall bör naturligtvis gäldenärens programenliga prestationer avdras från fordringarna.

Enligt paragrafens 2 mom. kan domstolen

dock på yrkande av gäldenären bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av konkursen om det föreligger särskilda skäl för det på grund av att största delen av skulderna redan har betalats. Det kan vara oändamålsenligt låta betalningsprogrammet förfalla i sådana situationer och såväl ur gäldenärens som eventuella senare borgenärers synvinkel till och med oskäligt ifall största delen av de skulder som betalningsprogrammet omfattar redan har betalats. Om programmet inte förfaller kan borgenärerna i konkursen yrka på betalning endast för den del av sina fordringar som enligt betalningsprogrammet ännu är obetalda.

44 §. *Ändring av betalningsprogrammet.* Ett fastställt betalningsprogram kan ändras på ansökan. Ansökan kan göras av gäldenären eller borgenären. Om grunderna för ansökan stadgas i 1 mom.

Det kan finnas anledning till en ändring av programmet enligt 1 punkten om det har inträffat en väsentlig förändring i gäldenärens betalningsförmåga. Förändringen kan innebära en förbättring av gäldenärens betalningsförmåga eller en försämring av den varefter betalningsprogrammet kan ändras i enlighet med detta. Den som kräver en ändring är skyldig att påvisa att förändringen i förhållandena är väsentlig. Om t.ex. gäldenären har haft en arbetsplats då betalningsprogrammet fastställdes men han har blivit arbetsoförmögen eller arbetslös kan det vara motiverat att genomföra en ändring. Gäldenärens inkomstnivå har kunnat förbättras t.ex. då en långvarig arbetslöshet har upphört. Om förändringen är väsentlig kan betalningsprogrammet ändras. En ändring kan krävas också på den grunden att det har inträffat en väsentlig förändring i övriga omständigheter som är av betydelse för skuldsaneringen. På denna grund kan det finnas skäl för en ändring t.ex. efter en skilsmässa eller därför att gäldenären har sålt sin ägobostad och betalat sin säkerhetsskuld.

Man kan ansöka om en ändring av betalningsprogrammet med stöd av 1 mom. 2 punkten på den grunden att en ur skuldsaneringens synvinkel väsentlig omständighet framkommer först efter att betalningsprogrammet fastställts. Man kan ansöka om en ändring av betalningsprogrammet med stöd av 2 punkten på den grunden att det inte varit möjligt att fastställa programmet på grund av ett i 10 § nämnt hinder. Om domstolen konstaterar att

hindret hade lett till att skuldsaneringen förkastats tillämpas paragrafens 2 mom.

I vissa fall kan det senare yppa sig en skuld som inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes. En skuld som inte ingår i betalningsprogrammet upphör inte att existera och gäldenären blir inte fri från skulden eftersom man inte kungör inledandet av en skuldsanering och borgenärerna inte har någon skyldighet att bevaka sina fordringar. Därför kan man enligt momentets 3 punkt ändra betalningsprogrammet då ny skuld yppar sig. En förutsättning för ändringen är att gäldenären inte har hemlighållit skulden. En skuld som yppar sig senare kan vara t.ex. en ersättningsskuld ifall grunden för ersättningsskyldigheten har funnits till redan då skuldsaneringen inleddes men ersättningskravet framförs först efter det att betalningsprogrammet fastställts.

Det kan uppkomma en anledning att ändra betalningsprogrammet på grund av återvinning. En fordran på gäldenären kan ha uppkommit för svaranden i ett återvinningsmål och denna fordran kan omfattas av skuldsaneringen. En skuld som är oklar till beloppet, grunden eller av annan orsak beaktas i betalningsprogrammet enligt 28 § till det belopp som domstolen beslutar om. Om skuldens belopp eller borgenärens rättigheter i övrigt avviker från det som fastställts i betalningsprogrammet eller om det finns anledning till ändring på grund av återvinning kan betalningsprogrammet ändras med stöd av momentets 4 punkt.

De omständigheter som yppar sig efter att betalningsprogrammet upphört att gälla kan vara sådana att de hade förhindrat skuldsaneringen om de hade varit kända då ärendet behandlades. Om de i 1 mom. nämnda omständigheterna är sådana kan man bestämma att betalningsprogrammet skall förfalla med stöd av 2 mom. istället för att betalningsprogrammet ändras. I momentet hänvisas till stadgandet i 42 § 3 mom. om borgenärens rätt att kräva in skulden enligt de ursprungliga villkoren som en följd av att betalningsprogrammet avskrivs.

Enligt paragrafens 3 mom. berörs alla borgenärer av en ändring av betalningsprogrammet om ändring är till borgenärernas fördel. Om betalningsprogrammet ändras till borgenärernas nackdel gäller ändringen bara de borgenärer som enligt betalningsprogrammet ännu är berättigade till prestation. Stadgandet om förfarandet vid ändring av betalningsprogrammet ingår i lagförslaget 61 §.

Det ändrade betalningsprogrammet bör enligt 4 mom. iakttas oberoende av ändringssökande om inte högre rätt annat bestämmer.

7 kap. Särskilda stadganden för näringsidkare

45 §. *Tilläggsföresättningar för en skuldsanering i vissa fall.* I paragrafen stadgas om tilläggsföresättningar för skuldsanering beträffande vissa gäldenärer som idkar näringsverksamhet. Stadgandena gäller endast de personer som för närvarande idkar näringsverksamhet. För att skuldsanering skall beviljas föresätts det alltid att gäldenären uppfyller de i 9 § stadgade allmänna föresättningar för skuldsanering och att i 10 eller 11 § avsett hinder för en skuldsanering inte föreligger. Om näringsverksamheten har upphört bestäms möjligheterna för en skuldsanering endast på basis av de allmänna föresättningar.

Med näringsverksamhet avses idkande av ekonomisk verksamhet självständigt och yrkesmässigt. Det skall vara fråga om verksamhet som är inriktad på strävan efter vinst eller annan ekonomisk nytta och som inte är av tillfällig natur. Huruvida gäldenären idkar näringsverksamhet som huvudsyssla eller bisyssla saknar betydelse i detta sammanhang.

I paragrafens 1 mom. stadgas om tilläggsföresättningar för enskilda näringsidkare eller yrkesutövare. Det saknar betydelse huruvida personen finns antecknad eller om han borde ha antecknats som enskild näringsidkare i handelsregistret med stöd av 3 § 1 mom. 3 punkten handelsregisterlagen (129/79) eller om han har nyttjat i handelsregistret antecknad firma.

En enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan enligt 1 punkten beviljas skuldsanering om gäldenären inte har skulder som orsakats av denna näringsverksamhet eller dessa skulder är få till antalet. Vidare föresätts det att den förmögenhet som han använder i huvudsak eller uteslutande i denna näringsverksamhet är obetydlig. Under nämnda föresättningar kan skuldsanering sålunda beviljas t.ex. en hårfri-sörska eller bokföreläsare som utövar sin verksamhet i anslutning till sin bostad eller i hyrda utrymmen. Många andra yrkesutövare som i allmänhet har en relativt liten egendom för utövandet av sitt yrke såsom en timmerman, snickare eller konstnär kan ansöka om skuldsanering.

Huruvida skulderna och förmögenheten är obetydliga skall bedömas självständigt och inte i förhållande till t.ex. skuldsättningsnivån eller förmögenhetens mängd inom ifrågavarande näringsbransch i allmänhet eller i förhållande till gäldenärens privata skulder och tillgångar. Av den gäldenär som uppfyller de i denna punkt avsedda föresättningar krävs inte att han skall vara solvent i förhållande till de skulder som ansluter sig till näringsverksamheten. Om skuldsanering beviljas gäldenären med stöd av 9 § och det inte med stöd av sista satsen i 9 § 1 mom. föresätts av honom att han avstår från sin näringsverksamhet skall man då man bedömer hans betalningsförmåga som oundgängliga utgifter beakta de obetalda skulder som ansluter sig till näringsverksamheten och vilka till beloppet alltså bör vara obetydliga.

En enskild näringsidkare och yrkesutövare kan enligt 2 punkten beviljas skuldsanering fastän, med avvikelser från 1 punkten, de skulder som anknyter till ifrågavarande näringsverksamhet inte är få till antalet. I detta fall föresätts det enligt 2 punkten ytterligare att gäldenären förmår betala de skulder som anknyter till näringsverksamheten med de inkomster verksamheten ger i den takt som skulderna förfaller till betalning. Summan av den förmögenhet som hör till gäldenärens näringsverksamhet saknar betydelse i detta sammanhang. Under nämnda föresättningar kan skuldsanering beviljas t.ex. en lastbilschaufför som har en relativt stor skuld som upptagits för inköpet av bilen, om han förmår betala denna skuld såsom överenskommet med de inkomster som verksamheten ger. Också den som idkar gårdsbruk kan beviljas skuldsanering under motsvarande föresättningar.

En näringsidkare som avses i 1 mom. kan givetvis samtidigt uppfylla föresättningar i såväl 1 som 2 punkten.

Paragrafens 2 mom. gäller en gäldenär som idkar näringsverksamhet som ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag. En tilläggsföresättning för skuldsanering är i det fallet att bolaget är solvent och inte hotas av insolvens. Det skall åligga gäldenären att presentera den utredning som behövs över bolagets ekonomiska situation. I allmänhet kan man betrakta bolagets revisorers utlåtande om situationen som en tillräcklig utredning om inte någon av borgenärerna gör saken tvistig.

46 §. *Särskilt stadgande om skulderna och*

förmögenheten. Stadgandena i paragrafens 1 mom. gäller en ovan i 45 § avsedd gäldenär. Om gäldenären idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare eller som ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller kommanditbolag omfattas inte enligt 1 punkten de skulder som anknyter till denna näringsverksamhet eller ifrågavarande bolags skulder av skuldsaneringen. Det betalnings- och indrivningsförbud som gäller för de skulder som omfattas av skuldsaneringen gäller sålunda inte denna typ av skulder. Gäldenären skall oberoende av att skuldsanering inletts fullgöra sin betalningsskyldighet beträffande dessa skulder. Om det förekommer dröjsmål med skuldbetalningen får borgenären utan hinder av skuldsaneringen vidta indrivningsåtgärder för att erhålla betalning. De ifrågavarande gäldenärerna svarar personligen för de skulder som har samband med näringsverksamheten. En i stadgandet avsedd gäldenär tar då han ansöker om skuldsanering risken för att den skuldsättning som anknyter till näringsverksamheten kan äventyra skuldsaneringen.

Gäldenären kan enligt 2 punkten uppta sådan skuld som är nödvändig för ifrågavarande näringsverksamhet utan hinder av förbudet i 7 § 1 mom. mot att uppta en ny skuld. Skulden får inte till belopp eller villkor vara exceptionell. Skuldsanering utgör sålunda inget hinder för upptagande av kredit som företaget behöver för sina anskaffningar eller finansiering i övrigt.

Enligt paragrafens 2 mom. är en enskild näringsidkare eller yrkesutövare inte skyldig att för betalning av sina skulder använda sådan förmögenhet i näringsverksamheten som är nödvändig för att verksamheten skall kunna fortgå. Med förmögenhet avses här annat än den i 5 § avsedda egendom som hör till gäldenärens bastrygghet. Till en näringsidkares bastrygghet hör hans arbetsredskap och med dem jämförbara föremål som han behöver för att trygga sin utkomst. En förutsättning för att gäldenären skall kunna behålla i stadgandet avsedd annan förmögenhet är att det är ändamålsenligt att fortsätta verksamheten med beaktande av den inkomst som tillfaller gäldenären. Stadgandet skall följaktligen beaktas då man prövar förutsättningarna för en skuldsanering enligt 9 §.

I paragrafens 3 mom. stadgas om skyldigheten för en ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag att realisera sin andel

i bolaget. Bolagsmannen har en sådan skyldighet om en borgenär, som har en fordran som omfattas av skuldsaneringen, yrkar på det i samband med ärendet rörande skuldsanering och realiseringen bedöms leda till ett bättre resultat för borgenärerna än om bolagsandelen förblir hos gäldenären. Om gäldenären avstår från sin bolagsandel betyder det att han för egen del måste avstå från att idka näringsverksamhet. I skuldsaneringen blir man alltså tvungen att bedöma hur mycket man kan få för bolagsandelen och hur mycket inkomster gäldenären kan skaffa sig på annat sätt medan betalningsprogrammet är i kraft. Om detta alternativ är fördelaktigare för borgenären än en fortsatt näringsverksamhet kan bolagsmannen åläggas att realisera sin bolagsandel.

47 §. *Särskilt stadgande om hur betalningsprogrammet förfaller.* En enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan vara föremål för ett sådant förfarande som avses i lagen om företagssanering. En enskild näringsidkares samtliga skulder utgör saneringsskulder oberoende av om de har samband med företagsverksamheten eller privatekonomin. En näringsidkares skulder som har samband med hans privatekonomi och finns intagna i betalningsprogrammet omfattas av skuldsaneringen och utgör sålunda saneringsskulder. Av denna orsak skall betalningsprogrammet enligt föreliggande paragraf förfalla om ett saneringsförfarande inleds medan ett betalningsprogram som fastställts för gäldenären i skuldsanering är i kraft. Beträffande övriga gäldenärer som idkar näringsverksamhet och avses i detta kapitel finns det inget behov av ett motsvarande stadgande eftersom de skulder som hör till deras privatekonomi inte hör till företagets saneringsskulder.

Domstol kan under vissa förutsättningar bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla trots att företaget är underställt ett saneringsförfarande. Detta kommer ifråga om huvudparten av de skulder som finns upptagna i betalningsprogrammet redan har erlagts i enlighet med programmet och det därför föreligger särskilda skäl för att avvika från den påföljden att programmet skall förfalla. Om största delen av de borgenärer som har fordringar som anknyter till gäldenärens privatekonomi redan har erhållit betalning i enlighet med programmet är det inte nödvändigtvis motiverat att ändra rättsläget på nytt på grund av en företagssanering.

48 §. *Särskilt stadgande om aktieägare.* Paragrafen gäller en gäldenär som idkar näringsverksamhet som aktieägare och medlem av bolagets ledning. En sådan gäldenär svarar inte för bolagets skulder utom då han har ingått en borgensförbindelse för dem eller ställt säkerhet för skulden. Om borgen har ingåtts för bolagets skuld omfattas enligt 1 mom. inte den skuld som baserar sig på borgensförbindelsen av skuldsaneringen för en ovan avsedd gäldenär. Skuldsanering kan sålunda beviljas utan hinder av stadgandet i 11 § om särskilda hinder för skuldsanering. På en sådan gäldenär tillämpas inte 3 § 2 mom. om gäldenärens ägobostad utgör säkerhet för bolagets skuld då skuldsaneringen inleds. Säkerhetsansvar av denna typ omfattas sålunda inte av skuldsaneringen. Det betyder att skuldsaneringen inte begränsar borgenärens rätt att driva in skulden ur värdet på säkerheten. Om gäldenären därutöver har skuld som omfattas av skuldsaneringen och för vilken bostaden är säkerhet utgör skulden i skuldsaneringen en säkerhetsskuld till den del säkerhetens värde täcker denna skuld.

Enligt paragrafens 2 mom. skall man göra en likadan jämförelse mellan borgenärerna som i 46 § 3 mom. i de fall då gäldenären är aktieägare som hör till bolagets ledning. Aktieägaren kan åläggas att realisera de aktier han äger om det leder till ett bättre slutresultat för borgenärerna än vad de i övrigt kan erhålla med hjälp av betalningsprogrammet.

8 kap. Förfarandet vid domstol

49 §. *Behandlingsordningen och behörig domstol.* Enligt paragrafens 1 mom. tillämpar man vid behandlingen av ansökan om skuldsanering lagen om behandling av ansökningsärenden i allmän underrätt (307/86) till den del annat inte följer av lagen.

Enligt paragrafens 2 mom. skall de tvistefrågor som kommer upp i skuldsaneringen handläggas i ett sammanträde inför fulltalig underrätt förutom om parterna i ärendet vill annat eller domstolen anser att saken är klar. Utgångspunkten är alltså att en ansökan rörande skuldsanering handläggs av en domare i kanslibehandling eller i ett sammanträde då handläggningen förutsätter att en part, ett vittne eller någon annan skall höras personligen. Endast sådana frågor som visar sig tvistiga skall behandlas i fulltalig underrätt. Också de

tvistiga frågorna kan på ovan nämnda grunder handläggas och avgöras i enmansdomstol. Stadgandet betyder med andra ord det att underrättens sammansättning kan variera beroende på i vilken utsträckning frågor som visar sig tvistiga kommer upp.

I paragrafens 3 mom. ingår stadganden om forum för ärenden rörande skuldsanering. Om skuldsanering besluter den domstol som är gäldenärens allmänna forum. Om gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt besluter den domstol om skuldsaneringen som utgör allmänt forum för någon av dem. Stadgandet är utformat med beaktande av den pågående revideringen av rättegångsbalkens 10 kap. i samband med vilken avsikten är att i lagen inta detaljerade stadganden om vilket forum som i varje enskilt fall skall betraktas som en persons allmänna forum. En fysisk persons allmänna forum är enligt reformförslaget antingen domstolen på hans hemort eller på den ort där han är bosatt. Svarandens hemort är den ort där han bor och man av omständigheterna kan sluta sig till att han har för avsikt att förbli stadigvarande bosatt där. Svarandens bosättningsort är den ort där han de facto är bosatt och där hans sedvanliga boendemiljö finns.

I paragrafens 4 mom. stadgas om forum för ärenden som gäller avskrivning av betalningsprogrammet eller ändring av det. Domstolen i gäldenärens allmänna forum är alltid behörig att behandla ärenden rörande avskrivning eller ändring av ett betalningsprogram. Fastän gäldenärens hem- eller bosättningsort har ändrats efter det att betalningsprogrammet har fastställts kan ansökan om avskrivning eller ändring av betalningsprogrammet dock riktas till den domstol som har fastställt betalningsprogrammet. Stadgandet gäller också det fall då gäldenärerna har ansökt om skuldsanering gemensamt och yrkande framnförs på att något av deras betalningsprogram skall ändras eller avskrivas.

50 §. *Ansökan om skuldsanering.* Enligt paragrafens 1 mom. anhängiggörs ett ärende rörande skuldsanering genom en skriftlig ansökan som inlämnas till domstolens kansli. Ansökan skall uppgöras i enlighet med det formulär som fastställts av justitieministeriet med stöd av lagförslagens 39 § vid äventyr att ansökan i annat fall inte upptas till prövning. I ansökan skall nämnas domstolens namn, sökandens yrkande eller den åtgärd han begär samt nödvändiga motiveringar, sökandens namn,

yrke och bosättningsort samt telefonnumret till sökanden, hans laga representant eller ombud och den postadress under vilken meddelanden om ärendet kan skickas. Ansökan skall under-tecknas av sökanden eller den som uppgjort ansökan. Gälldenären skall i sin ansökan utreda de omständigheter som inverkar på hans betalningsförmåga: sina tillgångar, inkomster, levnads-kostnader, sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska situation. Av gälldenärens ansökan skall framgå alla borgenärer, för varje borgenär hans adress samt uppgifter om skulderna, skuldernas grund och säkerheter. I gälldenärens ansökan skall finnas en redogörelse för hur han har utrett möjligheterna till en förlikningslösning med borgenärerna.

Paragrafens 2 mom. gäller fall då flera gälldenärer ansöker om skuldsanering gemensamt. Enligt 8 § kan skuldsanering ansökas gemensamt av äkta makar, medgälldenärer samt gälldenären och borgensmannen. Av ansökan för respektive gälldenär skall framgå grunden för varför skuldsanering ansöks gemensamt.

51 §. *Bilagor till ansökan.* Enligt paragrafens 1 mom. skall gälldenären foga till sin ansökan en tillräcklig utredning över de omständigheter som inverkar på hans betalningsförmåga samt över andra för skuldsaneringen betydelsefulla omständigheter. Dessa har inte närmare specificerats i paragrafen. Till ansökan skall också fogas gälldenärens uppskattning sina tillgångar alltså i allmänhet en uppskattning av värdet på bostaden om en sådan är nödvändig. En bokföringsskyldig gälldenär skall foga resultaträkning och balansräkning för den senaste redovisningsperioden till sin ansökan samt en uppskattning av resultatet för den löpande perioden och de närmaste åren. En yrkesutövare som inte behöver uppgöra balansräkning skall till sin ansökan foga resultaträkning samt en uppskattning av sin inkomstutveckling. Gälldenärens levnads-kostnader och de utgifter som föranleds av underhållsskyldighet skall uppges specificerade i ansökan liksom också övriga omständigheter som inverkar på gälldenärens ekonomiska situation och vid behov skall verifierat över detta fogas till ansökan.

Till ansökan kan fogas gälldenärens förslag till betalningsprogram. Till ansökan kan också fogas gälldenärens förslag beträffande utredare, om gälldenären begär att en sådan skall förordnas med stöd av 64 §.

Avsikten är att i förordning närmare stadga om de handlingar som skall fogas till ansökan och de utredningar som krävs. Ett bemyndigande att ge en förordning ingår i 2 mom.

52 §. *Att höra borgenärerna om ansökan.* Man kan fatta beslut om att inleda en skuldsanering utan att höra borgenärerna. Det är beroende av domstolens prövning om borgenärerna skall höras. Det kan vara nödvändigt att höra en eller flera borgenärer då man prövar förutsättningsarna och hindren för en skuldsanering. Det kan vara motiverat att höra en borgenär för att utreda hans ekonomiska intressen. Om t.ex. gälldenärens skuld i huvudsak består av en säkerhetsskuld är det i allmänhet skäl att höra säkerhetsborgenären. Domstolen kan bereda borgenären tillfälle att inom en viss frist ge ett skriftligt utlåtande om ansökan eller kalla borgenären till ett sammanträde för att höras.

53 §. *Anskaffning av utredning.* Enligt 1 mom. skall domstolen när anledning föreligger införskaffa en nödvändig utredning över om det finns sådana omständigheter som kan ge upphov till att ansökan skall förkastas på de grunder som nämns i 10 §. Man bör införskaffa en utredning om domstolen på eget initiativ eller på grund av en invändning från borgenären konstaterar att det finns anledning till detta. Domstolen kan för det första begära ett utdrag rörande gälldenären från registret över meddelade näringsförbud och straffregistret samt förhöra sig hos åklagarämbetet eller polisen om ett brottmål är anhängigt mot gälldenären eller om gälldenären är misstänkt för något sådant. Om det finns anledning kan domstolen inbegära de handlingar för påseende som gäller ett ärende rörande meddelande av näringsförbud eller ett brottmål för att utreda om gälldenärens skulder är sådana som avses i 10 § 1 och 3 punkten.

Enligt 2 mom. kan domstolen då det är nödvändigt för att en utredning skall erhållas, av utmätningsmannen begära de upplysningar som är nödvändiga för att ansökan skall kunna avgöras. Av utmätningsmannen kan man begära upplysningar som klargör gälldenärens förmögenhetsställning. För att uppnå detta kan domstolen be utmätningsmannen att göra en sådan utskökningsutredning över gälldenären som avses i utskökningslagens 3 kap. 33 §. Man kan också be utmätningsmannen ge t.ex. upplysningar om gälldenärens beteende som utmätningsgälldenär för att utreda ett sådant eventuellt hinder för skuldsanering som avses i 10 § 5

punkten. Begäran kan riktas till utmätningsmannen också på ansökan av borgenären. Utmättningsmannen kan tillställa domstolen sitt utlåtande skriftligen. Domstolen kan också kalla utmätningsmannen för att höras i saken.

Domstolen kan bestämma att utmätningsmannen oberoende av stadganden om tystnadsplikt har samma rätt som gäldenären att få upplysningar om gäldenärens bankkonton, betalningsrörelse, avtal och förbindelser samt om gäldenärens förmögenhet, beskattning och övriga omständigheter som gäller gäldenärens ekonomiska situation.

Utmättningsmannen kan kallas för att ge upplysningar i alla skeden av behandlingen och ärendet kan vid behov uppskjutas för att han skall kunna höras.

54 §. *Beslut om inledande av skuldsanering.* I 1 mom. stadgas om förutsättningarna för att förfarandet skall inledas. Domstolen skall på basis av gäldenärens ansökan, de bifogade handlingarna och övrig eventuellt införskaffad utredning fatta beslut om att skuldsanering skall inledas om det på basis av den företedda utredningen finns förutsättningar för skuldsanering enligt 9 § och hinder som nämns i 10 eller 11 §§ inte föreligger.

Det beslut som fattas om förutsättningarna för skuldsanering är inte slutgiltigt utan förutsättningarna bedöms på nytt, vilket framgår av 38 § 1 momentet, efter det att borgenärerna har haft tillfälle att uttala sig om gäldenärens ansökan och om förslaget till betalningsprogram antingen skriftligen eller vid ett sammanträde som hålls för att behandla ärendet. Bedömningen av gäldenärens insolvens och de övriga förutsättningarna gällande gäldenärens ekonomiska situation om vilka stadgas i 9 § verkställs i allmänhet på basis av gäldenärens ansökan och de bifogade handlingarna. Av skyldigheten enligt 9 § för gäldenären att utreda sina möjligheter till förlikning och av hindret som nämns i 10 § 8 punkten följer att gäldenären i ansökningsskedet skall uppge också det på vilket sätt han har utrett sina förlikningsmöjligheter. Om det på basis av ansökan framkommer skäl kan domstolen utreda om det föreligger ett i 10 § 1, 2 eller 5 punkten avsett hinder för skuldsaneringen. Förekomsten av det speciella hinder för skuldsanering som nämns i lagförslaget 11 § kan i allmänhet bedömas på basis av utredningen rörande gäldenärens skulder.

I beslut om att skuldsanering skall inledas kan man inte söka ändring.

I paragrafens 2 mom. stadgas om de bestämmelser som bör ingå i beslutet om att skuldsanering inleds. Enligt momentets 1 punkt skall domstolen uppställa en fristdag då förslaget till betalningsprogram senast skall inlämnas till domstolen om förslaget inte har inlämnats redan i samband med ansökan. Fristdagen föreskrivs gäldenären eller om samtidigt förordnas en utredare föreskriver domstolen utredaren denna frist. Fristens längd har inte bestämts i stadgandet. Fristen skall prövas från fall till fall så att det finns en skälig tid att utarbeta förslaget. Om gäldenären har realiserbar förmögenhet och resultatet av realiseringen kan väntas inom en skälig tid kan den frist som föreskrivs för att inlämna förslaget bestämmas så att resultatet kan beaktas i förslaget. Den tid som reserveras för förslaget kan bestämmas att vara längre också t.ex. då det är känt att ett avgörande beträffande en tvistig skuld kommer att ges i en nära framtid.

Enligt momentets 2 punkt skall domstolen om en utredare inte förordnas skall domstolen förelägga borgenärerna en frist inom vilken borgenärerna senast skall tillställa domstolen sina skriftliga utlåtanden om gäldenärens ansökan och om förslaget till betalningsprogram. Om en utredare förordnas är hans uppgift enligt 66 § 1 mom. att utarbeta ett sammandrag av borgenärernas utlåtanden om ansökan och förslaget. Fristens längd har inte angetts i stadgandet. Man skall reservera en skälig tid för borgenärerna att utarbeta sina utlåtanden. Borgenärens passivitet leder inte till att han anses ha avstått från den fordran som ingår i förslaget till betalningsprogram.

Med en viss dag avses att ifrågavarande åtgärd skall vidtas senast denna dag.

Enligt momentets 3 punkt förordnas en utredare i beslutet om det finns anledning till detta enligt 64 § 1 mom.

I paragrafens 3 mom. stadgas om de meddelanden som skall lämnas till följd av beslutet om att skuldsanering skall inledas.

Enligt momentets 1 punkt skall domstolen meddela gäldenären om det i 12 § stadgade betalningsförbudet och förbudet att ställa säkerhet och om att skuldsaneringen kan förkastas om man bryter mot förbudet. Vidare kan domstolen med stöd av 12 § 2 mom. berättiga gäldenären att betala vissa typer av skulder eller skulder vilkas belopp understiger ett visst

markbelopp samt med stöd av 17 § 2 mom. bestämma att ett betalningsförbud som utfärdats för att gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation inte skall kunna utmätas skall upphöra att vara i kraft temporärt eller permanent.

Enligt momentets 2 *punkt* skall domstolen informera utsökningsmyndigheterna på gäldenärens hemort om att en skuldsanering inletts. Ett meddelande skall också lämnas till utsökningsmyndigheterna på den ort där gäldenärens fastighet är belägen om gäldenären har sådan egendom.

Enligt momentets 3 *punkt* skall domstolen informera borgenärerna om sitt beslut samt om fristdagen för avgivande av ett utlåtande. Om en utredare förordnas kan domstolen med stöd av 66 § 2 mom. ålägga honom att delge borgenärerna beslutet.

Enligt paragrafens 3 *mom.* är det domstolens uppgift att sända en kopia av beslutet, gäldenärens ansökan och förslaget till betalningsprogram åt borgenärerna. Om en utredare har förordnats kan uppdraget enligt 66 § 2 mom. åläggas honom. Kopiorna sänds under den adress som gäldenären har uppgivit i den borgenärsförteckning som utgör bilaga till ansökan. Ett meddelande som sänds med tjänstebrev är tillräckligt och delgivning genom stämningsman behövs inte. Om gäldenären inte har fogat förslaget till betalningsprogram till sin ansökan skall förslaget tillställas borgenärerna separat. Domstolens meddelande till utsökningsmyndigheterna på gäldenärens hemort om att skuldsanering inletts kan göras per telefon eller post. Meddelandets betydelse ligger i att utsökningsmyndigheterna får upplysning om utmättningsförbudet och de övriga rättsverkningarna av att skuldsaneringen inleds vilka är betydelsefulla med hänsyn till deras uppgifter. Ofta kan det vara ändamålsenligt att informera om saken per telefon så fort som möjligt efter det att beslut fattats.

55 §. *Om sammanträde innan betalningsprogrammet fastställs.* Enligt paragrafen kan domstolen bestämma att ärende rörande skuldsanering skall behandlas vid ett sammanträde om det är nödvändigt på grund av borgenärernas skriftliga utlåtanden eller utredarens i 66 § 1 mom. nämnda sammandrag eller därför att utredaren har tillställt domstolen ett i 66 § 4 mom. avsett meddelande om ett uppenbart hinder för en skuldsanering. Det kan finnas

behov att ordna ett sammanträde för att utreda förutsättningarna för en skuldsanering eller tvistiga frågor i samband med den.

Gäldenären kan åläggas att infinna sig till sammanträdet personligen. En förutsättning för detta är att det är nödvändigt att höra gäldenären personligen vilket framgår av 13 § i lagen om behandling av ansökningsärenden i allmän underrätt och stadgandena i 12 kap. rättegångsbalken. Av 13 § i ansökningslagen följer att en gäldenär som förpliktas att infinna sig personligen vid ett sammanträde skall föreläggas vite. Gäldenärens frånvaro från sammanträdet utan laga förfall leder enligt 12 § 1 mom. i nämnda lag till att ansökan avvisas.

Det torde inte i allmänhet vara nödvändigt att höra borgenären personligen. Också borgenären kan med stöd av ansökningslagens 13 § åläggas att personligen infinna sig vid domstolen. Om borgenären inte har kallats personligen till sammanträdet kan ärendet med stöd av 12 § 1 mom. nämnda lag avgöras trots hans frånvaro.

Utredaren skall i allmänhet åläggas att infinna sig vid domstolen personligen.

Domstolen skall meddela gäldenären, borgenären och utredaren tid och plats för sammanträdet. Domstolen kan ålägga utredaren att delge gäldenären och borgenärerna beslutet (66 § 2 mom.). Beträffande hur meddelandet skall framföras gäller det som stadgas om domstol i 54 § 3 mom. och utredare i 66 § 2 mom.

56 §. *Att göra skulder tvistiga.* Borgenärerna har tillfälle att i sitt skriftliga utlåtande eller muntligen vid ett sammanträde framföra invändningar mot skulder som omfattas av gäldenärens förslag till betalningsprogram. Om förslaget har utarbetats av utredaren kan också gäldenären framföra invändningar. Gäldenären och borgenärerna bör framföra invändningarna till utredaren. Utredaren intar i sitt förslag till betalningsprogram sitt förslag om hur invändningarna skall avgöras och gör dem i det sammanhanget kända också för domstolen. Möjligheten att göra invändningar motsvarar i sak den invändning som kan göras mot en bevakad fordran och framföras vid upprop i konkursförfarandet men i samband med en skuldsanering behöver den som gör en invändning inte göra en reservation för bevisföring såsom i konkurs. Invändningarna måste motiveras också i skuldsaneringen.

57 §. *Behandlingen av invändningarna.* Enligt paragrafens 1 *mom.* handläggs och avgörs

invändningarna mot skulderna i samband med behandlingen av förslaget till betalningsprogram i den mån det är möjligt med beaktande av den bevisning som krävs och övriga omständigheter utan att förorsaka väsentligt dröjsmål eller annat besvär för skuldsaneringen. Möjligheterna att handlägga och avgöra invändningar i samband med skuldsaneringen beror sålunda på såväl nivån på de enskilda invändningarna som på antalet invändningar. I sista hand blir det beroende av domstolens prövning i vilken utsträckning den anser att en handläggning av invändningarna är möjlig i samband med skuldsaneringen.

Enligt paragrafens 2 mom. kan domstolen överföra ärenden som t.ex. kräver en omfattande bevisning eller i vilka en annan utredning skall framläggas då detta väsentligt förlänger behandlingen av gäldenärens ansökan, för att prövas vid en skild rättegång eller annat förfarande. Om den fordran mot vilken invändning framförts utgör en avsevärd del av gäldenärens skulder kan invändningen med stöd av 11 § leda till att gäldenärens ansökan avvisas.

Då man anvisar en skild rättegång för en fordran som gjorts tvistig förfar man på samma sätt som i konkurs. I enlighet med allmänna processrättsliga principer avgörs om den borgenär som gjort skulden tvistig eller gäldenären eller en borgenär som har en fordran som omfattas av gäldenärens förslag skall åläggas att väcka skild talan vid domstol. Gäldenären för själv sin talan i en skild rättegång. En skild rättegång skall göras anhängig inom den frist som föreläggs i beslutet. I 28 § ingår ett stadgande om hur man i betalningsprogrammet skall beakta den tvistiga skulden som anvisats en skild rättegång för att avgöras. I skuldsaneringen leder försummelse att iaktta den förelagda fristen för en skild rättegång till att gäldenärens betalningsskyldighet bestäms enligt det fastställda betalningsprogrammet.

Om invändningarna inte har motiverats eller om de i övrigt är oklara förkastas invändningarna och på basis av dem bereds inte tillfälle för en skild rättegång.

58 §. *Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall*. I paragrafens 1 mom. ingår ett stadgande enligt vilket domstolen kan uppskjuta behandlingen av ärendet och återförvisa gäldenärens eller utredarens förslag till betalningsprogram för ny beredning. Avsikten är nämligen inte den att domstolen skall sköta om att man

uppgör ett betalningsprogram och de ofta tidskrävande beräkningar som ansluter sig till detta. Domstolen skall i uppskovsbeslutet uppges orsaken till att förslaget inte kan fastställas. Det nya förslaget till betalningsprogram behöver inte skilt delges borgenärerna om ärendet behandlas vid ett sammanträde och borgenärerna är närvarande. Borgenärerna kan också delta i den fortsatta behandlingen om denna sker vid ett sammanträde. I annat fall skall domstolen delge borgenärerna det nya förslaget och bereda dem tillfälle att bli hörda i saken.

Om den brist som finns i förslaget till betalningsprogram är sådan att domstolen kan rätta till den utan tidsförlust kan förslaget fastställas med de ändringar som domstolen vidtagit.

Enligt paragrafens 2 mom. förfaller ansökan om gäldenären avlider innan betalningsprogrammet fastställs.

59 §. *Domstolens skyldighet att ge upplysningar*. Enligt paragrafen skall domstolen i samband med att beslut avkunnas upplysa gäldenären om skuldsaneringens betydelse och påföljderna av att betalningsprogrammet inte iakttas. Domstolen skall vidare fästa gäldenärens uppmärksamhet vid att om en ny skuld upptas medan betalningsprogrammet är i kraft detta kan leda till att betalningsprogrammet förfaller. Detta beror på att gäldenären skall använda alla sina inkomster till betalning av sina skulder utom den del som han behöver för levnadskostnaderna och utgifterna för underhållsskyldighet. För gäldenären blir det sålunda inga medel över för betalning av en ny skuld. Underlåtelse att betala en skuld kan leda till att skulden indrivs genom verkställighet och till att gäldenären inte förmår iaktta betalningsprogrammet. Detta kan å sin sida leda till att borgenären yrkar på att betalningsprogrammet skall förfalla.

Avsikten är att man uppgör ett formulär för domstolarna beträffande de omständigheter som avses i stadgandet vilket kan ges åt eller tillställas gäldenären i samband med beslutet.

60 §. *Återvinning i skuldsaneringen*. Det föreslås att i lagen intas nödvändiga stadganden som tryggar borgenärernas möjligheter till återvinning också i samband med skuldsanering. I detta sammanhang kan man hänvisa till att förekomsten av en återvinningsgrund enligt 10 § 4 punkten kan vara ett hinder för en skuldsanering.

Då propositionen beretts har man stannat

för att endast borgenären skall ha rätt att yrka på återvinning i samband med skuldsanering. Man har inte velat föreslå att utredarens uppdrag skall vara så omfattande att han skall ha en likadan rätt att kräva återvinning som en boförvaltare i konkurs har. Vidare har man ansett att det ur den borgenärs synvinkel som kräver återvinning är skäligt att han för betalning av sin fordran får det som svaranden till följd av hans talan åläggs att återställa eller ersätta, eftersom borgenären genom att väcka talan tar en risk i avseende å rättegångskostnaderna. Sålunda kan en borgenär som driver en återvinningstalan få mera än han får enligt betalningsprogrammet då den återvunna egendomen delas mellan alla borgenärer.

Av paragrafens 1 mom. framgår att återvinningsgrunderna i samband med skuldsaneringen är desamma som enligt lagen om återvinning till konkursbo. Då man yrkar på återvinning i en skuldsanering betraktas som fristdag den dag enligt 2 mom. då ansökan om skuldsanering gjordes. Om borgenären före det hade ansökt om att gäldenären skall försättas i konkurs betraktas som fristdag den dag då konkursansökan inlämnades. Om det samtidigt fanns flera konkursansökningar anhängiga betraktas som fristdag den dag då den ansökan som först blev anhängig inlämnades.

Enligt paragrafens 3 mom. gäller i tillämpliga delar beträffande återvinningstalan vad i utskottets 3 kap. 35 § stadgas om återvinning i samband med utmätning. Det som till följd av borgenärens talan skall överlåtas eller ersättas kan användas för betalning av borgenärens fordran. Såsom ovan konstaterats kommer den fördel som erhålls genom återvinningen sålunda den borgenär till godo som drivit målet. Talan skall göras anhängig senast sex månader från det att borgenären fick kännedom om att skuldsanering inletts.

För svaranden i återvinningsmålet kan det till följd av talan uppkomma en fordran på gäldenären. En dylik fordran som uppkommit på nytt till följd av återvinning av en betalning omfattas enligt 3 mom. av skuldsaneringen. Svaranden kan med stöd av 44 § 1 mom. 4 punkten ansöka om ändring av betalningsprogrammet om inte svarandens fordran med stöd av 28 § redan omfattas av betalningsprogrammet.

61 §. *Ansökan om att skuldsaneringen skall förfalla och om ändring av betalningsprogrammet.* Enligt paragrafens 1 mom. kommer ett

ärende i vilket det är fråga om att ändra betalningsprogrammet eller att skuldsaneringen skall förfalla liksom även det yrkande som en säkerhetsborgenär framfört med stöd av 42 § 1 mom. till domstolsbehandling på en skriftlig ansökan av gäldenären eller borgenären. Om behörig domstol stadgas i 49 § 4 mom.

Ansökan skall alltid göras utan ogrundat dröjsmål efter att grunden för det har kommit till sökandens kännedom. Ansökan kan inte göras mera efter det att betalningsprogrammet har upphört att gälla.

Enligt paragrafens 2 mom. skall gäldenären foga till sin ansökan om ändring ett förslag till nytt betalningsprogram. Domstolen skall bereda de borgenärer som ärendet berör tillfälle att bli hörda om gäldenärens ansökan och förslag. I lagförslaget 44 § 3 mom. finns ett stadgande enligt vilket bestäms vilka borgenärer som berörs av att betalningsprogrammet ändras. Om betalningsprogrammet ändras till borgenärernas fördel kommer ändringen alla borgenärer till godo. Om programmet ändras till borgenärernas nackdel ändras det bara beträffande de borgenärer som med stöd av det ursprungliga betalningsprogrammet ännu har rätt till prestationer.

Enligt paragrafens 3 mom. skall gäldenären och de borgenärer som ärendet gäller beredas tillfälle att bli hörda på grund av en ansökan om att betalningsprogrammet skall ändras eller avskrivs. De borgenärer som saken skall anses beröra bestäms på basis av 44 § 3 mom. Om det finns anledning att ändra betalningsprogrammet på ansökan av borgenären kan domstolen förelägga gäldenären en fristdag då gäldenären senast skall tillställa domstolen ett nytt förslag till betalningsprogram. Beträffande handläggningen av förslaget gäller det som ovan har stadgats.

62 §. *Biträde och rättegångskostnader.* I paragrafens 1 mom. finns ett stadgande enligt vilket gäldenären kan förordnas ett rättsbiträde med stöd av stadgandena i lagen om fri rättegång endast om det finns särskilt vägande skäl för detta. Stadgandet gäller fall då en utredare har förordnats. Förordnande av en utredare kommer sålunda i fråga endast i undantagsfall.

Av paragrafens 2 mom. framgår att borgenärerna själva ansvarar för de kostnader som uppkommer på grund av att de deltar i förfarandet. Vid behandlingen av invändningar som avses ovan i 57 § 1 mom. tillämpas på

motsvarande sätt vad som stadgas om rättegångskostnader i tvistemål.

Enligt paragrafens 3 mom. betalas ur statsmedel ersättning till kommunerna för den allmänna rättshjälp som kommunerna ger i skuldsaneringen. Ersättningen betalas i enlighet med de grunder som fastställs av justitieministeriet. Justitieministeriet fattar beslut om ersättningen i de fall då ärendet inte har förts till domstol för avgörande.

63 §. *Ändringssökande.* Av paragrafen framgår att man kan söka ändring i domstolens utslag i ärende som gäller skuldsanering om det inte särskilt förbjudits eller fråga är om ett beslut som gäller ärendets behandling. Enligt lagförslaget är ändringssökande förbjudet i ett beslut om interimistiskt förbud med stöd av 21 § samt i beslut om att skuldsanering skall inledas (54 § 1 mom.) och att en utredare skall förordnas (64 § 3 mom.).

9 kap. Stadganden om utredaren

64 §. *Förordnande av en utredare.* I paragrafens 1 mom. stadgas om möjligheten att förordna en utredare. En förutsättning för att en utredare skall förordnas är att det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska situation, för att realisera egendomen eller i övrigt för att genomföra skuldsaneringen.

Då man överväger att förordna en utredare skall man beakta bl.a. antalet borgenärer och hur täckande och pålitlig den utredning är som gäldenären ger i samband med ansökan. Om gäldenären har en bostad vars realisering kommer att övervägas är ett förordnande av en utredare speciellt nödvändigt. Om gäldenären idkar näringsverksamhet kan det också finnas orsak att förordna en utredare.

Enligt paragrafens 2 mom. beslutar domstolen i allmänhet om förordnande av en utredare då beslut fattas om att skuldsanering skall inledas. Gäldenären har möjligen intagit ett förslag beträffande utredare i sin ansökan. De borgenärer som domstolen hört innan skuldsaneringen inletts kan också föreslå att en utredare förordnas. Domstolen kan också på eget initiativ förordna en utredare.

En utredare kan förordnas också i ett senare skede av ärendets behandling. Vidare kan utredaren åläggas att uppgöra ett förslag till ändring av betalningsprogrammet. Det kan finnas anledning till detta då utredaren med

stöd av 37 § 1 mom. har ålagts att sköta om den i betalningsprogrammet fastställda realiseringen.

Enligt paragrafens 3 mom. kan man inte särskilt söka ändring i ett beslut om att en utredare skall förordnas.

65 §. *Utredarens behörighet.* I paragrafen ingår stadganden om de krav som ställs på utredaren. Utredaren skall för det första vara myndig och känd som en hederlig man. För det andra skall han inneha den förmåga, skicklighet och erfarenhet som uppdraget förutsätter. Den person som förordnas till utredare måste samtycka till uppdraget. Man kan inte till utredare förordna någon som står i ett sådant förhållande till gäldenären eller borgenären som kan vara ägnat att äventyra hans oberoende i förhållande till gäldenären eller hans opartiskhet gentemot borgenärerna. Det kunde t.ex. vara fråga om ett personligt förhållande mellan gäldenären och den som föreslås till utredare såsom släktskap eller annat nära förhållande. Opartiskheten gentemot borgenärerna kunde äventyras t.ex. på grund av ett personligt förhållande eller ett arbets- eller annat dylikt avtalsförhållande.

Enligt paragrafens 2 mom. kan man under de förutsättningar som stadgas i 1 mom. till utredare förordna en utmättningsman eller biträdande utmättningsman. Den utmättningsman eller biträdande utmättningsman som förordnas till utredare kan vara någon annan än utskökningsmyndigheten på gäldenärens hemort. Uppdraget som utredare skall inte utgöra ett tjänsteuppdrag för utskökningsmyndigheterna.

66 §. *Utredarens uppgifter.* Enligt paragrafens 1 mom. är det utredarens uppgift att utarbeta ett förslag till betalningsprogram. Förslaget skall uppgöras senast vid utgången av en fristdag som domstolen förelägger med stöd av 54 § 2 mom. då den fattar beslut om att skuldsanering skall inledas. Om utredaren förordnas för detta uppdrag i ett senare skede föreläggs fristdagen vid den tidpunkten.

Utredarens första uppgift är sålunda att sammanställa en utredning över gäldenärens betalningsförmåga och ekonomiska situation om inte gäldenärens ansökan och de bifogade handlingarna utreder situationen tillräckligt. Utredningen är nödvändig framför allt därför att borgenärerna skall få nödvändiga upplysningar för att kunna bedöma förslaget till betalningsprogram. På basis av utredningen skall utredaren uppgöra ett förslag till betal-

ningsprogram. Då han utarbetar förslaget skall utredaren förhandla med gäldenären och borgenärerna. Utredaren skall till förslaget föga ett sammandrag av gäldenärens och borgenärernas utlåtanden om gäldenärens ansökan och det förslag som utredaren presenterat. De invändningar som ingår i utlåtandena skall konstateras i sammandraget.

Enligt paragrafens 2 mom. kan domstolen ålägga utredaren att tillställa gäldenären och borgenärerna de i 54 och 55 §§ nämnda tillkännagivandena. Utredaren har rätt att sköta delgivningarna per post mot delgivningskvitto eller mottagningsbevis. Utredaren kan sålunda använda desamma medlen för delgivning som en domstol enligt de nya stadgandena i rättegångsbalkens 11 kap. vilka träder i kraft i samband med underrättsreformen (lag om ändring av rättegångsbalken 1056/91).

Domstolen kan enligt 3 mom. ge i uppdrag åt utredaren att sköta om den realisering som fastställts i betalningsprogrammet och de åtgärder och arrangemang som ansluter sig till detta samt redovisningen av de tillgångar som inflyter vid realiseringen. Om realiseringen gäller annan förmögenhet än gäldenärens bostad skall de medel som inflyter efter det att realiseringskostnaderna och en eventuell säkerhetsskuld avdragits redovisas för de vanliga borgenärerna i det förhållande som fastslagits i betalningsprogrammet beträffande deras andelar. Om realiseringen gäller gäldenärens bostad skall utredaren sköta om att bestämmelsen om användningen av de tillgångar som förblir i gäldenärens besittning med stöd av 34 § 2 mom. iakttas.

I paragrafens 4 mom. stadgas om utredarens skyldighet att tillställa domstolen information om en omständighet som gäller ett hinder för skuldsaneringen och som kan leda till att ansökan förkastas.

67 §. *Utredarens rättigheter.* I paragrafen stadgas om utredarens rätt att få upplysningar om gäldenärens ekonomiska situation av utomstående. Om gäldenärens skyldighet att lämna uppgifter finns ett stadgande i 6 § och om skyldigheten att medverka i 7 §.

Utredaren har oberoende av stadgandena om tystnadsplikt samma rätt som gäldenären själv att av utomstående grupper få för sitt uppdrag nödvändiga upplysningar om gäldenärens bankkonton, betalningsrörelse och gäldenärens avtal och förbindelser såsom åt gäldenären beviljade krediter och de säkerhetsarrangemang

som ansluter sig till dem. Detsamma gäller det som en utomstående känner till om gäldenärens förmögenhet. Utredaren har också rätt att få uppgifter om gäldenärens beskattning.

68 §. *Övervakning och tvångsmedel.* I paragrafen finns stadganden om domstolens möjligheter att vid behov under hot om vite ålägga utredaren att utföra en uppgift eller att fullgöra en skyldighet som åligger honom. Om utredaren försummar sina skyldigheter är ett avskiljande enligt 69 § naturligtvis ofta en sakelig åtgärd.

69 §. *Entledigande av en utredare från hans uppdrag.* I paragrafen finns ett stadgande om avskiljande av en utredare till följd av väsentlig försummelse av sina skyldigheter eller av annan vägande orsak. Utredaren kan avskiljas också på egen begäran om det finns giltigt skäl för det. Annat vägande skäl än försummelse av skyldigheterna kan vara t.ex. att utredarens kompetens för sitt uppdrag visar sig vara otillräcklig. Avskiljande av utredaren kan komma ifråga på yrkande av borgenären eller gäldenären eller på utredarens egen begäran. Domstolen har rätt att på eget initiativ avskilja utredaren från hans uppdrag.

70 §. *Utredarens arvode och kostnadsersättning.* I paragrafens 1 mom. ingår stadganden om utredarens rätt till arvode och ersättning för de kostnader som uppkommit vid skötseln av uppdraget. Utredaren har rätt till ett skäligt arvode och rätt att få ersättning för nödvändiga kostnader för skötseln av sitt uppdrag. Utredarens arvode och kostnadsersättning skall betalas ur statsmedel och dess belopp fastställs av domstolen. Beslutet om arvodet och kostnadsersättningen intas i det betalningsprogram som fastställs för gäldenären.

Om utredaren har förordnats att sköta om en i betalningsprogrammet fastställd realisering tas dock utredarens arvode och kostnadsersättning för detta uppdrag ur egendomens försäljningspris. Frågan om arvodet och kostnadsersättningarna behöver inte föras till domstol för att där avgöras.

Om ett allmänt rättsbiträde har verkat som utredare betalas arvodet och ersättningen åt kommunen.

Justitieministeriet fastställer grunderna för arvodet och ersättningarna.

I paragrafens 2 mom. hänvisas beträffande utanordningen av arvodet och ersättningen till det som har stadgats om ersättningar som av

statsmedel betalas åt vittne som hörts vid domstol.

71 §. *Utredarens ersättningsskyldighet.* Enligt paragrafen är utredaren skyldig att ersätta skada som han vid utförandet av sitt uppdrag har förorsakat gäldenären eller borgenären på grund av fel eller underlåtelse. Utredarens ansvar är således grundat på vållande.

10 kap. Reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar utan skuldsanering

72 §. *Reglering av borgensansvaret.* I paragrafen regleras de förutsättningar under vilka man kan fastställa ett betalningsprogram som gäller borgensskuld för en privatperson som ingått en borgensförbindelse.

Paragrafen gäller en borgensförbindelse som ingåtts för annat än rörelseverksamhet eller med den jämförbar verksamhet. Om ingående av borgensförbindelser är yrkesmässigt och en del av borgensmannens företagsverksamhet t.ex. så att han uppbär en avgift för den vilken baserar sig på den uppskattade kreditrisken kan en reglering av borgensansvaret inte komma ifråga. Stadgandet kan däremot omfatta de fall då borgen ingåtts för företagets skuld och t.ex. företagets ägare är borgensman.

Betalningsprogram för en borgensskuld kan enligt 1 mom. fastställas efter det att borgensmannen har blivit betalningsskyldig på grund av borgensskulden. Denna förutsättning måste uppfyllas redan då ansökan inlämnas. Beträffande borgen såsom för egen skuld kan en reglering av borgensansvaret sökas då borgenären har krävt betalning av borgensmannen efter det att gäldenären har försummat att betala vid rätt tidpunkt. Det krävs inte att en verkställighetsgrund föreligger mot borgensmannen.

En förutsättning för en reglering av ett borgensansvar är det att borgensmannen inte förmår att med sin förmögenhet eller sina inkomster ofördröjligen betala borgensskulden. Då man bedömer borgensmannens betalningsförmåga beaktas inte en ägobostad som motsvarar rimliga krav och inte heller övrig egendom som hör till hans bastrygghet. Förfarandets centrala målsättning är det att borgensskulden kan erläggas i sin helhet med hjälp av ett långvarigt betalningsprogram i stället för att borgensmannens bostad på borgenärens yrkande säljs och försäljningspriset används för

betalningen av borgensskulden. Det föreslagna förfarandet är visserligen möjligt också fastän borgensmannen inte har någon bostadsegendom.

Om borgensmannen förfogar över annan egendom än den som hör till ovannämnda bastrygghet och denna kan användas för betalning av borgensskulden men den inte räcker till för att betala hela borgensskulden eller om egendomen till sin natur är sådan att realiseringen av den kräver en längre tid kan man ändå fastställa ett betalningsprogram beträffande borgensskulden. I så fall beaktas nämnda egendom då man fastställer betalningsprogrammets innehåll och varaktighet. Då man bedömer borgensmannens betalningsförmåga kan man också beakta hans möjligheter att få kredit. Om borgensmannen kan få en bankkredit för att betala borgensskulden på sådana villkor att han klarar av de utgifter som uppkommer av låneskötseln utan att hans betalningsförmåga äventyras och med bevarande av den egendom som utgör hans bastrygghet är det inte nödvändigt att fastställa ett betalningsprogram.

I paragrafens 1 mom. förutsätts det å andra sidan att borgensmannen förmår betala hela borgensskulden med sina inkomster och sin realiserbara förmögenhet med hjälp av betalningsprogrammet samt samtidigt sköta sina övriga förbindelser i enlighet med villkoren för dessa. På borgensskulden räknas en ränta enligt räntelagens 3 § 2 moment som borgensmannen likaså bör erlagga medan betalningsprogrammet är i kraft. Räntefoten är alltså en ränta som motsvarar Finlands Banks gällande grundränta i varje enskilt fall. I det förfarande som föreslås kan man inte alls bestämma om reglering av borgensmannens övriga skulder t.ex. ändra betalningstidtabellen för de övriga skulderna. Om det då ansökan behandlas framkommer att borgensmannen inte klarar av den borgensskuld som reglerats med hjälp av betalningsprogrammet och sina övriga förbindelser bör ansökan förkastas. Borgensmannen kan i så fall ansöka om skuldsanering enligt den föreslagna lagen.

I paragrafens 2 mom. stadgas om hinder för en reglering av borgensansvaret. Om det finns anledning att anta att regleringen av borgensansvaret inte kommer att förverkligas på ett behörigt sätt av orsaker som beror på borgensmannen skall man inte inleda förfarandet. En sådan fara föreligger speciellt då borgensman-

nen har dömts för gäldenärsbrott med stöd av strafflagens 39 kap. 1 — 3 eller 6 §§ eller han står åtalad eller är misstänkt för ett sådant brott (1 punkten) eller han har meddelats näringsförbud eller ärendet rörande detta eller en förundersökning är anhängig (2 punkten). Detsamma är fallet då borgensmannen har försummat den i 74 § stadgade skyldigheten att ge upplysningar i regleringen (3 punkten) eller om det finns grundad anledning att anta att borgensmannen inte kommer att iakttä betalningsprogrammet (4 punkten). I dessa fall kan man inte bevilja en reglering av borgensansvaret utan speciellt vägande skäl.

Enligt paragrafens 3 mom. skall stadgandena i detta kapitel om borgensmannen i tillämpliga delar iakttas beträffande en medgäldenär vars ställning i skuldförhållandet kan likställas med borgensmannens och av vilken betalning för hela den obetalda delen av skulden har krävts. Med en sådan medgäldenär avses en person som är antecknad som medgäldenär på skuldförbindelsen fastän krediten med kreditgivarens kännedom i sin helhet har beviljats för att användas av en annan medgäldenär.

73 §. *Reglering av säkerhetsansvar.* Om en fysisk person har ställt sin bostad som säkerhet för en annan persons skuld kan detta säkerhetsansvar omformas till en betalningsskyldighet under de förutsättningar som stadgas i denna paragraf. Också i reglering av ett säkerhetsansvar tillämpas den definition på ägobostad som finns i 3 § 8 punkten. Den föreslagna regleringen kan dock komma ifråga endast om bostaden kan anses tillfredsställa sökandens skäligen behov. Säkerhetsrätten uppkommer och realiseringen av säkerheten verkställs på olika sätt beroende på om bostaden sakrättsligt utgör fast eller lös egendom. I regleringen av säkerhetsansvaret har denna indelning ingen betydelse.

En reglering av säkerhetsansvaret kommer ifråga endast om säkerheten har ställts i annan verksamhet än rörelseverksamhet eller med den jämförbar verksamhet. En förutsättning för en reglering av säkerhetsansvaret är att den skuld för vilken säkerheten har ställts har förfallit till betalning. I så fall kan säkerhetsborgenären vidta åtgärder för att realisera säkerheten. Då aktier som berättigar till besittning av en lägenhet har ställts som säkerhet skall ägaren av säkerheten enligt handelsbalkens 10 kap. 2 § 3 mom. reserveras en tid om två månader för betalning av skulden. Denna tid räknas från

det att säkerhetens ägare har blivit underrättad om att skulden har förfallit till betalning och att säkerheten hotas av försäljning. Detta ger säkerhetens ägare en tillräcklig prövnings- och förberedelse tid för en reglering av säkerhetsansvaret. Beträffande en in-tecknad säkerhet kan innehavaren av in-teckningen inte tillgripa en omedelbar försäljning av panten utan han måste i ett skilt förfarande skaffa sig en verkställighetsgrund för det ändamålet vilket ger även ägaren av säkerheten en tillräcklig tid för prövning och förberedelser.

Avsikten med regleringen av säkerhetsansvaret är att göra det möjligt att i stället för att den egendom som utgör säkerhet säljs exekutivt den som ställt säkerheten kan betala skulden under en längre tid med hjälp av betalningsprogrammet. Om den som ställt säkerheten har tillräcklig och utan dröjsmål realiserbar annan egendom än den som hör till hans bastrygghet för betalning av denna skuld finns det enligt paragrafen inte förutsättningar för en reglering av säkerhetsansvaret.

I regleringen av säkerhetsansvaret tillämpas beträffande den som ställt säkerheten med stöd av en i paragrafen intagen hänvisning samma krav rörande betalningsförmågan som i regleringen av borgensansvaret. En reglering är sålunda möjlig bara om den som ställt säkerheten med hjälp av betalningsprogrammet förmår betala hela säkerhetsskulden jämte räntor enligt räntelagens 3 § 2 mom. utan att äventyra sina övriga förbindelser. Som säkerhetsskuld betraktas den del av skulden som täcks av värdet på säkerheten då beslut fattas om att en reglering skall inledas. Beträffande regleringen av säkerhetsansvaret iakttas också i tillämpliga delar stadgandena i 72 § 2 mom. om hinder för reglering av borgensansvar.

Då betalningsprogrammet fastställs leder det till att säkerhetsborgenären inte med stöd av sin säkerhetsrätt kan realisera säkerheten förutsatt att den som ställt säkerheten sköter om sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet. Om betalningsprogrammet inte iakttas har borgenären rätt att yrka på att säkerheten säljs i enlighet med 42 § till vilken hänvisas i 75 § 3 mom. En fastställelse av betalningsprogrammet ändrar inte säkerhetsborgenärens ställning i andra avseenden. Säkerhetsrätten förblir hos honom tills den som ställt säkerheten har fullgjort den fastställda betalningsskyldigheten eller borgenären i övrigt har erhållit full prestation för skulden.

74 §. *Skyldighet för borgensmannen och den som ställer säkerhet att lämna uppgifter.* En borgesman och den som ställt säkerhet har en likadan skyldighet att ge upplysningar som den som ansöker om skuldsanering enligt 6 §.

75 §. *Innehållet i ett betalningsprogram som gäller borgens- eller säkerhetsansvar.* Grundprincipen då man uppgör betalningsprogrammet är enligt 1 mom. att sökanden för betalningen av borgens- eller säkerhetsskulden använder sin realiserbara förmögenhet och alla de inkomster som han inte behöver för sina oundgängliga levnadskostnader eller för att fullgöra sin underhållsskyldighet (betalningsmån) eller för att uppfylla sina övriga betalningsförpliktelser. Betalningsprogrammets varaktighet skall dimensioneras i enlighet med den penningmängd som kan nyttjas för betalningen av borgens- eller säkerhetsskulden. Avsikten är att skulden betalas i en så snabb takt som möjligt. Maximtiden för betalningsprogrammet är dock fem år. Om den återstående ursprungliga kredittiden för skulden utan betalningsdröjsmål hade varit längre än denna tid kan varaktigheten för betalningsprogrammet fastställas till en längre tid än fem år dock högst en tid som motsvarar den ursprungliga kredittiden. Om borgensmannen eller den som ställt säkerhet inte förmår betala sin borgens- eller säkerhetsskuld med de inkomster och den förmögenhet som står till disposition under den nämnda maximitiden för betalningsprogrammet kan betalningsprogrammet inte fastställas. I sådana fall har han en möjlighet att ansöka om skuldsanering.

I paragrafens 2 mom. behandlas det fallet att för den gäldenär, för vars skuld borgen ingåtts eller säkerhet ställts, har fastställts ett betalningsprogram rörande denna skuld enligt den föreslagna lagen om skuldsanering för en privatpersoner eller lagen om företagssanering. I sådana fall fastställs för borgensmannen eller den som ställt säkerhet ett betalningsprogram enligt denna paragraf för den del av skulden för vilken prestationer inte inflyter med stöd av det betalningsprogram som fastställts för gäldenären. Man strävar efter att i fall av möjlighet kunna fastställa betalningsprogrammet för gäldenären samt borgensmannen och den som ställt säkerhet i samma förfarande. På detta är framför allt stadgandet i 77 § inriktat enligt vilket ansökan om reglering av borgens- och säkerhetsansvaret inlämnas till den domstol vid vilken ansökan rörande gäldenären är anhängig.

Enligt paragrafens 3 mom. skall den som ansöker om reglering av borgens- och säkerhetsansvar uppgöra ett förslag till betalningsprogram.

I paragrafens 4 mom. hänvisas till vissa stadganden som gäller betalningsprogrammet i skuldsaneringen nämligen 36 § (upplysningar som skall intas i betalningsprogrammet), 38 § (fastställelse av betalningsprogrammet), 40 § (betalningsprogrammets rättsverkningar), 41 § (iakttagande av betalningsprogrammet), 42 § (påföljderna av att betalningsprogrammet inte iakttas), 43 § (inverkan av konkurs på betalningsprogrammet) och 44 § (ändring av betalningsprogrammet) vilka iakttas vid regleringen av borgens- och säkerhetsansvaret till tillämpliga delar. Med avvikelse från 40 § 1 mom. som gäller betalningsprogrammets rättsverkningar utgör ett fastställt betalningsprogram också en verkställighetsgrund för borgenären. Detta är motiverat därför att regleringen gäller bara ett enskilt skuldförhållande. Om den som ställt säkerhet inte fullgör den betalningsskyldighet som grundar sig på betalningsprogrammet kan säkerhetsborgenären nyttja de rättigheter som baserar sig på säkerhetsrätten.

76 §. *Rättsverkningarna av att reglering av borgens- eller säkerhetsansvar inleds.* Då domstolen har fattat beslut om att en reglering av borgens- eller säkerhetsansvaret inleds får man inte enligt paragrafens 1 mom. rikta åtgärder som omfattas av det i 13 och 17 §§ avsedda indrivnings- och utmätningsförbudet mot borgensmannen eller den egendom som utgör säkerhet. Detta förbud är alltså inte allmänt utan gäller endast borgens- och säkerhetsborgenärer. Om någon annan borgenär under den tid förbudet är i kraft riktar indrivnings- eller utmätningsåtgärder mot borgensgäldenären och situationen för den borgenär som innehar borgensfordran av denna anledning kan äventyras i förhållande till övriga borgenärer kan denna borgenär yrka på att ansökan förkastas. Man skall också minnas att det inte går att fatta beslut om att inleda förfarandet om det är uppenbart att gäldenären inte förmår svara för alla sina förpliktelser.

En borgesman eller den som ställer säkerhet kan redan då han gör sin ansökan begära att indrivnings- och betalningsförbudet skall vara i kraft temporärt innan beslut om att inleda regleringen fattas. Domstolen kan följaktligen bestämma på detta sätt utan att höra borge-

närerna om det provas föreligga behov för det och ärendets brådskande art kräver det.

Om betalningsprogrammet fastställs måste på borgens- eller säkerhetsskulden betalas ränta enligt räntelagen 3 § 2 mom. redan från det att regleringen inleds. Detta framgår av 75 § som gäller innehålllet i betalningsprogrammet. Från det att regleringen inletts kan man enligt 2 mom. inte uppbära dröjsmålsränta av borgensmannen eller för säkerheten ens i det fall att ansökan senare förkastas.

Om ansökan förkastas gäller beträffande hur rättsverkningarna av regleringen upphör att gälla enligt 3 mom. i tillämpliga delar vad som stadgas i 22 §.

77 §. *Förfarandet vid domstol.* Beträffande förfarandet vid domstolen då fråga är om regleringen av borgens- och säkerhetsansvar gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i 8 kap. om handläggningen av en ansökan om skuldsanering. I dessa fall gäller det som i 8 kap. stadgas om gäldenären i tillämpliga delar borgensmannen och den som ställt säkerhet, och det som i 8 kap. stadgas om skuldsanering gäller i tillämpliga delar regleringen av borgens- eller säkerhetsansvar. På grund av ärendets art tillämpas inte i saken de stadganden som gäller skulders tvistighet och handläggningen av invändningar. En borgenär för vars fordran ingåtts borgen kan yrka på att en rättshandling skall återgå varvid man i tillämpliga delar iakttar stadgandena i 60 §. I ett ärende som gäller reglering av borgens- och säkerhetsansvar kan man inte förordna en utredare. Sålunda kommer inte stadganden i 9 kap. om utredaren att tillämpas i det förfarande som det nu är fråga om.

11 kap. Särskilda stadganden

78 §. *Offentlighetsrättsliga borgenärs ställning i skuldsaneringen.* Enligt paragrafen har innehavaren av en offentlighetsrättslig fordran utan hinder av annan lag rätt att samtycka till en skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar de principer som stadgas i denna lag. Om samtycket kan den myndighet fatta beslut som har befogenhet att driva in fordran. Stadgandet har intagits i lagförslaget därför att myndigheter inte utan särskilt stadgad grund har rätt att avstå från att driva in fordringar som grundar sig på lagstadgade skyldigheter. För att dessa fordringar skall motsvara lagförslaget och såväl

med hänsyn till ett av domstolen fastställt betalningsprogram som till frivilliga arrangemang vid sidan av domstolsväsendet vara i samma ställning som övriga fordringar intas i lagen ett allmänt stadgande som berättigar en borgenär med en offentlighetsrättslig fordran att samtycka till en skuldsanering om den till sitt innehåll motsvarar de principer som ingår i lagförslaget. Detsamma gäller på motsvarande sätt för ett offentlighetsrättsligt samfund som har en privaträttslig fordran på gäldenären.

79 §. *Särskilda preskriptionstiders eller indrivningsfristens förhållande till skuldsaneringen.* Paragrafen överensstämmer till innehållet med motsvarande paragraf i lagförslaget om företagssanering om vilket en proposition har avlåtits samtidigt med denna proposition.

80 §. *Tystnadsplikt.* I paragrafens 1 mom. stadgas om borgenärernas och utredarens tystnadsplikt. Borgenärerna eller utredaren får inte utan gäldenärens samtycke yppa eller till sin enskilda fördel utnyttja upplysningar om gäldenären som de har fått antingen i samband med behandlingen av ett ärende rörande skuldsanering eller i det skedet då gäldenären har tagit kontakt med dem i avsikt att få till stånd en förlikning. För klarhetens skull konstateras i stadgandet att det ändå inte begränsar borgenärens möjligheter att förhandla med andra borgenärer och att borgenären oberoende av stadgandet kan vidta åtgärder för att driva in skulden om skuldsaneringen förkastas eller betalningsprogrammet avskrivs. Borgenären kan i så fall utnyttja de upplysningar som han har fått om gäldenärens ställning i samband med ärendet.

Enligt paragrafens 2 mom. gäller tystnadsplikten också en sådan person som har deltagit i förhandlingar med sikte på en förlikning för att korrigera gäldenärens ekonomiska situation utan skuldsanering.

81 §. *Användning av rättegångshandlingar för forskningsändamål.* I paragrafen ingår stadganden för det fall att de rättegångshandlingar som gäller ett ärende rörande skuldsanering förklaras hemliga med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång. Paragrafens 1 mom. berättigar den domstol vid vilken ärendet har varit anhängigt att utan hinder av beslutet om att handlingarna skall hållas hemliga bevilja tillstånd att för vetenskaplig forskning få uppgifter om handlingarna. En förutsättning är att det kan anses uppenbart att lämnande av uppgifter inte kränker de personers intressen till skydd för

vilka sekretessbestämmelsen har givits. Med stadgandet vill man trygga det att t.ex. tillgången till de uppgifter som behövs för forskning kring effekterna av den föreslagna lagstiftningen inte kan hindras till följd av sekretessbestämmelserna.

Enligt 2 mom. har den som enligt 1 mom. har fått tillgång till hemliga uppgifter samma tystnadsplikt som en part i ärendet (80 § 1 mom.).

82 §. *Straffstadgande gällande brott mot tystnadsplikten.* I paragrafen finns ett straffstadgande som gäller brott mot den i 80 § och 81 § 2 mom. stadgade tystnadsplikten. Straffskalan skulle omfatta böter eller fängelse i högst sex månader.

83 §. *Ersättningsskyldighet på grund av brott mot tystnadsplikt.* I paragrafen ingår ett skadeståndsstadgande som gäller vid brott mot den i 80 § och 81 § 2 mom. stadgade tystnadsplikten. Den som avsiktligt eller av vårdslöshet bryter mot nämnda skyldighet är skyldig att ersätta gäldenären den skada denne lidit till följd av av detta. Ersättningsskyldigheten beror sålunda inte på om handlingen är straffbar med stöd av 81 § eller inte.

84 §. *Skuldsaneringsregister.* Justitieministeriet skall föra ett register över ärenden som gäller skuldsanering. Om detta stadgas i 1 mom. I registret skall antecknas uppgifter om inledande av en skuldsaneringen, fastställande av betalningsprogrammet och om programmets varaktighet.

Enligt paragrafens 2 mom. har var och en rätt att få uppgifter om omständigheter som antecknats i registret.

85 §. *Närmare stadganden.* Om verkställandet av lagen och om skuldsaneringsregistret utfärdas närmare stadganden genom förordning.

12 kap. Ikraftträdelsestadganden

86 §. *Ikraftträdande.* I paragrafens 1 mom. ingår ett stadgande om när lagen träder i kraft.

Med stöd av 2 mom. kan åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter vidtas innan den träder i kraft.

Paragrafens 3 mom. begränsar möjligheterna att retroaktivt tillämpa den i lagförslagens 25 § 1 mom. 3 punkt nämnda skuldsaneringsmetoden på säkerhetsskulden. Beträffande en säkerhetsskuld som uppkommit innan lagen trätt i kraft kan man inte nedsätta de kreditkostna-

der som hänför sig till skuldens återstående kredittid till den del som värdet på säkerheten vid den tidpunkt då förfarandet inleddes hade räckt till för att täcka det till sitt nuvärde nedsatta totalbeloppet av skuldens obetalda kapitaldel samt de nämnda kreditkostnaderna. Enligt stadgandet bestäms alltså möjligheterna att nedsätta räntefoten för säkerhetsskulden i de fall då skulden har uppkommit innan lagen träder i kraft. Med borgenärens samtycke kan naturligtvis räntan på också en dylik skuld nedsättas oberoende av nämnda begränsning. Förevarande stadgande hindrar eller begränsar inte heller möjligheterna att jämka räntevillkoret med stöd av 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

2. Närmare stadganden

Avsikten är att genom förordning stadga om de handlingar och utredningar som den som ansöker om skuldsanering skall foga till sin ansökan. Genom förordning skall vidare stadgas om registreringen av ärenden som gäller skuldsanering samt om genomförandet av vissa uppdrag som i lagförslaget har ålagts utmätningssmannen. I denna proposition ingår inget utkast till förordning.

3. Ikraftträdande

Den föreslagna lagstiftningen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst. Detta förutsätter att man anordnar behövlig information och skolning redan innan detta för att bl.a. frivillig skuldrådgivning med inriktning på en skuldsanering skall kunna förverkligas på det föreslagna sättet och domstolarna skall ha tillräcklig beredskap att börja tillämpa den nya lagstiftningen omedelbart efter det att den antagits och blivit stadfäst.

I avsnitt 4 behandlas det övergångsstadgande som ingår i lagförslaget.

4. Lagstiftningsordningen

4.1. Inledning

Den föreslagna lagen om skuldsanering för privat- personer begränsar borgenärernas rätt

att få prestation för sin fordran enligt de ursprungliga villkoren. Då en skuldsanering inleds påförs ett indrivnings-, betalnings- och utmätningsförbud. I betalningsprogrammet kan man bestämma om de skuldsaneringsmetoder som kan tillämpas på skulderna. Skuldsaneringen kan för borgenären, när den är som strängast, betyda det att skuldens belopp nedsätts eller att betalningsskyldigheten för skulden helt avskrivs.

Avsikten är att den föreslagna lagen skall gälla alla skulder oberoende av om skulden har uppkommit innan lagen träder i kraft eller efter därefter. Sålunda kan lagen komma att inverka retroaktivt. Att lagen kan tillämpas retroaktivt på existerande skuldförhållanden är av väsentlig betydelse med hänsyn till hur lagens ändamål kan förverkligas. I annat fall kommer det att räcka åratals innan lagen kan tillämpas på avsett sätt. Skuldsanering kan inte förverkligas på ett sakligt sätt om man i denna måste lämna obeaktade de skulder som uppkommit innan lagen träder i kraft och vilka under en lång tid kommer att utgöra en central del av de skulder som innehas av privatpersoner med skuldsvårigheter. I så fall kan man inte heller med hjälp av den föreslagna lagen lösa de skuldproblem som ett flertal gäldenärer brottas med.

Den omständigheten har en väsentlig betydelse för lagstiftningsordningen huruvida skulden har uppkommit före eller efter det att lagen trätt i kraft. Av stadgandet om egendomsskyddet i regeringsformens 6 § har man konsekvent ansett följa begränsningar beträffande möjligheterna att i vanlig lagstiftningsordning stifta retroaktiva lagar. I det följande granskas följaktligen lagstiftningsordningen skilt för skulder som uppkommit före och skilt för de skulder som uppkommit efter det att lagen trätt i kraft. Särskilt granskas också säkerhetsborgenärens och den vanliga borgenärens ställning.

På basis av den ovan refererade indelningen har frågorna om lagstiftningsordningen bedömts i propositionen med förslag till lag om sanering av företag. I denna har man stannat för att lagstiftningen om sanering av företag kan förverkligas i vanlig lagstiftningsordning.

Väsentligen samma frågor anknyter sig till lagstiftningsordningen för lagförslaget om företagssanering och den nu föreslagna lagen om skuldsanering för privatpersoner eftersom de begränsningar som riktar sig mot borgenärernas ställning är i huvudsak desamma i vardera

lagförslaget. Gemensamt för dessa två reformförslag är också det att ett viktigt allmänt intresse kräver att vardera förverkligas.

I detta sammanhang koncentreras intresset närmast på de speciella frågor som anknyter uttryckligen till skuldsaneringen för privatpersoner; till övriga delar hänvisas till det avsnitt som behandlar lagstiftningsordningen i nämnda proposition med förslag till lag om företagssanering.

4.2. Skuldförhållanden som uppkommit efter det att lagen trätt i kraft

I grundlagsutskottets praxis har man konsekvent ansett att en allmän reglering av avtalsrätten omfattas av den vanliga lagstiftningen. Med en lag som stiftats i vanlig lagstiftningsordning kan man sålunda reglera villkoren och rättsverkningarna för rättshandlingar som görs i framtiden. Detta betyder att rättigheter för de borgenärer vilkas fordran uppkommer först efter det att lagen trätt i kraft kan begränsas på förslaget sätt genom en vanlig lag. Detta gäller lika väl de betalnings- och indrivningsförbud som omfattas av skuldsaneringen som de skuldsaneringsmetoder som tillämpas på skulderna.

4.3. Skuldförhållanden som uppkommit innan lagen trätt i kraft

Som en gällande allmän rättsprincip har man betraktat det att en ny lag som stiftats i vanlig lagstiftningsordning inte får förändra eller rubba de rättsförhållanden som uppkommit med stöd av den lag som varit i kraft därförinnan. Man har ansett det vara möjligt att avvika från denna princip på vissa grunder. Speciellt kan man nämna att man betraktat det som möjligt att genom en vanlig lag införa stadganden som förhindrar att rättshandlingar medför oskäligen rättsverkningar. Man har också tillmätt det betydelse hurudana samhälleliga och sociala målsättningar man eftersträvar med den retroaktiva regleringen (se närmare propositionen med förslag till lag om företagssanering avsnitt 4).

Vanliga skulder. Ett indrivningsförbud för en skuld kan inte anses utgöra ett så starkt retroaktivt insteg i skuldförhållandet att lagen för den skull måste stiftas i grundlagstiftnings-

sordning. Gälldenären kan när som helst få till stånd samma verkan genom att ansöka om konkurs; i konkursen får borgenärerna inte med undantag för separatisterna rikta separata verkställighetsåtgärder mot gälldenären. Den tid under vilken indrivningsförbudet är i kraft blir inte heller lång i skuldsaneringen. Om betalningsprogrammet fastställs bestäms villkoren för skuldförhållandet efter detta enligt programmet.

I skuldsaneringen skall annan egendom än den som hör till gälldenärens bastrygghet realiseras och de influtna medlen användas till skuldbetalning. Borgenärens möjligheter att få prestation för sin fordran ur egendom som gälldenären innehar under skuldsaneringen avviker inte väsentligt från situationen då gälldenären försätts i konkurs. Beträffande gälldenärens bostadsegendom är borgenärernas ställning dock i viss mån en annan i skuldsaneringen än i konkursen.

I propositionen ingår ett stadgande om när gälldenären skall realisera sin bostadsegendom för att betala sin vanliga skulder och i vilken utsträckning de medel som inflyter vid en bostadsförsäljning skall användas för detta ändamål. Med det föreslagna stadgandet strävar man efter att gälldenären under vissa förutsättningar kan behålla sin bostad fastän det av det försäljningspris som erhålls finns en omedelbar försäljning av bostaden kommer att inflyta prestationer också åt de vanliga borgenärerna. Även då bostadsegendomen måste realiseras kan gälldenären för sig behålla den s.k. boendeskyddsandelen som bestäms på basen av en kalkyl och med vilken avsikten är att trygga gälldenärens boendeförhållanden. Utgångspunkten är den att ingetdera av de ovannämnda förslag genom vilka gälldenärens bostadsegendom tryggas skall förutsätta grundlagstiftningsordning. Vanliga borgenärer har ingen på sak baserad rätt att få prestation ur en viss egendom som gälldenären innehar. Genom en vanlig lag kan man utvidga omfånget på den förmögenhet som gälldenären har (t.ex. stadgandena om gälldenärens rätt att avskilja egendom och om skyddsandelen) och som överhuvudtaget inte kan användas för betalning av borgenärernas fordringar. Detta kan göras så att en dylik utvidgning är i kraft också i förhållande till en sådan fordran som har uppkommit innan lagen trätt i kraft. Detta skall särskilt anses möjligt då utvidgningen gäller gälldenärens bostadsegendom.

Enligt lagförslaget kan man fatta beslut om metoderna för skuldsaneringen och innehållet i betalningsprogrammet utan borgenärens samtycke. I skuldsaneringen är det möjligt att ändra betalningstidtabellen, bestämma att en betalningsprestation primärt betraktas som amortering på kapitalet och först därefter som avkortning på kreditkostnaderna, nedsätta de kreditkostnader som hänför sig till den återstående kredittiden samt som en sista metod nedsätta skuldbeloppet inklusive de kreditkostnader som förfallit till betalning eller helt avskriva betalningsskyldigheten för skulden.

Då man bedömer det hur kännbart skuldsaneringens metoder, speciellt nedsättning av skulden, ingriper i borgenärernas ställning i saneringen av företag har man betraktat det som en central synpunkt att borgenärerna inte i samband med detta förfarande blir tvungna att mot sin vilja nöja sig med en mindre prestation än borgenärerna får nöja sig med i konkurs. För en fysisk person är denna synpunkt inte på samma sätt avgörande. Fastän ett företag i bolagsform inte efter konkursen befrias från ansvar för sin skuld till den del prestation för skulden inte erhållits i konkursen har det återstående skuldansvaret i praktiken ingen betydelse eftersom konkursen leder till att bolaget upplöses. En privatperson blir inte heller vilket tidigare konstaterats fri från sitt skuldansvar efter konkursen. Borgenären kan också efter konkursen yrka på betalning av den obetalda skulden ur den utmätningsbara egendom som gälldenären senare har förvärvat. Då man bedömer den inverkan skuldsaneringens metoder har på borgenärernas ställning då en privatpersons skulder saneras skall man alltså beakta borgenärernas möjligheter att erhålla prestationer ur gälldenärens framtida inkomster och övriga förmögenhet.

I skuldsaneringen fastställs för en insolvent gälldenär ett betalningsprogram som motsvarar hans verkliga betalningsförmåga. Genom detta betalningsprogram strävar man efter att för borgenärerna trygga en så stor avkastning som möjligt av gälldenärens framtida inkomster medan betalningsprogrammet är i kraft. Då en skuldsanering fås till stånd är det t.o.m. ägnat att förbättra gälldenärens förmåga att skaffa sig inkomster och sålunda att öka den avkastning som tillfaller borgenärerna. En väsentlig fråga är om man i vanlig lagstiftningsordning kan stifta en lag enligt vilken beloppet på en skuld som uppkommit innan lagen trätt i kraft kan

nedsättas till den del skulden inte behöver betalas med stöd av det betalningsprogram som baserar sig på skuldsaneringen.

Borgenärernas presumtiva möjligheter att få prestation ur en insolvent gäldenärs framtida inkomster är överhuvudtaget obetydliga. Då en sådan gäldenär i skuldsaneringen binder sig vid ett mångårigt hårt betalningsprogram har borgenären möjligheter att få prestation åtminstone till någon del. Å andra sidan är skuldsaneringen inte möjlig att förverkliga om gäldenären inte blir fri från den del av skulden som inte ingår i betalningsprogrammet, efter det att han på ett sakligt sätt genomfört ett betalningsprogram som har räckt i ett flertal år. Då man fastställer betalningsprogrammets varaktighet kan man enligt lagförslaget beakta också borgenärens skäliga krav. Betalningsprogrammet kan också ändras till borgenärernas fördel om en ändring i betalningsförmågan ger anledning till detta. På basis av dessa synpunkter torde man kunna anse att en möjlighet att nedsätta en skuld genom en retroaktiv lag inte innebär ett så kännbart intrång i borgenärernas förmögenhet att lagen därför borde stiftas i grundlagstiftningsordning. Detsamma gäller möjligheten att avskriva betalningsskyldigheten för skulden och kreditkostnaderna. Detta kommer ifråga endast då gäldenärens betalningsförmåga är permanent så svag att borgenärerna inte har någon grund för att anta att de skall få någon som helst prestation av gäldenären. Följaktligen försvagas inte borgenärernas förmögenhetsintressen de facto av att betalningsskyldigheten avskrivs.

Beträffande de övriga skuldsaneringsmetoderna kan man hänvisa till det som har framförts beträffande motsvarande metoder i propositionen med förslag till lag om sanering av företag (4.3.1).

Säkerhetsskulder. I skuldsaneringen förhindrar indrivningsförbudet speciellt en realisering av gäldenärens ägobostad som utgör säkerhet för en bostadsskuld eller en annan skuld efter det att skuldsaneringen inletts. Indrivningsförbudets betydelse ligger däri att man då betalningsprogrammet uppgörs kan utreda huruvida gäldenären förmår behålla sin bostad. I praktiken kommer indrivningsförbudet inte att vara i kraft under en lång tid. Vidare kan säkerhetsborgenären få rätt att realisera säkerheten oberoende av indrivningsförbudet om det är uppenbart att gäldenären inte förmår betala sin säkerhetsskuldandel. Sålunda torde inte med

beaktande av målsättningen för indrivningsförbudet och borgenärens ställning indrivningsförbudet rörande en säkerhetsskuld medföra en sådan ändring av ett rättsförhållande att lagen för den skull borde stiftas i grundlagstiftningsordning.

Beträffande den skuldreglering som tillämpas på säkerhetsskulder kan man till denna del hänvisa till det som har framförts i saken i propositionen med förslag till lag om sanering av företag. Lagförslagets retroaktiva verkan innebär inte ett intrång i säkerhetsrätten som en garant för återbetalning av en fordran utan endast i det sätt på vilket det skydd förverkligas som säkerhetsrätten medför i samband med skuldsaneringen. Inte heller till denna del torde lagförslaget förutsätta att man tyr sig till en grundlagstiftningsordning.

4.4. Regleringen av borgens- och säkerhetsansvar

De stadganden som gäller regleringen av borgens- och säkerhetsansvar kan enligt lagförslaget tillämpas också retroaktivt. Man kan beakta följande då man bedömer betydelsen av det retroaktiva ingreppet i borgenärernas intressen. Innehållet i regleringen av borgens- och säkerhetsansvaret är att för borgensmannen och för den som har ställt sin bostad som säkerhet för en annans skuld kan fastställas ett betalningsprogram enligt vilket de kan betala den skuld för vilken en borgensförbindelse har ingåtts eller säkerhet ställts. Avsikten är att förhindra att borgensmannens ägobostad eller den ägobostad som den som ställt en säkerhet har realiserats för betalning av en annan persons skuld. Regleringen förutsätter att den skuld för vilken borgen ingåtts eller säkerhet ställts betalas i sin helhet. På skulden beräknas en ränta som motsvarar Finlands Banks grundränta vilket tryggar skulden också för ändringar i penningvärdet. I regleringen tar man inte ställning till basinnehållet i borgenärens fordran, vilket man inte heller gör i skuldsaneringen i avseende på säkerhetsskulden, utan man ändrar bara den tidtabell inom vilken fordran skall betalas. Om man ytterligare beaktar grundiden med regleringen förutsätter en retroaktiv tillämpning av stadgandena om reglering av borgens- och säkerhetsansvar inte heller grundlagstiftningsordning.

Eftersom frågan om lagstiftningsordningen

för lagförslaget om skuldsanering för privatpersoner kan tolkas på olika sätt är det nödvändigt att inbegära utlåtande om saken av riksdagens grundlagsutskott.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med Riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Lagens syfte och förhållande till annan lagstiftning

I syfte att korrigera den ekonomiska situationen för en insolvent privatperson (*gäldenären*) kan en domstol bestämma om åtgärder som skall vidtas beträffande hans skulder (*skuldsanering*), och för honom fastställa ett betalningsprogram som motsvarar hans betalningsförmåga, så som i denna lag stadgas.

För att förhindra de oskäligen ekonomiska påföljderna av ett borgens- eller säkerhetsansvar för en privatperson kan domstolen bestämma om en reglering av borgens- och säkerhetsansvaret, så som i 10 kap. stadgas.

Stadgandena i denna lag tillämpas utan hinder av vad i någon annan lag stadgas om borgenärens rätt till betalning, om åtgärder för indrivning av en skuld eller åtgärder för tryggnad av att en skuld betalas.

2 §

Tillämpningsområdet

Skuldsanering samt reglering av borgens- och säkerhetsansvar kan beviljas en person med hemvist i Finland.

Om tillämpningen av denna lag på en gäldenär som idkar näringsverksamhet stadgas i 7 kap.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *inledande av skuldsanering* den tidpunkt

då domstolen har beslutat om att skuldsanering skall inledas,

2) *insolvens* att gäldenären är oförmögen att betala sina skulder när de förfaller till betalning och att denna oförmåga inte är endast tillfällig,

3) *skuld som omfattas av skuldsaneringen* alla de gäldenärens skulder som har uppkommit innan skuldsaneringen inleddes, medräknat säkerhetsskulder och skulder för vilka grunden eller beloppet är villkorliga eller tvistiga eller av annan orsak oklara, samt den ränta som växer på de ovan nämnda skulderna från den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes till den tidpunkt då betalningsprogrammet fastställs samt de indrivnings- och verkställighetskostnader som gäldenären ålagts att erlägga och vilka hänförs sig till sådana skulder.

4) *realsäkerhetsrätt* ägarförbehåll och annan säkerhet som grundar sig på ägande, panträtt i lös och fast egendom, återtagningsrätt samt retentionsrätt som grundar en förmånsrätt till föremålet,

5) *säkerhetsskuld* en skuld som omfattas av skuldsaneringen och till säkerhet för vilken borgenären har en i förhållande till tredje man effektiv realsäkerhetsrätt i egendom som tillhör gäldenären eller som är i gäldenärens besittning, till den del säkerhetens värde vid den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes hade räckt till för att täcka beloppet av borgenärens fordran efter avdrag för realiseringskostnaderna och de fordringar som skall betalas med bättre förmånsrätt,

6) *säkerhetsborgenär* borgenären i ett säkerhetsskuldförhållande,

7) *vanlig skuld* en skuld som inte är en säkerhetsskuld,

8) *gäldenärens ägobostad* en sådan lägenhet

som utgör stadigvarande bostad för gäldenären eller hans familj och som kan besittas med stöd av aktier eller andelar som ägs av gäldenären ensam eller gemensamt med en annan person, eller som kan besittas med stöd av ett avtal om bostadsrätt, eller en fastighet eller en byggnad på arrendemark som gäldenären ensam eller gemensamt med en annan person äger och på vilken gäldenären eller hans familj stadigvarande är bosatta,

9) *underhållsbidragsskuld med förmånsrätt* en underhållsbidragsskuld som gäldenären skall erlægga åt ett barn och som förfallit till betalning under det sista året innan skuldsaneringen inleddes, med undantag för en skuld som baserar sig på återkrav av ett åt barnet erlagt underhållsstöd, samt skuld som gäldenären genom dom har förpliktats att erlægga åt ett barn med stöd av 5 kap. 4 § skadeståndslagen (412/74).

Om gäldenärens ägobostad utgör säkerhet för tredje mans skuld då skuldsaneringen inleddes, iakttas beträffande det ansvar som gäldenären därigenom påförs i tillämpliga delar vad som stadgas om gäldenärens säkerhetsskuld.

2 kap.

Allmänna stadganden om skuldsanering

4 §

Bedömning av betalningsförmågan

Vid bedömning av gäldenärens betalningsförmåga skall beaktas

1) de medel som inflyter vid realiseringen av gäldenärens förmögenhet,

2) gäldenärens inkomster samt hans förvärvsmöjligheter med hänsyn till ålder, arbetsförmåga och övriga omständigheter,

3) gäldenärens oundgängliga levnadskostnader,

4) gäldenärens underhållsskyldighet, samt

5) övriga omständigheter som inverkar på gäldenärens ekonomiska ställning.

5 §

Betalning av skulder med inkomster och förmögenhet

I skuldsaneringen skall gäldenären för betalning av sina skulder använda alla de inkomster som han inte behöver för sina oundgängliga levnadskostnader och för de utgifter som upp-

kommer till följd av underhållsskyldighet (*betalningsmån*).

Den förmögenhet som ingår i gäldenärens bastrygghet kan realiserats endast i de fall som avses i 15, 29 och 33 §§. Den förmögenhet som ingår i bastryggheten omfattar gäldenärens ägobostad, hans och hans familjs skäligen bostadslösöre samt arbetsredskap och med dem jämförbara föremål som gäldenären behöver för att trygga sin utkomst. Om gäldenären har annan förmögenhet skall den alltid användas för betalning av skulderna.

Gäldenären skall avstå från egendom som inte ingår i hans bastrygghet och vilken har överlåts i hans besittning med stöd av ett avbetalnings- eller leasingavtal.

6 §

Gäldenärens skyldighet att lämna uppgifter

Gäldenären är skyldig att lämna domstolen och borgenärerna samt utredaren, om en sådan har förordnats, alla nödvändiga uppgifter om de omständigheter som har betydelse för skuldsaneringen.

7 §

Gäldenärens skyldighet att medverka

Efter att gäldenären ansökt om skuldsanering tills betalningsprogrammet fastställs får gäldenären inte använda sina medel endast för oundgängliga levnadskostnader och för de utgifter som han är berättigad att erlægga med stöd av 12 § 2 mom.. Gäldenären får inte heller uppta en ny skuld förutsatt att det inte är ofrånkomligt för att trygga hans utkomst eller annat följer av 25 § 2 mom.. Innan skuldsaneringen inleddes kan gäldenären utan hinder av denna paragraf använda sina tillgångar också till de utgifter som han är skyldig att betala.

Gäldenären är skyldig att medverka till att skuldsaneringen kan genomföras på ett sakligt sätt och att utredaren kan sköta sitt uppdrag så som ärendet kräver.

8 §

Sökanden

En skuldsanering blir anhängig på ansökan av gäldenären.

Makar, solidariskt ansvariga medgäldenärer

samt gäldenären och borgensmannen kan gemensamt ansöka om skuldsanering.

Om ansökan om skuldsanering stadgas i 8 kap.

3 kap.

Inledande av skuldsanering

9 §

Förutsättningarna

Skuldsanering kan beviljas en gäldenär som är insolvent om

1) den huvudsakliga orsaken till insolvensen är att gäldenärens betalningsförmåga har försvagats väsentligt på grund av sjukdom, arbetsförmåga, arbetslöshet eller annan förändring i förhållandena som i huvudsak inte beror på gäldenären själv, eller

2) det i övrigt föreligger vägande skäl för en skuldsanering med beaktande av beloppet av skulderna och de förpliktelser som anknyter sig till dem i förhållande till gäldenärens betalningsförmåga,

och gäldenären inte rimligen förmår förbättra sin betalningsförmåga så att han kan klara av de utgifter som skulderna ger upphov till.

Innan gäldenären ansöker om skuldsanering skall han utreda möjligheterna att ingå förlikning med sina borgenärer för att uppnå en korrigering av sin ekonomiska situation.

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

Skuldsanering kan inte utan särskilt vägande skäl beviljas om

1) gäldenären har dömts för ett eller flera brott genom vilka han har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning, och huvudparten av skulderna skall betalas till följd av dessa brott,

2) gäldenären är misstänkt för ett brott vid förundersökning eller åtalad för ett brott genom vilket han har försökt uppnå en avsevärd ekonomisk vinning,

3) huvudparten av skulderna har uppkommit i näringsverksamhet i vilken gäldenären har förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller vilken huvudsakligen har varit av spekulationsnatur,

4) gäldenären har försvagat sin ekonomiska ställning avsevärt eller på ett otillbörligt sätt

gynnat någon borgenär genom att ingå en rättshandling som kunde återgå med stöd av stadgandena om återvinning till konkursbo, ifall konkurs hade sökts i stället för skuldsanering, eller om det föreligger sannolika skäl att misstänka att han ingått en sådan rättshandling,

5) gäldenären i samband med utsökning har rymt, undanhållit sina inkomster eller sina tillgångar eller lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter om dem,

6) gäldenären uppsåtligen åt sin borgenär lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin ekonomiska ställning och dessa på ett väsentligt sätt har inverkat på att kredit beviljats och gäldenärens handlande med beaktande av kreditens belopp och de övriga omständigheterna kan betraktas som synnerligen klandervärt,

7) man med beaktande av grunden för skulderna och omständigheterna vid deras uppkomst, gäldenärens sätt att sköta sin ekonomi eller andra omständigheter kan sluta sig till att det är sannolikt att gäldenärens skuldsättning är avsiktlig med inriktning på en skuldsanering eller uppenbart lättsinnig med beaktande av hurdan omsorg man skäligen kan förutsätta av en person i hans ställning under sådana omständigheter,

8) gäldenären har lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin ekonomiska ställning för att beviljas skuldsanering, underlåtit att utreda möjligheterna till en förlikning, försummat den i 6 § stadgade skyldigheten att lämna uppgifter, den i 7 § stadgade skyldigheten att medverka, brutit mot det i 12 § stadgade betalningsförbudet och förbudet att ställa säkerhet eller i övrigt genom sitt handlande eller sina försummelser försvårat skuldsaneringen,

9) det finns grundad anledning att anta att gäldenären inte kommer att iaktta betalningsprogrammet, eller

10) gäldenären tidigare har beviljats skuldsanering.

11 §

Särskilt hinder för en skuldsanering

Skuldsanering kan förkastas om en skuld vars grund eller belopp är villkorligt, tvistigt eller av annan orsak oklart utgör en avsevärd del av de skulder som omfattas av skuldsaneringen.

4 kap.

Rättsverkningarna av att en skuldsanering inleds

12 §

Betalningsförbud och förbud att ställa säkerhet

Sedan skuldsaneringen inletts får gäldenären inte betala en skuld som omfattas av skuldsaneringen eller ställa säkerhet för en sådan.

Det ovan i 1 mom. stadgade betalningsförbudet gäller inte en underhållsbidragsskuld med förmånsrätt. Gäldenären kan också utan hinder av förbudet åt en säkerhetsborgenär, enligt villkoren för skulden, betala räntor och andra kreditkostnader som förfaller till betalning efter att skuldsaneringen inletts. Då domstolen beslutar om att skuldsanering skall inledas kan den bestämma att gäldenären, utan hinder av betalningsförbudet, får betala vissa slag av skulder eller skulder som understiger ett visst belopp.

En prestation som erlagts i strid med förbudet i 1 mom. skall återbetalas. Om återbetalning av en prestation för en växel och en check, om återbetalning då borgenären på grund av betalning har återlämnat en säkerhet som ställts av tredje man eller då för skulden ingåtts borgen, om pantsättning och ställande av annan säkerhet i strid med förbudet samt om ansökan om inteckning som gjorts efter att skuldsaneringen inletts gäller vad som stadgas i 17 § 2 och 3 mom. lagen om företagssanering (/).

13 §

Indrivningsförbud och säkringsåtgärder

Efter att skuldsanering inletts får mot gäldenären inte riktas åtgärder för att driva in en skuld som omfattas av betalningsförbudet eller för att säkra betalningen av en sådan skuld. Åtgärder som redan vidtagits får inte fortsättas. Mot gäldenären får inte heller i fråga om sådan skuld riktas påföljder för betalningsdröjsmål. Bl.a. följande åtgärder omfattas av det här nämnda förbudet:

1) utövande av en realiserings- eller återtagningsrätt som grundar sig på en realsäkerhetsrätt eller annat utnyttjande av säkerhet i syfte att få betalning,

2) uppsägning av en skuld och uppsägning eller hävning av ett avtal, till följd av betalningsdröjsmål, då avtalet ligger till grund för

skulden, med undantag av hävning eller uppsägning av ett avtal om kontokredit i syfte att förhindra en ny skuld,

3) användning av en fordran som gäldenären har på borgenären för kvittning av borgenärens fordran med undantag för i lagen om skatteuppbörd (611/78) avsedd kvittning.

En åtgärd i strid med förbudet är utan verkan. Om den egendom som utgör säkerhet har överlåtits i strid med förbudet kan mottagaren dock förvärva godtrosskydd i enlighet med vad som särskilt stadgas. Förbudet hindrar inte borgenären från att anhängiggöra en rättegång eller något annat förfarande som syftar till att bibehålla hans rättigheter eller att ge honom en verkställighetsgrund eller att få ett myndighetsbeslut om säkringsåtgärder som avser gäldenärens egendom.

En säkringsåtgärd som fastställts i avseende å gäldenärens egendom innan skuldsaneringen inleds förblir i kraft om inte domstol annat bestämmer. Innan en säkringsåtgärd återkallas eller begränsas skall den borgenär som ansökt om åtgärden beredas tillfälle att höras.

14 §

Borgenärens rätt att driva in en fordran ur säkerhet som ställts av tredje man

Om tredje man ställt säkerhet för gäldenärens skuld utöver den säkerhet som gäldenären själv ställt, kan borgenären sedan skuldsaneringen inletts ur den säkerhet som tredje man ställt driva in endast den del av skulden som inte täcks av värdet på den säkerhet som gäldenären ställt.

Vad som i 1 mom. stadgas om säkerhet som ställts av tredje man gäller också borgen som tredje man ingått för gäldenärens skuld.

15 §

Beviljande av undantag från indrivningsförbudet

Domstol kan på yrkande av en säkerhetsborgenär bevilja borgenären tillstånd att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten om den egendom som utgör säkerhet inte ingår i gäldenärens bastrygghet eller om det är uppenbart att gäldenären inte åt borgenären förmår betala den andel av säkerhetsskulden som bestäms enligt 29 § åt borgenären. Beslutet skall iaktas oberoende av ändringssökande om domstolen inte bestämmer annat. Utan hinder av säkerhetsborgenärens ovan

nämnda yrkande kan realiseringen av en ägo-bostad uppskjutas under de förutsättningar som stadgas i 35 §.

16 §

Dröjsmålsröntans tillväxt

Då skuldsaneringen inleds upphör dröjsmåls-ränta att växa på en skuld som omfattas av skuldsaneringen. Detsamma gäller för andra påföljder av betalningsdröjsmål som är beroende av dröjsmålets varaktighet.

17 §

Utmättningsförbud

Sedan skuldsaneringen inletts får gäldenärens egendom inte utmätas för en skuld som omfattas av skuldsaneringen med undantag av en underhållsbidragsskuld med förmånsrätt. En utmätning i strid med förbudet är utan verkan. Behandlingen av ansökan om utmätning avbryts. Om utmätning redan har skett, skall verkställigheten avbrytas, och utmätningssmannen skall förvara den egendom han tagit i sin besittning och de eventuellt influtna penningmedlen tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms.

Utan hinder av vad som i 1 mom. stadgas är betalningsförbud i kraft för utmätning av gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation i enlighet med vad som stadgas i utsökningslagen, om domstol inte bestämmer annat. Utmätningssmannen skall, med undantag för ett underhållsbidrag som skall erläggas åt ett barn, förvara penningmedlen tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms.

Om försäljning av egendom som utmätts av gäldenären har kungjorts innan skuldsaneringen inleds, kan domstolen bestämma att verkställigheten skall avbrytas och att försäljningen skall återgå, om egendomen ingår i gäldenärens bastrygghet och det är uppenbart att denna egendom inte skall användas för betalning av skulderna i skuldsaneringen. Utmätningssmannen skall förvara de medel som influtit vid försäljningen tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms.

Om det för den myndighet som handhar verkställigheten, innan skuldsaneringen inleds har ställts en säkerhet på grund av ändringsökande för det fall att utmätningen eller annan verkställighet avbryts skall utmätningss-

mannen förvara säkerheten tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms eller om säkerheten har ställts av tredje man på yrkande återställa säkerheten åt denne.

18 §

Annan verkställighet och handräckning

Sedan skuldsanering inletts får man inte verkställa ett beslut om att gäldenären skall vråkas från den lägenhet som han har i sin besittning och använder som sin bostad, om vräkningsbeslutet grundar sig på en utebliven betalning för hyra eller något annat vederlag för lägenheten som förfallit till betalning innan skuldsaneringen inleddes. Detsamma gäller ett beslut om att med stöd av bostadsaktiebolagslagen (809/91) ta gäldenärens bostad i bolagets besittning. Domstolen kan dock på yrkande av borgenären tillåta verkställighet, om det med beaktande av de åtgärder som borgenären redan har vidtagit beträffande lägenheten är oskäligt att den förhindras eller om det är uppenbart att gäldenären inte förmår betala hyror eller andra vederlag som förfaller till betalning efter att skuldsaneringen inletts.

Sedan skuldsanering inletts får handräckning ges för återtagande av gods eller uppgörelse enligt lagen om avbetalningsköp (91/66) om godset inte ingår i gäldenärens bastrygghet eller om borgenären beviljats rätt enligt denna lag att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten. Stadgandena i nämnda lag om återtagande och uppgörelse skall i tillämpliga delar iaktas även då godset har överlåtits åt gäldenären med stöd av ett leasingavtal. Handräckning får inte ges för återtagande eller uppgörelse beträffande egendom som ingår i gäldenärens bastrygghet och återtagande eller uppgörelse som är anhängig skall avbrytas tills betalningsprogrammet fastställs eller annat bestäms.

Sedan skuldsanering inletts får man inte påbörja verkställighet av ett förvandlingsstraff för böter.

19 §

Uppsägning av hyresavtal och arrendeavtal

Sedan skuldsanering inletts kan gäldenären uppsäga ett hyres- eller arrendeavtal enligt vilket gäldenären är hyresgäst eller arrendator, så att det upphör inom två månader från uppsägningen utan hinder av de villkor som

gäller avtalets varaktighet eller uppsägningen av det. Gäldenären är inte utöver den hyra, arrendeavgift eller annat vederlag som hänför sig till uppsägningstiden skyldig att betala någon annan ersättning för att avtalet upphört i förtid.

20 §

Förhållandet till konkurs

Om en borgenär har ansökt om att gäldenären skall försättas i konkurs och gäldenären innan beslut om försättning i konkurs fattas ansöker om skuldsanering, skall behandlingen av konkursansökan uppskjutas tills beslut har fattats om att skuldsanering skall inledas. På samma sätt skall förfaras om borgenären ansöker om att gäldenären skall försättas i konkurs medan en ansökan om skuldsanering för gäldenären är anhängig. Konkursansökan förfaller om skuldsanering inleds.

21 §

Interimistiskt förbud

Domstolen kan på yrkande av gäldenären, sedan gäldenärens ansökan blivit anhängig, bestämma att ett förbud enligt 12, 13, 17 eller 18 § skall vara i kraft interimistiskt redan innan skuldsaneringen inleds, om det provas vara nödvändigt. Beslut kan fattas utan att borgenärerna hörs, om sakens brådskande natur anses kräva det.

I ett beslut genom vilket ett i 1 mom. nämnt interimistiskt förbud har utfärdats kan man inte söka ändring särskilt.

22 §

Upphörande av rättsverkningarna

Om en ansökan om skuldsanering förkastas upphör rättsverkningarna av att skuldsaneringen inleds då domstolens utslag har givits, om inte domstolen av särskilda skäl bestämmer att rättsverkningarna förblir i kraft tills utslaget har vunnit laga kraft eller annat bestäms i saken.

Då rättsverkningarna av skuldsanering upphört kan verkställighet eller handräckning som förhindrats eller avbrutits med stöd av 17 eller 18 §, fortsättas på basis av den tidigare ansökan om verkställighet eller handräckning.

5 kap.

Skuldsanerings innehåll

23 §

Betalningsprogram

I skuldsaneringen skall för gäldenären fastställas ett betalningsprogram som motsvarar hans betalningsförmåga.

Betalningsprogrammet fastställs särskilt för varje gäldenär om inte annat följer av 24 § 1 mom.

Gäldenären eller utredaren skall göra upp ett förslag till betalningsprogram.

24 §

Betalningsprogram för medgäldenärer

För medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för en säkerhetsskuld och som ansökt om skuldsanering gemensamt, kan fastställas ett gemensamt betalningsprogram för säkerhetsskulden.

Då medgäldenärer som står i ett solidariskt skuldförhållande för en annan skuld än en säkerhetsskuld ansökt om skuldsanering gemensamt, beaktas i betalningsprogrammet för respektive gäldenär den del av skulden som faller på honom då skulden fördelas i enlighet med gäldenärernas ekonomiska ställning. Med gäldenärens ekonomiska ställning avses förhållandet mellan gäldenärens tillgångar och avkastningen av betalningsprogrammet samt gäldenärens skulder. Vad som ovan stadgas iaktas i tillämpliga delar då gäldenären och borgensmannen har ansökt om skuldsanering gemensamt.

En skuld som baserar sig på medgäldenärernas och borgensmannens regressrätt utgör i skuldsaneringen en sådan efterställd skuld som de i 31 § 3 mom. nämnda skulderna.

25 §

Skuldsaneringsmetoder

I skuldsanering kan, med nedan stadgade begränsningar, ifråga om de skulder som omfattas av saneringen

1) tidtabellen för betalning av en skuld ändras,

2) bestämmas att gäldenärens betalningar först skall betraktas som amortering av skuld-

kapitalet och därefter som amortering av kreditkostnaderna,

3) skyldigheten att betala kreditkostnader som hänförs sig till den återstående kredittiden nedsätts,

4) beloppet av den obetalda skulden nedsätts,

5) skyldigheten att betala skulden avlyftas i sin helhet.

Skuldsaneringen kan innebära att skulden helt eller delvis betalas som en engångsprestation med en ny skuld som tas för detta ändamål.

Skuldbeloppet kan nedsättas eller skyldigheten att betala skulden avlyftas i sin helhet endast, om skuldsanering annars inte är möjlig.

26 §

Säkerhetsskuldernas ställning i skuldsaneringen

Beträffande en säkerhetsskuld kan endast de åtgärder som nämns i 25 § 1 mom. 1—3 punkten och 2 momentet vidtas. Till betalning förfallen dröjsmålsränta på en säkerhetsskuld kan också nedsättas eller avlyftas i sin helhet. Då 25 § 1 mom. 2 punkten tillämpas på en säkerhetsskuld skall för de kreditkostnader vilkas betalning uppskjutits erläggas en sådan ränta som tryggar deras nuvärde. När kreditkostnaderna nedsätts med stöd av 25 § 1 mom. 3 punkten skall dessutom beaktas den återstående betalningstidens längd så att nedsättningen av kreditkostnaderna är proportionellt desto mindre ju längre nämnda tid är.

Den ränta som tryggar nuvärdet bestäms enligt ett för ändamålet lämpligt index så att den ränta som skall erläggas för respektive kvartal motsvarar en konstaterad förändring i indexet, omräknad till årsränta, för det kvartal som föregår det sista.

Skuldsaneringen inverkar inte på varaktigheten av och innehållet i borgenärens realsäkerhetsrätt. I skuldsaneringen kan man dock ändra säkerhetsarrangemangen beträffande skulden genom att ersätta en säkerhet med en annan säkerhet som tryggar skulden.

27 §

Lån med kapitaliserad ränta i skuldsaneringen

Om ränta enligt lånevillkoren för av staten beviljade bostadslån eller andra lån kapitaliseras vid återbetalningen av skulden kan man åsidosätta dessa villkor i skuldsaneringen och

behandla det belopp som är obetalt då skuldsaneringen inleds på samma sätt som en sådan skuld som inte innefattar kapitalisering av räntan.

Då en skuld som en kommun skall erlagga åt staten enligt 9 § 2 mom. lagen om bostadsproduktion omfattas av skuldsaneringen, skall kommunen betala sitt lån till staten till det belopp och enligt det tidsschema som enligt betalningsprogrammet gäller för gldenären då han skall betala sin skuld till kommunen.

Om beslut fattas att skuldsaneringen skall förfalla har borgenären rätt att kräva betalning av gldenären utan att villkoret om kapitalisering av räntan skall beaktas.

28 §

Oklara fordringar

Om skulden är oklar till belopp eller grund skall domstolen bestämma till vilket belopp skulden skall beaktas i betalningsprogrammet. Detsamma gäller på motsvarande sätt annan oklarhet som anknyter till borgenärens rättigheter.

I sådant beslut får inte särskilt sökas ändring.

29 §

Betalningsprogrammets innehåll och varaktighet ifråga om säkerhetsskulder

Om gldenären har en skuld för vilken egendom som ingår i hans bastrygghet utgör, säkerhet skall av gldenärens löpande betalningsmån först reserveras den del som behövs för en sådan skuld (säkerhetsskuldandel). Denna säkerhetsskuldandel skall fastställas till ett sådant belopp att nuvärdet av säkerhetsskulden blir betald inom en skälig tid. Utan särskilda skäl får denna tid inte vara väsentligt längre än den återstående ursprungliga kredittiden.

Om gldenären inte förmår betala sin säkerhetsskuldandel enligt 1 mom. skall egendomen realiseras.

30 §

Allmänt stadgande om betalningsprogrammet för vanliga skulder

För betalningen av de vanliga skulderna skall gldenärens löpande betalningsmån användas efter avdrag för en eventuell säkerhetsskuldandel samt de medel som influtit vid

realiseringen av gäldenärens förmögenhet i enlighet med vad som stadgas i 34 §.

Ifråga om de vanliga skulderna skall innehållet i skuldsaneringen och betalningsprogrammet bestämmas så att betalningsprogrammet är i kraft fem år. Betalningsprogrammet kan likväl vara i kraft en kortare tid än fem år om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens förhållanden samt hur och i vilken utsträckning gäldenären har betalat sina skulder innan han ansökt om skuldsanering eller hur han betalar dem med de medel som inflyter vid realiseringen av egendomen.

Om gäldenären äger en bostad skall han betala sina vanliga skulder till minst det belopp som avses i 32 §. Om gäldenären behåller sin ägobostad kan betalningsprogrammet vara i kraft en längre tid än fem år. Betalningsprogrammet får inte ifråga om de vanliga skulderna vara i kraft över tio år.

Om gäldenärens betalningsskyldighet genom betalningsprogrammet har avlyfts i sin helhet kan ett yrkande på att betalningsprogrammet skall förfalla eller ändras framföras inom fem år från det att programmet fastställts.

31 §

De vanliga skuldernas inbördes ställning

För de vanliga skulderna skall reserveras en lika stor relativ andel av gäldenärens löpande betalningsmån och de medel som influtit vid realiseringen av förmögenheten om inte annat följer av 2 eller 3 mom.

Den löpande betalningsmån och de influtna medlen skall först anvisas betalningen av en underhållsbidragsskuld med förmånsrätt. Därefter kan de anvisas betalningen av sådana skulder som hänför sig till gäldenärens oundgängliga levnadskostnader eller som utgör gäldenärens oundgängliga boendekostnader.

Sist skall den löpande betalningsmån och de influtna medlen anvisas betalningen av räntorna på skulderna för tiden mellan den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes och den då betalningsprogrammet fastställdes samt betalningen av sådana skulder som är efterställda vid konkurs.

32 §

Minimiavkastningen för de vanliga skulderna då gäldenären äger sin bostad

Då gäldenären äger sin bostad skall han för

sina vanliga skulder erlagga ett belopp som motsvarar den kalkylerade avkastningen enligt 2 mom. (minimiavkastningen för de vanliga skulderna) oberoende av om gäldenären får behålla sin bostad eller om denna skall realiseras.

Minimiavkastningen för de vanliga skulderna omfattar

1) ett eventuellt överskottsvärde som beräknas så att man från det sannolika försäljningspriset för gäldenärens ägobostad avdrar kostnaderna för realiseringen, beloppet av de skulder för vilka bostaden utgör säkerhet samt ett sådant kapitalbelopp som garanterar att boendet kan tryggas för gäldenären och hans familj med nyttjande av det förmånligaste tillbudsstående alternativet (boendeskyddsandelen) samt

2) den avkastning som ett betalningsprogram som är i kraft högst fem år ger de vanliga borgenärerna om gäldenärens boendekostnader uppskattas så att boendet för honom och hans familj ordnas med nyttjande av det förmånligaste tillbudsstående alternativet.

33 §

Realisering av gäldenärens ägobostad för betalning av vanliga skulder

Om det är uppenbart, att en gäldenär som äger sin bostad, inte med hjälp av ett betalningsprogram som är i kraft högst tio år förmår betala sina vanliga skulder till ett belopp som motsvarar den minimiavkastning som avses i 32 § med bibehållande av sin ägobostad, skall bostaden realiseras. Gäldenärens ägobostad skall likväl inte realiseras om avkastningen eller utdelningen för de vanliga skulderna därigenom ökar endast obetydligt eller om en annan bostad som kan anses uppfylla rimliga krav inte står att få.

34 §

Användningen av de medel som influtit vid realiseringen av gäldenärens förmögenhet

De medel som inflyter vid realiseringen av gäldenärens förmögenhet och blir över då kostnaderna för realiseringen och de skulder för vilka förmögenheten utgör säkerhet har betalats, skall användas för betalning av de vanliga skulderna.

För betalning av de vanliga skulderna används likväl av de medel som influtit vid realiseringen av gäldenärens ägobostad högst

ett belopp som motsvarar minimiavkastningen för de vanliga skulderna. Domstolen kan bestämma att gäldenären får betala den andel som faller på de vanliga skulderna med avkastningen av betalningsprogrammet i stället för som en engångsprestation om det är skäligt för att ordna gäldenärens boende. Domstolen kan bestämma att de medel som gäldenären erhåller vid realiseringen av gäldenärens ägobostad skall användas för att ordna gäldenärens boende eller för att trygga de betalningar som betalningsprogrammet förutsätter. Om gäldenären försummar att iaktta detta kan domstolen bestämma att betalningsprogrammet skall upphöra.

35 §

Uppskov med realiseringen av en ägobostad

Om gäldenärens ägobostad skall realiseras i enlighet med 15, 29 eller 33 § kan domstolen på yrkande av gäldenären bestämma att realiseringen får vidtas först efter en viss tid som får vara högst ett år, om det med hänsyn till förhållandena för gäldenären och hans familj skall anses skäligt och om gäldenären förmår betala den löpande räntan för nämnda tid på den skuld för vilken bostaden utgör säkerhet. Om gäldenären försummar betalningen av denna ränta får borgenären utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten.

36 §

Uppgifter som skall ingå i betalningsprogrammet

Av betalningsprogrammet skall framgå tillräckligt specificerade uppgifter om

- 1) den del av gäldenärens förmögenhet som inte skall realiseras,
- 2) den faktiska eller beräknade avkastningen av realiseringen av förmögenheten samt övriga bestämmelser om förmögenheten,
- 3) gäldenärens inkomster samt en uppskattning av den sannolika utvecklingen av inkomsterna,
- 4) utgifterna för gäldenärens oundgängliga levnadskostnader och underhållsskyldighet samt övriga omständigheter som inverkar på hans ekonomiska ställning,
- 5) gäldenärens löpande betalningsmån beräknad per månad eller annan lämplig tidsperiod,
- 6) åtgärder som gäldenären skall vidta för att förbättra sin betalningsförmåga,

7) säkerhetsskulderna och den egendom som utgör säkerhet,

8) säkerhetsskuldandelen, skuldsaneringens innehåll, betalningstidtabellen och betalningsprogrammets varaktighet ifråga om säkerhetsskulderna,

9) de vanliga skulderna och den löpande betalningsmån och de medel som används till betalningen av dem,

10) skuldsaneringens innehåll, betalningstidtabellen och betalningsprogrammets varaktighet ifråga om de vanliga skulderna,

11) bestämmelser om de i 13 och 18 §§ nämnda åtgärderna som gäller verkställighet, handräckning och säkringsåtgärder,

12) beslut om rättegångskostnaderna samt utredarens arvode och kostnader.

37 §

Verkställande av realiseringen

Utredaren skall handha den i betalningsprogrammet angivna realiseringen av förmögenheten och redovisningen av tillgångarna om inte domstolen bestämmer annat. Om en utredare inte har förordnats eller det i övrigt är ändamålsenligt kan domstolen förordna en utmätningsman, gäldenären eller säkerhetsborgenären att handha realiseringen och redovisningen av tillgångarna.

Realiseringen av gäldenärens förmögenhet som verkställs i samband med skuldsaneringen skall genomföras omsorgsfullt och på ett ändamålsenligt sätt så att för egendomen erhålls ett så högt pris som möjligt till minsta möjliga kostnader. Kostnaderna för realiseringen täcks med de medel som inflyter vid realiseringen. Innan realiseringen verkställs skall gäldenären höras. En skriftlig utredning över realiseringen och redovisningen av tillgångarna skall tillställas gäldenären.

38 §

Fastställande av betalningsprogrammet

Ett betalningsprogram kan fastställas om alla borgenärer som berörs av det har samtyckt därtill, eller om det enligt 9—11 §§ föreligger förutsättningar för en skuldsanering och programmet motsvarar stadgandena i denna lag. Betalningsprogrammet kan fastställas, trots att det avviker från stadgandena i denna lag till nackdel för en borgenären, om denne samtycker till detta.

Ett fastställt betalningsprogram skall iaktas oberoende av ändringsökande om inte en högre domstol bestämmer annat.

39 §

Formulär och anvisningar för uppgörande

Justitieministeriet fastställer ett formulär för ansökan om skuldsanering och för förslag till betalningsprogram samt meddelar anvisningar om hur dessa skall uppgöras.

6 kap.

Stadganden om betalningsprogram som fastställts

40 §

Betalningsprogrammets rättsverkningar

När betalningsprogrammet har fastställts bestäms villkoren för de skulder som omfattas av skuldsaneringen och andra i betalningsprogrammet reglerade rättsförhållanden enligt programmet. En borgenär kan dock inte yrka på verkställighet för att en i betalningsprogrammet bestämd prestationsskyldighet skall fullgöras.

Då betalningsprogrammet fastställts föreligger inte hinder för en prövning av en invändning som gäller grunden för eller beloppet av en skuld som omfattas av skuldsaneringen eller giltigheten av eller innehållet i en säkerhetsrätt som hänför sig till skulden, förutsatt att skulden eller rätten har gjorts stridig i samband med skuldsaneringen och saken med stöd av 57 § 2 mom. har anvisats till en särskild rättegång.

En förbindelse eller ett avtal som förpliktar gäldenären att erlägga en betalning som baserar sig på eller ansluter sig till en skuld som omfattas av skuldsaneringen är ogiltigt, om inte betalningsskyldigheten grundar sig på ett fastställt betalningsprogram.

41 §

Iakttagande av betalningsprogrammet

Gäldenären skall erlägga betalningar enligt betalningsprogrammet till varje borgenär i enlighet med den betalningstidtabell som anges i programmet. Domstolen kan då det prövas ändamålsenligt, bestämma att gäldenären skall erlägga betalningarna delvis eller i sin helhet åt

utmätningssmannen som skall redovisa dem för borgenärerna. Utmätningssmannen kan utfärda ett i utsökningslagen avsett betalningsförbud för att de i betalningsprogrammet angivna prestationerna skall innehållas av gäldenärens lön, pension, inkomst av näringsverksamhet eller annan periodisk prestation i tillämpliga delar med iakttagande av vad som stadgas om betalningsförbud i utsökningslagen.

42 §

Påföljderna av att betalningsprogrammet försummas

Om gäldenären försummar en betalning enligt betalningsprogrammet till borgenären eller att iaktta en annan bestämmelse som ingår i betalningsprogrammet, kan domstolen på ansökan av borgenären bestämma att betalningsprogrammet förfaller eller, om borgenären har realsäkerhetsrätt i gäldenärens egendom berättiga borgenären att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas dock inte, om

1) gäldenärens försummelse har varit ringa och den har rättats,

2) gäldenären har rättat till sin försummelse och gjort det sannolikt att försummelsen inte upprepas,

3) försummelsen har berott på en omständighet som enligt 44 § 1 mom. utgör en grund för ändring av betalningsprogrammet och en påföljd som avses i 1 mom. skall anses oskälig, eller

4) huvudparten av de i betalningsprogrammet fastställda skulderna redan har betalats i enlighet med programmet och det på denna grund föreligger särskilda skäl att avstå från att fastställa påföljder.

Om beslut har fattats om att skuldsaneringen skall förfalla, har borgenärerna rätt att av gäldenären yrka betalning för sin fordran enligt de villkor som skulle ha gällt utan skuldsanering. Om den i 1 mom. avsedda påföljden inte med stöd av momentets 4 punkt fastställs kan domstolen dock utan hinder av 40 § 1 mom. bestämma att borgenären får yrka på verkställighet för att driva in den betalning som enligt programmet ännu inte erhållits.

Beslut genom vilket i 1 mom. stadgad påföljd fastställts skall iaktas oberoende av ändringsökande om inte domstolen av särskilda skäl

bestämmer att beslutet skall iakttas först då det vunnit laga kraft eller annat bestäms i saken.

43 §

Inverkan av konkurs på betalningsprogrammet

Om gäldenären försätts i konkurs innan betalningsprogrammet har slutförts, skall betalningsprogrammet förfalla. Borgenärens rätt i konkursen bestäms härvid som om något betalningsprogram inte hade fastställts.

Domstolen kan utan hinder av 1 mom. på yrkande av gäldenären bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla på grund av konkurs om därtill föreligger särskilda skäl på grund av att huvudparten av skulderna redan har betalats i enlighet med betalningsprogrammet.

44 §

Ändring av betalningsprogrammet

Betalningsprogrammet kan på ansökan av gäldenären eller borgenären ändras, om

1) gäldenärens betalningsförmåga eller andra förhållanden som är av betydelse för skuldsaneringen har förändrats väsentligt efter att programmet har fastställts,

2) efter att programmet fastställts har yppat sig sådana omständigheter som hade haft väsentlig betydelse för skuldsaneringen, om de hade varit kända när beslut om betalningsprogrammet fattades,

3) efter att programmet fastställts yppar sig en skuld som omfattas av skuldsaneringen och den inte var känd då betalningsprogrammet fastställdes, eller

4) skäl till ändring av betalningsprogrammet föreligger på grund av återvinning eller därför att i fall som avses i 28 § skuldens belopp eller borgenärens rätt i övrigt fastställts med avvikelser från hur den beaktats i betalningsprogrammet.

Är de i 1 mom. avsedda omständigheterna sådana att de hade förhindrat en skuldsanering kan bestämmas att betalningsprogrammet skall förfalla. Härvid tillämpas vad som stadgas i 42 § 3 mom..

En ändring av betalningsprogrammet till borgenärernas fördel gäller alla borgenärer. En ändring till borgenärernas nackdel gäller de borgenärer, som med stöd av betalningsprogrammet ännu är berättigade till betalning.

Det ändrade betalningsprogrammet skall

iakttas oberoende av ändringssökande om inte en högre domstol bestämmer annat.

7 kap.

Särskilda stadganden för näringsidkare

45 §

Tilläggsförutsättningar för en skuldsanering i vissa fall

En gäldenär som idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan beviljas skuldsanering enligt denna lag endast om

1) gäldenären inte har skulder som härrör av ifrågavarande näringsverksamhet eller dessa är få till antalet och den förmögenhet som han enbart eller i huvudsak använder i denna näringsverksamhet är obetydlig, eller

2) de skulder som har samband med ifrågavarande näringsverksamhet inte är få till antalet men det bland dessa inte finns sådana som förfallit till betalning men inte betalats och gäldenären förmår betala de skulder som har samband med näringsverksamheten med de inkomster som uppkommer i verksamheten allt eftersom de förfaller till betalning.

En gäldenär som idkar näringsverksamhet som personligen ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag kan beviljas skuldsanering enligt denna lag endast om bolaget är solvent och inte hotas av insolvens.

46 §

Särskilt stadgande om skulderna och förmögenheten

I det fall som avses ovan i 45 § 1 eller 2 mom.

1) omfattar skuldsaneringen inte de skulder som har samband med ifrågavarande näringsverksamhet eller som utgör det ifrågavarande bolagets skulder,

2) kan gäldenären utan hinder av förbudet i 7 § 1 mom. uppta en skuld som är nödvändig för nämnda näringsverksamhet och som inte är avvikande till belopp eller villkor.

En enskild näringsidkare eller yrkesutövare är inte skyldig att i skuldsaneringen realisera den förmögenhet som har samband med näringsverksamheten till den del förmögenheten är nödvändig för den fortsatta verksamheten och det är ändamålsenligt att fortsätta verk-

samheten med hänsyn till den inkomst som gäldenären därigenom förvärvar.

En personligen ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag är inte i skuldsaneringen skyldig att realisera sin andel i bolaget förutom om någon borgenär yrkar på att så skall ske och det är sannolikt att det leder till ett bättre resultat för borgenärerna än om bolagsandelen kvarstår hos gäldenären.

47 §

Särskilt stadgande om hur betalningsprogrammet förfaller

Om gäldenären är en enskild näringsidkare eller yrkesutövare och det under betalningsprogrammets giltighetstid fattas ett beslut om att ett förfarande som avses i lagen om företagsanering (/) skall inledas och detta gäller gäldenären, förfaller det betalningsprogram som fastställts med stöd av denna lag. Domstolen kan dock bestämma att betalningsprogrammet inte skall förfalla trots saneringen av företaget om det föreligger särskilda skäl för detta på grund av att huvudparten av de skulder som omfattas av betalningsprogrammet har erlagts i enlighet med programmet.

48 §

Särskilt stadgande om aktieägare

Om gäldenären idkar näringsverksamhet som aktieägare i ledningen för ett aktiebolag, betraktas inte som skuld som omfattas av skuldsaneringen en skuld som baserar sig på gäldenärens borgensförbindelse, om borgen har ingåtts för nämnda bolags skuld. På en sådan gäldenär tillämpas inte vad som stadgas i 3 § 2 mom. om säkerheten har ställts för ovan nämnda bolags skuld.

Vad som ovan i 46 § 3 mom. stadgas gäller i tillämpliga delar en gäldenär som idkar näringsverksamhet som aktieägare i ledningen för ett aktiebolag.

8 kap.

Förfarandet vid domstol

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

På ett ärende enligt denna lag tillämpas vad som stadgas i lagen om behandling av ansök-

ningsärenden vid allmän underrätt (307/86), om inte annat följer av denna lag.

Ett tvistigt ärende som kommer upp i skuldsaneringen skall behandlas vid sammanträde i en fulltalig underrätt, utom då parterna önskar något annat eller domstolen anser frågan vara klar.

Om skuldsanering beslutar den domstol som är gäldenärens allmänna forum eller då gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt, den domstol som är allmänt forum för någon av dem.

Om att betalningsprogrammet skall förfalla, om säkerhetsborgenärens yrkande enligt 42 § 1 mom. och om ändring av betalningsprogrammet beslutar i 2 mom. nämnd domstol eller den domstol som har avgjort frågan om skuldsanering.

50 §

Ansökan om skuldsanering

Ansökan om skuldsanering skall uppgöras enligt fastställt formulär vid äventyr att ansökan i annat fall kan lämnas utan prövning. Ansökan skall inlämnas till domstolens kansli.

Om gäldenärerna gemensamt ansöker om skuldsanering, skall av ansökan för respektive gäldenär framgå orsaken till att ansökan är gemensam.

51 §

Bilagor till ansökan

Till ansökan skall fogas en nödvändig utredning över de omständigheter som inverkar på gäldenärens betalningsförmåga och över andra för skuldsaneringen betydelsefulla omständigheter. Till ansökan kan fogas gäldenärens förslag till betalningsprogram samt förslag ifråga om utredare.

Om de handlingar som skall fogas till ansökan och om den utredning som krävs stadgas närmare genom förordning.

52 §

Att höra borgenärerna om ansökan

Domstolen kan innan den beslutar om att skuldsanering skall inledas bereda en eller flera borgenärer tillfälle att inom en förelagd frist ge ett skriftligt utlåtande om ansökan. Borgenären kan också kallas till ett sammanträde för att höras.

53 §

Anskaffning av utredning

Domstolen skall vid behov skaffa behövlig utredning om huruvida det föreligger sådana omständigheter som enligt 10 § kan leda till att ansökan avslås.

Om det för utredningen av ärendet är nödvändigt kan domstolen på eget initiativ eller på ansökan av borgenären av utmätningssmannen begära en sådan utskökningsutredning om gäldenären som avses i utskökningslagens 3 kap. 33 § eller av denne begära andra uppgifter som är nödvändiga för att beslut i ärendet skall kunna fattas. Domstolen kan samtidigt bestämma att utmätningssmannen, utan hinder av stadgandena om tystnadsplikt, har samma rätt som gäldenären att få upplysningar om gäldenärens bankkonton, betalningsrörelse, avtal och förbindelser samt om gäldenärens förmögenhet, beskattning och övriga omständigheter som gäller gäldenärens ekonomiska ställning. Utmätningssmannen kan också kallas för att höras i ärendet.

54 §

Beslut om inledande av skuldsanering

Beslut om att skuldsanering skall inledas skall fattas om förutsättningarna för en skuldsanering uppfylls enligt 9 § på basis av den utredning som företetts och sådana hinder som nämns i 10 eller 11 § inte föreligger. I ett beslut om att skuldsanering skall inledas får ändring inte sökas.

Då domstolen beslutar om att skuldsanering skall inledas skall den

1) utsätta en viss dag då förslaget till betalningsprogram senast skall tillställas domstolen om förslaget inte har fogats till ansökan,

2) om en utredare inte förordnas, utsätta en viss dag då borgenärerna senast skall tillställa domstolen ett skriftligt utlåtande om gäldenärens ansökan och om förslaget till betalningsprogram samt eventuella invändningar mot de skulder som ingår i förslaget, och

3) förordna en utredare om anledning därtill föreligger enligt 64 § och för utredaren utsätta en viss dag för uppgörande av förslag till betalningsprogram.

Domstolen skall dessutom

1) upplysa gäldenären om det i 12 § stad-

gade betalningsförbudet och förbudet att ställa säkerhet samt om påföljderna av försummelse,

2) underrätta utskökningsmyndigheten på gäldenärens hemort och på den ort där gäldenärens fastighet är belägen om att skuldsanering inleds, och

3) ifall en utredare inte har förordnats, underrätta borgenärerna om att skuldsanering inleds och om att en viss dag har utsatts för utlåtanden i saken.

Domstolen skall, om inte annat följer av 66 §, ofördröjligen per post tillställa borgenärerna en avskrift av sitt beslut, av ansökan och av gäldenärens förslag till betalningsprogram under den adress som gäldenären har uppgivit. Utskökningsmyndigheten kan underrättas även per telefon.

55 §

Om sammanträde innan betalningsprogrammet fastställs

Om det på grund av borgenärernas skriftliga utlåtanden eller det sammandrag av utredaren som ingår i förslaget till betalningsprogram eller det meddelande av utredaren som avses i 66 § 4 mom. är nödvändigt, kan domstolen bestämma att ärendet skall behandlas vid ett sammanträde. Domstolen skall underrätta gäldenären, borgenärerna och utredaren om tid och plats för sammanträdet.

56 §

Att göra skulder tvistiga

Borgenärerna kan skriftligen inom en av domstolen förelagd frist eller muntligen vid ett sammanträde, om ett sådant hålls, framföra invändningar mot de skulder som ingår i förslaget till betalningsprogram. Om utredaren har uppgjort förslaget kan också gäldenären framföra invändningar. Invändningarna skall framföras till utredaren som ger dem till kännedom för domstolen i anslutning till förslaget till betalningsprogram.

57 §

Behandlingen av invändningarna

De ovan i 56 § avsedda invändningarna behandlas i samband med behandlingen av skuldsaneringen och avgörs i betalningsprogrammet om det med beaktande av den bevisning som krävs och övriga omständigheter är

möjligt utan att skuldsaneringen orsakas väsentligt dröjsmål eller annan olägenhet.

Om saken inte enligt 1 mom. kan behandlas och avgöras i samband med skuldsaneringen skall domstolen anvisa den part som har bevisbördan i ärendet att inom förelagd frist föra ärendet till prövning i en särskild rättegång eller något annat förfarande. Om beaktande av en dylik fordran i betalningsprogrammet stadgas i 28 §.

58 §

Uppskov och förfall för ärendet i vissa fall

Om förslaget till betalningsprogram inte kan fastställas enligt 38 § kan domstolen bereda gäldenären eller utredaren tillfälle att uppgöra ett nytt förslag senast på en viss dag.

Om gäldenären dör innan betalningsprogrammet fastställts förfaller ansökan.

59 §

Domstolens skyldighet att ge upplysningar

Domstolen skall då den fastställer betalningsprogrammet ge gäldenären en redogörelse för skuldsaneringens betydelse och påföljderna av att betalningsprogrammet inte iakttas, samt fästa gäldenärens uppmärksamhet vid att skuldsaneringen kan äventyras om han upptar en sådan ny skuld som inte förutsätts i betalningsprogrammet.

60 §

Återvinning i skuldsaneringen

En rättshandling som kunde återgå om konkurs hade sökts i stället för skuldsanering, kan på yrkande av borgenären återgå i samband med skuldsaneringen på de grunder som stadgas i lagen om återvinning till konkursbo (758/91) och med iakttagande även av vad som i nämnda lag stadgas om tredje mans ställning.

Som fristdag betraktas i de fall som avses i 1 mom. den dag då ansökan om skuldsanering gjordes eller, om en ansökan om försättande av gäldenären i konkurs då var anhängig, den dag då konkursansökan gjordes. Är flera ansökningar om konkurs anhängiga, betraktas som fristdag den dag då den först anhängiggjorda ansökan lämnades in.

Om återvinning gäller i tillämpliga delar vad

som stadgas i utsökningslagens 3 kap. 35 §. Det som med anledning av borgenärens talan bestäms att skall överlåtas eller ersättas kan utan hinder av stadgandena i denna lag användas till betalning av kärandens fordran. En talan om återvinning skall anhängiggöras inom sex månader från det att borgenären fick kännedom om att skuldsanering inletts.

En fordran som till följd av återvinning av en betalning uppkommer på nytt för den borgenär som varit svarande skall beaktas som en skuld som omfattas av skuldsaneringen.

61 §

Ansökan om att skuldsaneringen skall förfalla och om ändring av betalningsprogrammet

Ansökan om att skuldsanering skall förfalla, om säkerhetsborgenärens yrkande enligt 42 § 1 mom. eller om att betalningsprogrammet skall ändras skall göras skriftligen hos domstolen. Ansökan skall göras utan obefogat dröjsmål efter att gäldenären eller borgenären fick kännedom om grunden för ansökan. Ansökan kan inte göras efter att betalningsprogrammet har slutförts.

Om gäldenären ansöker om ändring av betalningsprogrammet, skall han till ansökan foga ett förslag till nytt betalningsprogram. De borgenärer som förslaget berör skall ges tillfälle att höras om förslaget.

Gäldenären och de borgenärer som berörs av saken skall ges tillfälle att höras om borgenärens ansökan. Om domstolen anser att det föreligger skäl att ändra betalningsprogrammet kan den utsätta en viss dag då gäldenären senast skall tillställa domstolen ett förslag till betalningsprogram. Vad som ovan stadgats gäller för behandlingen av förslaget.

62 §

Fri rättegång och rättegångskostnader

Oavsett vad som stadgas i 1 § 1 mom. 1 punkten lagen om friättegång, kan vid ett skuldsaneringsärende beviljas fri rättegång. Om en utredare har förordnats kan för gäldenären med stöd av sagda lag förordnas ett biträde endast om det föreligger särskilt vägande skäl för detta.

Borgenärerna svarar själva för de kostnader som orsakas av förfarandet. Vid den behandling av invändningar som avses ovan i 57 § 1

mom. iakttas dock i tillämpliga delar vad som stadgas om rättegångskostnaderna i tvistemål.

För allmän rättshjälp som kommunen har gett i ett skuldsaneringsärende som avses i denna lag betalas ersättning åt kommunen ur statsmedel i enlighet med de grunder som fastställs av justitieministeriet. Om skuldsaneringsärendet inte har förts till domstol beslutar justitieministeriet om ersättningen.

63 §

Ändringssökande

I domstolens utslag i ärende rörande skuldsanering får ändring sökas om inte sökande av ändring är särskilt förbjudet eller fråga är om ett avgörande i en processuell fråga.

9 kap.

Stadganden om utredaren

64 §

Förordnande av en utredare

I skuldsaneringen kan man förordna en utredare om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, för att realisera egendomen eller i övrigt för att skuldsaneringen skall kunna genomföras.

Domstolen förordnar en utredare då beslut fattas om att skuldsanering skall inledas. Utredaren kan förordnas senare om anledning därtill föreligger. Utredaren kan också ges i uppdrag att utarbeta ett förslag till ändring av betalningsprogrammet.

I beslut om förordnande av en utredare får ändring inte sökas särskilt.

65 §

Utredarens behörighet

Till utredare skall förordnas en person som är myndig och känd för att vara hederlig och som samtycker till uppdraget. Utredaren skall ha den skicklighet, förmåga och erfarenhet som uppdraget kräver. Han får inte stå i ett sådant förhållande till gäldenären eller någon av borgenärerna, som kan vara ägnat att äventyra hans oberoende i förhållande till gäldenären eller hans opartiskhet gentemot borgenärerna.

Till utredare kan under i 1 mom. stadgade

föresättningar förordnas en utmättningsman eller en biträdande utmättningsman.

66 §

Utredarens uppgifter

Det åligger utredaren att uppgöra ett förslag till betalningsprogram i enlighet med stadgandena i denna lag inom en av domstolen förelagd frist. Då förslaget uppgörs skall utredaren förhandla med gäldenären och borgenärerna och åt dem ge nödvändiga upplysningar om omständigheter som är av betydelse för skuldsaneringen. Till förslaget skall fogas utredarens sammandrag av gäldenärens och borgenärernas utlåtanden om ansökan och om förslaget.

Domstolen kan ålägga utredaren att tillställa gäldenären och borgenärerna de tillkännagivanden som nämns i 54 och 55 §§. Tillkännagivandena kan framföras per post mot delgivningskvitto eller mottagningsbevis.

Utredaren kan ges i uppdrag att handha realiseringen av gäldenärens förmögenhet samt de åtgärder och arrangemang som har samband med denna, samt handha redovisningen av de medel som inflyter vid realiseringen.

Om utredaren får kännedom om något som kan leda till att gäldenärens ansökan förkastas skall han överföra ärendet till domstol för ett avgörande.

67 §

Utredarens rättigheter

Utredaren har utan hinder av stadgandena om tystnadsplikt samma rätt som gäldenären att för sitt uppdrag få uppgifter om gäldenärens bankkonton, betalningsrörelse, avtal och förbindelser samt om gäldenärens förmögenhet, beskattning och övriga omständigheter som gäller gäldenärens ekonomiska ställning.

68 §

Övervakning och tvångsmedel

Om utredaren försummar en uppgift eller en skyldighet som ankommer på honom enligt denna lag, kan domstolen vid vite förplikta honom att fullgöra den inom en förelagd frist.

69 §

Entledigande av en utredare från hans uppdrag

Domstolen kan på eget initiativ eller på

yrkande av borgenären eller gäldenären samt efter att utredaren getts tillfälle att höras, entlediga utredaren från hans uppdrag, om han i väsentlig mån försummar sina skyldigheter eller om det föreligger andra vägande skäl. Domstolen kan av giltiga skäl entlediga utredaren från hans uppdrag om utredaren anhåller om detta. Domstolen kan bestämma att beslutet skall iakttas oberoende av ändringsökande, om inte den domstol där ärendet är anhängigt på grund av att ändring har sökts bestämmer annat.

70 §

Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att ur statsmedel få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet tas dock arvodet och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett allmänt rättsbiträde har verkat som utredare betalas arvodet och ersättningen åt kommunen. Justitieministeriet fastställer arvodet och grunderna för ersättningarna.

Vad som är stadgat om de ersättningar som betalas ur statsmedel åt vittne som hörs vid en domstol gäller för utanordningen av arvodet och ersättningarna.

71 §

Utredarens ersättningsskyldighet

Utredaren är skyldig att ersätta skada som han i sitt uppdrag har vållat gäldenären eller borgenären genom fel eller försummelse.

10 kap.

Reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar utan skuldsanering

72 §

Reglering av borgensansvaret

Om en privatperson i annat sammanhang än rörelseverksamhet eller därmed jämförbar verksamhet har ingått en borgensförbindelse för en skuld, och på grund av denna blivit betalningsskyldig, men han inte förmår betala skulden utan dröjsmål utan att realisera sin ägobostad

som uppfyller rimliga krav eller annan egendom som hör till hans bastrygghet, kan för honom på ansökan fastställas ett betalningsprogram för borgensskulden i enlighet med 75 §. En förutsättning för att betalningsprogrammet skall fastställas är att skulden, jämte räntor enligt 75 § 1 mom., därigenom betalas i sin helhet och att betalningsprogrammet inte äventyrar borgensmannens övriga förpliktelser.

Reglering av borgensansvar kan inte beviljas utan särskilt vägande skäl om

1) borgensmannen har dömts för i strafflagen 39 kap. 1—3 eller 6 § avsett gäldenärsbrott eller är åtalad eller misstänkt för ett sådant brott,

2) honom har meddelats näringsförbud, eller ett ärende rörande näringsförbud eller en förundersökning av ett sådant ärende är anhängigt,

3) han har försummat den i 74 § stadgade skyldigheten att lämna uppgifter, eller

4) det föreligger grundad anledning att anta att han inte kommer att iakttä betalningsprogrammet.

Vad som i detta kapitel stadgas om borgensman iakttas i tillämpliga delar också beträffande en medgäldenär vars ställning i skuldförhållandet kan likställas med borgensmannens och av vilken betalning har krävts för skuldens hela obetalda belopp.

73 §

Reglering av säkerhetsansvar

Om en privatperson i annat sammanhang än rörelseverksamhet eller därmed jämförbar verksamhet har ställt sin ägobostad som uppfyller rimliga krav som säkerhet för en annan persons skuld och skulden har förfallit till betalning, men den som ställt säkerhet inte har annan egendom som inte ingår i hans bastrygghet och som han utan dröjsmål kan realisera för att betala skulden, kan för honom på ansökan, i enlighet med förutsättningarna i 72 §, fastställas ett betalningsprogram enligt 75 § för den del av skuldbeloppet som täcks av värdet på säkerheten då regleringen inleds.

Om ett betalningsprogram som avses i detta kapitel fastställs för den som ställt säkerhet får en ägobostad som utgör säkerhet inte realiseras på yrkande av borgenären om inte annat följer av 42 §. Oberoende av att ett betalningsprogram fastställs behåller borgenären sin säkerhetsrätt tills den som ställt säkerheten har

fullgjort den betalningsskyldighet som fastställts i enlighet med denna lag, eller borgenären i övrigt har fått full betalning för skulden till den del ägobostaden utgör säkerhet för den.

74 §

Skyldighet för borgensmannen och den som ställer säkerhet att lämna uppgifter

Borgensmannen och den som ställt säkerhet är skyldiga att lämna domstolen och borgenären alla nödvändiga uppgifter om de omständigheter som har betydelse för regleringen av borgens- eller säkerhetsansvaret.

75 §

Innehållet i ett betalningsprogram som gäller borgens- eller säkerhetsansvar

Av den förmögenhet som en borgensman eller den som ställt säkerhet har och vilken inte ingår i bastryggheten samt av den i 5 § 1 mom. avsedda betalningsmånen skall i betalningsprogrammet för betalningen av den i 72 eller 73 § avsedda skulden reserveras den del som inte behövs för fullgörande av övriga skyldigheter, så att skulden jämte ränta beräknad med stöd av räntelagens 3 § 2 mom. från början av regleringen betalas inom en tid som uppgår till högst fem år eller om skuldens återstående ursprungliga kredittid är längre, under denna tid.

Om för den gäldenär, för vars skuld borgensförbindelse ingåtts eller säkerhet ställts, har fastställts ett betalningsprogram enligt denna lag eller enligt lagen om företagssanering, fastställs ett betalningsprogram enligt denna paragraf för den del av skulden för vilken betalningar inte inflyter genom det betalningsprogram som fastställts för gäldenären.

Borgensmannen eller den som ställt säkerhet skall uppgöra ett förslag till betalningsprogram.

För i denna paragraf avsett betalningsprogram är i tillämpliga delar gällande vad som i 36, 38, 40, 41, 42, 43 och 44 §§ stadgas. I betalningsprogrammet fastställd betalningsskyldighet för en borgensskuld kan verkställas på samma sätt som en dom som förpliktar till betalning. Om den som ställt säkerhet försummar sin betalningsskyldighet enligt betalningsprogrammet kan säkerhetsborgenären utöva sina rättigheter enligt 13 § 1 mom. 1 punkten.

76 §

Rättsverkningarna av att reglering av borgens- eller säkerhetsansvar inleds

Då beslut fattats om att en reglering av borgensansvaret eller säkerhetsansvaret skall inledas, får mot borgensmannen eller mot den egendom som utgör säkerhet inte till följd av detta ansvar riktas åtgärder som står i strid med det i 13 och 17 §§ avsedda indrivningsförbudet och utmätningsförbudet. På yrkande av borgensmannen eller den som ställt säkerhet kan förbudet förklaras vara i kraft interimistiskt redan innan regleringen inleds. Beslut om detta kan fattas utan att borgenären hörs, om det anses vara nödvändigt på grund av att saken är brådskande.

För tiden efter att regleringen inletts är borgensmannen inte skyldig att betala annan ränta än sådan som avses i räntelagens 3 § 2 mom. och av värdet på säkerheten får annan ränta inte drivas in.

Om ansökan rörande reglering av borgensskuld eller säkerhetsskuld avslås, gäller ifråga om hur regleringens rättsverkningar upphör i tillämpliga delar vad som stadgas i 22 §.

77 §

Förfarandet vid domstol

Om förfarandet vid domstol då ett borgensansvar eller ett säkerhetsansvar skall regleras gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i 8 kap. om behandlingen av en ansökan om skuldsanering. Om den för vars skuld borgen har ingåtts eller säkerhet ställts har ansökt om skuldsanering enligt denna lag eller saneringsförfarande enligt lagen om företagssanering, riktas ansökan till den domstol vid vilken gäldenärens ansökan är anhängig.

11 kap.

Särskilda stadganden

78 §

Offentligrättsliga borgenärers ställning i skuldsaneringen

En offentligrättslig fordringsägare får utan hinder av någon annan lag samtycka till skuldsanering enligt denna lag eller till frivillig skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag. Om samtycket får den

myndighet besluta som har behörighet att driva in fordran. Detsamma gäller på motsvarande sätt ett offentligt samfund som har en privaträttslig fordran på gäldenären.

79 §

Särskilda preskriptionstiders eller indrivningsfristens förhållande till skuldsaneringen

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning, utgör utgången av denna tid efter att skuldsaneringen har inletts eller ett i 21 § nämnt interimistiskt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av saneringsprogrammet.

Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att betalningsprogrammet fastställs eller en i programmet fastställt skuldsanering förfaller, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i 1 mom. inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller betalningsprogrammet förföll.

Om en borgenär för bibehållande av en i lag stadgad förmånsrätt måste ansöka om utmätning inom en bestämd tid, tillämpas på åberopandet av förmånsrätten på motsvarande sätt vad som i 1 mom. stadgas om rätt att erhålla betalning.

Om ett på denna lag grundat indrivnings- eller verkställighetsförbud upphör utan att betalningsprogrammet fastställs eller betalningsprogrammet förfaller, beaktas vid beräkningen av den i 3 mom. angivna tiden inte tiden från det verkställighetsförbudet trädde i kraft till det upphörde eller skuldsaneringen förföll. Om utökningsindrivningen avbryts på grund av ett verkställighetsförbud enligt denna lag eller betalningsprogrammet, lämnas den tiden på motsvarande sätt utan avseende vid bedömningen av om förmånsrätten bevaras.

80 §

Tystnadsplikt

Borgenären eller utredaren får inte utan gäldenärens samtycke yppa eller för egen vinning använda uppgifter om gäldenärens ekonomiska situation eller personliga omständigheter, vilka han har fått kännedom om under

skuldsaneringen eller i samband med att gäldenären har utrett möjligheterna till en förlikning. Stadgandet hindrar inte borgenären från att förhandla med andra borgenärer om frågor som rör skuldsaneringen och begränsar inte borgenärens möjligheter att driva in skulden om skuldsaneringen förkastas eller betalningsprogrammet förfaller.

Vad som i 1 mom. stadgas gäller också en person som deltagit i förhandlingar med syfte att åstadkomma en förlikningslösning för att korrigera gäldenärens ekonomiska situation utan skuldsanering.

81 §

Användning av rättegångshandlingar för forskningsändamål

Har rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång (945/84) sekretessbelagts, kan den domstol där ärendet har varit anhängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte kränker de intressen till vars skydd sekretess har föreskrivits.

Den som med stöd av denna paragraf har fått sekretessbelagda uppgifter har samma tystnadsplikt som den som har del i saken.

82 §

Straffstadgande gällande brott mot tystnadsplikten

Den som bryter mot den i 80 § eller 81 § 2 mom. stadgade tystnadsplikten skall, om inte för handlingen i annan lag stadgats strängare straff, dömas för *förseelse mot den i lagen om skuldsanering för privatpersoner stadgade tystnadsplikten* till böter eller fängelse i högst sex månader.

83 §

Ersättningsskyldighet på grund av brott mot tystnadsplikt

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot tystnadsplikten enligt 80 § eller 81 § 2 mom. är skyldig att ersätta gäldenären för den skada som därigenom orsakats.

84 §

Skuldsaneringsregister

Justitieministeriet upprätthåller ett register över ärenden som gäller skuldsanering för privatpersoner.

Var och en har rätt att få upplysningar om de omständigheter som antecknats i registret.

85 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag och om det register som skall upprätthållas över de ärenden som gäller skuldsanering utfärdas genom förordning.

12 kap.

Ikraftträdelsestadganden

86 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Ifråga om en säkerhetsskuld som uppkommit innan denna lag trätt i kraft kan kreditkostnader, som hänför sig till skuldens kredittid efter fastställandet av betalningsprogrammet, inte nedsättas till den del värdet av säkerheten vid den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes skulle ha räckt till för att täcka skuldkapitalet och nuvärdet av totalbeloppet av de nämnda kreditkostnaderna.

Helsingfors den 25 september 1992

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*

